Giovanni Arpino

LA UMBRA COLINELOR

UNIVERS

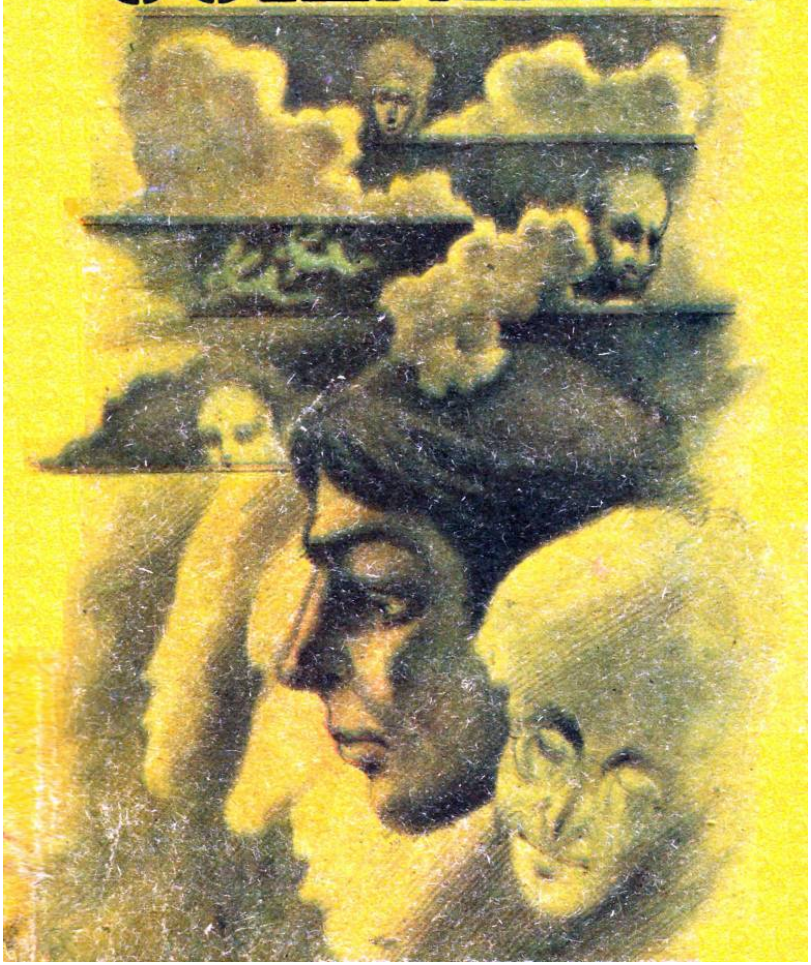

GIOVANNI ARPINO

LA UMBRA COLINELOR

Traducere şi prefață de Smaranda Bratu Elian

Editura UNIVERS
1989

La întocmirea acestei traduceri s-au folosit volumele:

GIOVANNI ARPINO
La suora giovane, Garzanti editore, Milano, 1985;
L'ombra delle colline, Arnoldo Mondadori editore, Milano, 1964;
La babbuina e altre storie, Arnoldo Mondadori editore, Milano, 1967;
27 racconti, Arnoldo Mondadori editore, Milano, 1968

CUPRINS

Prefață
MAICA TÂNĂRĂ
LA UMBRA COLINELOR
I
II
III
IV
V
VI
POVESTIRI
PĂUNUL
TALENTUL LA OAMENI
BĂTRÂNUL SCRIPCAR
SÂMBĂTĂ PLĂCUTĂ
O TOVARĂŞĂ DE DRUM
PRIETENUL DIN CHICAGO
STRĂINA
ZGOMOTELE LIMBULUI

Prefață

De curând încetat din viață, Giovanni Arpino a lăsat în urma lui o operă de mare amploare şi varietate cuprinzând proză, versuri, teatru, literatură pentru copii, ziaristică literară şi sportivă[1]. Recunoscut încă din timpul viață drept unul dintre cei mai valoroşi prozatori ai Italiei de astăzi, Arpino se bucură de o apreciere care a depăşit de mult granițele țării sale, fiind tradus în numeroase limbi şi publicat pe toate meridianele globului. Cititorul român, căruia i s-au oferit până acum în tălmăcire trei dintre romanele sale, *Anii maturității* (ELU, 1963), *Un delict de onoare* (ELU, 1966) şi, mult mal recent, una dintre ultimele opere, *Mireasa ascunsă* (Univers, 1987), are, credem noi, prilejul de a cunoaşte prin acest nou volum creațiile de vârf ale acestui important scriitor al anilor noştri.

Arpino s-a născut în 1927 la Pola, unde îşi avea în acel moment garnizoana tatăl său, ofițer de carieră. Napolitan de origine, ofițerul îşi sufocase de tânăr exuberanța meridională în corsetul strâmt al disciplinei militare pe care dorea s-o instaureze şi în propria sa familie. Pentru viitorul scriitor clipele cele mai dragi ale copilăriei şi primei adolescențe, ambele marcate de rigiditatea atmosferei din casă şi de relațiile dificile cu tatăl, sunt vacanțele şi perioada războiului pe care le petrece la țară, în Piemont, de unde era originară mama

sa. Colinele blânde, satele risipite în văi înecate într-o ceață subțire şi răcoroasă, poezia atmosferei patriarhale din casa bătrânească dominată de statura mitică a bunicului, vor deveni elemente definitorii ale spațiului psihologic al multora dintre romanele de mai târziu şi vor inspira paginile aproape autobiografice din romanul *La umbra colinelor*. Studiile şi le urmează la Pistola, apoi la Torino, oraş în care, practic, a trăit tot restul vieții şi care a devenit în scrierile sale prototipul cadrului citadin. Tot la Torino urmează cursurile facultății de litere pe care o absolvă cu o teză despre Esenin. În aceeaşi perioadă începe să scrie şi totodată să ia contact cu cercurile literare ale vremii. Aici îl cunoaşte şi pe Elio Vittorini, unul dintre mentorii generației postbelice, care, rămânând impresionat de acel „băiețaş dezinvolt”[2] îl ajută să-şi publice, în 1952, primul roman. După terminarea studiilor lucrează ca traducător şi consilier pentru editurile Einaudi şi, mai târziu, Mondadori, colaborează cu povestiri, pagini de jurnal, interviuri, la periodicele *Tempo, Paese sera, Epoca, Espresso, Vie Nuove, Il Ponte, L'Europa letteraria,* este ani de zile corespondent de presă al ziarelor *La Stampa* şi *Il Giornale,* întreprinde un timp anchete în toată Italia asupra problemelor tineretului, anchete care vor constitui semnalul marii contestații studențeşti din 1968, iar în ultimii ani ai vieții, ca urmare a pasiunii sale pentru fotbal, devine cronicar sportiv la unul dintre cotidienele torineze. Această continuă prezență a lui Arpino în lumea editorială şi gazetărească este, însă, pe tot parcursul existenței lui, lăsată în umbră de nevoia febrilă de a scrie literatură, cea mai mare şi intensă parte a vieții sale petrecându-se la masa de scris.

Romanul de debut, *Ai fost fericit, Giovanni,* publicat cu ajutorul lui Elio Vitorini în 1952, poartă amprenta realismului hemingwayan filtrat prin experiența literară a lui Vittorini şi Pavese. Scris într-un limbaj

impresionist, plin de inflexiuni dialectale, acest roman este confesiunea unui adolescent, alias autorul, pornit în căutarea propriei identități. Pe parcursul unor întâmplări picareşti, trăite cu o fericită şi iresponsabilă libertate, protagonistul dobândeşte simțul răspunderii şi dorința de a se reîntoarce acasă pentru a-şi pune ordine în existență. Deşi cotat ca un succes, acest prim roman este urmat, în 1954, de un volum nu de proză, ci de versuri, *Barbar,* realcătuit şi îmbogățit apoi sub titlul *Prețul aurului.* Totuşi această succesiune, mai rar întâlnită în cariera scriitorilor, n-a însemnat pentru Arpino o renunțare la proză ci dimpotrivă: concepând poezia ca pe o transcriere fidelă a realității în toată spontaneitatea ei, acest intermezzo liric este, paradoxal, tot o expresie a ireductibilei vocații de prozator a lui Arpino şi un exercițiu stilistic pentru romanele ulterioare. Într-adevăr, cea de a doua proză, Anii maturității, revelă un scriitor format, cu un stil sobru şi eficace, perfect adecvat tematicii. În dorința de a periodiza opera, greu de grupat, a scriitorului, putem considera că romanul *Anii maturității* deschide prima şi cea mai valoroasă dintre cele trei mari etape tematico-stilistice ale creației sale. În această etapă, Arpino, pornind de la o matrice neorealistă, optează pentru analiza critică a situației social-politice a Italiei acelor ani, cercetează nenumăratele fațete ale unor realități adesea escamotate şi sondează cu nelinişte psihologia omului în dorința de a-l face conştient de condiția sa, de adevăratele sale aspirații.

Pornind, în *Anii maturității,* de la tema organizării politice a luptei muncitoreşti, Arpino trece în *Un delict de onoare* la prezentarea şi condamnarea prejudecăților morale din sudul Italiei, pentru a reveni, în *Un nor de mânie,* la problema mentalității proletare în anii de început ai „boom”-ului economic italian. Acest roman, socotit la apariție de Giancarlo Vigorolli drept primul exemplu, perfect realizat, de roman politic scris vreodată

în Italia”[3], este o dificilă dezbatere privind posibilitățile de a depăşi prin puterea ideologiei marxiste schemele burgheze ale raporturilor afective dintre oameni şi de a instaura un nou tip de libertate şi autonomie individuală.

Libertatea lăuntrică a individului uman şi descătuşarea resurselor ei creatoare constituie şi ținta tematicii din romanele *Maica tânără* şi *La umbra colinelor* şi din unele dintre povestiri. La umbra colinelor încheie cronologic prima etapă creatoare a lui Arpino, definitorie pentru al „doilea realism” italian, succesiv stagiunii neorealiste postbelice. Este vorba de acel realism care îşi propune o observare corectă a realității pe care, însă, o lasă să existe şi să acționeze de la sine, fără a deveni prin aceasta o înregistrare pasivă ci doar o onestă luare la cunoştință a datelor existenței. În această primă etapă a creației lui Arpino se definesc şi ating realizarea maximă toate trăsăturile valoroase ale artei sale: perfecțiunea construcției narative, deplina aderență a limbajului la materia narată, folosirea descrierii pentru crearea unei ambianțe psihice sugestive, excepționalele daruri de portretist care îl ajută să transforme practic orice personaj, chiar trecător, într-o figură de neuitat.

După *La umbra colinelor,* în consonanță cu mersul prozei literare italiene de după 1960, atrasă de probleme de ordin antropologic şi epistemologic, de experimentalism şi de mrejele fantasticului, Arpino se lasă la rândul său tentat de zonele supranaturalului, inconştientului şi anormalului. Această a doua etapă – eclectică, după cum au numit-o unii critici – este caracterizată de recurența temei experienței excepționale şi tulburătoare, rupte de orice legătură cu realitatea istorică, declanşând traumatisme şi dereglări psihice, raporturi halucinante cu lumea înconjurătoare. *Un suflet pierdut,* care inaugurează această nouă direcție narativă, are drept subiect descoperirea răului şi

monstruosului de către un adolescent venit în casa unchilor săi pentru a-şi pregăti examenul de maturitate. În cadrul liniştit şi burghez al familiei curiozitatea neliniştită a tânărului sfâşie cortina care separă viața normală de o condiție subumană şi demonică a existenței, datorată dedublării schizofrenice a unchiului, prin care narațiunea progresează treptat spre „thrilling”-ul tipic romanelor de groază. Gustul pentru anormal, prezent în această perioadă în multe dintre povestirile din volumul *Babuina,* ajunge în romanul *Rătăcitor este eroul* de-a dreptul la viziune apocaliptică şi profeție. Sobrietatea mijloacelor de expresie, talentul gradării tensiunii emoționale şi harul invenției nu salvează totuşi multe din aceste scrieri de la păcatul lipsei de substanță.

Ultimii ani ai vieții lui Arpino marchează o a treia etapă creatoare. *Mireasa ascunsă, Fragment de rămas bun, Capcana dragostei,* toate romane scrise după 1980, au în comun o tonalitate şi o tematică nouă: tonalitatea este dată de o viziune mai destinsă, mai atentă la vibrațiile luminoase ale sufletului în desfăşurarea cotidiană a existenței, mai sensibilă la micile înseninări şi bucurii care fac viața posibilă şi, uneori, frumoasă; tematica, în acord cu această tonalitate, este axată pe motivul iubirii, al unei iubiri molcome, netumultoase, „obişnuite”, care propune o oază de pace şi o iluzie de împlinire într-o viață măcinată de rutină şi conformism.

Totuşi, în pofida periodizării încercate aici, în pofida salturilor tematice, stilistice şi valorice pe care le înregistrează opera acestui prolific scriitor, credem, împreună cu Guido Piovene{4}, alt literat de seamă al Italiei contemporane, că „Arpino trebuie prețuit nu prin fiecare roman luat în parte, ci prin succesiunea densă şi vie a romanelor pe care le născoceşte”. Acesta este şi motivul care a condus la alcătuirea volumului de față ca o quasi-antologie.

Într-o serie de interviuri apărute în 1935 Arpino refuza[5] orice elaborare teoretică, fie precedentă fie consecutivă creației literare propriu-zise, şi, polemizând cu proza literară de factură eseistică, afirma că singura datorie a unui roman este aceea de a povesti ceva, de a conține o poveste omenească, scriitorul ideal fiind acela care are în centrul preocupărilor sale omul şi pasiunile lui fundamentale. De aceea, ca şi marii prozatori ai veacului trecut, pe care, de altminteri, îi admiră, Arpino consideră că romancierul e în primul rând un creator de personaje, personaje care, însă, odată create, trebuie să se mişte apoi libere şi singure, urmând logica propriei lor firi şi vieți, aparent fără vreo intervenție din partea autorului. Este o concepție de la care Arpino nu s-a abătut niciodată până la sfârşitul vieții. Dar opera care prin economia de mijloace în construirea personajelor şi cadrului, prin clasicitatea timbrului îl apropie cel mai mult pe Arpino de modelele sale (nu întâmplător Vigorelli îl asemăna pe Arpino cu Cehov) este romanul *Maica tânără.* Considerat de majoritatea criticilor drept punct culminant al creației arpiniene, salutat la apariție (1959) cu entuziasm de Eugenio Montale, încununat, în anul următor, cu premiul literar Borselli, romanul *Maica tânără* este jurnalul unei extraordinare poveşti de dragoste. Personajul masculin, un spelb şi inert funcționar între două vârste, duce o existență mâloasă, netulburată de riscul neprevăzutului dar nici de vreo trăire intensă şi creatoare, o existență alcătuită dintr-o succesiune monotonă de momente petrecute la serviciu, apoi la birt, la cinematograful frecventat la date fixe cu o logodnică devenită şi ea o relație cu date fixe, cenuşie şi lipsită de orice emoție. Peste acest fond sufletesc năvăleşte o trăire de mare intensitate care pentru prima dată îi dezvăluie protagonistului adevărul despre propria sa existență şi-l obligă să acționeze. Personajul feminin, numit simbolic Serena (Senina), face parte dintr-o galerie memorabilă de protagoniste create de Arpino,

caracterizate toate de aceeaşi seninătate, înțelepciune şi sfială, aceeaşi plăcere de a mima docilitatea în fața bărbatului, în realitate, însă, pline de inițiativă, de hotărâre şi perseverență, de puterea de a trăi libere (Sperata din *Un nor de mânie,* Sabina din *Un delict de onoare,* Sara din *Întunericul şi mierea,* Paola din *Mireasa ascunsă).* Față de aceste surate literare, Serena are un farmec în plus care îi vine din ambiguitatea fundamentală a făpturii ei jumătate copil jumătate femeie, jumătate călugăriță jumătate țărancă tentată de frivolitatea vieții citadine, jumătate îndrăgostită oarbă, jumătate vicleană interesată. Coborâtoare din seria literară a călugărițelor fără vocație, serie începută în Italia de Manzoni şi continuată de Verga, iar mai recent de Boine şi Piovene, Serena este de fapt, ea ca şi partenerul ei, victima unei alienări. Deşi mai tânără ca el, ea este însă conştientă de această alienare şi încearcă pe orice cale să se elibereze: se călugăreşte ca să scape de truda câmpului, îngrijeşte de bolnavi ca să scape de rigorile mânăstirii, se îndrăgosteşte (şi) ca să scape de călugărie. De fapt, în acest roman ambiguitatea personajului feminin este prinsă într-o urzeală mai amplă de ambiguități care, şi după părerea lui Giulio Nascimbeni{6}, constituie tocmai frumusețea povestirii: seducătorul care se descoperă sedus, abaterea de la norma morală care se dezvăluie a fi adevăratul imperativ etic, sentimentalul care alunecă în sociologic, destinul individual în cel colectiv.

În acest roman cele două personaje trăiesc o splendidă transformare, redată în nuanțe fine şi gradate, cu o virtuozitate de maestru, crescând de la stupoare la fascinație, teamă, vinovăție, regresând apoi în descumpănire şi neîncredere – în momentul confruntării cu realitatea pedestră aflată întotdeauna în spatele iubirii, din paginile memorabile descriind vizita în satul de baştină al Serenei – şi, în sfârşit, în hotărâre; această transformare constă în descoperirea propriilor

disponibilități sufleteşti, nebănuite, şi a capacității de a se ridica deasupra mediocrității şi conformismului, în aflarea puterii de a depăşi compromisurile existenței lor de până atunci, în dobândirea sentimentului de a avea un destin de împlinit şi un loc de ocupat în mulțimea anonimă a oraşului.

Un rol aparte capătă în acest roman, şi, după el, în toate scrierile lui Arpino, peisajul. Pustietatea străzilor acoperite de polei, scârțâitul tramvaielor la curbe, ceața rece care suie dinspre râu nu constituie aici o stare sufletească. La Arpino cadrul, neanimat sau animat, care învăluie şi conține istoria personajelor nici nu înlesneşte nici nu împiedică trăirile acestora ci el se constituie în jurul lor cu o asemenea pregnanță şi autenticitate încât creează mai mult decât un fundal psihologic, creează senzația de „adevărat", de fapt trăit, care face ca romanele lui Arpino, toate, să „respire viață".

Această impresie este, poate, şi mai puternică în *La umbra colinelor* datorită caracterului vădit autobiografic al multora dintre pagini. În 1964, anul apariției în librării, acest roman împlinea, de fapt, 18 ani de existență. În mintea autorului povestea ia naştere[7] în 1946, dar suferă necontenite amânări, poate din pudoare, poate din nemulțumire, continuând însă să-şi sape drumul ei subteran spre lumină. În decembrie 1961 scriitorul pare să se decidă şi îi dă o redactare din care rezultă un manuscris de 600 de file. Totuşi, când, la scurt timp după aceea, le reciteşte, el le simte false şi, ca urmare, face un gest de mare curaj, anume aruncă întreg manuscrisul la coşul de gunoi fără a păstra din el nici măcar o pagină, după care reia totul de la zero.

Deşi, aşa cum a declarat în repetate rânduri, s-a ferit întotdeauna de tentația de a scrie cartea „totală", cartea în care un scriitor spune tot ce a avut vreodată şi are de spus, în *La umbra colinelor* Arpino pare totuşi să simtă nevoia de a strânge laolaltă toate temele dragi inimii lui,

de a le aduna într-o unică poveste care, într-un anume sens, să încheie un ciclu creativ. *La umbra colinelor* este singura operă a lui Arpino care a căpătat pentru autor o funcție eliberatoare, ea a fost, parcă, o proiectare la exterior, prin cuvinte, a poverii de viață ce i-a apăsat pe umeri, povara propriilor nedesluşite neîmpliniri.

Romanul este povestea unei călătorii care ar rămâne fără nicio „poveste" dacă n-ar deveni treptat o iscusită țesere de realitate şi amintire, de prezent şi trecut, prin care se defineşte destinul personajelor şi tâlcul istoriei lor. Protagonistului, Stefano Illuminati, însoțit de quasi-logodnica sa, Lu, pleacă, într-un scurt concediu, să-şi revadă locurile copilăriei şi adolescenței, colinele aburoase ale Piemontului, casa bătrânească, tatăl. De aceste locuri Stefano s-a smuls prin proprie voință la sfârşitul adolescenței, convins, din pricina experienței excepționale a războiului, că lumea este o continuă aventură înnoitoare, un tărâm veşnic nou, veşnic de descoperit şi transformat. Acum, însă, ajuns adult, trecut de 30 de ani, ocupând un post însemnat la Roma, vede că speranțele din adolescență s-au spulberat, că dorința lui de a schimba lumea şi-a tocit temeiurile, capacitatea de a găsi o noimă în toate a dispărut, că puterea de a trăi dragostea ca pasiune s-a vlăguit şi s-a prefăcut într-o agasantă tolerare a prezenței celuilalt. Învârtejit într-o continuă autoanaliză menită să descopere cauzele şi mai ales remediile acestui marasm, Stefano transformă drumul spre locurile trecutului într-o confruntare cu propria sa ființă din vremea adolescenței în dorința de a ajunge la un bilanț, la o concluzie care să-i lumineze calea mai departe. Călătoria în spațiu, care devine astfel o călătorie în timp, perindă dinaintea cititorului întâmplările copilăriei, anii adolescenței răvăşiți de prezența războiului. Pentru adolescentul Stefano războiul, trăit cu o implicare răscolitoare, înseamnă contopirea până la identificare a experienței istorice cu experiența personală,

fundamentală, a ieşirii din copilărie, adică a despărțirii şi delimitării de cercul familiei, de personalitatea obsedantă a tatălui, a cuceririi propriei independențe, a descoperirii prieteniei şi vieții în colectivitate. Intensitatea contopirii de atunci este temeiul sentimentului lui de acum, de irosire a „marilor aşteptări" ale generației lui. Şi, asemeni contopirii de atunci, irosirea de acum e trăită de personaj ca o irosire atât „istorică" cât şi individuală, a propriilor resurse sufleteşti. Confruntarea cu trecutul nu se dovedeşte, însă, inutilă: la capătul drumului – şi al bilanțului – se întrevede o salvare. Salvarea este însăşi rememorarea, amintirea, care în acest roman capătă un rol neobişnuit şi minunat: nu este amintirea proustiană, în care te scufunzi pentru a-ți crea o lume secundă cu rol de refugiu, nu este amintirea pe care o explorezi pentru a te elibera şi purifica de propriul trecut, ci este modalitatea de a rămâne permanent conştient de propria ta istorie, de cantitatea de experiență trăită de tine şi care eşti tu însuți, este revelația disponibilității tale trecute care te îndreptățeşte oricând să priveşti, cu speranță şi curiozitate, viitorul ca pe o poartă deschisă: „orice amintire adevărată este întotdeauna o chemare, un adevăr care lucrează înăuntrul nostru, o febrilă sfidare a necunoscutului de dinaintea noastră", gândeşte protagonistul.

Fireşte, vivacitatea retrăirii trecutului se sprijină, şi în acest roman, pe o serie excepțională de portrete care se imprimă în memoria cititorului cu o forță extraordinară. Dintre ele poate cea mai memorabilă este figura colonelului, tatăl personajului principal. După zilele haotice care au urmat armistițiului mareşalului Badoglio de la 8 septembrie 1943, când Italia a întors armele împotriva foştilor săi aliați, nemții, fiind în acelaşi timp ocupată de trupele germane încartiruite pe teritoriul său, colonelul Illuminati a revenit în casa de pe colină. Evenimentele incomprehensibile ale acelei

perioade de partizanat, de rezistență fascistă şi represalii naziste, îl fac pe acest om care crede în onoarea şi disciplina militară, în jurământul prestat regelui, mai mult decât în orice pe lume, să se refugieze într-un refuz global şi opac al prezentului, izolându-se într-o singurătate dușmănoasă pe care şi-o târşâie până la bătrânețe prin pustietatea ostilă a casei, Contrapusă figurii colonelului este figura uriaşă, mitică, a bunicului ca un trunchi rămuros pe care cresc, luxuriant, toate bucuriile vieții.

Aceeaşi virtuozitate de portretist stă şi la temelia povestirilor lui Arpino. Scrise de-a lungul multor ani şi grupate, periodic, în volume ce urmează nu o ordine cronologică ci o atmosferă comună, povestirile parcurg o gamă întinsă de teme şi tonalități, trecând de la nuvela realistă cu intenție de analiză psihologică la fantezia grotescă sau la invenția ştiințifico-fantastică. Cele mai valoroase, însă, dintre care oferim câteva în volumul de față, prezintă, în esență, aceleaşi trăsături. Hrănit din seculara şi suculenta experiență italiană în proza scurtă şi format, ca scriitor, într-un contact strâns cu nuvelistica secolului nostru, îndeosebi cu cea a lui Pavese, Arpino preia o tehnică bine pusă la punct şi pe care ajunge să o mânuiască la perfecție. Este vorba de tehnica pe care am numi-o a „infinitezimalului", mai limpede spus, de construirea unei situații de mare rezonanță psihologică iar, uneori, chiar socială sau politică, pornind de la minuscule şi aparent nesemnificative gesturi, de la senzații marginale şi imperceptibile vibrații sufleteşti. Povestirile prezente în această mică antologie, orânduite de noi, în consonanță cu opțiunea lui Arpino, după atmosfera pe care o degajă, îşi au punctul de pornire într-o, întâmplare anodină petrecută pe fundalul unei atmosfere bine precizate (anotimp, temperatură, peisaj) care, cum am văzut şi în romane, funcționează ca un cadru desăvârşit pentru examenul de conştiință, explicit sau latent, pe care

întâmplarea cu pricina îl declanşează. De fapt, ca şi în prozele lungi, aceste mici întâmplări sunt tot atâtea momente în care personajul se dezvăluie lui însuşi şi celorlalți, iar această dezvăluire porneşte dintr-o complexă comunicare pe care oamenii, conştient sau nu, o stabilesc între ei. În anii celei mai dezlănțuite literaturi a incomunicabilității, personajele nuvelelor lui Arpino comunică necontenit, folosind o adevărată întrețesere de coduri semiotice care merg de la cuvinte până la inflexiuni vocale, gesturi, mirosuri, priviri, culminând cu reconstituirea unei vieți numai prin zgomotele pe care le percepe „celălalt". Gesturi şi mişcări minime creează tensiuni emoționale nebănuite, frânturi de frază produc revelația propriei nimicnicii, declanşează stări de criză morală, pun în lumină un întreg destin. Deşi chipul pe care şi-l descoperă astfel personajele povestirilor lui Arpino nu este întotdeauna senin şi curat, în ansamblu, el degajă un suflu calm, liniştitor, o uşoară nostalgie – cea a trecerii vieții, a vieții celei obişnuite, fără elanuri excesive şi oare, în aceeaşi măsură în care îşi află necontenit micile ei împliniri, scapă printre degete tot atâtea prilejuri care devin speranțe trunchiate, eşecuri, regrete. Prin toate, însă, pare să răzbată cugetarea înțeleaptă care încheie şi romanul *La umbra colinelor:* „nimeni nu ne va condamna pentru fapta care s-a dovedit imposibilă, pentru calitatea pe care n-am atins-o; ci vom fi condamnați numai dacă vom refuza să dăm expresie bucuriei tainice care veghează zorii umili ai fiecărei zile…"

Smaranda Bratu Elian

MAICA TÂNĂRĂ

Duminică, 10 decembrie 1950

N-am curaj.

Motivul pentru care izbutesc să stau închis în casă este că nu mai ştiu încotro s-o apuc. M-am plimbat, grație acestui soare spălăcit de decembrie, am fost la cinema, am citit ziarul. Nici nu s-a lăsat încă seara şi iată-mă din nou acasă, nehotărât dacă să dau vreun telefon, să mă lungesc în pat sau să dau drumul la radio. Cum încetez să fac ceva, mă prăbuşesc.

Mi-e ruşine şi nu ştiu dacă voi reuşi să scap de această ruşine. Urâtă treabă pentru un bărbat de patruzeci de ani, care a ținut să fie întotdeauna în bună rânduială. Gândurile mi se învălmăşesc în cap şi, de îndată ce caut un punct de sprijin, mă izbesc pe loc cu şi mai mare violență de această ruşine şi de ruşinea de a-mi fi ruşine. Poate că aş putea să mă urnesc de pe scaunul ăsta şi să mă rad. Şi pe urmă?

Simt că sunt ridicol şi că-mi lipseşte echilibrul, de parcă aş umbla pe un munte de vată.

Numele meu e Antonio Mathis, sunt contabil şi celibatar. Locuiesc singur, în două camere cu chirie, lucrez de cinci ani la o firmă de import-export. Sunt respectat (cunosc două limbi străine) şi şefii mă lasă în pace. Pentru că ştiu cum se ține un creion în mână, îmi încredințează treburile cele mai delicate: reclamele, corespondența cu clienții mai importanți, colaborarea cu o revistă de specialitate care se ocupă de comerțul nostru.

Am făcut trei ani de război dintre care unul în Croația, iar pe vremea republicii de la Salo am reuşit să

scap fără nicio încurcătură, refugiindu-mă într-o casă de țară de pe lângă Asti. Acum doi ani ar fi trebuit să mă însor, dar lucrurile s-au tot lungit aşa încât Anna şi cu mine am hotărât să procedăm cu calm, adică să amânăm până după moartea mamei ei.

Ce altceva aş mai putea spune despre mine? Chiar nu ştiu.

Am hotărât să notez ceea ce mi se întâmplă pentru că numai aşa voi izbuti – poate – să controlez evenimentele şi propriile-mi trăiri, să le pricep, să-mi vin în ajutor, La drept vorbind, nu ştiu cui i-aş putea cere un sfat. Şi mă simt singur, un păduche. În ultimele zile mi s-a părut că am ajuns să trăiesc pe altă lume.

Pot să descriu cu maximă precizie ce o să mi se întâmple peste un ceas.

Ora şapte seara: este iarnă, mă scol, mă apropii de pervazul ferestrei, arunc o privire asupra oraşului, care se aşterne de partea cealaltă a apei ca o urmărire de luminițe alcătuind şiraguri întretăiate, şiraguri care, la marginea oraşului, sunt orbite de trei mari firme FIAT care fac cerul să ardă şi să fumege. Acopăr cu pânza colivia cu canari, îmi pun paltonul, ies.

Strada e înghețată, pustie, în curtea cazărmii sună trompeta, iată-mă pe bulevard. Respirația geroasă a râului ridică zdrențe de ceață spre ramurile copacilor, felinarele sunt aureolate de un fum schimbător, maşinile clipesc în depărtare. Iată refugiul de tramvai. Iat-o pe ea.

Stă dreaptă, nemişcată, mărunțică, nu aşteaptă tramvaiul, mă aşteaptă pe mine.

Aşteaptă să traversez bulevardul, să mă urc şi eu pe treapta refugiului, să mă instalez la o distanță de trei paşi de ea.

Împreună, aşteptăm tramvaiul; ea nemişcată, fixează trotuarul de vizavi, eu îmi îndes mâinile în buzunarele paltonului, îmi simt palmele asudate (şi acum, când

scriu, sunt asudate), nu izbutesc să rostesc nicio vorbă, să găsesc nicio idee, niciun grăunte de curaj. Ar trebui să fac ceva, să mă apropii de ea, să-i vorbesc. Dar ce să-i zic? Şi cum? Cum poți să acostezi o călugăriță şi să-i vorbeşti?

Mie mi-a venit greu, chiar şi cu celelalte femei; trebuie să poți să-ți dai drumul, să glumeşti, să îndrugi verzi şi uscate, să te încrezi mai degrabă în propriu-ți zâmbet gata făcut decât în cuvinte, mai degrabă în poziția umerilor, în privire, în cravata care e bine să stea la locul ei, decât în improvizație. Trebuie să exagerezi, fie cu glumele, fie cu melodrama, până când femeia râde sau protestează, dar nu fuge.

Eu însă am patruzeci de ani. Iar ea este călugăriță. Nu sunt înalt, am început oarecum să mă îngraş, iar ea e mică, trebuie să aibă în jur de douăzeci de ani, e albă şi trandafirie, cu două sprâncene care se unesc într-o singură linie curbă, ca o umbră luminoasă sub bentița strânsă în jurul frunții.

Ştiu ce mă aşteaptă. O ştiu de săptămâni, poate de luni de zile. Nu-mi mai aduc aminte cum a început. Când oare am descoperit că mă privea? Poate că la început nici nu mi-am dat seama. Apoi am realizat ce se întâmplă, dar părea un lucru atât de străin de bunul simț.

Seara, în stația tramvaiului care mă duce în centru, ştiam că am, s-o întâlnesc. Uneori lăsam să treacă un tramvai, două ca s-o aştept, alteori mă aştepta ea pe mine. De când am înțeles ce se petrece, nu ne-am mai privit cu adevărat în ochi nici măcar o singură dată, în vreme ce stăm în stație şi aşteptăm: doar o privire, când ne suim în vagon, şi numai pentru o clipă.

Ea se duce la capătul tramvaiului şi se uită pe fereastră, întotdeauna la fel.

Odată, lăsând-o să urce înaintea mea, i-am zărit un pantof, îngust, lustruit.

Unde s-o fi ducând la ora asta, aşa singură? Probabil că face de gardă la căpătâiul unui bolnav sau, cine ştie, o fi în tura de noapte la vreun spital. Nu-şi dezlipeşte niciodată privirea de pe geamul din faţa ei. Înainte de-a o lua pe podul de peste Pad şi de-a intra în piaţa mare, tramvaiul face o curbă, trecând pe dinaintea marii biserici Maica Domnului. Acolo, ea îşi apleacă repede bărbia în piept.

Încă ceva care m-a surprins: nu vădeşte jena aceea prostească, uşor înduioşătoare, care pe mulţi credincioşi îi face să tresară atunci când se simt priviţi. E hotărâtă, sigură pe ea, ca oricare altă fată, poate doar puţin mai reţinută şi absorbită de un gând, ceea ce o detaşează întru-câtva de lumea înconjurătoare. Ştie că o spionez, dar asta n-o deranjează, nu-i provoacă nicio reacţie de neplăcere. Este în stare să traverseze vagonul cu ochii plecaţi şi să ajungă la coborâre fără nici cel mai mic gest necontrolat. Atunci când tramvaiul face un cot, când frânează sau porneşte, se sprijină cu mâna, parcă însă într-o doară, iar apoi îşi retrage repede vârful degetelor sub şalul de lână neagră.

De câte ori nu mi-am stors creierii încercând ca un idiot să descopăr dacă o fi sau nu adevărat?

Nu numai că am pierdut dinadins tramvaiul – stăteam nemişcat în staţie, tramvaiul se oprea, uşile se deschideau, manipulantul mă privea cu ochi întrebători (pe linia asta nu trece decât „21”), dar eu rămâneam nemişcat, tramvaiul trântea uşile şi pleca; ea, la trei paşi de mine, neclintită, acceptase provocarea – dar am şi urmărit-o şi tocmai din seara în care am urmărit-o a început să-mi fie ruşine, din seara aceea nu izbutesc să-mi ies din această tulburare.

Ninsese, străzile erau oglinzi de gheaţă, firele electrice atârnau scânteind, eu o urmăream printr-un cartier pe care de-abia dacă-l cunosc (de obicei cobor înainte, ca să mă duc la cafenea sau să mă întâlnesc cu Anna, iar

ea merge mai departe. Adesea, când cobor, o invit la o nouă probă: aştept să pornească tramvaiul, iar atunci mă întorc cu faţa spre ea şi, în pătratul luminos care se îndepărtează, îi scrutez chipul. Nu-mi pot da seama dacă mă priveşte sau nu, dar, după cum îşi schimbă locul spre a veni să se uite pe geamul din spate, contra luminii, pricep că a acceptat şi această provocare).

Umbla cam la douăzeci de metri înaintea mea, atentă la trotuarul înghețat. Trebuia să am grijă, altfel riscam să mă apropii prea tare. Înțelegeam că de fapt ea mă urmărea pe mine şi nu invers, dar totul părea din nou absurd iar eu mă îndoiam, eram mai degrabă curios decât tulburat.

La un moment dat strada se deschise într-o piață, în fața unei biserici; curățiseră treptele de zăpadă cu furtunul, iar piatra udă lucea.

De-ar intra în biserică, m-am gândit.

Se oprise dinaintea treptelor, se uita la biserică, la strada dreaptă şi pustie.

De-ar intra, m-am gândit. Hai, intră, dacă intri e adevărat.

Inimă îmi bătea cu putere.

A urcat treptele sprintenă.

Când am găsit curajul de a împinge uşa şi a privi în biserică am simțit primul fior de ruşine, o înțepătură în partea de jos a pântecului. Numai cu un efort am reuşit să intru înăuntru.

În apropierea altarului ardeau mici luminițe aurii şi în față se aflau rânduri de bănci goale. N-o vedeam. Rece ca gheața, dar ud de sudoare, m-am deplasat cu băgare de seamă din umbra unui pilastru până la un vraf de scaune de pai. Nu era acolo. M-am mai mişcat puțin într-o parte şi-n alta, scotocind cu privirea. O suflare înghețată mă țintui în dreptul ultimei bănci. Apoi am auzit bufnitura înfundată a uşii care se închidea în urma poalelor ei de catifea.

Am redescoperit-o în stradă, mergea grăbită şi curând

dispăru în golul negru al unei porți.

Oprit în fața porții, scrutând cu nasul în sus numărul de piatră al casei, am înțeles atunci că mă pusese la încercare: ea pe mine. Mi-am amintit de naivele şi ridicolele mele capcane, am intuit că ea se pretase la toate numai pentru a mă consola şi convinge.

Acum dorise să-mi ofere o ocazie cu adevărat prielnică. Poate că, intrând în biserică, trecusem la o palmă de ea şi n-o zărisem imediat. Fără îndoială că, înainte de a ieşi afară, îmi putuse urmări mişcările stângace şi temătoare.

Adevărul acesta m-a înhățat de gât ca pe-un iepure speriat, zgâlțâindu-mă, şi încă mă mai apasă şi mă îndeamnă să socotesc, să găsesc o idee, un reper, care să-mi dea curajul de-a mă hotărî.

Acum e rândul meu, nu mai pot aştepta.

De când am înțeles asta, mi-e ruşine să mai păşesc pe refugiul de beton al tramvaiului, mi-e ruşine de liniştea infinită, grea ca un munte de gheață – care stă între noi doi, mi-e ruşine să cobor din vagon înaintea ei. Mi se pare că fug de ea. Simt, în fiecare seară, că o trădez.

Dar n-am puterea să mai ajung o dată la biserica aceea. Mi e teamă să nu mă văd silit s-o înfrunt înainte de-a găsi, cine ştie unde, cuvântul nimerit, expresia potrivită.

Câteodată mi se pare că am găsit fraza perfectă, o repet de două-trei ori, o mai molfăi puțin şi iată că se fărâmițează, lăsându-mă şi mai sărac, mai zăpăcit şi mai neputincios ca înainte.

Şi totuşi e rândul meu. Astă-seară sau mâine sau peste o săptămână. Nu mai pot aştepta. Altfel ea va înțelege că sunt speriat şi nu doar timid, nehotărât şi pudic. Deocamdată mai are încredere, aşteaptă şi-mi acordă timp, dar până când? Că doar n-o avea curajul să-mi vorbească ea prima! Şi, de altfel, pentru mine tot n-ar fi mai uşor, n-ar afla decât că sunt înspăimântat şi lipsit de vlagă.

Mă simt sleit.

Mă gândesc că altul, mai tânăr, ar reuşi să facă ce vrea. De exemplu Mo, colegul meu de birou, ar povesti o asemenea aventură zile în şir, cu un potop de aluzii obscene şi de chicote.

Dar nu e numai asta. Mă gândesc la adevăratul curaj secret pe care l-ar avea un tânăr, un curaj tânăr, şi mă simt răscolit de invidie.

Eu n-am fost niciodată, cum s-ar spune, un bărbat: iată adevărul! Ce război, ce şefie de birou, ce respect, ce experiență! N-am înțeles niciodată nimic, n-am îndrăznit nimic, am patruzeci de ani şi nu-s în stare să hotărăsc nici să înfrunt lucrurile cu puterea cu care vin ele. Viața mea s-a scurs fără să lase în urma ei nimic adevărat. Întotdeauna m-am ascuns.

Iar acum descopăr că mi-e ruşine de orice pe lumea asta în care s-ar zice că nimeni nu se mai ruşinează de nimic. Nu este pudoare, este laşitate.

Şi totuşi, într-una din serile astea, la şapte, pe treapta de ciment, aşteptându-l pe „21”, va trebui să-i vorbesc. Poate că, deşi e atât de calmă, deşi încearcă evident să mă urnească, îi este şi ei frică. Poate că în clipa hotărâtoare, din cine ştie ce spaimă, va da îndărăt.

Sau poate că totul va fi uşor.

Cum să fac?

Nu pot să-i spun: măicuță! E idiot. Nu, trebuie să încep de-a dreptul, fără pretexte, fără întortocheli. Şi totodată trebuie s-o ajut şi pe ea.

E şapte. Trebuie să ies.

Măcar de-ar fi o ceață deasă pe bulevard. M-aş simți mai apărat: fiindcă mi-e frică şi de ceilalți, de ochii curioşi care m-ar putea surprinde. Fără îndoială că şi ea are această teamă.

De obicei bulevardul e pustiu, cu lumini slabe ce se leagănă în vântul iernii, există numai o cafenea, departe, şi piața din fața bisericii Maica Domnului strălucind de

şine care se întretaie. Totuşi, când sunt în staţie, mi se pare că milioane de ochi mă spionează de prin tufişurile de pe malul râului, din rămurişul uscat al copacilor, mi se pare că întreaga lume îşi ţine respiraţia ca să mă prindă şi să sară pe mine.

Ea nu face nici cel mai mic gest, nu se mişcă niciun milimetru.

Iar eu ar trebui – va trebui – să fac totul singur, să parcurg acei trei metri care ne despart, să mă aşez nu în faţa ei, ci alături şi să-i vorbesc fără a întoarce capul.

Mă şi văd astfel, însă de la o depărtare imensă, înspăimântătoare, care îmi taie respiraţia.

Luni, 11 decembrie

Mă rad, mă îmbrac, cumpănesc dacă să-mi pun sau nu cămaşa albastră, mă apropii de tejgheaua barului, rostesc „o cafea", salut lumea şi mereu, mereu şi pretutindeni, nu mă dezbar de povara de a şti că n-am nicio valoare.

Astăzi am înţeles deodată ce mi-a dat ea mie: această conştiinţă, această capacitate de a mă vedea cum sunt eu cu adevărat, cum am fost din totdeauna. M-a silit să mă descopăr, iar acum ştiu cine sunt, sunt un păduche, un nimic travestit în bărbat cumsecade, respectabil, de patruzeci de ani, o partidă bună.

Îi datorez deja acest lucru.

Iar eu nu ştiu nici măcar cum o cheamă, nici măcar din ce ordin face parte (ar fi de ajuns s-o întreb pe portăreasa, ea cu siguranţă că ştie: şi iată încă o dată ruşinea, laşitatea, musca pe căciulă: nu voi îndrăzni niciodată s-o întreb aşa ceva pe portăreasă).

Aseară ne-am întâlnit ca de obicei. Apoi am coborât

din tramvai ca să mă văd, ca întotdeauna, cu Anna şi în am îndreptat spre cafenea simțindu-mă gol pe dinăuntru, iritat, năclăit de plictiseală şi de furie.

O fi crezând în Dumnezeu? Dacă da, atunci cum poate să se gândească la mine? Ce poate să gândească despre mine? Se simte ispitită sau ispititoare? Ce-o fi având să-mi spună? O fi vrând să renunțe la călugărie? Şi, mai ales, o fi pentru prima dată că i se întâmplă aşa ceva?

Aceste întrebări se învârtejesc, dar, din fericire, se şi risipesc pe dată. Dacă m-aş lăsa pradă gândurilor, atunci adio, aş avea neapărată nevoie să mă destăinuiesc. Dar şi de lucrul acesta mi-e frică.

Îmi dau seama că în mine zac înmormântate mii de lucruri nerostite. Toată lumea o fi ascunzând secrete ca mine? Încerc necontenit să mi-o imaginez, dar nu e uşor. O fi având păr în cap? Ce-o fi purtând sub rasa de călugăriță? O fi adevărat că nu poartă lenjerie intimă ci numai nişte cămăşoaie? Simt iar cunoscuta săgetare în partea de jos a pântecului, neplăcută. Îmi dau seama că n-am avut niciodată față de ea gânduri sau dorințe trupeşti. Sunt uimit: până cu puțin timp în urmă am crezut – mai precis n-am avut niciodată nevoie să cuget la asta în mod special, într-atât mi se părea de natural – că între un bărbat şi o femeie totul s-ar naşte din dorință, o dorință de multe ori firească, serioasă, poate chiar austeră, dar totuşi trupească. Restul vine doar pentru a da sens acestui lucru.

Acum, însă, mă simt în afara oricărei dorințe. Aşa să fie oare când te îndrăgosteşti? Dacă e aşa, atunci ce înseamnă lucrul ăsta? Ce este? Descopăr cu uimire că n-am spus niciodată nimănui „te iubesc”. Iată, roşesc. Creierul îmi macină în gol. De ce n-am spus niciodată „te iubesc”? Chestia asta o auzi pretutindeni, o citeşti, atunci de ce n-am spus-o şi eu? Alții chiar or fi spunând-o? Nici Anna nu mi-a spus niciodată „te iubesc”. Nu i-am cerut-o niciodată şi nici n-am simțit

vreodată dorința de a mi se spune aşa ceva.

În clipa asta n-aş îndrăzni să mă privesc în oglindă, să-mi văd mutra deja ridată, ridată şi rotofeie, nătângă, fără nimic care s-o deosebească de altele.

E incredibil că toate astea trebuie să mi se întâmple tocmai mie.

Astă-seară, în tramvai, mă uitam la ea: linia dreaptă a vălului îl ascundea profilul şi din creştet până-n tălpi părea ferecată într-o mantie uşoară dar impenetrabilă.

E târziu. Mi-e somn. Acum mă culc. De îndată ce voi stinge lumina mă voi înnămoli în gânduri încăpățânate şi amănunțite despre cum voi reuşi eu să-i vorbesc mâine seară. În gând reuşesc întotdeauna şi scotocesc inutil în căutarea unor piedici absurde care ar putea să mă încurce timp ce încerc să-i vorbesc.

Voi găsi oare curajul, mâine?

Marți, 12 decembrie

În cutia de scrisori se afla un plic închis, fără adresă. Înăuntru: o imagine cu sfântul Anton. Îmi cunoaşte numele sau e o pură întâmplare? Oricum ştie unde locuiesc. De ce nu a scris nimic? O fi pus chiar ea plicul în cutie sau o fi rugat pe cineva?

La birou m-am uitat încontinuu la ceas, sigur pe forțele mele, neştiind cum să fac să treacă cât mai repede timpul până la ora şapte. Am alergat acasă, m-am spălat, fluieram ca să-mi fac curaj. Simțeam că mă pot menține aproape la nivelul intențiilor, am băut o cafea, apoi un lichior, am scos din dulap o pălărie aproape nouă. Am ajuns în stație încă sigur pe mine, hotărât să-i vorbesc. Umblând pe bulevard, recapitulasem totul, de la biserică şi până la imaginea

sfântului Anton, de la aşteptările din staţie până la scurtele noastre priviri.

Dar n-am avut curajul. Îmi spuneam: acum, acum, dar curajul nu venea.

Toata vremea cât am mers cu tramvaiul eram încă sigur ca voi coborî cu ea, că ne vom vorbi în biserică, dar, în ultima clipă am lăsat-o să coboare singură, iar tramvaiul m-a târât mai departe cu el.

A trebuit să mă întorc foarte repede în centru. Anna mă aştepta de mai bine de un sfert de ceas. Era uimită, dar n-a zis nimic.

Între Anna şi mine totul e simplu, normal. Ne vedem de câţiva ani (cinci? şase?) şi mergem la cinema, sâmbăta luăm cina împreună, nu avem nevoie de prea multe cuvinte. Totul merge ceasornic cu condiţia să nu fim prost dispuşi, să avem, eu, cămaşa curată, ea, obişnuita ei pălărioară, şi să cădem de acord ce film vrem să vedem. Vorbim de mobile, de treburile de la birou, de prietenii mei sau de ai ei, pe care nu-i cunoaştem niciunul nici altul, dar care au dobândit o fizionomie şi un rol precis în aceste conversaţii.

Avem obiceiurile noastre: o dată pe săptămână, după film, urc la ea, păşind cu grijă pe coridorul întunecos, ne dezbrăcăm în tăcere, în camera ei, atenţi să n-o trezim pe maică-sa, care doarme alături şi se preface că nu ştie. Sau, dacă nu, vine Anna la mine, sâmbăta după-amiaza, între cumpărături. Totul e foarte liniştit. Când se dezbracă sau se îmbracă, Anna continuă să sporovăiască, aprinde sau stinge gazul sub cafetieră.

E învăţătoare şi dacă ar fi după ea mi-ar vorbi numai de şcolarii ei, dar ştie că treaba asta mă plictiseşte, aşa că mă cruţă cu confidenţele. Până şi vechile certuri (eu aş fi preferat să fie casnică, fără atâta frenezie de-a munci) sunt de-acum uitate. Avem şi unele planuri, cu două salarii vom putea trăi bine, ne vom lua şi maşină.

Astă-seară nici n-a observat cât eram de distrat: ca întotdeauna, nu-mi dă prea mare atenţie, cu excepţia

lucrurilor foarte vizibile, părul care trebuie tuns, nasturele lipsă de la palton. Proasta dispoziție, plictiseala, oboselile îi scapă, nu le observă. Iar dragostea ei pentru mine e o dragoste care nu suferă, nu tresare niciodată. Ne-am cufundat într-un cinema de cartier, înghesuit, plin de fum şi de căldură omenească, de miros de stofă umedă, fiecare țintuit în scaunul său, vechi, de pluş.

Am fost mulțumit că nu mi-a căutat mâna, cum se mai întâmplă uneori, neştiind că pe mine lucrul ăsta mă enervează, drept care mă văd silit să-mi aprind pe dată o țigară ca să mă eliberez.

Imaginile se perindau sulfuroase şi păcănitoare, pline de răcnete şi împuşcături, dar peste ele, toată vremea, în ochii mei s-au suprapus secvențe disparate şi transparente din tramvai, din colțul acela de oraş unde seară de seară o întâlnesc pe „ea".

Ce-o fi făcând la ora asta? Stă la căpătâiul unui pat? Iar în cameră o fi întuneric sau lumină? Veghează un bolnav sau o bolnavă? Se roagă? Dacă se roagă, s-o fi gândind la mine, şi cum anume? N-o fi adormind, la o anumită oră din noapte, pe fotoliul în care şade?

Poate că trebuie să facă anumite injecții la anumite ore. Dacă-i aşa, şi dacă bolnavul e bărbat, o fi ştiind unele lucruri pe care celelalte maici nu le ştiu. Se spune că maicile din spitale sunt rele, înăsprite de prea multe dureri la care au asistat. Şi ea o fi la fel, o fi cunoscut şi ea atâta sumedenie de lucruri?

Miercuri, 13 decembrie

Mo procură cărți porcoase de la un vânzător ambulant care îşi face meseria murdară colindând cu

maşina. Staționează întotdeauna în colțul unei piețe, îşi primeşte clientul în maşină, face, încet, turul unui părculeț, lăsându-i timp să aleagă dintr-o valijoară plină cu reviste franțuzeşti şi romane ilustrate cu desene sau fotografii porno. Le închiriază cu preț mare şi ți le lasă patru-cinci zile ca să le citeşti. Mo le aduce la birou, le arată la toată lumea şi se distrează. I le arată până şi lui Iris, o funcționară, nu tocmai tânără, cu părul vopsit, care dinaintea fotografiilor râde şi face ochii cât cepele, neprotestând niciodată, nu ştiu dacă pentru a trece drept modernă sau pentru că într-adevăr o amuză. Astăzi Mo avea o revistuță plină de desene cu maici în poziții obscene.

Există cu adevărat „semnele destinului”? Maicile lui Mo, ca, de altfel, nenumărate alte persoane, gesturi, întâmplări, descoperiri, mă leagă încontinuu de „ea”. În tramvai sau pe stradă, citind sau vorbind, sunt de mii de ori frapat de lucruri pe care le socotesc mereu extraordinare: ba Anna, care mă îndeamnă cu un elan neobişnuit să mergem la biserică, ba o întâlnire cu un grup de călugări care şopocăiesc într-un colț, sub portic, ba o ştire dintr-un ziar precum că o maică s-ar fi sinucis în chip misterios. Or fi, fără îndoială, coincidențe, dar eu îmi dau seama că ele acționează asupra nervilor mei, accentuând necontenit ceea ce mocnesc eu în taină, la fel cum noile urme de roți adâncesc dârele lăsate de trecerea altora şi sapă brazdă tot mai adâncă.

Ora şapte, la tramvai. Am pierdut o cursă rămânând nemişcați pe treapta de beton. Era frig, dar nu era ceață. Padul trimitea pale muşcătoare de ger. Am coborât la stația obişnuită, dar n-am aşteptat să plece tramvaiul, nu m-am întors ca s-o descopăr, în contra-lumină, la geamul din spate al vagonului, deşi simțeam o apăsare între umeri şi o nesfârşită dorință de a mă întoarce brusc şi a-i întâlni ochii.

Joi, 14 decembrie

Poate că sunt bătrân. Un bărbat la patruzeci de ani, dacă nu are copii şi dacă e robul obişnuinţelor, se află prins parcă într-o pânză de păianjen şi îi e frică până şi de gândul de-a se elibera. Credeam că ştiinţa de a te resemna este o virtute, iar eu socoteam că am această virtute. Când colo, mă simt ros de tot soiul de insatisfacţii şi sâcâieli, de proteste fără formă. Anna mă crede un tip rutinier şi nu are dreptate: de exemplu, la bar, fără să-mi dau seama, torn întotdeauna un strop de apă în ceşcuţa de cafea pe care tocmai am golit-o. E un gest mecanic, obişnuit pentru cineva care trăieşte singur şi nu vrea să clătească o ceşcuţă cu o crustă rezistentă de cafea pe fund. Anna mă acuză că am îmbătrânit. Pe mine, ea, sărmana, mă înduioşează. Are aproape treizeci şi şapte de ani, n-a fost niciodată o frumuseţe. Seara, când ne îndreptăm spre cinema, din cauza umezelii, părul i se răsfiră în şuviţe cârlţoase, şi asta mă înduioşează, deşi nu-mi face plăcere.

Ce mă uimeşte este că n-am dorit niciodată copii, nici măcar ca idee.

Anna nu ştie cât de tare m-am schimbat eu în zilele astea. Mă crede obosit şi nervos. Nu-i adevărat. Îmi dau seama că nu mai sunt în stare să stau locului, că sunt mereu cu mintea aiurea şi că mă ascund după paravanul oboselii pentru că, fireşte, n-am chef să-i spun adevărul. Oare această neatenţie, această nervozitate să însemne oare şi ea iubire, a iubi?

Uneori mă trezesc gândind: cum ar fi un copil al meu şi al… fetei ăsteia?

Deja nu o mai pot numi „maică” şi mă oblig să-i zic în gând „fată”. O fi bine, o fi rău, o fi un pas înainte, o fi unul îndărăt? Poate că este din nou frica: încerc să-mi alcătuiesc un alibi, să-mi ascund adevărul. Dar, uneori,

mă surprind complet căzut în visare: când mi-o închipui umblând în jurul meu, prin casă, în liniște. Abia pe urmă îmi aduc aminte cum e ea îmbrăcată şi atunci spaima anulează orice plăcere.

Am cumpărat *Călugărița din Monza* de Alessandro Manzoni, la târgul de iarnă al cărții, un şir de gherete din lemn, aliniate de-a lungul unuia dintre bulevardele centrale. M-am apucat s-o citesc pe loc, la lumina becurilor goale agățate de tavanele gheretelor, sperând că voi descoperi cine ştie ce. În aceeaşi seară am ajuns la pagina nouăzeci şi opt şi m-am oprit în momentul în care *în sfârşit, nenorocul Geltrudei vru ca prilejul să se ivească…*

Tensiunea lecturii care în fiecare clipă părea gata să mă ajute, m-a obosit de fapt îngrozitor. Această poveste a Geltrudei e foarte îndepărtată, nu mi se pare autentică. Eu am nevoie de ziua de astăzi, iar în asta nimeni, dar absolut nimeni nu-mi poate da niciun ajutor. Uneori mă gândesc c[ar trebui să mă spovedesc unui preot, în ascuns, mărturisindu-i ce mi se întâmplă, ispitele precum a temerile şi bănuielile mele, dar îndată îmi dau seama ca până şi această faptă cere curaj şi imediat mă retrag, refuz chiar să dau un veşmânt real, oricare ar fi el, acestei vagi ipoteze. Şi din nou constat că, pus în fața faptelor, sunt incapabil de a lua o hotărâre, nu simt niciun îndemn adevărat, mă las doar în voia unui josnic instinct de conservare. Sunt un melc care îşi trage capul în cochilie încă înainte de-a fi bănuit pericolul.

La şapte, după sunetul trâmbiței din curtea cazărmii, am coborât spre bulevard. Noapte de iarnă, senină şi lustruită, cu dealul profilându-şi pe cer silueta de lamă de ras. Biserica Maica Domnului era un bulgăre de şofran opac proiectat pe întunericul nopții. Mergând spre bulevard speram să n-o găsesc. Mă simțeam obosit,

epuizat. Ajuns la colț am văzut-o, ca întotdeauna, pe treapta de beton, nemişcată, măruntă, neagră. Îmi aduc aminte că m-am gândit: sunt obosit, uite tramvaiul, se apropie, n-apuc să traversez bulevardul, hai, suie-te, lasă-mă măcar astă-seară, nu mă obliga să aştept douăzeci de minute nemişcat, cu tine la trei metri distanță. Măcar astă-seară.

Aş! Tramvaiul s-a îndepărtat dând iarăşi la iveală silueta ei subțire, neagră. Am traversat bulevardul descurajat, fără să-mi ridic privirile de pe asfalt, parcă vinovat. Îmi simțeam spinarea ruptă de oboseală.

Am aşteptat amândoi tramvaiul următor în obişnuita şi cumplita tăcere, pândindu-ne pe ascuns unul pe celălalt.

Vineri, 15 decembrie

De dimineață, la birou, am descoperit că am întârziat cu diverse lucrări fără importanță care, în lunile trecute, păreau să se rezolve de la sine. Năuceala care a pus stăpânire pe mine se reflectă şi aici. A trebuit să trag din greu până seara, am avut şi un schimb de cuvinte cam aprins cu Mo, care e puturos, umblă încoace şi încolo, căutând pretexte ca să lucreze mai puțin şi îşi vâră nasul lui plin de vinişoare, ca de holtei de cincizeci de ani credincios păhărelului de vin, în orişice numai să poată trage puțin chiulul.

Spre ora şase, când birourile erau deja goale, n-am putut s-o evit pe Iris. Ne-am ciocnit unul de altul în capătul coridorului, ea ieşind, iar eu intrând la toaletă. Ne-am lipit un moment unul de celălalt, am pipăit-o puțin, în tăcere, iar ea a coborât mâna ca să mă mângâie. Apoi ne-am despărțit şi ne-am salutat

zâmbind.

Treaba asta se întâmplă de ani de zile şi n-am încercat niciodată, nici eu nici ea, să împingem lucrurile mai departe de-atât. Eu mă mulţumesc să-i simt sânii mari şi moi sub halatul negru şi combinezonul de dedesubt, ea răspunde atingându-mă cu podul palmei şi manevrând uşor cu degetele îndoite. Când terminăm cu sărutările şi ne despărţim, ne salutăm tutuindu-ne (altminteri ne spunem numai „dumneavoastră"). Aceste întâlniri au loc cel puţin o dată pe săptămână şi nu sunt niciodată provocate, chiar dacă, atunci când ne încrucişăm drumurile pe coridor în orele de lucru sau când rămânem pentru o clipă singuri în birou, Iris mă priveşte şi uneori, în glumă, îmi zice „laşule" ceea ce ţine loc de salut şi totodată de comentariu ironic la adresa comportării mele.

Ce-o fi făcând în afara orelor de birou, cum o fi trăind? Nu ştiu mai nimic despre ea, deşi lucrăm împreună de patru ani. Are o fată, mi se pare că e despărţită de bărbatu-său ori văduvă, poate să aibă patruzeci sau patruzeci şi cinci de ani. Nu mă gândesc niciodată la ea.

Astă-seară, însă, m-am desprins din îmbrăţişare ruşinat, plin de silă, şi de îndată mi-a apărut chipul „ei" care m-a izbit, aproape neplăcut. Pentru prima dată m-am surprins judecând-o pe Iris cu duşmănie, în vreme ce înainte o socoteam o colegă drăguţă şi nicidecum o fluşturatică.

Seara, bându-mi obişnuitul ceai casnic – de câteva luni am renunţat la cină pentru că m-am hotărât să slăbesc: din pricina asta, la şase, când ies de la birou, mă duc direct acasă, la ora la care funcţionarii burlaci ca şi mine se înfunda în câte-o bodegă – am terminat *Călugăriţa* lui Manzoni. M-a interesat foarte puţin deşi e scrisă foarte inteligent. Povestea mea este însă cu totul altfel.

Cât stau acasă schimb apa la canari, ascult împuşcăturile, urletele, tropotele, bufniturile de scaune trântite, de la cinematograful parohial de care mă despart doar câțiva pereți. La obişnuitul sunet de trompetă, ies.

În stație mai era şi altă lume, fapt neobişnuit la ceasul şi în locul acesta. Ea stătea în mijlocul refugiului aşa ca am profitat ca să mă postez cât mai departe, la unul dintre capete, acolo unde de obicei se deschid uşile.

Ca să nu mă trezesc luat pe neaşteptate şi ca să-i explic graba mea – falsă – m-am scotocit prin buzunare, m-am prefăcut că-mi număr mărunțişul, am născocit gesturi nervoase, privind nerăbdător în lungul bulevardului şi uitându-mă de mai multe ori la ceas.

Până când iată că apăru şi ochiul galben al tramvaiului perforând ceața.

Înțelegând, se apropie şi ea de marginea refugiului şi se urca pe dată, înaintea mea, fără să stea pe gânduri.

Sâmbătă, 16 decembrie

În după-amiaza aceasta, în vreme ce stăteam într-o cafenea unde mă adusese neputința de a rezista în tăcerea moartă a casei (nici canarii nu mă mai distrează) am văzut două maici oprindu-se dinaintea unei vitrine. De sub broboadele lungi de lână neagră li se iveau rasele cenuşii din pânză, iar capul le era acoperit cu nişte scufii bizare.

Stăteau nemişcate, la fel de înalte amândouă, aplecate înainte, în fața luminii unui magazin de jucării. O păpuşă mare, spectaculoasă, cu o imensă aureolă de păr blond şi cu buzele viu colorate, atârna în spatele

geamului, de parcă tocmai atunci poposise pe un norişor de vată de la care porneau fire argintii ce se pierdeau apoi în sus. Vitrina revărsa pe trotuar, în străduța neagră de ploaie, un râu de lumină caldă care părea să învăluie şi păpuşa într-un nimb de voioşie şi de tihnă.

În sfârşit, cele două maici se dezlipiră de geam, iar eu m-am simțit îndemnat să le urmăresc. Peste oraş se cobora o ceață subțire şi aspră, pietrele străzii şi dalele trotuarelor erau alunecoase, prin ferestrele şi uşile străvechilor prăvălioare se prelingeau lumini incerte. Era o străduță din centrul vechi al oraşului, două maşini una lângă alta ar fi blocat-o cu totul, departe se auzea clopoțelul furios al tramvaielor. Mai era şi un cinematograf care îşi etala cele două programe pe afişe colorate lipite pe aproape tot zidul, mai erau şi dughene de ceasornicari cu vitrine înghesuite, şi prăvălii mohorâte de fierărie sau cizmării cu ghete şi pantofi ortopedici înşiraţi pe rafturile întunecoase. Cerul, la marginea caselor vinete, era o dungă vâscoasă de smoală.

Cele două maici umblau tacticoase prin circulația febrilă de pe trotuarul foarte îngust, ba prin fața unei brutării cu mormane de pâini cu forme caraghioase şi mănunchiuri lungi de grisine, ba pe dinaintea unei vitrine cu lănțişoare, mărgele şi broşe, aruncate de-a valma pe un stativ prost iluminat.

Apoi intrară într-o prăvălie cu luminile stinse, care avea vitrina despărțită în două, de jos şi până sus, de o Madonă din ghips, toată în alb şi albastru. Deşi mă lipisem de fereastră, nu reuşeam să zăresc nimic înăuntru, atât era de întuneric. În sfârşit, se aprinse o lumânare, apoi încă una, dar dintr-odată o răsuflare le şi stinse. Avusesem totuşi destul timp ca să zăresc, în flăcăruia unduitoare, un fragment din lambriul care căptuşea prăvălia, licărul îngeraşilor auriți şi mai ales cele două lumânări lungi şi împodobite pe care maicile

de bună seamă că doriseră să le încerce ca să vadă cum ard. Ieşiră, fără pachete în mână, şi o luară repede înainte. Le-am urmat cu mai puțină curiozitate, muncit de gânduri care treptat făceau tot mai strident, mai absurd şi neîmpăcat contrastul dintre mersul lor şi al meu.

Acum nu mă mai interesa să le descopăr traseul, totuşi, aşa fără rost cum umblam, mi se părea că, trăgând din când în când cu ochiul înspre ele, căpătăm şi eu o țintă.

Din străduța aceea aglomerată o luară în sus, pe sub porticurile de pe bulevardul Roma, înaintând cu paşi temători printre şiruri de oameni grăbiți. Înghesuite una mii alta, îşi croiau drum, reapărând tot mai departe, dincolo de grupurile de tineri care se adăposteau de ploaie, printre umbrelele care, intrând sau ieşind de sub arcade, se închideau şi se deschideau alternativ. În sfârşit, dispărură în pasajul subteran de la Porta Nuova, iar eu, în continuare fără treabă, m-am luat mai departe după ele. În tunelul scurt, luminat ca în miezul zilei, un negustor ambulant ciucit pe pardoseala cleioasă sufla în nişte păsărele de cauciuc, albastre, roşii şi galbene, şi păsărelele, umflându-se, scoteau țipete ascuțite. Lumea se scurgea grăbită printre cele două şiruri de vitrine luminate, dar țipetele păsărilor acopereau zgomotul paşilor şi al vocilor.

— Hai odată! îi spuse imperios una dintre maici celeilalte care încetinise pasul. Tânără se supuse, strângându-se zgribulită lângă tovarăşa ei. Le-am lăsat să dispară la capătul galeriei, unde se deschide cealaltă scară, urmărite de țipetele neîntrerupte ale păsărilor.

Asta-seara în tramvai, contrar obiceiului, s-a aşezat pe unul dintre scaunele din față. Atunci m-am dus în fundul vagonului. Mânerele se legănau, iar afară era o perindare grăbită de ziduri ude şi murdare cu bruşte scânteieri fosforescente.

De s-ar întoarce, îmi ziceam (dacă nu se întoarce şi nu-şi arată chipul, rareori izbutesc să o văd, aşa cum stă cu profilul ascuns de văl). Şedeam la pândă sperând să se întoarcă.

Se întoarse. Roti numai puțin capul, foarte palidă şi fără grabă, şi îşi ridică ochii spre ceasul suspendat în mijlocul vagonului. Nu-şi opri privirea asupra mea, cu toate acestea putea prea bine să-şi dea seama că mă uitam țintă la ea. O picătură de apă, apoi încă una i se rostogoliră pe văl din creştetul capului până pe umeri. Atunci, de sub broboada de lână neagră, se ivi o mână transparentă care, răsucindu-se, aranjă, uşoară, vălul în jurul cefei, iar vârfurile degetelor îi fremătau mângâietor într-o zbatere care se stinse în degetul mare.

Curaj de femeie, curaj de leu, gândii eu, înspăimântat până în măduva oaselor. Brusc însă m-am simțit bogat, şi chiar şi acum o veselie ciudată îmi umblă prin trup, muşcându-mă cu zvâcnituri pe care nu izbutesc să le înfrânez.

Ce poate face mai mult, ce altceva poate să-mi spună, biata fată?

Mâine îi vorbesc, jur că-i vorbesc.

Duminică, 17 decembrie

Azi după-amiază a venit Anna, ne-am culcat, am băut cafea. Apoi am condus-o acasă, bucuros că nu trebuie să-mi petrec seara cu ea (are mama bolnavă). Ne-am despărțit în poartă, ea şi-a întins buzele ca s-o sărut şi a trebuit să-i promit că n-o să mă duc singur la nu ştiu ce film pe care ni l-am rezervat pe mâine sau pe poimâine. Îmi face milă, mă simt atât de sărac cu ea.

La şapte nu m-am întors acasă, adică în stația

obişnuită. Nu ştiu dacă din lene sau din laşitate.

Dar la cafenea, când prin maldărul de sticle am văzut limbile ceasului oprite la 7 şi la 12, m-a apucat o furie, o părere de rău şi o asemenea disperare încât a fost cât pe ce să iau un taxi şi să dau fuga la „Maica Domnului". Dar tot târziu aş fi ajuns aşa că am renunțat.

Prin urmare am fost la cinema de unul singur, apoi m-am întors pe jos, pe străzile dinspre Pad, presărate cu globuri albe ce semnalează mici birturi strânse între pereți înalți şi murdari de ceață, traversate de burlane de sobă şi închise cu grilaje ruginite şi duşmănoase. Mă simțeam lipsit de toate cele, iar amintirea Annei îmi devenise de nesuportat.

Nefiindu-mi somn, înainte de a ajunge acasă, m-am plimbat pe străduțele care suie uşor spre deal, brăzdând cartierul de peste râu. Mai mult indiferent decât insensibil la răsuflarea rece care îmi găurea ceafa, am ajuns la zidul mânăstirii, ceva mai încolo de cazarmă.

Aici locuieşte ea. Primăvara, zidul e răzbătut pe culme de verdeață, de smocuri de iarbă fragedă şi frunzulițe transparente care rup înşiruirea de olane sparte, prinse în ciment împreună cu cioburi de sticlă şi crâmpeie de sârmă ghimpată. În spatele zidului trebuie să se afle o grădină de zarzavat sau un parc.

Am căutat un punct de sprijin ca să mă cațăr şi să mă uit înăuntru, dar n-am avut noroc.

Zidul acesta n-a constituit niciodată pentru mine un reper, cum, de pildă, a fost cazarma, cu trompeta care sună la şapte seara, sau oribila biserică modernă de alături, cu clopotele care bat dimineața. Îmi amintesc vag doar de verdele acela neaşteptat primăvara, pipernicit şi veşted vara.

Trebuie să fie puține maici în mănăstire. Mă surprind gândindu-mă la lucrurile cele mai neroade: cum mănâncă, cum dorm, la ce oră se deşteaptă? Or fi având fiecare chilia ei sau măcar un pat cu draperii? S-or fi sculând noaptea ca să se roage?

Ea cu siguranță că duce o altfel de viață decât colegele ei, de vreme ce e plecată toată noaptea. N-o fi având acelaşi orar cu celelalte, o fi având un regim special? S-o fi rugind de una singură? Sau or fi toate infirmiere?

Şi, mai departe: i-o fi mărturisit vreodată preotului ce crede despre mine? Poate că nu se roagă de fel, că nu e câtuşi de puțin credincioasă şi că, la biserică, stă în strană cu mâinile împreunate şi se gândeşte la mine, păcălindu-i pe toți. Sau poate că şade în genunchi, dându-mă la o parte din rugăciunile ei ca să mă primească din nou după aceea.

Asta mă deranjează. Dacă nu crede în Dumnezeu şi n-are nicio importanță că eu nu cred sau, mai exact, că nu mă gândesc niciodată la aşa ceva – sau dacă totuşi crede, dar poate să se poarte aşa, atunci cum izbuteşte să îndure situația în care se află? Iar eu ce încredere pot avea în ea?

Luni, 18 decembrie

Începe săptămâna Crăciunului, pini aprinşi se înalță în colțurile negre ale piețelor, vitrinele freamătă de lumini, oraşul întreg zumzăie ca mustul.

Nu mă mai simt terorizat ca acum cincisprezece sau ca acum opt zile: oare omul se obişnuieşte şi cu ruşinea?

Constat mai ales un imbold până acum necunoscut: anume să cuget, să reflectez. Greşit: nu pot reflecta, aş ajunge să fac bucățele zvâcnirile de încredere care mă străbat, nădejdea care m-a ținut în picioare până acum. Cu cât raționez mai mult cu atât pierd speranța şi nimicesc orice frumusețe.

Dar nu sunt copil, nu se poate continua aşa, trebuie să văd, să înțeleg, destul m-am ascuns toată viața.

La birou, de la masa mea de scris, de patru-cinci ori am ridicat ochii înspre Iris. Aveam un chef nebun să-i povestesc tot, să-i cer ajutorul. Ea e femeie, n-ar lua treaba în râs, ca Mo.

Iris şi-a dat seama de ocheadele astea neobişnuite, a zâmbit, apoi, surprinsă, a rămas cu degetele în aer deasupra maşinii de scris. Peste o clipă a ieşit, desigur pentru a-mi oferi posibilitatea s-o urmez pe coridor sau la magazie. Atunci mi-am dat seama că greşisem cu desăvârşire: n-aş vrea ca acum să-şi facă cine ştie ce iluzii şi de la pupăturile şi mângâierile din totdeauna să încerce să treacă la alte relații.

Pe undeva, afacerea cu Iris mă amuză. Mai ales dacă mă gândesc la Mo, care are o evidentă slăbiciune pentru ea (sigur că şi anul acesta o să apară cu un cadouaş, frumos ambalat). Ar crăpa de furie dacă ar şti de îmbrățişările noastre.

„Ea", Anna, Iris: o copilă, o logodnică, o quasi-amantă de coridor. Mă simt ridicol. De fapt n-am pe nimeni cu adevărat şi nu sunt în stare să am şi să păstrez pe nimeni. Ce naiba am făcut în toți anii ăştia? Ce s-a întâmplat pe lume? Ce-am citit în ziare? Ce anume a fost adevărat şi important din tot ce s-a petrecut?

Nu-mi aduc aminte de nicio dragoste din adolescență, cu excepția, poate, a unor fleacuri sau porcării. Am uitat până şi numele puținilor prieteni de demult. Câți oare or fi ca mine?

N-am făcut niciodată niciun fel de politică, nu sunt sportiv, nu-s în stare să mă hotărăsc să mă duc în vacanță unde se duc alții, poate cu trudă, numai ca să vadă, să pună mâna, să-şi satisfacă curiozitatea.

Nu ştiu de nici unele. Zilele au alunecat pe lângă mine ca şi veştile din ziare în care mai crezi mai nu crezi. De ce, mă rog, acum doi ani, de exemplu, am votat cu liberalii? De ce, la începutul iernii ăsteia, nu mi-am

cumpărat un palton nou care-mi plăcea? Puteam s-o fac, aşa cum, de altminteri, puteam să votez cu alții: totul a venit din lene, din lipsă de interes şi de chef.

La şapte am ajuns eu primul. A trebuit să pierd două tramvaie ca s-o aştept. O fi vrut să se răzbune pe absența mea de ieri. În tramvai n-a întors capul deşi doream asta din toate puterile, doream atât de tare încât mă durea şi de mii de ori mi s-a părut că, deodată, într-o strălucire de noroc, iată, chipul ei stă limpede întors către mine.

Marți, 19 decembrie

Nu s-a întâmplat din calcul, a fost mai degrabă o izbucnire a nervilor, a muşchilor. Aveam capul rece şi gol, numai după aceea a luat foc.

— Se poate da bună-seara unei maici?

Aşa am spus.

S-a întors palidă, cu ochii măriți, apoi brusc a reînceput să fixeze trotuarul de vizavi.

— Nu e un păcat, a răspuns.

Pe urmă a adăugat calmă:

— Dar nu mai spune nimic. Eu sunt novice şi toate novicele sunt supravegheate de mireni pe care nu-i cunoaştem.

Am rămas țintuit la un pas de ea. Priveam bulevardul desfăşurându-se înaintea noastră. Treptat, bătăile inimii s-au mai potolit, însă încet şi cu fluctuații. Doi bicicliști trecură prin fața noastră hăulind şi râzând, blestemând gerul. De-acum nimic nu mai conta.

Clinchetul tramvaiului îşi croi drum prin ceață.

— Nu ăsta.

De-abia dacă-i auzisem vocea.

Tramvaiul sosi, trânti uşile, se zgâlțâi o dată şi porni din loc scârțâind jalnic pe şinele ude.

— Primul? încercai eu.

Încuviință scurt din cap.

Respiram cu gura deschisă, răsuflarea se condensa în nori de aburi. Dacă ridicam privirea puteam vedea un ciorchine de lumini strălucitoare pe culmea dealului şi punctul roşu şi tăios al turnului de radio. În spatele nostru râul răsufla greu.

Frenezia şi oboseala îmi paralizau muşchii, aş fi dat un an din viață numai să pot face un pas, să-mi dezmorțesc picioarele. Dar nu îndrăzneam, trebuia să stau în taină lângă ea, urmărind-o pe furiş cu coada ochiului. Aş fi vrut să fac câțiva paşi mai încolo şi apoi să mă întorc, astfel încât să-i pot vedea chipul pe de-a întregul, dar nu era cu putință, ea mă voia acolo.

Apăru un tramvai aproape gol. Manipulantul conducea ca un apucat, exploatând la maximum porțiunile drepte, încetinind doar puțin la curbe şi sunând disperat din clopoțel. Ea se dusese în colțul ei obişnuit şi se uita afară, în ceața zdrențuită care rătăcea în vârtejuri domoale în jurul felinarelor şi firmelor.

Zdruncinat de tramvai, îmi simțeam capul greu, străbătut încontinuu de imagini, gânduri, spaime şi bucurii ce se risipeau care încotro, spulberând orice punct de reper.

Am coborât fiecare pe câte o uşă, am văzut-o intrând hotărâtă în biserică şi, la rândul meu, am împins poarta cu precauție.

— Bună seara, am murmurat, orbit de întuneric.

Nu schiță nicio mişcare. Palidă, mă privea din adâncul de umbră dintre uşă şi zidul din spate. Nu era nicio diferență între paloarea obrajilor şi năluca albă a pânzei care îi încingea fruntea.

— Cum te cheamă?

— Antonio. Antonio Mathis. Sunt…

— Antonio! Ce noroc. Ca pe sfânt. Ai poza pe care ți-am dat-o?

Vocea îi era veselă, liniştită. Când vorbea de-abia dacă-şi mişca buzele subțiri.

— Da, am spus, simțindu-mă stângaci şi roşind.

— Ştiam, făcu ea. Sunt infirmieră. Mă duc pe strada asta la numărul 5, etajul patru, e o singură uşă. Aşteaptă-mă pe palier, am să ies şi eu mai târziu. Vrei?

Mă privea. Respiram greu, aveam dureri nelămurite în spinare, care se ascuțeau de îndată ce încercam să mă îndrept cu energie.

— Vii, nu-i aşa?

Vocea i se schimbase.

— Cu poarta, adăugă ea, să nu-ți faci nicio grijă. Acum e deschisă, iar la coborâre se deschide uşor, nu trebuie decât să tragi de zăvor.

Am dat din cap, zbătându-mă să găsesc cuvinte.

— Vrei, nu-i aşa?

— Da, am spus. Da.

Dispăru pe dată. Am aşteptat cinci minute pe ceas înainte să ies. Brusc mirosul dulceag de ceară mi-a făcut greață. Biserica era înghețată, iar frigul îmi pătrundea în nasc, fără a izbuti totuşi să-mi răcorească fruntea încinsă,

Coborâi în stradă luând-o spre poarta cu pricina. Era un hău negru, cu mari coloane răsucite din marmură neagră, care se pierdeau în sus, şi o scară cu trepte de piatră, late şi întunecate. Plăcuțe de alamă clipeau slab la fiecare etaj.

Aveam senzația că atârn greu, că îmi lipseşte forța musculară necesară pentru a urca ultimele trepte. M-am trezit totuşi pe neaşteptate în fața plăcuței cu numele avocatului F. Conti, etajul patru, singura uşă, cu un covor aspru la capătul lemnului întunecat. Scara se termina aici. Privind în jos, peste balustrada de fier care cobora cu mii de întortocheli, văzui pata de lumină de la parter, palidă şi îngustă. Zgomote de radio, de

glasuri înăbuşite se prelingeau prin pereți. La etajul de dedesubt se deschise o uşă şi, strivit la perete, pradă unui zbucium de neînvins, am auzit trântindu-se capacul metalic al unei ghene de gunoi.

Am respirat uşurat şi, privind în jur, m-am silit să fiu calm. Deasupra mea se afla un tavan coşcovit, iar palierul, dincolo de uşă, se termina cu un vitraliu în nuanțe închise de verde şi violet.

Am aprins o țigară încercând să nu mă gândesc la nimic, lăsându-mi mintea liberă să se năpustească în mii de direcții diferite pentru a reveni apoi istovită şi încă şi mai zadarnică de unde plecase.

Terminând țigara am stins mucul sub talpă, apoi l-am cules de pe jos şi l-am ascuns în cutia de chibrituri.

M-am sprijinit cu resemnare de perete ca să-mi odihnesc spinarea. M-am surprins gândind mocnit: nu mai ai douăzeci de ani, mai bine las-o baltă.

Uşa se deschise, era ea. Zâmbind îmi făcea semn să mă apropii. Mi-am scos pălăria, apoi mi-am pus-o din nou pe cap, încurcat.

— Fii liniştit, spuse roşind.

Stătea în picioare între uşile întredeschise, de-abia arătându-şi chipul. Cu degetele de la o mână strâns lipite ținea de uşă sprijinindu-se de ea.

— Mai e doar o servitoare bătrână. Dar doarme.

Se uita la mine, eu îmi ridicam privirea, dar deîndată o lăsam să-mi fugă într-o parte.

— Avocatul e de multă vreme în comă, are peste nouăzeci de ani, mai făcu ea o încercare, cu vocea tot mai gâtuită. Vin aici de luni de zile, în fiecare seară. Ziua are altă infirmieră…

Am izbutit să ridic din nou ochii şi să mă uit la ea, o roşeață abia perceptibilă îi coloră obrajii, dar se risipi pe dată. Mi-am plecat din nou privirea, dar îi simțeam ochii găurindu-mi fruntea.

— Fii liniştit, spuse. N-o să te vadă nimeni.

Vocea i se frânse, parcă, deodată, iar în tăcerea care

se lăsă i-am auzit respirația, uşoară dar agitată.

Nu mai eram în stare să mă uit la ea, fixam calota pălăriei care, nu ştiu cum, îmi ajunsese iarăşi în mână. De îndată ce îmi desprindeam privirea de la pălărie, în fața ochilor îmi apărea dunga neagră desenată de veşmântul ei între uşi. S-a sfârşit, mi-am zis, sunt un idiot.

— Trebuie să vorbim, începu ea, iar vocea îi tremura uşor. Trebuie să vorbim, trebuie să vorbeşti. Să nu stăm aşa!

Am încuviințat din cap, dar ştiam că e zadarnic.

— Vorbeşte, spuse ea. Vocea îi era o coardă întinsă, mă durea s-o ascult.

Atunci am reuşit s-o privesc, ea nu a întors ochii ci, roşind uşor, şi-a destins buzele subțiri într-un zâmbet.

— Dar tu, am rostit în cele din urmă, de când…

N-am fost în stare să continui. Ea surâdea cu ochii închişi, parcă eliberată şi împăcată.

— De patru luni. Tu de mai puțin, nu-i aşa? Tu nu-ți dădeai seama, la început, ştiu.

Am simțit o nouă împunsătură dureroasă în spate.

— Vorbeşte, murmură ea, parcă voioasă.

— Da, am spus. Da. Câți ani ai?

Era palidă şi totodată îmbujorată, sprâncenele îi tremurau cu o umbră, dar ochii aveau tăria să privească, să înțeleagă.

— Aproape douăzeci. Şi tu?

Fără să vreau am făcut o strâmbătură.

— Patruzeci şi cinci? mă încurajă ea.

— Nu! Patruzeci. Împlinesc patruzeci şi unu în februarie.

— Pentru un bărbat e tocmai bine.

Nu găseam cuvinte.

— Patruzeci, m-am trezit repetând.

Ea încuviința liniştită din cap.

— Nu eşti timid, nu-i aşa? întrebă. Din nou roşise.

Am scuturat din cap, cu privirile în pământ.

— Nu facem un păcat, nu-i aşa?

— Nu, reuşii eu să-mi descleştez fălcile.

— Nu e un păcat. Nu e niciun rău, spuse atunci, calmă.

— Nu, nu.

— Gândeşti urât despre mine?

— Oh, nu!

Aş fi vrut să mă reped să-i vorbesc, s-o întreb, dar gura mi-era uscată, frazele şi cuvintele mi se ciocneau în cap ca nişte țăndări de materie sonoră care nu reuşeau să se amalgameze, apoi dispăreau brusc într-un huiet, făcând loc unui gol nestatornic, mocirlos. Spatele mi se strângea ca la o împunsătură şi o altă împunsătură mă săgeta, insistentă şi moleşitoare, în josul pântecului.

— Nu eşti timid? repetă ea.

Am încercat să zâmbesc.

— Nu vrei să ştii cum mă cheamă? Serena. Mă cheamă Serena. Nu sunt călugăriță, nu încă. Se aude că sunt piemonteză?

Am scuturat din cap.

— La tine se aude. Eşti torinez. Grozav ce-mi place!

Din buzunar îmi ieşi o mână care mai înainte de a se sprijini de uşă, se frecă de stofa paltonului ca să se dezmorțească. Mi-era teamă, dar cum nu reuşeam să mă exprim altfel, mâna coborî de la lemnul uşii până la degetele ei subțiri.

Şi le retrase încet.

— Mi-e foarte greu, spuse pălind.

Am plecat privirea.

— Eşti comunist? reluă liniştită vocea ei.

— Nu, am râs, prinzând curaj.

— De ce? Eu credeam că toți bărbații sunt comunişti, zâmbi ea uimită.

— Cine ți-a spus asta?

Ridică din umeri.

— Aşa credeam eu. Ştii că acum doi ani, când au fost alegerile, ne-au spus să fim pregătite să fugim? Aveam

până şi adresele unde ne puteam ascunde. Ne dăduseră chiar şi haine.

Din nou ridică din umeri, păstrându-şi zâmbetul subțire.

— De ce te călugăreşti?

Izbutisem s-o rostesc.

Mă privi, închise ochii, apoi îi redeschise şi râse blând.

— Nu ştiu, spuse încet. Întâi a fost capela, apoi cusutul. După-amiaza mă duceau la capela mânăstirii şi coseam, mă puneau să stau în genunchi ore şi ore, singură, ca să-mi vină vocația. Aveam şase ani. Uneori adormeam. Ai mei sunt țărani, am patru frați, unul e preot de cincisprezece ani, el a fost cel care m-a trimis la colegiu, apoi de la colegiu am trecut la mânăstire.

— Din ce sat eşti?

— Din Mondovi. Ştii unde e?

— Da, am spus eu, dar nu ştiam.

— Am încercat întotdeauna să fac câte ceva, reluă ea. Mai întâi cursul de infirmiere, apoi cel de asistență. Ştii, sunt la Torino numai de un an. Primăvara asta ar trebui să devin călugăriță.

— Îți place?

Zâmbi, mă privi din creştet până în tălpi.

— Nu-mi place să stau cu celelalte. Nu-mi place. Înțelegi? Sunt singura care n-am prietene. Celelalte stau mereu împreună, le e frică să iasă în oraş, le e frică de spitale.

Înclină capul, umbra sprâncenelor se încrețise uşor.

— Tu: te-ai căsători cu mine?

Pusese întrebarea cu toată liniştea. N-am îndrăznit să ridic ochii, dar am simțit că fac un efort violent.

— Tu crezi în Dumnezeu?

— În Iisus pe cruce, a răspuns ea.

Am tăcut.

— Nu-i un păcat, adăugă ea grăbită. Nu simți că păcătuieşti, nu-i aşa?

— Nu.

— Nici eu. M-ai lua în căsătorie?

Împunsătura din pântec se repercută până în stomac, în coate, ajunse în gâtlej, apoi coborî sinuoasă muindu-mi genunchii.

— Am patruzeci de ani. Aş putea să-ți fiu tată.

Râdea încet.

— Bietul de el! Cum aşa, tată? Nu-ți bate joc de mine! Eşti sănătos?

Era rândul meu să râd.

— Sigur că sunt.

— Şi nu eşti nici bătrân şi nici măcar gras. Tinerii mă sperie Tu nu mă sperii. Te-ai căsători cu mine, nu-i aşa? Mă iubeşti?

Am dat din cap.

— Te-ai gândit la mine zilele astea?

Am dat iarăşi din cap.

— Eşti un om bun. Tu aşteptai tramvaiul. Nu te plictisesc?

— Nu…

— Eşti obosit. Aşteaptă.

Dispăru din deschizătura uşii, şi auzii, de-abia perceptibil, foşnetul poalelor ei care se îndepărtau. Reapăru, deschise uşa şi împinse afară un scaun.

— Nu-i nevoie, am spus.

— Ba da, ba da, şi eu. Vezi?

Apropie uşa la loc şi râmaserăm aşezați, eu cu scaunul afară, pe covoraş, ea în întunericul din dosul uşii. Golul din spatele meu mă deranja, aşa încât am întors scaunul pe-o latură ca să pot domina palierul şi perspectiva scării.

— Vorbeşte, te rog frumos, vorbeşte, spunea ea.

— Da, da, răspundeam, căutând cuvinte.

Îmi ridicam fața deasupra țigării ca s-o privesc, iar ea zâmbea, închidea ochii şi continua să surâdă în gol.

— Ce lucru caraghios e cravata la bărbați, spuse ea.

— Iartă-mă, nu ştiu să vorbesc, sunt buimăcit.

Înțelegi? Dar o să-mi treacă, dă-mi numai răgaz.

— Desigur, răspunse serioasă, desigur. Dar nu eşti logodit, nu-i aşa?

Am negat din cap.

— Nu ştiu cum de nu ai o logodnică, dar sunt bucuroasă. Spune-mi ceva: cum izbutesc femeile să umble pe tocuri? Le invidiez îngrozitor, eu nu ştiu nimic. Nu râde!

— Nu râd, am spus, zăpăcit. Mă simțeam căzând, încet şi blând, până şi fumul țigării mă ajuta să mă cufund între pereții unei linişti nefisurate, într-un vârtej care era totodată o moleşeală a muşchilor şi a creierului.

— Tu te uiți la vitrine? Eu nu pot, niciodată. Aş cumpăra tot ce văd.

— Serios?

— Tot. Am întotdeauna poftă să cumpăr tot. Dar tu trăieşti singur: unde mănânci? La restaurant? Ce frumos trebuie să fie!

— Nu, nu-i frumos. Uneori îmi gătesc singur.

— Săracu' de tine. Antonio, Antonino.

Se trase la o parte ca să se scotocească în haină. Îmi întinse o ilustrată.

— E de la sora mea, a fost la mare. Eu n-am văzut marea niciodată. Spotorno, ştii unde e?

— E un sătuleț din Liguria.

— Vreau să mă duc la mare, vreau foarte mult. Spune: ți-e foame? Pot să mă duc la bucătărie să caut ceva. Au un frigider uite-atâta…

— Nu, nu.

— Zău! Mi-ar plăcea tare mult. Cât e ceasul?

M-am uitat la ceas.

— Zece şi un sfert.

— Aşa de devreme? Ce minunat! Stai cu mine până mâine dimineață?

— Cum?

— Eu plec la şase. Tu poți să pleci înainte să se deschidă uşa de jos, la cinci. Spune-mi că vrei să rămâi

cu mine. Sau ți-e somn? Trebuie să dormi ca să poți lucra bine?

— Nu, nu, sigur că rămân.

— Ce lucrezi?

Eram năuc.

— Sunt contabil, lucrez la o firmă. Scriu scrisori în franceză sau engleză.

— Oh, oftă dezamăgită.

— De ce, ce credeai că sunt?

Zâmbi plecând ochii.

— Muncitor. Eram sigură că eşti muncitor.

— Îți pare rău că nu sunt?

Ridică din umeri.

— Îți pare rău! am repetat uimit.

— Nu, surâse ea, dar îmi făcusem eu nişte idei. Mă gândeam că oi fi muncitor, că seara te-oi fi întorcând acasă ca să te speli şi că la şapte oi fi ieşind, asta-i tot. Muncitor.

— Sunt funcționar. De ce preferi un muncitor?

— Nu ştiu. Cred că într-un muncitor poți avea încredere.

— Şi în mine nu?

— N-am spus asta. Numai că eu credeam că eşti muncitor. Pe când tu eşti cu carte, cine ştie câte n-oi fi ştiind. Iar eu sunt aşa de neînvățată. Nu poți să mă iubeşti. Mi-e atât de ruşine.

— Nu vorbi prostii. Te iubesc.

— Antonino, mai spune-mi-o dată. Spune!

— Te iubesc, repetai cu greu.

Vorbea şi cuvântul acela, Antonino, îi ieşea de pe buze în vreme ce privirea ei se pierdea dincolo de mine.

— Mă duc să văd dacă avocatul doarme.

— Păi nu e în comă?

— E fără cunoştință, însă doarme şi îl hrănesc prin injecții. Aşteaptă-mă.

Deschizătura uşii rămase goală. Am profitat ta să mă scol şi să mă mişc puțin pe palier. Zgomotele casei

dispăruseră şi se lăsase o tăcere imensă. M-am apropiat de vitraliu şi am încercat unul dintre gemulețele verzi şi violet. Se deschise decupând o priveliște lungă de noapte. Pe cer izbucni un jet de lumină care, alunecând, desenă conturul unei mari ceşti, iar din interiorul ceştii începu să țâşnească sacadat o volută nervoasă şi întortocheată de fum. În jurul ei se aprinseră cinci stele minuscule, verzi, albastre şi albe. Apoi mari dungi de lumină subliniară repetat ceaşca fierbinte pe cerul de catran. Steluțele mai tremurară puțin în timp ce literele, cu un A foarte înalt la mijloc, explodară victorioase. Brusc reclama se stinse şi în noapte reapărură siluetele întunecate ale blocurilor, şirul de cornişe roase.

Din stradă suia zgomot de fierăraie, când înăbuşit când neaşteptat de limpede.

— Antonino.

Ne aşezarăm la loc pe scaune. Îmi întinse două felii de pâine.

— Nu mai era decât nişte brânză.

— Dar de ce…

— Îmi face atâta plăcere, mănâncă, mănâncă.

Țineam bucățile de pâine în mână.

— Atunci mănânc.

— Da, te rog.

Pâinea nu era proaspătă, dar mi-a făcut plăcere de parcă mi-ar fi fost foame cu adevărat.

— Ce bucurie! rosti ea. Acum, când te văd mâncând, îmi zic: pe Antonino nu ți-l mai ia nimeni niciodată. De-ai şti de câte ori mi-am spus aşa.

Am înțepenit cu pâinea mea năroadă în aer.

— Serena…

— Mai spune o dată.

Am roşit, dar am spus:

— Serena!

— Nu fi timid!

— Nu sunt.

— Ba eşti, dar n-ar trebui să mai fii. Şi mie mi-e

groaznic de frică, dar nu contează.

— Ți-e frică?

— Da. De toate. Dar acum ai venit tu, acum e altfel. Pentru tine nu e altfel? Mănâncă liniştit.

— Da, am răspuns.

— Fratele meu, preotul, reluă ea, îmi scrie mereu ditamai scrisorile. El, mai mult decât toți, ține să mă vadă călugăriță. Stă la Vatican, ştii? Eu nu-i răspund niciodată deşi îl iubesc. De-abia mi-l mai aduc aminte, e mult mai mare decât mine. Înainte de-a mă călugări, am voie să mă duc câteva zile acasă. N-am cine ştie ce chef, dar am să mă duc. E aşa de trist la Mondovi! Uneori e ceață şi în miezul verii. Şi, pe urmă, mie nu-mi place la țară, printre țărani. Nu mai reuşesc să mă înțeleg cu mama, pricepi? E ceva urât, Antonino? Uneori mă gândesc că sunt rea şi că Domnul n-o să mă ierte niciodată.

— De ce?

— Pentru că nu-i iubesc pe ai mei, pentru că nu mai sunt în stare să stau printre oameni fără carte. Nu mai sunt în stare şi pace: mă simt prost, mi-e ruşine cu ei, eu mă rog pentru mama, dar de îndată ce o văd, pe ea şi pe tata, îmi vine imediat s-o iau la fugă. Acum şase luni a venit mama să mă vadă, am primit învoire pentru o jumătate de zi şi ea a ținut cu tot dinadinsul să mănânce la prânz în parc. Dorisem atâta să mergem la un restaurant. Sufeream şi mi-era ruşine cu ea. E urât, nu-i aşa?

— Nu-i urât.

— De-adevărat? Tu cum o duci cu părinții?

Am dat din umeri.

— Nu mai am părinți. Am numai o soră măritată la Alexandria. N-am mai văzut-o de ani de zile.

— De ce o fi trebuind să se întâmple aşa? De ce oare familiile nu stau la un loc? Dacă o să am vreodată o familie a mea, n-am să las pe nimeni să plece departe de casă. E neplăcut să trăieşti singur. Şi tu gândeşti la fel,

nu-i aşa? Nu-ți place că eşti singur; spune-mi.

— Nu, nu-mi place.

— Eu nu-s supărată pe ai mei. Tata a crezut întotdeauna că e lucru mare să ai un preot în familie. El nu dă mai niciodată pe la biserică, munceşte ca un catâr şi înjură, dar e fericit că are un preot în casă şi crede că dacă mă fac călugăriță m-am aranjat. Eu, dacă ajung călugăriță, o să lucrez prin spitale, nu vreau să trăiesc în afara lumii. E urât, e urât să fii un nimeni.

— Da, e urât.

Mă simțeam deznădăjduit, legat de mâini şi de picioare, şi nu găseam puterea de a pune în ordine miile de lucruri care-mi stăteau pe limbă şi mi se învârtejeau alandala prin cap.

Se lăsase din nou tăcerea. Ne priveam. Din când în când îmi dezlipeam ochii de ai ei, apoi o priveam, iarăşi, şi zâmbeam. Zâmbea şi ea ca să-mi dea curaj. Zgomotele casei se făcuseră tot mai rare, glasuri care se pierdeau îndepărtate, nişte paşi, un lătrat pe dată amuțit.

— Ai maşină?

— Nu, am răspuns. Dar vreau să-mi iau. Poate la anul.

— Şi eu vreau să învăț să conduc. Dacă mă călugăresc, mă lasă să-mi iau carnet, mi-au promis-o. O să-mi placă grozav, sunt sigură. Ştii că de îndată ce văd o maşină îi adun cifrele din număr? Trei şi nouă sunt numere perfecte. Când trec astea ştiu că am noroc… Antonino, o să mă ajuți, o să rămâi cu mine?

— Da, am spus. Sigur. Nu mai vorbi aşa, nu te mai chinui.

— Eu sunt tare, să ştii, continuă ea zâmbind. Sunt tare ca un bărbat. Niciuna nu-i mai vrednică decât mine, aşa spun toate. Cu toate astea am atâta nevoie să mă ştiu ocrotită! Aş vrea să fiu o neputincioasă, să nu fiu în stare să iau niciodată vreo hotărâre, să mă las condusă, să fac tot ce mi se spune. De ce nu se poate aşa?

— Fii cuminte, hai, fii cuminte!

— Iartă-mă, făcu ea cu veselie. Sunt plicticoasă, ştiu. Îmi dau seama că te plictisesc, dar simt nevoia să-ți spun mii şi mii de lucruri. Nu-s bună cu tine, nu-i aşa? Tu aşa gândeşti, ştiu eu. Dar nu-i adevărat, de-ai şti cât sunt de bună cu tine, în sufletul meu. Nu există clipă să nu mă gândesc la tine, nu există clipă să nu te simt lângă mine. Mă gândesc numai la tine şi mă rog pentru tine. Iisus va avea grijă de noi. De ce n-ar avea? Tu eşti un om bun, iar eu sunt o biată fată. Da, chiar aşa, o biată fată. Dar am atâtea speranțe. Spune-mi că mă iubeşti.

— Te iubesc.

— Încă o dată.

— Te iubesc.

— Mult.

— Mult.

— Mai mult decât pe oricine altcineva.

— Mai mult decât pe oricine altcineva.

— Atunci nu-mi mai e frică.

Simțeam cum frigul îmi înțepeneşte picioarele şi suie încet de la glezne spre genunchi. Undeva, departe, tramvaiele treceau cu scrâşnete prelungi.

— Uite-l! spuse bucuroasă. Aeroplanul! Vino să-l vezi! Îl aştept în fiecare seară.

Zumzetul unduitor al avionului de-abia dacă se strecura prin ziduri. Ne-am apropiat de fereastră, iar ea deschise larg unul dintre ochiuri. După o aşteptare, pe cerul negru îşi făcură apariția luminile clipitoare ale avionului, roşu-galben, roşu-galben, vârf-coadă. Se unduiau în sus şi în jos, în pulsația uşoară a motoarelor, alunecând spre hotarele îndepărtate ale oraşului.

— E avionul care vine de la Roma, trece în fiecare seara, am şoptit eu.

— Ce frumos! murmură ea.

Ochiul roşu şi cel galben încă mai clipeau, mereu mai

departe, iar zgomotul persista tot mai blând şi mai stins în văzduh, până când se făcu linişte.

— Ascultă acum, şopti ea.

Gunguritul întunecat al porumbeilor treziți de zgomot gonea de-a lungul acoperişurilor şi streşinilor, într-un gâlgâit lugubru şi înfiorat.

— Dragii de ei, spuse. Dragii de ei cu cuiburile lor. E adevărat că porumbeii nu se trădează niciodată unul pe celălalt, că perechea rămâne aceeaşi până la moarte?

— Aşa cred.

— Ascultă, spuse cu ochii încă ațintiți în întuneric.

— E frig, închide.

— Ai fost vreodată cu avionul? întrebă.

— Nu.

— De ce? Ai fi putut. Pentru că n-ai vrut? De ce n-ai vrut? Aş vrea ca tu să fi făcut tot ce e cu putință, iar acum să-mi povesteşti mie un milion de lucruri. Ar fi aşa de frumos!

Ne reîntorseserăm pe scaunele noastre, iar chipul ei, o clipă şters de întuneric, se întrezărea iarăşi prin crăpătura uşii.

— Eu una am să zbor cu avionul. Nu mi-e frică, adăugă. Şi nu cred că o să meargă tot aşa înainte. Mi se pare cu neputință. Ți-e frică de moarte?

— Nu ştiu, nu m-am gândit niciodată.

— Probabil că sunt o proastă, râse ea, fiindcă sunt convinsă că eu n-am să mor niciodată. Ştiu ce înseamnă să mori, am văzut doar atâția bolnavi şi morți. Mă rog pentru morți. Dar simt că e imposibil ca eu să mor, înțelegi? Ştii că nu m-a durut nici măcar o dată capul, că n-am stat la pat nici o singură zi în viața mea?

— Serena, am spus.

— Acum vorbeşte tu. Eu sunt aşa de plicticoasă şi nu-mi tace gura deloc. Povesteşte-mi de tine. Nu mi-ai spus mai nimic.

— Nu ştiu ce-aş putea să-ți spun. Sunt un om oarecare.

— Nu eşti un om oarecare. Eşti bun, eşti blând, mă iubeşti, eşti aici. Nu eşti un om oarecare. Câte n-aş vrea să-mi povesteşti! Eu vorbesc toată vremea cu tine. În toate nopţile astea n-am făcut altceva decât să mă gândesc la tine şi să mă rog pentru tine. Ţi-am spus atâtea, am vorbit despre toate cu tine, ca la spovedanie.

— Dar tu te spovedeşti? Te spovedeşti… pentru asta?

Mă privi, apoi închise ochii şi zâmbi.

— Nu, spuse brusc serioasă, dând uşor din cap. Nu ştiu ce să mărturisesc. Nu mi-e ruşine, pentru mine asta nu-i un păcat. N-am să mă spovedesc.

— Şi nu te căieşti?

Mă privi țintă.

— Pentru ce să mă căiesc? Eu nu cred în iad. Nici tu nu crezi, nu-i aşa? Toate celelalte cred în diavol, dar eu nu cred. E imposibil să existe! Aşa că pentru ce ar trebui să mă căiesc? Nu e urât să iubeşti, nu e un păcat.

— Chiar mă vrei pe mine? am întrebat ca să-i alung gândurile, ruşinându-mă însă pe dată.

Nu scoase niciun sunet, mă privi încuviințând îndelung din cap.

— Ce să fac ca să-ți dovedesc. Spune!

— Nimic, nimic, mă repezii eu. Suntem aici şi e de ajuns.

— Da, e de ajuns. Eşti grozav, spuse. Ce norocoşi suntem!

— Norocoşi?

— Sigur. S-ar fi putut să fii însurat, să ai copii sau să fim bolnavi. Dacă ai fi avut copii te-ai fi chinuit, dacă am fi fost bolnavi n-am fi avut destulă putere. M-am gândit mult la toate astea. Vezi ce noroc grozav avem?

Am plecat ochii înghițind în sec.

— Dă-mi un deget, spuse ea.

Am întins mâna, ea m-a apucat de un deget, ținându-l uşor între degetul ei mare şi arătător şi, încet, l-a dus la tâmplă şi l-a împins cu gingăşie vârându-i vârful sub bentița strânsă pe cap. Vâna de la tâmplă îi bătea uşor.

Râse:

— Vezi! Am păr. Nu sunt călugăriță.

Mâna îmi căzu la loc în poală.

— Serena, am spus.

— Nu te mişca. Nu te mişca.

Întinse mâna şi o strecură, uşoară şi subțire, sub palton, sub haină, dădu la o parte cravata şi mi-o aşeză pe inimă care îmi zvâcni năvalnic. Atunci mâna ei mi-o apăsă blând până când bătăile se domoliră, apoi se liniştiră de tot.

— Inima… mea… sfântă, spuse privindu-mă.

Îşi retrăsese mâna, dar inima nu înceta să mă înghiontească prin piele, parcă umflându-se.

Tulburat, m-am scotocit după o țigară.

— Fumezi mult. Îmi place. Nu mi-ar plăcea să nu fumezi. Când aprindeai câte o țigară în stație eram bucuroasă pentru tine. E adevărat că fumatul face rău?

— Da.

— O să mă laşi să încerc şi eu?

I-am întins țigara.

— Oh, nu acum, râse ea.

Dar pe dată redeveni serioasă. Dând din cap, cu chipul palid, continuă:

— Tu nu poți să gândeşti frumos despre mine. Nici chiar dacă aş fi fost o fată ca oricare alta. Taci, ştiu eu bine! Nu aşa trebuie să se poarte o fată, gândeşti tu şi crezi că am cine ştie ce idei. Dar nu-i aşa. Te iubesc şi nu vreau să mă fac călugăriță. Ai văzut vreodată cum arată la chip maicile bătrâne? Sunt trandafirii şi netede ca nişte bomboane fondante. Aşa e, nu râde. Eu nu vreau să ajung ca ele. Prefer să ajung ca săraca mama, lăbărțată şi cu dureri peste tot. Dar a avut copii, a muncit, a văzut ceva. Nu vreau să trăiesc în afara lumii. Dacă acum doi ani ați fi câştigat alegerile voi… Mi-a părut aşa de rău că n-am avut voie să votez…

— Voi cine? Comuniştii?

Încuviință din cap.

— Crezi că nu există călugărițe sau preoți care votează cu ei? Află că sunt. Iar eu nu-i socotesc păcătoşi. Nici comuniştii nu sunt păcătoşi. Fiind infirmieră am mai citit şi eu câte-un ziar. Şi aici citesc, noaptea. Uneori comuniştii mă sperie, dar cel puțin vor să schimbe totul. Dar tu, tu nu vrei ca lumea să fie altfel?

— Ba da, am răspuns. Aşa cred. Dar ce legătură are?

— Are. Eu nu pot să mă mai întorc la Mondovi. Ce-aş putea face acolo? Să fiu țărancă! Ai mei m-ar pune să trudesc toată viața. Nimeni n-ar vrea să mă ia de nevastă şi tot satul şi-ar râde de mine pe la spate. Şi unde altundeva să lucrez? La câmp, la noi în comună, nu, la Mondovi, la oraş, nu m-ar angaja nimeni, atunci doar aici la Torino? Nu mi-e frică, dar e o treabă urâtă, urâtă.

Am amuțit privind covorul.

— N-am învățat niciodată, continuă ea, şi aş vrea să ştiu totul, să citesc o groază de ziare şi de cărți. Antonino, învață-mă tu, te rog. Nu-i aşa că o să mă înveți? Spune-mi c-o să ai răbdare, c-o să-mi spui întotdeauna când n-o să-ți placă ceva la mine. Jură!

— Jur!

Eram fericit.

— Antonino, Antonino.

Am plecat capul într-un val de fericire care desființa frigul şi zăpuşeala din mine.

— Ți-ar plăcea să ai copii?

— Mult, i-am răspuns. Eram congestionat.

— Aş vrea ca tu să fii un copil de pripas, aş vrea să te fi găsit pe stradă, să te pot creşte, să-ți fac supă, să muncesc pentru tine, să te duc la şcoală, la biserică. Tu te duci la biserică?

— Rar. Mai deloc.

— Dar cu mine ai veni, duminica. E frumos, ştii? Eu nu mă rog niciodată cum se roagă celelalte care nu fac decât să spună lucruri învățate pe de rost. Mă rog de

fiecare dată altfel, cer o sumedenie de lucruri, vorbesc cu Iisus, chiar de-adevărat vorbesc cu el. În lunile din urmă parcă m-aş fi rugat numai pentru tine. Ştiu că bărbaţii nu merg la biserică, dar tu ai veni, cu mine.

Surâdea.

— Şi, pe lângă toate astea, te şi visez, adăugă.

— Zău? Cum?

— Nu pot să-ţi spun.

— Ba spune-mi, te rog.

— Dar nu pot, nu acum.

— Nu-i nimic rău în asta, am spus.

— Te superi dacă nu-ţi spun cum?

— Da.

— Atunci îţi povestesc un vis. Unul singur. Dar facem ca la spovedanie: tu nu zici nimic şi îl uiţi imediat. Jură.

— Jur.

— E un vis frumos. L-am visat de două ori şi trezindu-mă îmi venea să plâng de fericire. Uite: eram amândoi într-un deşert cu totul şi cu totul galben, de nisip vălurit care se pierdea în depărtare. Soarele era cald, cerul n-avea niciun nor. Dormeam şi împrejurul nostru era o plasă, contra ţânţarilor. Tu dormeai, iar eu te priveam şi din când în când îmi întorceam ochii într-altă parte ca să nu te privesc prea mult şi să te trezesc. Nu se auzea niciun zgomot şi, încetul cu încetul, soarele asfinţea. Pe urmă, nu ştiu cum, sub plasă intra ceva. Îl auzeam zumzăind şi ţiuind şi nu-l vedeam. Nu puteam să mă mişc ca să nu te trezesc şi între timp încercam să văd ce era. Era o insectă, un ţânţar, care strălucea în soare în mii de reflexe, de parcă ar fi fost din fier. Soarele a dispărut brusc, iar ţânţarul s-a făcut nevăzut. Îi auzeam numai ţiuitul şi atunci am ridicat mâna. O ţineam deasupra ta, mişcând-o încet, în sus şi în jos, pentru ca ţânţarul să mi-o poată vedea de îndată şi să nu vină la tine. Ţânţarul mi s-a aşezat pe mână şi a început să mă muşte şi să mă sugă: stăteam nemişcată, de-acum mă obişnuisem cu întunericul, cu mâna

ridicată, şi te priveam, iar țânțarul sugea, până când, mulțumit, a plecat. Atunci eu cădeam pe pat, fără strop de sânge în mine. Poate că muream.

— Serena, izbutii să rostesc.

— Nu mă uita.

— Nu mă gândesc decât la tine, am spus.

— Nu te gândi decât la mine. Eu te aştept tot timpul.

— Chiar mă aştepți?

Râse înfundat.

— La amiază, la noi vin câțiva săraci să mănânce o ciorbă. Sună la sonerie. Eu n-aş avea voie să-i servesc, e interzis, dar găsesc eu cum să fac. Luni de zile am nădăjduit să te văd printre ei. E o prostie, nu-i aşa? Totuşi eu am sperat necontenit şi, de fiecare dată când suna soneria, mă repezeam la uşă. Se înțelege că acum n-am să mai aştept şi parcă îmi pare chiar rău. Era aşa de frumos.

— Dacă vrei, pot să vin, am spus.

— Nu, nu spune asta. N-o mai spune, altminteri o să mă sileşti ca în fiecare dimineață când sună soneria, să dau fugă la uşă. Să nu ne mai gândim la asta, acum e altfel.

— Mai vorbeşte, am spus.

Pentru prima dată, când a zâmbit i-am zărit dinții între buzele subțiri.

— Vorbesc numai eu, spuse ea cu un ton de reproş. Dar am atâtea să-ți spun. Mi-ar trebui o viață întreagă şi tot nu mi-ar ajunge. Şi n-aş putea niciodată să-ți spun chiar totul. Tu să ştii aşa: când eu spun „te iubesc”, uite, asta e a mia parte din ce aş vrea şi ar trebui să-ți spun, e a milioana parte, e un nimic. Aşa să ştii şi să nu uiți niciodată. Şi, pe urmă, mai am şi atâtea lucruri concrete să-ți spun.

— Concrete?

— Sigur. Dar mi-e ruşine de ele.

— Spune-le, te rog, dacă mă iubeşti, spune-mi-le.

Se instală mai bine pe scaun, retrăgându-se,

încurcată, puțin mai în umbra uşii.

— Curaj, am spus.

Râse încetişor.

— Curaj, a repetat ea. Da, vreau să ți le spun. Tu o să mă ajuți, sunt sigură.

— O să fac tot ce-mi stă în putință, tot.

Mă privea pătrunzător, roşie la față, apoi iarăşi palidă.

— Ei bine, e vorba de trei lucruri.

— Să-l auzim pe primul!

— Primul e că n-am niciodată bani. Ca să merg cu tramvaiul, mi se dă un bilet cu două călătorii. Dacă mi-ar da bani, cel puțin dimineața aş putea să mă întorc pe jos ca să fac economie, n-am nici măcar un ban. Şi aş vrea să cumpăr timbre. Ăsta e şi primul şi al doilea lucru: pentru că vreau să scriu acasă fără ca maica stareță să-mi citească scrisorile. Înțelegi? Tot ce scriu sau primesc e citit de stareță. Dacă aş avea hârtie şi timbre aş putea să scriu de capul meu. Dacă tu... dacă tu ai primi poşta pentru mine, mama ar putea să-mi scrie altfel, am putea să vorbim cu adevărat. Nu...

— Vrei să primesc eu poşta de la ai tăi? Pe adresa mea?

— Ai vrea?

— Bineînțeles.

— Sigur?

Avea mâinile împreunate pe piept, le-am văzut în umbra uşii, mici şi încleştate.

— Se înțelege. Îți aduc hârtie şi timbrele le pun eu. Şi îți dau o mie de lire. Uite, ține.

Le luă cu vârful degetelor.

— O mie de lire? spuse râzând.

— Vrei mai mult?

— Mai mult? Dar eu n-am văzut în viața mea o mie de lire! Ce minunat! Mi le dai de-adevărat? Mi le dăruieşti? Ce minunat! Acum pot să-mi închipui c-o să-mi cumpăr orice. Nu, să nu crezi asta, n-o să le risipesc, stai liniştit.

— Am să-ți pun eu scrisorile la cutie şi am să le primesc pe cele care-ți vin de acasă, am repetat.

— Ți-e greu? Te sâcâi?

— Nu, nici nu mai pomeni de asta.

— Eşti atât de bun, Antonino. Antonino al meu.

— Dar e vorba numai de două scrisori…

— N-o să fie numai două. O să scriu în fiecare seară, în fiecare seară.

— Şi care era al treilea lucru?

Râse, scuturând din cap, îşi ascunse fața în mâini şi continuă să dea încet din cap, râzând pe înfundate.

— Hai, spune.

Scutura din cap, ascunzându-şi obrajii şi ochii îndărătul mâinilor. Bărbia descoperită îi tremura într-un râs tăcut.

— Spune.

Îşi luă mâinile jos, avea ochii veseli, lucioşi.

— N-o să te superi pe mine?

— Nu, ți-o jur.

Acum mă simțeam pe deplin sigur.

— Aş vrea să capăt un dar de Crăciun. Ai mei îmi trimit întotdeauna un pachet cu biscuiți, smochine şi nuci. Nu-i un dar adevărat. Eu aş vrea aşa de mult un dar adevărat. L-aş vrea de la tine. Poți?

— Sigur că pot, sunt fericit să-ți fac un dar.

— N-o să mi-l descopere, râse ea, de cum îl primesc îl arunc. Sau dacă nu, îl ascund aici, la avocat. Important e să-l am, înțelegi?

— Da. Dar ce? Ar trebui să-mi spui tu ce.

— Dacă-ți spun nu mai e un dar.

— Poți să-mi sugerezi.

— Nu, eu ştiu ce vreau. Însă tu vei putea să-l alegi aşa că o să fie totuşi un dar, o surpriză.

— Da, spune-mi.

Râdea scuturând din cap şi ascunzându-şi ochii.

— O pălărie, spuse şoptit.

— Bine, dar…

— O pălărie, o pălărie, te rog, râse descoperindu-şi fața îmbujorată. Aş vrea atât de tare să încerc o pălărie. Îmi plac femeile cu pălărie. N-au s-o descopere, am s-o ascund aici. Dar vreau s-o am. Dacă nu-i prea scumpă şi dacă vrei şi tu. Dacă tu nu vrei, nu vreau nici eu.

— Am să-ți dau în dar o pălărie.

— În Ajunul Crăciunului. Aici.

— Da.

— Spune: jur.

— Jur.

— Eşti bun. O să-mi dăruieşti mereu câte ceva? N-o să spui ca pretind prea mult?

— Nu, stai liniştită.

— Ba ai să spui. Ai să-mi spui că te sâcâi, că nu te las în pace, ca te fac să cheltuieşti o groază de bani. Tata îi zicea mereu aşa mamei şi sunt doar nişte bieți țărani.

— Cu mine n-o să se întâmple aşa.

— O să le plictiseşti.

— Tu o să te plictiseşti. Eu sunt bătrân.

— Nu eşti bătrân, să nu mai spui niciodată asta. O să mă înveți totul şi de-aia o să te plictiseşti, pentru că nu ştiu de nici unele. Înțelegi că n-am fost niciodată la cinema? Nu ştiu nimic, absolut nimic.

— O să înveți imediat tot.

— Şi atunci n-o să mă mai iubeşti.

— Ba am să te iubesc.

— Ba nu, o să mă certi. Bei?

— Mai deloc.

— Atunci o să bei şi o să fii beat şi n-o să mă mai iubeşti. O să-mi spui: cară-te de-aici. Am auzit eu!

— N-am să-ți spun aşa.

— Sau o să te doară burta şi o să fii nervos. Dar eu am să te îngrijesc, am să-ți pun comprese calde.

— O să mă opăreşti.

— Nu, mai înainte am să le încerc cu cotul.

— O să mă fac roşu ca un rac.

— Da, dar aşa te vindeci mai repede.

— Sunt prea fierbinți.

— Nu, nu-s prea fierbinți, acum nu mai sunt fierbinți. Şi pe urmă îți dau o băutură caldă.

— O, Serena.

— Antonino, Antonino, hai să ne rugăm.

Se ridică de pe scaun, îngenunche şi chipul ei între uşi îmi ajunse la înălțimea genunchilor. Atunci m-am tras puțin la o parte ca să n-o încurc, apoi, fâstâcit, am îngenuncheat şi eu, alunecând încet pe covorul aspru.

— Să ne rugăm, a repetat fără să-şi ridice fruntea din mâinile împreunate.

— Ți-e ruşine? am întrebat căznit.

Scutură din cap cu elan.

— Nu, să ne rugăm pentru noi, pentru ca să avem curaj. Să ne rugăm de Iisus care e bun şi mare şi înțelege totul.

Se făcu tăcere.

— Serena, am spus după o vreme.

Dar ea ținea capul încă plecat.

Mi-am dat seama că mă rugasem şi eu, cu gânduri care îşi luaseră zborul, uşor, fără tristețe.

Ridică iarăşi capul şi, cu ochii ațintiți în gol, se închină.

— De-acum înainte nu trebuie să mă mai rog pentru tine ci pentru noi, spuse sculându-se!

— Serena, am murmurat.

— Trebuie să pleci, e foarte târziu.

Avea vocea schimbată, o severitate ciudată i se urcase în privire. Stătea în dosul uşii, în picioare, cu mâinile ascunse înăuntrul mânecilor încrucişate.

— Du-te!

— Da, am spus.

— Pe mâine.

— Mâine o să-mi dai scrisori de trimis?

Încuviință cu ochii închişi.

— Pe mâine, am ținut să repet.

— Sufletul meu, spuse ea aproape cu severitate, fără

să mă privească.

Nu ştiam cum să plec, mi-am scos cu greu o mână din buzunar şi i-am întins-i în chip de salut.

Dădu uşor din cap, mâinile ei nu se iviră din cutele negre împreunate pe piept.

Am coborât treptele şi după prima rampă m-am întors. Era tot în uşă, în picioare, mă privea. Am coborât încet, simțind în tot corpul muşcăturile şi biciuirile gerului.

Am ieşit în stradă, într-o lumină neagră, murdară, cu dungi verzui ce prevesteau zorii. Departe, la o întretăiere de tramvai, nişte muncitori lucrau la linii împroşcând râuri de scântei din flăcările oxihidrice.

Rupt de oboseală, am pornit-o spre casă.

Miercuri, 20 decembrie

M-a trezit Mo cu telefonul, de la birou. N-a fost nevoie să-mi prefac vocea, a înțeles imediat că nu mi-e bine.

Am dormit trei, patru ore, un somn chinuit; după telefonul lui, am rămas în pat până târziu, ațipind din când în când câte un sfert de oră.

Nu ştiam ca într-un om pot să existe toate astea, că oricând poți avea patruzeci de ani şi în acelaşi timp şaisprezece.

Noaptea trecută mă cutreieră în rafale, iar când se retrage lasă în urma ei o emoție vie, electrică, iritantă. Răzându-mă m-am tăiat, apoi am spart şi un pahar. Am coborât să-mi iau ziarul şi cafeaua, dar titlurile îmi alunecau prin fața ochilor aşa încât trebuia să revin necontenit asupra lor ca să reconstitui înțelesul.

Am dinainte o după-amiază întreagă. Ce anume aş putea face? Să dorm, să mă plimb, să mă duc la cinema

sau la birou?

Cine ştie de când n-am mai umblat prin oraş la vremea asta, înainte de prânz. Oraşul se perinda cu zumzete ce se suprapun şi, congestionate, se frâng în mii de râuri; de râuri de zgomote, de paşi, de voci. E o lumină înghețată, de mătase.

Oamenii trec fantomatic, țâşnesc de după colț, se aglomerează în stațiile de tramvai. Totul mi se pare mai mic, mai îndepărtat, alunecând pe lângă mine ca într-un vis.

La ora asta, Serena doarme. Ne-am spus totul. Şi acum?

Când izbutesc să reconstitui în minte ce mi-a spus ea astă-noapte simt că mi se moaie genunchii.

Rătăcind fără rost pe străzile de peste Pad am nimerit într-un cârd de puştani care ieşeau de la şcoală. Am fost antrenat într-un şuvoi de fugăreli şi râsete care au acționat ca un duş fierbinte asupra nervilor mei istoviți. I-am privit cum se îndepărtau gălăgioşi. Pentru prima dată nu m-au enervat, cum mi se întâmpla în mod normal când îi întâlneam în tramvai, sub porticuri, când făceau hărmălaie la cinema. Îi înțeleg: au dreptate să se grăbească, să vrea să se căsătorească de tineri şi să aibă copii. Or fi greşind, dar cel puțin încearcă. Sunt mai curajoşi şi mai cinstiți decât noi, oamenii mari, nu au prudența noastră blestemată care ne pune la tot pasul bețe în roate.

Umblând aşa am ajuns până la podul de peste Pad. Râul curgea umflat şi pământiu. M-am rotit pe călcâie şi, în soarele înghețat, m-am oprit în fața bisericii Maica Domnului. Sleit de puteri am urcat numeroasele trepte care duc la uşa ei şi dacă n-am intrat ca să mă aşez pe o bancă şi să mă rog este numai pentru că am simțit o slăbiciune şi o reținere care m-a făcut să cobor înapoi, încă mai neputincios ca înainte. M-am îndreptat spre casă cu dorința de a mă ruga, de a mă lăsa în voia

cuvintelor unei rugăciuni. Dar cum să mă rog? Uite, mi-e şi ruşine s-o spun: am încercat să spun în minte Tatăl nostru şi nu avea niciun sens. Cuvintele îmi veneau unul după altul, mi le aminteam ca prin minune pe toate, dar dispăreau pe dată, sărace şi străine.

Ea, la ora asta, o fi dormind sau s-o fi rugând, poate pentru noi? Am o poftă extraordinară să vorbesc, să-i povestesc cuiva totul. Am intrat într-un bar şi mi s-a părut incredibil că nimeni nu observă ce am eu pe dinăuntru, ce trăiesc eu acum.

Poate i-aş putea povesti Annei. Ea e femeie, mă iubeşte, e convinsă că ştie ce anume îmi trebuie. Dar n-am încredere, mi-e teamă că vorbind totul s-ar întina, ar trezi în ceilalți numai gânduri răutăcioase.

M-am târât din nou în pat, parcă bătut. O mare bucurie mă zgâlțâie, mocneşte în mine gata să explodeze, n-am avut niciodată o asemenea bogăție, nu m-am simțit niciodată atât de bine; dar când bucuria iese la suprafață, este ca o uriaşă durere, o uriaşă rană. Nu izbutesc să citesc ziarul, nu izbutesc să stau culcat, nu încheg niciun gând coerent.

E ora cinei, peste două ore voi fi din nou pe bulevard, în stație. Mă uit la limbile ceasului şi mă bucur şi freamăt şi mă înspăimânt văzând secundele cum trec.

Sunt un biet prăpădit, chiar şi bucuria şi norocul de-acum nu fac decât s-o confirme. În unele momente nici nu cutez să cred că-i adevărat, cuvintele ei mă izbesc iarăşi cu violență, mi se pare că astăzi pot înțelege atâtea şi atâtea tragedii de care auzi şi citeşti toată vremea, atâtea elanuri care, până acum, îmi păreau doar inventate sau ridicole. Aş vrea ca toți pe lume să aibă un noroc ca al meu şi, totodată, aş vrea ca nimeni vreodată să nu cunoască vreo fărâmă din el.

Iar ea e undeva în acest oraş, poate pe stradă, şi vorbeşte şi se gândeşte la mine. Această imagine e de ajuns ca să mă umple pe de-a întregul, să-mi trezească

frenezia, dar, în acelaşi timp, şi o mare oboseală, o moleşeala de om bolnav.

Sâmbătă, 23 decembrie

De trei zile umblu hai-hui, ca unul care n-are nicio treabă, mă plimb, mă plictisesc, zac în extaz, dimineața mă întorc acasă pe străzi care par de sticlă.

Am avut însă puterea să obțin zece zile din concediul pe anul viitor, de astăzi până pe doi ianuarie (şefii mei au apreciat foarte mult că îmi irosesc concediul de odihnă pe presupusul meu „început de astenie").

Am stat cu Serena în fiecare seară. Am vorbit, am avut şi lungi tăceri. Zgomotele nopții erau înfundate şi misterioase. În stradă, trăgând cu ochiul prin geam, puteam vedea muncitorii care îngrămădeau traverse de lemn şi scoteau mari dale de piatră. Şinele goale şi pietrele strânse în mai multe grămezi străfulgerau, reflectând focurile aprinse cu surcele şi catran. Aburii de la catran suiau până la noi, iar Serena nu se mai sătura privind muncitorii care umblau cu flacăra oxihidrică, montau şi lustruiau noi porțiuni de şină. Un caier uriaş de sârmă de cupru strălucea întunecat şi, scârțâind, dădea drumul, cu încetul, la bucăți de sârmă care dispăreau înghițite sub pământ.

Ne-am despărțit în zori luându-ne rămas bun, în fiecare zi tot mai tulburați.

Iar ziua, câte remuşcări!

Momentele de lene aproape dureroasă sunt urmate de momente în care simt că aş putea şi poate că ar şi trebui să fac cine ştie ce fapte. Uneori mi-e teamă că, poate, lumea s-o fi uitând la mine de parcă aş fi murdar sau nebun, alteori mă enervez pe trecătorii care nici nu-

şi dau seama când se ciocnesc de mine.

Plimbându-mă, m-am simțit necontenit vinovat că nu mă aflu la masa mea de la birou, în fața lui Mo şi a lui Iris. M-am plictisit să tot intru şi ies din cafenele, cinematografe, să citesc ziarul la ore neobişnuite. M-am înfuriat pe mine însumi, învinuindu-mă de prea multă prudență, de gândire rutinară, de lipsă de fantezie: inutil, remuşcările erau neclintite. Ca să mă calmez, a trebuit să-i telefonez, de cel puțin două ori pe zi, lui Mo, să-l pun să-mi povestească noutățile de la birou.

Dacă mă gândeam la Anna, alte remuşcări. Ieri după-amiază a venit să mă vadă, era într-o dispoziție neagră, am preferat să fac pe bolnavul şi să mă văicăresc pentru a evita alte discuții. Atunci s-a îmbunat puțin şi aproape că m-a iertat pentru disparițiile mele serale. În timp ce se dezbrăca, am întors capul la perete ca să n-o văd. S-a băgat liniştită în pat, lipindu-şi de mine picioarele înghețate. Nu reuşeam s-o suport, totuşi îmi amintesc că m-am gândit: acum o las însărcinată şi isprăvesc cu toate.

A fost ultimul gând laş. Din momentul acela, de când Anna a ieşit de la mine, am înțeles că am hotărât.

O să-mi fie greu să trec peste discuții şi remuşcări, nu ştiu cum nici când o să se întâmple asta, nu ştiu ce voi avea de înfruntat şi de suferit, se prea poate să am cine ştie ce încurcături, la birou sau în alte părți, dar m-am hotărât. Mă căsătoresc cu Serena. Diferența de vârsta, situația în care se află ea, toate astea nu contează, dimpotrivă, odată cu frica îmi dau, în chip ciudat, şi un soi de imbold. Mă simt bogat, plin de voință, sigur de mine.

Astăzi a sosit prima scrisoare de la Mondovi. Are pe ea o scriere neîndemânatică, mâzgălind plicul de-a latul cu litere lăbărțate şi lungi sublinieri. Maică-sii Serena i-a scris deja de două ori.

Îndreptându-mă spre tramvai, mă gândeam: când eşti

fericit, orice lucru te face şi mai fericit, chiar şi frigul, chiar şi scrisoarea asta din buzunar (pipăind-o, am avut un chef grozav s-o deschid şi s-o citesc, a trebuit să mă silesc să nu fac un lucru atât de meschin).

În staţie, am lăsat amândoi să treacă două tramvaie. Era ceaţă, rafale de zăpadă năvăleau dinspre deal. Nemişcaţi, auzeam pe cineva în spatele nostru umblând încoace şi încolo, pe refugiu: tuşea, îşi ascundea nasul în gulerul paltonului, mergea până la capătul refugiului, apoi se întorcea.

— Am o scrisoare, am apucat să-i şoptesc în clipa când omul era departe.

N-a răspuns şi n-a întors capul.

Tramvaiul a sosit şi, punând piciorul pe scară, Serena a schiţat un zâmbet voios către tot ce ne înconjura.

Mi-a fost de ajuns pentru tot drumul. Priveam prin geam, iar râul, piaţa, apoi străzile întunecoase şi nesfârşite ca nişte coridoare subterane îmi ieşeau înainte bucurându-mă.

M-am plimbat o oră înainte de-a mă sui sus pe palier.

Sub un cort impermeabil un grup de muncitori mâncau în tăcere, printre şinele dezgolite, încălzindu-şi mâinile şi oalele de aluminiu la focul aprins cu catran. Ţineam o mână în buzunar şi-mi făcea plăcere să simt scrisoarea pentru Serena.

Când am urcat era deja la uşă.

— Antonino, începu ea, nu m-ai uitat? N-ai uitat să te rogi la prânz, aşa cum mi-ai promis? Spune-mi că te-ai rugat, pe urmă o să-ţi spun cum m-am rugat eu.

Mâine e Ajunul Crăciunului. La prânz sunt invitat la Anna, va trebui să ne dăm cadourile.

De ce oare dragostea ne face atât de nemiloşi? Nu mi-a păsat niciodată prea tare de părul Annei, de felul cum se îmbracă: acum, tocmai pentru că o iubesc pe Serena şi tocmai pentru că Serena mă iubeşte, o critic cu cruzime pe Anna, aş avea chef să-i spun că pălărioarele

ei sunt năroade, că părul ei e cârlțos, că îmbrățișările…

Când Anna mă îndeamnă să aleg între două filme sau când îmi telefonează Mo de la birou, mă simt răscolit de o extraordinară bucurie, de o siguranță nemiloasă: aş vrea să spun ce gândesc, cum îi văd pe ei, cine sunt eu acum. Nu ştiu cum de izbutesc să mă abțin şi, când mă uit mai bine la Anna, îmi dau seama că tot ceea ce am şi ce sunt îmi străluceşte în ochi, se străvede printre cuvinte. Ea mă priveşte, vorbeşte şi nu înțelege, nu-şi dă seama de nimic. Chiar şi lucrul ăsta e de necrezut.

Duminică, 24 decembrie

Un basc scoțian de lână părăsă, în carouri din dungi roşii, albastre şi verzi, cu o cureluşă interioară din piele roşie şi un ciucure scurt atârnând într-o parte: m-am uitat şi răsuitat la el, într-o vitrină de pe strada Roma, înainte de-a intra să-l cumpăr. Celelalte pălării, de pe manechine sau suporturi, stăteau şui, cădeau într-o parte sau arătau ca nişte gogoşi înfuriate. El, în schimb, sta cuminte în foița lui, într-o cutie rotundă, retras, între două şiruri de mănuşi.

În magazin intrau şi ieşeau fete şi femei încărcate cu pachete de Crăciun. A trebuit să aştept un oarecare timp până să mă servească şi pe mine o vânzătoare. A ținut să-l probeze, ca să fiu convins de ceea ce cumpăr: şi l-a aplecat întâi pe-o ureche, apoi pe cealaltă, râzând.

Am ieşit cu pachețelul meu frumos învelit şi am pornit-o fericit spre casă fără să mai văd nimic altceva, nici vitrinele luminate şi zumzăitoare, nici lumea, nici frigul, nici brazii dintre coloanele porticelor.

Întâlnire la ora opt, într-un bar din centru, cu Anna,

Mo şi Iris, pentru cina de Crăciun. A fost ideea Annei să alcătuim un quartet şi să petrecem Ajunul la restaurant.

— Cu dumneavoastră e tot aşa de îmbufnat ca şi cu noi? Atunci, răbdare, îi spunea Iris Annei privindu-mă pe când intram. Cafeneaua era înțesată, iar Mo se dusese să ia ceva de băut de la bar.

Se întoarse cu obişnuita-i mutră încântată.

— Adio restaurant, zilele astea nu-s locuri. Am o idee! De ce n-am cumpăra nişte pui, nişte cartofi şi un tort şi ne-am duce într-un locşor pe care-l ştiu eu? Sunteți de acord? Nu te pui nici tu de-a curmezişul? Atunci, haidem!

Jumătate de oră mai târziu, înghesuiți în maşinuța lui Mo, goneam pe bulevardele întunecoase, ținând în echilibru pe palmele deschise pachetele cu pui, prăjituri şi aperitive.

— Domnule… începu Anna râzând.

Râdea din orice, o uram.

— Niciun domn, spuneți-mi Francesco, zise Mo. Nu-i aşa Mathis că ne dai voie să ne spunem pe nume şi să ne tutuim? Şi nu mai sta acolo cu mutra aia, e sărbătoare, nu ne băga bețe în roate!

— La miezul nopții eu mă duc la biserică, am spus brusc.

Toți au râs, simțeam piciorul lui Iris lipit de al meu, în întuneric gura ei se deschidea râzând şi vociferând.

— Unde suntem, unde suntem? striga întinzându-se.

— Lăsați pe mine, râdea Mo.

Parcul gonea pe lângă noi cu umbre dese şi iuți, valuri de ceață se risipeau dinaintea farurilor.

— Aici oricine găseşte ce-i face trebuință, râdea Mo, iar femeile se întindeau curioase să se uite la prostituatele plasate la încrucişarea aleilor parcului, pe jumătate în umbră, pe jumătate în lumină.

— Dacă vreți să vă distrați, putem s-o invităm pe una să vină cu noi, insista Mo.

— Nu începe! protesta Iris de fapt bucuroasă.

Anna îşi răsturna capul într-un râs nervos.

La capătul unui tunel scurt Mo frână. În stingă noastră se înălța silueta enormă, duşmănoasă, a unui submarin îngropat între copacii desfrunziți.

— „La marinarii Italiei", ne explică Mo. Patronul mi-e prieten, are un vinişor bun, ne dă o sală numai pentru noi. Dacă aveți chef, putem să-l invităm să bem un pahar împreună. Aici nu ne deranjează nimeni, dacă ne e cald ne mutăm în bărci…

Femeile râdeau, băteau cu tocurile în asfalt.

— După ce, mai întâi, am băut tot, preciza Mo.

Am trecut dincolo de gard, o pată de lumină spărgea întunericul grădinii: din căsuța de lemn cu două nivele se ivi un bărbat scund şi gras.

Strânse mâinile tuturor.

— Vezi să nu faci gafe, sunt femei serioase, râse Mo.

— Se-nțelege, se-nțelege, încuviință bărbatul cu un aer şiret. O luă înainte să ne arate drumul.

— Atenție la scara de lemn. Doamnele să fie atente să nu-şi rupă gleznele. Odată una a luat-o cam repede şi mi-a stat aici o lună. Şi nici măcar n-avea asigurare.

Anna şi Iris nu mai puteau de râs, Mo îl urma pe bărbatul cel gras cu o mână pe umărul lui.

De pe scară se vedea râul, cețos şi negru, dincolo de şirul de pomi şi de malul îngust.

— Acolo sunt bărcile, continua să explice bărbatul. Dacă o să le folosiți, fiți drăguți şi spuneți-mi şi mie, pe urmă, care e găurită.

— Ce simpatic, comentau femeile.

Eram într-o cameră îmbrăcată în lemn, friguroasă, plină de măsuțe goale, clădite unele peste altele.

— Aprind îndată radiatoarele, spuse bărbatul şi, înainte de-a dispărea, întoarse două mese şi le lipi între ele.

— Aduc acum fața de masă şi ce mai trebuie, strigă de afară.

— O să ne simțim ca-n sânul lui Avram. Cum se face

cald, ne simțim ca-n sinul lui Avram, spuse Mo.

Trebăluia, preocupat ca toate să ajungă cât mai repede la locul lor. Într-o clipă puii, aperitivele, cartofii, țiparii marinați fură înşirați pe mese, pe o față de masă de hârtie. Radiatoarele se înroşeau repede.

— Vinul, striga Mo, iar celălalt, răcnind „vine, vine", apărea din nou ținând deasupra capului sticlele destupate.

— Mai adu un pahar, pentru tine, îl îndemna Mo.

Celalalt se prefăcea că se împotriveşte.

— M-am lăsat de băutură, am stomacul balonat. Nu vezi că par însărcinat? Uite, pune mâna! Bine, treacă, un pahar doar ca să beau cu voi. Însă mai întâi cobor să pun zăvorul. Nu vreau niciun marinar astă-seară.

— Ce-i în submarin, ce-i în submarin? striga Iris.

— Pui şi iepuri, doamnă. Dacă vreți, vi-i arăt mai târziu, răspundea omul cu seriozitate.

Iris şi Anna tuşeau, mâncau, aveau ochii lucioşi. Vinul era gros şi negru, turnat în pahare se tivea cu o spumă înaltă şi violacee care se retrăgea foarte încet.

— Ştiți bancul cu mirele şi mireasa... o lua Mo de la capăt.

M-am ridicat să-mi caut țigările în palton. Am pipăit buzunarul interior ca să mă bucur de foşnetul hârtiei care învelea bascul. Capul mi se învârtea, băusem deja prea mult.

— Hai, vino şi şezi, ce faci acolo, striga Mo.

— Lasă-l în pace, când i-o trece melancolia apare el, mă lua peste picior Iris.

Gonit de radiatoare, frigul se reînchega sfredelitor în celelalte colțuri ale camerei. Un vânt noptatic risipise ceața, iar în dosul geamurilor se ivea râul, turtit ca o placă din fier lucitor.

— Nu ştie nimeni să cânte la vreun instrument? Am jos o armonică. Nimeni nu ştie? striga omul. Ce are prietenul vostru, i-e rău? Vinul ăsta n-a făcut rău nimănui până acum.

— E trist, râdea Mo.

— Cântați mai bine dumneavoastră, din gură, hai să cântăm cu toții, striga Anna.

Îi auzeam de parcă ar fi fost la celălalt capăt al pământului şi mi-era greață de ei, de râsetele lor, de masa aceea. Ceasul arăta unsprezece şi jumătate.

— Vino când vrei, nu-ți face griji, uite cheia de la poartă, îmi spusese Serena. Am să te aştept, nu-ți face griji.

Țineam cheia în mâna vârâtă în buzunar şi o pipăiam cu degetele ca să-mi dau curaj.

— Să mergem afară, să mergem afară!

— Nu la bărci, spuse omul cu îngrijorare, oprindu-se din cântat.

— Doar una, facem doar o tură, insista Mo.

— Ascultați-mă puțin, făcu celălalt coborând vocea şi târându-l pe Mo într-un colț. Mo însă o zbughi pe sub nasul lui, râzând.

— Ei, fetelor! strigă. Ştiți ce vrea prietenul meu? M-a întrebat care din voi două poate să-l satisfacă…

— Termină odată, ce-o să creadă despre mine! Nu-l ascultați, e beat, se repezi îngrijorat celălalt, alergând cu brațele deschise către Iris şi Anna.

— Degeaba, râse Iris, dându-i cu tifla.

— Zău, zău, se scuza omul. Francesco s-a îmbătat. Doar nu vă închipuiți că eu…

Coborârăm scărița, femeile ținându-se înlănțuite şi cântând. Pe mal iarba era înghețată, scârțâia sub picioare, bărcile se legănau de-abia vizibil pe oglinda apei.

Omul acela şi cu Mo, amândoi în cămaşă, cu mânecile suflecate până deasupra coatelor, cercetau bărcile. Femeile fumau. Apoi Iris a întins brațul, silindu-mă să mă apropii, iar Anna s-a apropiat şi ea, de cealaltă parte, fără să mă privească. Le auzeam cum respirau şi fumau lângă mine, iar mâna lui Iris, petrecută pe sub brațul meu, m-a strâns uşor. M-am

dat un pas înainte ca să mă eliberez.

— Una mare pentru toți nu există, explica omul. Mai bine ați renunța, nu mă băgați în bucluc.

Mo urcă malul spre noi.

— Dă-mi o mie de lire, spuse cu glas scăzut întinzând mâna. Altfel ăsta nu mişcă un deget, îl cunosc.

— Îți dau, dar toată chestia asta e o tâmpenie.

— Ştii ce, nu ne strica cheful! Fetele au plăcerea să se plimbe cu barca. Ce vrei? Mergem până la pod şi ne întoarcem. Hai, încetează!

Coborî iar malul, țopăind.

— Veniți, strigă omul. Grăbiți-vă şi să isprăvim odată. Voi doi luați-o pe cea mică, pe cealaltă o duc eu.

M-am aşezat lângă Iris, iar bărbatul s-a pus pe vâslit. Din spate ne urmăreau cămaşa albă a lui Mo şi strigătele nervoase ale Annei.

În sensul curentului înaintam uşor, pe apa smolită, iute, cum se putea vedea în reflexele felinarelor din parc. În depărtare tramvaie minuscule treceau fără zgomot pe poduri. Aşezat în fața noastră, omul vâslea domol, cu un aer serios, trăgând cu putere aer în piept, atent să nu-l scape din ochi pe Mo care ne ajunsese din urmă şi vâslea paralel cu noi. Mâna lui Iris se afla pe genunchiul meu.

— Nu vrei, şopti ea. Nu-ți plac.

Nu era o întrebare ci mai degrabă un protest, o lamentație. N-am scos nicio vorbă. Mâna se crispă şi mă ciupi rău, cu insistență. Încăpățânat, n-am făcut nicio mişcare.

— Idiotule, şopti ea.

Alunecam încet spre pod şi, fără efort, omul schimbă direcția, luând-o către mal.

— Am transpirat, comentă cu glas scăzut.

Mo trebuie să fi fost şi el obosit pentru că îl urmă fără împotrivire.

Pe mal ne-am dat jos, Mo oferi tuturor țigări şi respiră cu gura deschisă.

— Pentru cei cincizeci de ani ai mei aş spune că nu-i tocmai rău, spuse mulțumit.

Femeile se ghemuiseră pe iarba înghețată, pufnind şi râzând.

— Ia uitați! strigă triumfător Mo scoțând sticla plată de coniac din buzunarul pantalonilor.

— Mie, mie! strigară cu toții.

Ultimul bău omul cu bărcile. Trase o duşcă bună, scuturându-se şi se lăsă pe iarbă cu un oftat.

— Mereu câte-o sărbătoare, nu se mai poate aşa, spuse.

Erau însă obosiți aşa că fumară câteva minute în tăcere. Mă lăsasem şi eu pe vine, ghemuindu-mă de frig.

Un strigăt îngrozitor ne țintui locului. Venea dinspre pod, din sus, de la cincizeci de metri în stânga noastră.

— Cuiva i s-a făcut lehamite de viață, izbucni omul cu bărcile, țâşnind în picioare.

Deja o mulțime de capete şi de brațe se agitau dincolo de parapetul podului, un tramvai clincăni îndelung, apoi se opri. În lumina felinarelor se vedeau siluete negre vociferând.

— Unde…

— Acolo…

— Un bărbat?

Strigătele despicau aerul înghețat.

Am scrutat şi noi apa întunecoasă, compactă.

— E rost să mă fac cu o medalie de argint. Cine vine cu mine? se agită omul cu bărcile repezindu-se spre mal.

— Eu, eu, strigară ceilalți.

— Nu mai mult de doi, răspunse el deja din barcă. Anna şi Mo îl ajunseră din urmă, Iris se întoarse înapoi.

I-am urmărit până ce i-a înghițit întunericul apei.

De pe pod glasurile plouau neîncetat, dezordonate, jeturi de lumină săgetau aerul. Tramvaiul reîncepuse să clincăne cerând să i se facă loc. Se zărea vânzoleală unde capetele erau mai numeroase, mai agitate, şi brusc

un fascicol de lumină coborî fulgerător pe apă. Ridicaseră o motocicletă pe parapetul podului, iar farul începu să cosească isteric suprafața apei care se încrețea fremătând în contact cu raza lui albă.

— Mai încolo…

— Unde?

Auzeam strigăte, zgomotul motorului umplea văzduhul iar un mănunchi de brațe:. susțineau şi manevrau motocicleta care duruia. Iris tremura lângă mine şi nu scotea o vorbă. Lumină lovi din plin barca, iar Mo se ivi în picioare, cu cămaşa lui albă care, o clipă păru să se aprindă.

— Luați chestia asta de aici.

Era vocea omului de la „Marinarii Italiei".

— Luați-o, mai repede… Era vocea lui Mo.

Raza cosea cu frenezie, dând la iveală apa neagră şi densă. Încă o dată Mo şi Anna fură încadrați de lumină, dar dispărură pe dată în masa întunecată a nopții. Zarva de pe pod scădea sau creştea în clincănitul isteric al tramvaielor. O sirenă se anunță încă de departe, de dincolo de parc.

— Pompierii, era şi timpul…

— Ce e, ce s-a întâmplat? făcu un glas în spatele nostru.

Era o prostituată bătrână şi boită, ieşită din întunericul tufelor.

— Cineva s-a aruncat de pe pod, răspunse Iris.

— Femeie sau bărbat? mai întrebă cealaltă.

— De unde să ştiu eu?

Femeia rămase o clipă scrutând bezna şi fumând, apoi reintră în vizuina ei de întuneric.

— De ce s-or fi sinucigând atâția nu pot să pricep, spuse Iris. Şi tocmai de Crăciun. O fi vreun nebun.

Acum îi spun, nu mă mai pot abține, îmi ziceam eu, îi spun totul, totul.

— Sunt îndrăgostit, am rostit cu voce tare.

— Nu zău, făcu ea chicotind, fără să se uite la mine.

Şi nu de Anna, se-nțelege. Eşti un dobitoc.

— Cum?

— Eşti un dobitoc. Trebuie că te-ai îndrăgostit de o fetişcană care o să scoată untul din tine. Aşa şi meriți, ca toți bărbații, de altfel. Nu-mi treziți niciun fel de milă.

Strivi furioasă mucul sub talpă.

— Niciun fel de milă, întări cu voce scăzută. Ticăloşilor!

— Ce-ai cu mine? Ce ți-am făcut?

Râse, se întoarse să mă privească şi brusc am fost surprins neplăcut văzându-i fața lată, obosită, tăiată în două de rujul buzelor.

— Săracu' de el, bietul puişor! Nu mi-ai făcut nimic, nimic absolut. Numai că nu mai suport bărbații: când nu ştiu ce să mai facă, se îndrăgostesc şi atunci îşi închipuie că pot face şi pot pretinde cine ştie ce. Auzi, nu te apuca să-mi povesteşti istoria ta! Nu vreau să ştiu nimic.

— Eu voiam…

— Taci, fierbi în zeama ta!

Am reînceput să scrutăm hăul plumburiu al râului. Pe pod agitația se potolise, lumea urmărea cu atenție manevrele pompierilor care explorau arcadele lansând lungi jeturi de lumină fumegoasă din lanternele lor mari. Lumina încrucişată fulgeră o clipă barca cu Mo şi Anna. Omul de la „Marinarii Italiei" renunțase să mai caute şi vâslea acum spre mal.

— Se întorc, am spus.

— Da, făcu Iris. Şi dacă nu te-ai tâmpit de tot, încearcă să nu ne strici petrecerea. E de ajuns un mort.

— Du-te dracului, m-am revoltat. Nu înțelegi că m-am schimbat, că sunt alt om? Ce vrei să-mi pese mie de petreceri, de furia ta, de voi toți?

— Bine, bine, râse ea, neaşteptat de împăciuitoare. Dar fii isteț şi ține-ți gura, te rog.

Mo şi Anna urcau deja malul spre noi, obosiți.

Pe pod tramvaiul plecase, dincolo de parapet se mai

mişcau doar câteva capete, motocicleta dispăruse. Pompierii sondau întunericul dintre arcadele podului, lansând apeluri răguşite. Dar se vedea că toți erau resemnați.

— O să-l găsească mâine, la stăvilar, spuse omul cu bărcile. Iar noi, dacă avem noroc, scăpăm doar cu o pneumonie simplă.

Apoi se înfurie:

— Dar de ce nu se sinucid cu gazele de la aragaz! Idioții, vin aici şi aşa lumea ajunge să creadă că Padul e piază rea şi ponoasele la chestia asta le tragem noi şi bărcile noastre. Ceva coniac mai e, fraților? Sunt bocnă.

— Nu m-aş sinucide nici pentru tot aurul din lume, spuse Anna cu voce goală.

— Nici eu. Şi chiar că nu-mi lipsesc motivele, râse încet Iris.

— Femeile e mai greu să se arunce. Puține o fac, prea puține, comentă omul cu bărcile, înfiorându-se.

Şi pe Anna o străbătu un tremur, dar nu se apropie. Mi-era milă de ea, simțeam că se ține departe de mine din furie şi enervare şi că poate suferă, dar nu reuşeam să mă clintesc din loc ca s-o alin în vreun fel.

Râul redevenise tăcut, iar mirosul de ceață urca din apele negre, puternic şi bun.

Mo fuma cu ochii în pământ, în tăcere.

— Ne întoarcem? propuse omul.

Deşi contra curentului, am ajuns repede. Anna suise în barcă împreună cu mine, dar n-am schimbat niciun cuvânt, omul vâslea cu nădejde, iar Mo, în spatele nostru, lupta din greu să mențină distanța.

Numai când ne-am văzut din nou în sală la „Marinari” am reînceput să vorbim. Omul adusese sticle cu lichior, aprinsese aparatul de radio şi găsise un post care transmitea muzică de dans. Şedeam în jurul mesei şi toți dădeau pe gât, unul după altul, păhărele de lichior de chimion. Apoi Iris şi Anna se ridicară ca să danseze.

— Învârtiți-vă, hai, arătați-vă picioarele! strigă Mo.

Râse el, râse şi celălalt, iar Anna şi Iris îşi recăpătară pe dată culoarea din obraji. Dansau înlănțuite iar din când în când se despărțeau brusc pentru ca apoi să se repeadă din nou una în brațele celeilalte.

— Două femei împreună arată întotdeauna ca... rânjea omul aplecat spre Mo.

Mo încuviința, cu ochii lucioşi, iar țigara strânsa între dinți îl împiedica să râdă cu gura deschisă. Umplu iarăşi paharele cu lichior.

— Păcat că nimeni nu ştie să cânte la armonică, spuse omul.

— Eu plec, am spus.

— Cu mutra pe care-o ai chiar că e mai bine să pleci, bombăni Mo fără să mă privească.

M-am ridicat, mi-am pus paltonul, Anna m-a privit fără să se oprească din dans.

— Pleci? întrebă învârtindu-se.

Când am ajuns la uşă am auzit-o alergând după mine.

— Pleci într-adevăr? râse la mine.

— Îmi faceți silă, am spus.

Simțeam că roşisem, mă umfla o furie neputincioasă.

— Du-te să iei aer, hai, du-te, nu face pe prostul, răspunse ea închizând gura cu o strâmbătură.

— Nu sunt beat. Tu, voi toți sunteți beți şi-mi faceți scârbă, am spus.

— Atunci ştii ceva? Du-te dracului!

Muzica năvălea gâfâind din aparatul de radio iar cei doi bărbați îi însoțeau ritmul cu strigăte şi icnete care țineau loc de cuvinte. Femeile reîncepuseră să danseze, iar Anna îi spunea surescitată ceva lui Iris care mi-a aruncat o privire compătimitoare.

Am ieşit, noaptea era cristalină, cu ceața întinsă ca o pânză peste iarba Padului. Pomii răsăreau aerieni din aerul umed şi unduitor de aburi, iar stelele, mărunte, stăteau sus pe colina de peste râu.

— Hei! Era vocea lui Mo.

Mă ajunse la capătul scăriței.

— Ce faci, pleci de-adevărat? Eşti nebun? N-ai fost tu niciodată bun de petreceri, dar de data asta sari peste cal. Ce mă fac eu singur cu alea două? Vino înapoi, hai.

— Nu! am spus. Nu mai pot. Condu-le acasă sau la tramvai. Să se descurce.

— Dar Anna… Ce fac cu Anna?

— Să se descurce şi ea.

Mo mă privea trăsnit, cu ochii umflați de băutură. Câteva fire de păr negru şi cărunt îi ieşeau prin cămaşa deschisă pe piept.

— Dar mai e şi plata. Doar nu ți-oi fi închipuind că ăla ne ține pe degeaba.

— Cât o să vrea?

Mo ridică din umeri:

— Ce ştiu eu, două mii…

— Ține aici, am spus scotocindu-mă grăbit. Dar lasă-mă să plec. Nu mă mai întorc înăuntru nici mort.

— Ca prieten îmi faci scârbă, mormăi Mo băgând banii în buzunar.

— Ai răbdare…

— Răbdare? Mă laşi aici cu alea două pe cap şi vrei să mai am şi răbdare? Nu vreau să te jignesc, dar măcar dacă s-ar lăsa. Aşa, însă, o să trebuiască să mai fac şi pe cavalerul şi să le conduc acasă.

— Fă ce crezi, puțin îmi pasă.

— Vai, mulțumesc din suflet, protestă Mo, supărat, dar cu resemnare.

I-am pus o mână pe umăr, mă simțeam vinovat.

— Ascultă, i-am spus. Sunt îndrăgostit de alta. Nu mai pot să le suport pe-alea două. Vreau să fiu singur, să respir puțin aer. Eşti bărbat sau nu, pricepi sau nu pricepi chestiile astea?

Mă privea cu ochii umezi şi umflați.

— Ah, aşa, bombăni, frumoasă treabă. Şi asta nouă…

— E călugăriță, am spus imediat.

Se uită la mine.

— Călugăriță, călugăriță, am spus.

— Vrei să dai de bucluc, făcu el cu voce scăzută, închizând ochii pe jumătate. Vrei să te distrugi.

— O iau de nevastă, vreau să mă căsătoresc cu ea! Curajul îmi venea odată cu cuvintele, creştea la umbra lor.

— Ai înnebunit, e limpede, murmura el, fără să mă mai privească. Chiar aşa, ai înnebunit.

S-a eliberat de mâna pe care i-o pusesem pe umăr.

— Ascultă aici: mie nu mi-ai spus nimic, ai înțeles? Nu vreau să am nimic de-a face cu încurcăturile tale. Ia-o cum vrei, fă ce vrei, dar să n-ai pretenția să te ajut.

— Eşti beat, am spus.

— Oi fi eu beat, dar văd limpede. Vrei să te distrugi? N-ai decât, dar lasă-mă în pace pe mine. Şi poți fi liniştit că, de aici înainte, la birou, n-o să schimb prea multe vorbe cu tine. Dacă eşti nebun, stai cu nebunii! De altfel, doar nu suntem prieteni de douăzeci de ani.

Se întoarse pe călcâie.

— Acum le conduc acasă pe-alea două, aşa că pot să mă laud c-am avut un Crăciun ce nu s-a pomenit... bombăni urcând la loc scările.

Simțeam foița foşnindu-mi în buzunar la fiecare pas, iar zgomotul acesta, subțire şi uscat, precum şi cuvintele rostite de Mo îmi dădeau o uşoară stare de exaltare, ca un val de beție.

De-a lungul bulevardelor staționau maşini cu pozițiile aprinse şi cu roțile pe jumătate înecate în stratul plat şi fumegos de ceață.

Drumul ce-mi stătea înainte pentru a ajunge la Serena era lung, iar eu simțeam că umblu împins parcă de o forță din afară, cu picioarele care abia mă mai țineau. Eram obosit şi, după starea de bruscă surescitație urmase o deprimare, o îndoială vagă dar dilatată, cuprinzând în ea totul.

Ce cale am apucat? mă gândeam, cum o să se termine? de ce când nu sunt cu ea mă simt pe dată atât

de slab?

Pentru câteva clipe nu mi-a venit să cred că ajunsesem la poarta Serenei atât de repede. Am deschis cu precauție, am suit scările cu tâmplele zvâcnindu-mi.

Era acolo, în deschizătura uşii, aşezată pe scaun, cu mâinile împreunate pe piept. Mi-am aruncat paltonul pe balustradă.

— Iartă-mă, iartă-mă, cuvintele țâşneau din mine. Sunt un netrebnic, un vierme. Am atâta nevoie de tine, fără tine sunt un nimic. Spune-mi că totul e adevărat, te rog. Eu nu sunt tare, cum crezi tu, sunt un biet om…

— Fii cuminte, hai…

— Nu, nu, lasă-mă să vorbesc. N-am niciodată curajul să vorbesc. Nu-mi spune să fiu cuminte. Tu crezi că eu sunt puternic, că sunt un bărbat adevărat şi, de fapt, eu sunt numai o cârpă pe care lumea o ia drept om. Dar eu nu sunt. Înăuntrul meu sunt plin de spaime care apar toată vremea, n-am pic de curaj. Tu crezi că te poți bizui pe mine, dar de fapt eu sunt cel care are nevoie de ajutorul tău… Aş muri, aş muri…

Îşi ascunsese mâinile şi mă privea.

— Vrei să murim împreună? întrebă.

Am amuțit gâfâind.

— Atunci liniştește-te, îți aduc un scaun.

După ce ne-am aşezat amândoi pe scaune, mi-a întins scrisoarea pentru tatăl ei. Era, ca întotdeauna, deschisă; am lins lipiciul şi am închis-o înainte de-a o băga în buzunar.

— Antonino, credeam că eşti tare.

Am dat din cap cu ochii în pământ.

— Trebuie să fii tare, altfel n-o să izbutim nicicând. Nu-mi lua nădejdea.

— Iartă-mă… am încercat eu.

Râse încetişor.

— Nu te răsfăța, fii cuminte, nu-mi lua nădejdea.

— Nu izbutesc, nu izbutesc…

— Ce, în ce anume?

Nu mai ştiam ce să-i mai răspund.

— Nu deznădăjdui tu, nu te mai zbuciuma aşa, nu mă chinui, şoptea ea blând.

Îşi rezemase fruntea de uşă, se uita la mine şi vorbea cu voce scăzută. Îi simțeam respirația ca un susur abia auzit.

— Antonino, dragul meu, continua ea.

— Pricepi? am luat-o eu de la capăt. N-am înțeles niciodată nimic şi nu ştiam că sunt atât de slab. Totul mă sperie. Am patruzeci de ani, înțelegi? E groaznic să te simți cum mă simt eu. Nu ştiu ce să fac…

— Antonino, vezi în ce încurcătură te-am băgat…

— Nu-i vina ta.

— Ba e vina mea. Tu trăiai liniştit înainte de-a mă cunoaşte pe mine. Erai mulțumit. Aşa că e vina mea. Şi ăsta chiar e un păcat. Da, este.

M-am înspăimântat. Am ridicat ochii s-o privesc: ea zâmbea, atât de palidă încât obrajii ei păreau străvezii.

— Să nu mai spui niciodată aşa ceva, am protestat. Numai că s-a petrecut totul prea repede. Nu mai sunt tânăr, am nevoie de un răgaz ca să mă obişnuiesc. Dacă eşti bună, ai să înțelegi.

— Am înțeles.

— Nu vreau să spun că o să-mi trebuiască cine ştie cât timp, însă puțin, da. Toată viața mea e în schimbare, s-a şi schimbat. Trebuie să mă obişnuiesc.

— Am înțeles, am înțeles.

— Mă simt ca într-o închisoare, ca un om aflat la închisoare care, ca să se salveze, trebuie să se gândească la viitor. Nu sunt un puştan ca să-mi fie de-ajuns ziua de azi.

— Bine Antonino, am înțeles.

— Atunci fii cuminte. Şi nu te zbuciuma nici tu. Dacă o să te zbuciumi n-o să mai poți fi alături de mine, să mă ajuți.

— Da, Antonino, iartă-mă.

— Nu vorbi aşa.

— Spune: te iert. Spune-mi-o!

— Dar n-ai dreptate să vorbeşti aşa. Nu-i drept…

— Spune: te iert.

— Mă rog, te iert, am mormăit.

Zâmbi.

— Nu-i de ajuns să ne naştem, rosti apoi dintr-o suflare. Trebuie să şi facem ceva pe lumea asta.

Am rămas tăcuți, respirând, fără să ne uităm unul la altul. Din stradă răzbătea vacarmul unor cântece de beție.

N-aveam curajul să scot pachetul învelit în foiță.

— Mâine e Crăciunul. Te duci la biserică?

Am încuviințat.

— Altădată, la capelă la noi se țineau şi slujbe cu lume. Anul ăsta însă nu. Ai fi venit, nu-i aşa?

N-am răspuns, mi-era ruşine de ce făcusem.

— Nu deznădăjdui, mai spuse ea.

— Nu sunt niciodată deznădăjduit când sunt cu tine. Nu mai pot trăi fără tine nicio clipă.

— Antonino, n-ai teamă. Sunt aici. Nu eşti un om tare, ştiu, dar nu deznădăjdui din pricina asta.

Simțeam cum roşesc şi totuşi o mare linişte se aşternea în mine, o mare pace.

— Tu îmi dai o mare linişte, am simțit nevoia să spun.

— Ştiu, răspunse serioasă. Dar tu încearcă să nu-ți mai fie frică. Niciodată. Nu se poate aşa.

— Tu îmi dai atât curaj.

Scutură din cap.

— Nu eu trebuie să-ți dau curaj. Cel puțin nu acum. Trebuie să fii tare tu singur. Eu sunt pregătită, sunt aici, te aştept.

— Ştiu, ştiu, am murmurat.

— Şi asta nu-ți dă curaj?

— Ba da, dar şi teamă, îmi scăpă mie.

I-am auzit respirația, dar ridicând ochii şi privind-o, i-am întâlnit surâsul delicat şi am simțit că m-a înțeles.

— Darul pentru tine, am spus voios.

I l-am dat, îl apucă fără să mai zâmbească.

— Nu te bucuri?

— Ba da. Dar acum du-te, eşti obosit. Du-te şi dormi şi nu te mai gândi la nimic.

— O să mă gândesc la tine, tu ştii că mă gândesc numai la tine. M-aş gândi chiar şi dacă n-aş vrea.

Zâmbi cu ochii închişi. Ținea pachetul pe palmele deschise, zâmbea, dar nu se uita la mine. Când a redeschis ochii, privirea ei era îndepărtată, fixă.

— Du-te, repetă iar, fără să se ridice, fără să mă privească: Du-te şi te culcă. Şi nu uita de slujba de mâine, mâine e o zi sfântă pentru toată lumea.

— Serena…

— Dumnezeu să te binecuvânteze!

Am făcut o sforțare ca să-mi ridic paltonul de pe balustradă, am coborât două-trei trepte, aveam capul gol, speram că o să mă cheme înapoi.

— E pentru prima dată că plec aşa devreme, m-am întors să-i spun.

Mi-a zâmbit de sus, stând în picioare în crăpătura uşii. Foița de împachetat se distingea clar pe țesătura neagră a veşmântului.

— E prima dată, am spus iar, plângându-mă.

— Eşti obosit, mi-a şoptit de departe.

— Sunt, dar m-ai face fericit dacă mi-ai spune să rămân, am fost în stare să rostesc.

A scuturat din cap, cu zâmbetul acela fără sfârşit.

— Nu, ştiu că trebuie să dormi, odihneşte-te, du-te, nu mă face să mă căiesc.

— Pe mâine, am spus.

Încuviință din cap, iar uşa se apropia tot mai tare. Atunci am suit la loc câteva trepte, nehotărât dacă să fac un gest de forță, să mă întorc dintr-o săritură sus şi să-i vorbesc din nou, cum îmi cerea ceva dinăuntrul meu.

Dar n-am făcut decât să repet: pe mâine.

Ea mă privea în tăcere, iar crăpătura uşii continua

imperceptibil să se îngusteze până când se închise de tot.

Luni, 25 decembrie

Crăciun fără zăpadă, cu pale de vânt înghețat care fac uşile să scrâşnească.

La zece m-a trezit Anna. Am închis receptorul de îndată ce i-am auzit vocea. A sunat a doua oară, iar eu am închis din nou. La un al treilea telefon, mai spre prânz, n-am mai răspuns deloc. Mă simt complet eliberat de ea şi nu am niciun fel de remuşcări. Va trebui însă să i-o spun, aşa-i cinstit, dar faptul că am s-o fac nu mă mâhneşte.

Nu ştiu ce va fi cu mine, dar ştiu că vreau să înțeleg, să trăiesc. Dacă Serena ar fi aici ziua ar fi complet altfel, m-aş uita pe fereastră şi chiar şi curtea goală a cazărmii şi fâşia de stradă cenuşie şi spinările caselor care suie colina ar deveni mai de înțeles, mai puțin străine. Încep să-mi dau seama cât timp am pierdut, câte lucruri îi pot lipsi unui om, şi nu întotdeauna din vina lui, ce mult valorează tovărăşia, afecțiunea, încrederea adevărată a cuiva. Erau vorbe sau poate chiar sentimente care înainte mi se păreau logice, depline, iar acum iată că-mi par întortocheate, nişte ținte de cucerit: în acest fel exaltarea care se insinuează în fericirea mea mă face şi ea mai bun, mă ajută să înțeleg, să mă căznesc să înțeleg mai mult.

M-am plimbat în jurul mânăstirii sperând să aud ecouri ale slujbei, apoi am descoperit că, de fapt, era prea târziu. Cine ştie dacă ele acolo or fi avut o masă festivă? În restaurantul meu mic am mâncat singur şi bucuros că sunt singur, într-un colț, printre grupuri de

oameni veniți de la țară.

Apoi am umblat pe bulevardele pe care iarna şi ora de început a după-amiezii le goliseră şi le dăduseră un aer lugubru. Vrăbiile țopăiau pe asfalt, statuile ecvestre de prin piețe, cu prinții şi caii lor, aveau coatele, spinările, spadele şi cozile roase şi verzui: eram fericit şi simțeam un dor necuprins de vară. Brusc mi-am amintit mirosul teilor din unele colțuri şi străzi ale oraşului, la mijlocul lui iunie: e un miros care mie mi-a dat întotdeauna dureri de cap, dar astăzi, în gând, mă umplea de fericire. Cum voi fi eu, cum vom fi noi, vara asta?

Îmi închipui cafeneaua din pieţişoara veche în care, în anii din urmă poposeam seara. Are nişte lampioane mici, un dreptunghi de verdeață nemişcată în jurul meselor şi fotoliilor de nuiele, iar dinainte se înalță fațada curbă a palatului în care s-a născut Victor Emanuel al II-lea, cu un zid violaceu, cald. Înainte de asfințit, stoluri de lăstuni zboară între palat şi teatrul de vizavi, coboară şi țâşnesc fulgerător pentru a dispărea pe neaşteptate când cerul îşi închide doar puțin albastrul. În jur, oraşul zumzăie năuc, pe la mese, dinaintea unei înghețate, stau perechi de logodnici care vorbesc despre mobilă, sau bătrâni cu nevestele care îşi împart între ei ziarul de seară. Ce departe îmi pare totul de când sunt altul, de când nu mă mai recunosc pe mine însumi: voi avea oare o vară liniştită?

La şapte, la tramvai, am aşteptat mult. Patru-cinci curse: n-a venit. E seara de Crăciun, totuşi noi aveam întâlnire.

Poate că a trebuit să se supună unei reguli anumite de a mânăstirii, poate a trebuit să meargă la avocat mai devreme decât de obicei şi n-a avut cum să mă anunțe. Nu mai am cheia de la poartă şi n-am putut să urc la ea.

La nouă m-am întors. Ajuns acasă m-a apucat pe dată o tristețe şi o iritare neîntemeiate. Odată în pat, am rămas la pândă, aşteptând un telefon imposibil.

Am fost prea puțin prevăzători: dacă i se întâmplă ceva, dacă, spre exemplu, avocatul moare, n-avem nici cea mai mică posibilitate de a comunica, de-a da unul de altul. Am făcut rău că nu ne-am înțeles de la început asupra acestui lucru. Ca bărbat, era de datoria mea să mă gândesc la ce-ar putea să se întâmple.

Marți, 26 decembrie

Am aşteptat-o până la nouă, n-a venit.

Nu-mi pusesem şalul la gât, ca un tinerel, voiam să arăt mai elegant, mai puțin încotoşmănat. Gerul serii m-a biciuit îndelung pe bulevard, ceața venea şi pleca în rafale amenințătoare.

Am umblat încolo şi încoace, mai întâi prin stație, apoi pe trotuar, sperând s-o văd apărând la colț şi fiind mereu gata să traversez strada, s-o ajung din urmă şi să mă opresc lângă ea. Sferturile de oră treceau unul după altul, bulevardul devenea tot mai pustiu, iar din Pad începea să urce respirația rece a apei. În ceață, firma singurei cafenele din jur căpătase o nuanță vineție.

Nu înțeleg, încerc să-mi inventez mii de motive, dar tot fără un răspuns logic rămân. Ce să fac?

Sunt stors, o pudoare idioată mă împiedică să telefonez la casa avocatului. I-am copiat numărul de telefon pe un petec de hârtie, îl privesc şi iar îl privesc, îi adun cifrele: nu sunt în stare să-mi înfrâng jena asta copilărească. Dacă el n-a murit, atunci cineva ar trebui totuşi să răspundă, ar trebui să fie totuşi cineva în afurisita aia de casă.

În mine creşte o teamă stranie, teama că n-am s-o mai văd, că a dispărut, că ceva, cineva a schimbat totul, îmi dau seama că nu ştiu aproape nimic despre ea,

despre viața ei. Am vorbit atâta şi n-am ajuns să ne spunem lucrurile cele mai necesare, cele mai obişnuite.

Simt că dacă ar fi existat într-adevăr piedici neînsemnate ea ar fi reuşit să dea un semn de viață. E prea inteligentă şi sigură pe ea şi mă iubeşte prea tare. Atunci? Ce se întâmplă?

Miercuri, 27 decembrie

De dimineață m-am învârtit o groază în jurul mănăstirii. Pe la prânz s-au arătat câțiva săraci, chiar şi câteva mame, cuviincioase, cu copii de o mână şi gamela pentru supă în cealaltă. Poarta s-a deschis doar puțin şi prin crăpătură săracii ieşeau în grabă, unul câte unul.

Am încercat să telefonez la avocatul F. Conti. Telefonul zbârnâia sinistru, fără încetare. Aşteptând, transpirasem tot. După un sfert de oră şi o jumătate de oră am încercat din nou, deşi ştiam bine că dacă, brusc, zbârnâitul ar fi fost înlocuit de o voce, aş fi rămas mut de ruşine, de neputința de a rosti cea mai mică vorbă. Am renunțat să mai încerc, sunetul telefonului la celălalt capăt îmi toca nervii umplându-mă de spaimă. Totuşi nu se poate ca totul să tărăgăneze aşa, fără o încercare din partea ei. Ştie cum sunt, ştie că nu pot face nimic: de ce nu mă caută? La patru am alergat acasă sperând să găsesc un bilet, o scrisoare. Ei bine, nimic!

La şapte am aşteptat-o iar pe bulevard, tramvaiele veneau rare şi goale, grăunțe de zăpadă izbite de vânt se învârtejeau fără a atinge pământul.

Apoi am văzut-o: traversa bulevardul aproape

alergând, se îndrepta spre stație îndoită din pricina vântului, ținându-şi strâns poalele ca să nu i le umfle vântul.

Am ajuns şi eu în stație, inima îmi spărgea pieptul. Nu era ea.

Se urcă în primul tramvai, era trecut de opt, am urcat şi eu.

O bănuială îmi otrăvea fiece clipă, fiece pas, şi când am văzut-o coborând şi, urmărind-o, am zărit-o că intră pe poarta avocatului, am rămas țintuit în stradă fără a mai putea să mă mişc, să fac un pas înainte sau să mă întorc îndărăt.

Fie că au descoperit-o ei fie că a mărturisit ea totul. Altă posibilitate nu există. Poate că în deznădejdea ei a mărturisit şi acum cine ştie unde e, cum or fi interogând-o. Dar dacă era atât de deznădăjduită de ce nu mi-a spus, de ce nu mi-a dat a înțelege? Aş fi ajutat-o, n-aş fi lipsit-o de nimic. Deodată au lăsat-o puterile sau i-a fost poate teamă că eu nu sunt în stare, că n-am să fiu niciodată în stare s-o ajut?

Cineva trebuie să vină să mă caute, poate chiar confesorul sau vreun alt preot.

Stau în casă şi aştept. Cineva vine sigur, sau poate că o să mă cheme pe mine la arhiepiscopie sau la vreo parohie. Dacă nu le-a spus chiar ea numele, vor face ei cercetările necesare ca să-l afle. Ce ştiu e că n-am să dau îndărăt, aş vrea ca totul să se întâmple cât mai repede, nu mi-e teamă că aş putea să mă fâstâcesc sau că aş roşi, nici că ar trebui să vorbesc prea mult, să le răspund şi să le explic de cine ştie câte ori acelaşi lucru.

Dacă a mărturisit probabil că i-au pus mii de întrebări şi că au supus-o la tot felul de pedepse.

Joi, 28 decembrie

Nimeni şi nimic. Am rămas întins în pat aşteptând să sune telefonul sau soneria, dar nimic. La ora când vine poşta am coborât ştiind că la unul dintre colțuri îl întâlnesc pe poştaş. Tocmai venea, cocoşat sub geanta lui mare, dar m-a salutat fără să se oprească.

Au trecut numai zece zile din seara când i-am vorbit prima dată: mi se pare de necrezut. Sunt un altul, viața mea are un alt sens, mi se pare că ani întregi, că mii de obişnuințe şi de secrete ne unesc, pe Serena şi pe mine. Dar de fapt sunt numai zece zile: la care se adaugă, atât de îndepărtate acum, săptămânile, lunile când n-am avut curajul să ne salutăm.

Anna, la telefon.

— Ți-e rău? a început. Eşti supărat pe mine? Eşti bosumflat?

Râdea, avea chef să mă ia peste picior.

— Nu, am spus. Dar m-am plictisit.

— Ce spui?

— Spun că nu ştiu ce mai avem de împărțit noi doi. Eu cred că nimic.

Auzeam la celălalt capăt suflul ei greu.

— Aşa, a spus, apoi a adăugat: Vrei să mă părăseşti.

Vocea părea veselă, normală, dar o simțeam gata să lovească.

— Nu că vreau. Dar nu mai avem ce să ne spunem, aşa mi se pare mie. E o poveste care s-a învechit, mai bine s-o lăsăm baltă. Tu ce zici?

Credeam că pot menține discuția pe o linie rațională, de prietenie.

— Ce uşor îți vine ție să-mi spui că te-ai plictisit, acum, după ce ți-ai bătut joc de mine şase ani de zile,

nu crezi?

— Nu mi-am bătut joc de tine, am răspuns răbdător.

— Ascultă, nu mă interesează ce învârteşti tu, nu vreau să ştiu de aventurile tale cu femeile, acum vocea devenea tot mai stridentă. Nu vreau să ştiu nimic. Dar îți vine uşor să-mi spui că te-ai plictisit. De ce nu vii să mi-o spui în față?

— Nu vorbi aşa, nu îngreuna lucrurile…

— Să le îngreunez, eu?

Acum vocea se speriase şi urca mereu, cădea pradă patimei de-a vorbi. O ascultam încercând să nu mă las copleşit, să nu mă emoționez şi totodată să nu fiu prea înțelegător ca să nu pierd teren.

— Sper că nu vrei să continuăm dacă eu nu mă mai simt în stare… am spus.

— O să vii tu să plângi pe umărul meu, de-abia aştept să te văd, striga vocea la celălalt capăt, fără să mă asculte, fără să încerce să discute.

— Anna…

— Îți vine uşor ție, prea uşor. Dar ce, crezi că o să găseşti altele dispuse să te suporte, vai de capul tău…

— Anna, nu mai pot. Te iubesc, mi-eşti dragă, dar nu mai pot continua. Trebuia să ne fi căsătorit cu patru ani în urmă, acum e prea târziu, acum suntem doi colegi de şcoală… Vorbim altădată…

Dar vocea devenise isterică, cu izbucniri neaşteptate care mă împiedicau să continui.

— Să ştii că eu te duc la un doctor… Ai înnebunit… După atâtea cheltuieli… Ce-o să zică lumea… Vreau să văd unde-o să ajungi…

Se opinti brusc:

— Ştii ceva: cine nu mă vrea nu mă merită. De altfel fusesem avertizată să nu mă încred în tine. Ți-am cunoscut oare familia? Cine eşti tu? Ce ştiu eu dacă nu eşti copil din părinți nebuni? Timp de şase ani n-am văzut nici măcar o fotografie cu familia ta. Ştii ce zic eu? Foarte bine, trăiască măgăria! Dar o să vii tu să bați la

uşa mea…

— Anna, ascultă, ți-am promis că mai vorbim…

Vocea râse furioasă.

— Sigur, sigur. O să vii tu şi-ai să vezi atunci ce primire am să-ți fac. Pentru că nu ştiu, chiar, de ce, mă rog, ai avea să te plângi. Nu spun de altele, dar ai intrat şi-ai ieşit cum ți-a plăcut din casa mea şi totdeauna ai venit la pun-te masă, scoal-te masă.

Mă treceau sudorile, receptorul era ud în mâna mea.

— Anna, am încercat, te rog…

— Bineînțeles, continuă ea. Dar într-o zi o să te apuce pe tine durerea de burtă şi-o să văd eu atunci cum o să te descurci. O să te-apuce…

Trânti telefonul, dar imediat sună iar.

— Scoate-ți din cap ideea că am să te caut eu, spuse cu răceală. Şi trimite-mi imediat înapoi fotografia mea.

— Vorbim altădată, ți-am mai spus. De ce nu vrei… Trântise iar telefonul.

Poftim, s-a terminat. Iar Serena nici nu ştie, nici măcar atâta nu ştie despre mine. Nu i-am vorbit niciodată de asta, dar acum mi se pare mai drept s-o port în suflet, mă simt mai demn de ea.

După-amiază lungă, întunecoasă. Afară ploua, canarii în colivia lor au piuit ore în şir.

La şapte, continuând să sper, am dat fuga în stație. Maica a apărut, aplecată sub umbrelă, a luat tramvaiul, iar eu am rămas singur în ploaia înghețată.

Am cumpărat două sandvişuri de la un bufet şi m-am întors acasă ca să mănânc. Nu sunt în stare să mă dezlipesc de telefon, de camera asta, unde mai devreme sau mai târziu va trebui să primesc un semn de la ea, de la cineva.

Temându-mă de alte veşti, i-am telefonat lui Mo.

Era vesel şi pe loc mi l-am imaginat singur în birou.

— Nu e rea puțină astenie, nu-i aşa? mi-a spus. Apoi,

căindu-se evident de această familiaritate, mi-a rezumat grăbit ce mai e nou pe la serviciu.

Îi simțeam respirația greoaie vibrând în telefon, dilatându-se în valuri de plictiseală. E cu numai nouă sau zece ani mai mare decât mine, dar e deja bătrân, are toate apucăturile unui moş, în pofida purtărilor lui arogante. Cum o să fiu eu la vârsta lui, când Serena de-abia dacă o să aibă treizeci de ani?

Totuşi nu mi-e frică, nu sunt deloc îngrijorat: dimpotrivă, dacă reuşesc să mă refugiez în asemenea năluciri mi se pare că mă odihnesc şi îmi dau seama brusc că mă înveselesc, că sunt plin de bună-dispoziție şi că mă, simt împăcat.

Apoi m-am sculat să-mi fac o cafea: orice mişcare, de la masă la aragaz, de la dulap la scaun, am studiat-o – mi-am dat seama de asta cu iritare – ca să pot fi gata să alerg la telefon sau la uşă.

Vineri, 29 decembrie

Nu-mi vine să cred că peste câteva zile voi fi din nou la birou, cu Mo şi Iris dinaintea mea, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat.

Nu ştiu cum să procedez: n-am niciun prieten avocat, poate că unui avocat aş fi în stare să-i mărturisesc. De altfel, dacă aş avea curaj, ar trebui s-o opresc, la şapte, pe maica cealaltă şi s-o întreb de Serena. Dar cum? N-aş face decât să agravez situația.

Umblu hai-hui, mă plimb toată după-masa, mă oboseşte să stau mereu închis în casă. Oraşul se învârteşte străin în jurul meu, pornesc pe străzi la întâmplare, ba de o parte, ba de cealaltă a râului, mă

opresc la cafenele şi privesc, dintr-un colţişor cald, umezeala şi întunericul care se preling pe afară.

Am intrat până şi la muzeu. Deşi locuiesc în oraşul ăsta dintotdeauna, nu călcasem niciodată pe-acolo. Am dat o raită prin el, tablourile erau slab luminate, un paznic se ţinea după mine, postându-se la o anumită distanţă, ori de câte ori mă opream. Din păcate, numai o singură dată am reuşit să scap de gândurile care mă strâng ca într-o menghină: atunci când m-am trezit în faţa *Tabloului unui necunoscut* de Antonello da Messina.

M-am uitat la faţa aceea netedă, cu numai câteva riduri – semne ale experienţei, cu ochii atenţi, dar liniştiţi, cu un surâs de stăpân la colţul gurii. Gulerul alb şi dungile mari şi moi ale hainei puneau în evidenţă carnaţia matură, de o albeaţă solemnă, vie, compactă. Emana energie, încăpăţânare, ştiinţă de a trăi în mijlocul a mii de greutăţi şi de a le trăi cu calm. Am înţeles atunci că dacă va fi nevoie să vorbesc de Serena cu cineva, la arhiepiscopat sau în vreo parohie, acela va avea un chip ca acesta, iar eu nu mă voi pierde şi nu mă voi face praf, pentru că acum sunt sigur de ceea ce vreau, acum ştiu ce înseamnă să iubeşti, nu mai trăiesc zadarnic, de pe-o zi pe alta, iar timpul nu mai e alcătuit din ceasuri care apar, se fărâmiţează şi pier unele după altele la fel.

După amiază am stat până târziu dinaintea mânăstirii, umblând de la un capăt la altul al zidului.

La o anumită oră au ieşit afară mai multe maici care s-au îndepărtat două câte două, sub umbrele.

Le-am urmărit sporind în mod absurd s-o descopăr printre ele pe Serena, dar erau toate bătrâne, umblau şuşotind pe sub umbrele, iar cutele de la haine li se frecau cu un foşnet. La colţul bulevardului s-au oprit. Era o înmormântare. Le-am văzut încolonându-se şi dispărând încet în spatele dricului.

Urcând treptele casei, mă simţeam obosit, fără niciun

chef.

— Vă țineți şi după maici, domnu' Mathis, glumi portarul stând sprijinit de uşă.

— Cum? m-am speriat eu.

— Glumeam, vă rog să mă iertați, mă uitam la înmormântarea aia şi v-am văzut luând-o încolo şi apoi întorcându-vă. V-ați făcut bine?

— Da, am spus.

Am încercat să vorbesc.

— Sunt maicile de la mânăstirea de alături, nu-i aşa? Din ce ordin or fi?

— Pe mine mă întrebați? râse el, umflându-şi obrajii roşii: Chestiile astea le ştie nevastă-mea. Eu unul nu vreau să am de-a face nici cu uniforme nici cu poale popeşti.

— Cred că nu sunt multe, am tatonat eu.

— Vreo şase-şapte, cred, încheie el distrat.

Am ajuns acasă abătut. Şase erau maicile care se încolonaseră în urma dricului, una sau două (poate maica stareță) rămăseseră în mânăstire. Atunci, Serena? O mutaseră la altă mânăstire? În alt oraş?

Pe seară a trebuit să ies din nou să mă plimb, neputând să mai rezist în casă. Cădeau intermitent rafale de ploaie măruntă, străzile erau pustii. Mă enerva faptul că mă simțeam atât de slab şi înrăit în plictiseala mea, în neputința care îmi stăpânea orice mişcare, orice gând.

M-am refugiat într-o cafenea şi am băut un coniac. Gustul metalic îmi făcea greață, dar speram, în mod absurd, să capăt curaj.

Mă simțeam parcă prins într-o cursă în sala aceea îngustă, albă, strălucind de marmure false, cu lume puțină pe la măsuțele sărace, citind ziare ilustrate. Nu aveam curajul să mă dezlipesc de tejghea şi să ies afară în beznă.

Am introdus o monedă în tonomat şi, îndată, scos afară de brațul metalic, un disc a început să se învârtă

lent.

Ascultam şi nu izbuteam să mă gândesc la nimic, încercam să capăt putere, să urmăresc cântecul care luneca mai departe fără a-mi da răgazul de a-l pătrunde. Cuvintele, necunoscute, nu erau ce nădăjduisem eu, iar muzica nu mă fura cu ea, continua să se prelingă pe lângă mine, lăsându-mă uscat şi neputincios.

Dar era o trudă prea mare să ies afară, aşa că o altă monedă puse în mişcare un alt disc. Acum nici nu-l mai luam în seamă, nu mă hotărâm dacă era mai bine să beau încă un coniac sau să fac economie şi un lucru mă râcâia, mişeleşte, anume gândul: nu mai bea un coniac, mai bine păstrează banii. Mă revoltam şi, ca să învingaceastă gândire meschină, încercam să-mi spun: şi de ce, mă rog, să păstrezi banii? Bea, chiar dacă n-ai niciun chef, dă-ți o lecție, hai, curaj – şi totuşi nu, acel „păstrează banii" rămânea pe loc, ca o pată de ruşine.

Când am ieşit, profitând că alții tocmai deschideau uşa, am dat peste un aer proaspăt şi un cer care ba se însenina ba se întuneca deasupra râului, în răbufnirile înalte ale vântului dinspre munte.

Ştiam că nu mai pot sta singur, dar nu îndrăzneam să mi-o spun. M-am îndreptat din nou spre casă, m-am căznit să urc scările, să mă arunc pe pat, ca să nu mai fac altceva – filme sau telefoane – care m-ar fi deprimat încă şi mai tare.

Întins pe pat, în liniştea doar arareori fisurată de piuitul canarilor, am putut să mă gândesc cu mai mult calm la Serena. Stăteam cu ochii închişi şi n-aveam nevoie să cuget. Îmi era de ajuns s-o revăd în crăpătura uşii, să mă opresc, cu nelinişte dar şi cu răbdare, asupra fiecărui detaliu, asupra fiecărui cuvânt rostit.

O durere, o nebunie m-a obligat să mă scol în toiul nopții şi să ies imediat din casă.

Cerul se limpezise, stelele se zăreau foarte sus, de-abia vizibile. Am mers până la mânăstire, m-am rezemat

de zid. Niciun zgomot, doar scârțâitul imperceptibil al ramurilor care se întindeau dincolo de zid, trosnind de ger.

Apoi, încetişor, ca un val în depărtare, s-au înălțat glasurile şi numai după o vreme am înțeles că era un cântec.

Maicile cântau în capelă şi vocile se apropiau încet de zid, îl pătrundeau şi răzbeau dincolo numai cât o respirație. Apoi se opreau şi, după lungi tăceri, iată reapărea cântecul, slab, obosit, se întorcea pentru a pieri însă pe dată într-un gol şi mai deplin.

Eram înghețat, tremuram, uneori nu mai deosebeam tăcerea de cântec, mi se părea că muzica se prelungea tot mai înceată când poate că vocile tăcuseră deja de mult.

Apoi ramurile reîncepură să trosnească în gerul nopții; m-am desprins cu mare greutate de zid şi, umblând prin mijlocul drumului, am ajuns până la Pad. Curgea mocirlos, cu scăpărări în scurtele porțiuni luminate de felinare.

Dincolo de râu, oraşul strălucea pustiu, iar piața imensă era aproape albă, sub şirurile perfecte ale lămpilor. Oboseala mă împiedica să cuget, să urmăresc cu gândul fie şi numai o umbră, tot ce puteam, şi doar cu greu, era să-mi las privirea să rătăcească în jur, de la arătarea neagră şi misterioasă care se apleca deasupra apei, poate umbra podului, la dreptunghiul exact al pieții închise între porticurile goale.

M-am hotărât să umblu, să ajung cel puțin până la biserica „Maica Domnului”, dar oboseala îmi înmuiase genunchii.

Aşezat pe treptele bisericii, cu paltonul strâns în jurul picioarelor, încercam să fac haz de mine, ca şi cum aş fi fost beat, să prind putere compătimindu-mă şi luându-mă în râs pentru că mă aflam unde mă aflam, la vârsta asta, incapabil să raționez şi devenit brusc inutil, în ciuda dorinței care-mi spărgea pieptul, în ciuda unui

curaj nebunesc care ardea undeva, departe, în mine.

Pe pod veneau două biciclete, se vedeau picioarele polițiștilor pedalând cu uşurință.

— Ei, tu, făcu o voce în spatele meu.

O fată în palton roşu ieşi din umbra statuii care întrerupea treptele.

— Spune-le că sunt cu tine, dacă nu, mă iau cu ei. Vrei? Fii aşa drăguț!

Totuşi nu se putea hotărî să se dezlipească de statuie.

Polițiştii puseseră deja un picior la pământ.

— Ieşi de-acolo, spuse unul către umbra statuii. Hai, lasă mofturile, mişcă-te!

Auzeam tocul fetei bătând nervos în dala de piatră.

— Hai, ieşi afară, îşi pierdu răbdarea polițistul.

Atunci fata apăru, coborî treptele în diagonală fără să se uite la nimeni şi o luă repede pe după biserică.

— Să nu te mai prindem pe-aici, strigă în urma ei polițistul.

— Poftim ce loc si-a mai ales şi asta! bombăni celălalt.

Mă privea, străduindu-se parcă să înțeleagă.

— Actele dumneavoastră, spuse în cele din urmă.

N-aveam chef de discuții, mi s-a părut corect să mă supun. I-am întins buletinul de identitate.

Îl cercetă cu atenție.

— Ştiți că e ora trei? E vremea să vă culcați, spuse înapoindu-mi-l cu un gest hotărât.

— Mă duc, mă duc, am spus.

Deja plecaseră, pedalând domol, în largi curbe, prin piața pustie, întorcând din când în când capul şi trăgând cu ochiul.

Paşii mă duceau spre casă independent de mine. Umblam şi îmi simțeam genunchii moi, iar pantofii aproape că mi se târşâiau pe caldarâm. Totuşi îmi dădeam seama că înțelesesem un lucru: ieşise la iveală, limpede şi precis, ca şi cum zile întregi nu m-aş fi gândit decât la el: dacă nu voiam să pierd prea multă vreme şi, poate, să mă îmbolnăvesc într-o aşteptare care amenința

să devină periculoasă, trebuia să plec imediat la Mondovi. Era aproape sigur că tatăl şi mama Serenei ştiau să-mi spună ce se întâmplase. Poate că Serena chiar le scrisese despre mine şi poate că aveam să fiu întâmpinat nu tocmai cu mirare.

Mă apucam să număr zilele, fiind la mijloc Anul Nou, şi începeam să mă aprind închipuindu-mi întâlnirea şi discuțiile pe care urma să le port.

Duminică, 31 decembrie

Am dormit mult.

La o anumită oră din noapte, s-a încins o mare încăierare în dosul ferestrelor cazărmii. La început părea o joacă, totuşi zgomotul paturilor mutate, tropăielile şi strigătele au continuat până târziu, cu sălbăticie. N-am avut puterea să mă ridic şi să mă uit afară, m-am chinuit, însă, mult până am adormit la loc. Continuam să mă gândesc la Mondovi, să mă întreb cu cine o fi semănând Serena, cu mama sau cu tata, aveam dorința să mă scol şi să pornesc imediat la drum, dar o lene îngrozitoare mă împiedica până şi să-mi schimb poziția în pat.

Luni, 1 ianuarie 1951

Aşteptam, deplin convins, un telefon de la Anna, dar n-a dat niciun semn de viață, ceea ce e minunat. N-am energia să port discuții: dacă Anna ar şti în ce stare de

slăbiciune mă aflu ar apărea aici şi în câteva minute m-ar putea convinge de orice ar vrea.

Ca să nu mă demoralizez complet, mă agăț de gândul excursiei de mâine, la Mondovi.

Am aşteptat destule zile: nu mai încape îndoială, Serenei trebuie să i se fi întâmplat ceva, iar eu nu ştiu nici ce să cred, nici de ce anume să mă sperii. Aş fi putut oare să acționez altfel, să iau vreo inițiativă? Mă perpelesc fără a găsi o soluție.

În toiul nopții, cântecele de beție de pe bulevard au ajuns, de două-trei ori, până sus la mine, pentru ca apoi să se stingă în răcnetele unor încăierări de moment.

E prea frig şi nu vrea să ningă. Poate însă ninge la Mondovi, care e aproape de munte. Toată ziua am scotocit după un atlas vechi pe care credeam că-l mai am, ca să descopăr satul ăsta, să văd în ce vale este, de ce oraşe, sate sau râuri pe care le cunosc eu se află cât de cât mai aproape.

Marți, 2 ianuarie

— Până aici, spuse şoferul oprind. Tetti Bona e acolo. Nu-mi bag maşina pe drumul ăsta.

De-abia dacă se putea numi cărare: plină numai de pietre ascuțite care împungeau prin crusta înghețată, şi cu muchiile caselor răsărind ceva mai departe.

— Mai e mai puțin de un kilometru, adăugă omul. Ajungeți îndată. Să fiți atent la cursa de după-masă, altfel rămâneți blocat aici până mâine.

Sufla un vânt de gheață, coastele dealurilor erau brăzdate de răni largi şi albe, mărginite de pete întunecoase de pădure. Am pornit la drum, atent la pietre şi îndoit de vânt. Întorcându-mă o clipă, cum

stăteam pe loc ca să-mi trag răsuflarea, n-am mai văzut satul, ascuns în dosul unei spinări de deal. Huruitul maşinii care cobora înapoi la gară se auzea tot mai slab de-a lungul serpentinelor nevăzute ale drumului.

Am luat-o iarăşi din loc, cu mintea goală. Vântul mă făcea să lăcrămez şi, la fiecare pas, apăreau sau dispăreau acoperişuri de case. Apoi cărarea deveni mai dreaptă, în fund se vedeau casele, cu olanele întunecate de muşchi, cu conturul aspru al zidurilor roase. Clopotnița depăşea doar puțin pilcul de acoperişuri.

Umblam acum uşor, uitându-mă la casele care se apropiau. Pe sub pâsla plumburie a cerului se torceau nori destrămați, goniți de vânt, cu tivuri negre, amenințătoare. Munții trebuie să fi fost doar puțin mai încolo, în spatele păturii de nori ce zăboveau sus pe deal. Casele se apropiau, iar cărarea, după o uşoară coborâre, o lua brusc în sus, spre vârful clopotniței.

La capătul urcuşului, dinaintea primei case, o femeie stătea şi privea. Am început să sui, iar ea o porni înspre mine, cu hainele negre zbătându-i-se de vânt.

Când am ridicat capul, era în fața mea.

— Domnul contabil Mathis, spuse privindu-mă cu hotărâre.

Atunci i-am recunoscut sprâncenele, mai negre şi mai aspre, însă unite printr-un puf des. Ochii ei mă scrutau, întunecați, puțin nebuni parcă, iar fața îi era slabă, brăzdata de cute, ținându-se dreaptă pe gâtul uscat ca şi trupul ei care înota în broboada şi haina neagră.

— Domnul contabil Mathis, repetă aproape fără să-şi mişte buzele.

Am dat din cap.

— Eu sunt mama, spuse. Am auzit o maşină, apoi v-am zărit urcând. Casa noastră e chiar la capătul dincoace al satului. M-am gândit imediat că trebuie să fiți dumneavoastră. Cine altcineva să vină tocmai aici…

— Da, eu sunt, am spus.

— Bine, veniți cu mine, haideți în casă. N-are niciun rost să ne vadă lumea.

Se întoarse şi o porni înainte, uşor aplecată, neagră din creştet până-n tălpi. Umbla cu pumnul în şold. Am mărit pasul şi am ajuns-o din urmă, dar ea nu se întoarse, nu scoase o vorbă.

Eram dinaintea uşii. Intră.

— Veniți, rosti dinăuntru.

Mă pofti într-o odăiță unde se afla o canapea veche din catifea verde cu flori. În fața mea stătea o masă, iar pe perete erau agățate două fotografii mari, în rame rotunde. De pe hârtia alb-cenuşie priveau, din dosul geamurilor, un bărbat vârstnic şi o femeie, amândoi țepeni, cu privirea opacă şi cu bustul pierzându-li-se într-un abur tot mai şters.

— Tata şi mama, spuse femeia aşezându-se de partea cealaltă a mesei. Nu erau țărani, erau negustori. Au dat faliment aşa că eu am fost nevoită să mă mărit cu un țăran, pentru că aici, la țară, ori ai prăvălie, ori ai pământ. Pe atunci nu erau fabrici la Mondovi. Dumneavoastră n-aveți idee cum se trăieşte pe-aici: ca toată lumea de la oraş, care face ce-i place, dumneavoastră habar n-aveți cum o ducem noi la țară, dumneavoastră aveți un salariu sigur, iar de micii negustori şi de țărani nici nu vă sinchisiți. De alde noi lumea îşi aduce aminte numai când vine războiul. Atunci, însă, n-ar şti ce să ne mai facă.

Mă privea cu ochi lucioşi, iar mâinile şi le ținea împreunate pe masă.

— Vreți o cafea? Un Marsala? Un pahar de vin?

— Mulțumesc… am bâiguit.

— Vă credeam mai bătrân, spuse continuând să mă fixeze. Pleoapele îi coborau arareori peste pupilele aprinse.

— Am patruzeci de ani… am încercat eu.

— Ştiu. Mi-a scris Serena. Totuşi vă credeam mai în vârstă.

— Unde e Serena? am întrebat.

— La Ferrara. Nu ştiaţi?

— Ferrara, am repetat. Capul mi se învârtea.

Se ridicase.

— Atunci: cafea sau Marsala? Marsala. Cafeaua trebuie pregătită, hotărî ea şi ieşi din odăiţă.

Ferrara, mi-am spus privind chipurile din spatele geamurilor înceţoşate. O fereastră îngustă dădea spre potecă, iar în depărtare se deschideau dealurile umbroase, înecate în nori.

Se întoarse cu o tavă pe care se aflau o sticlă şi un pahar. Turnă şi se aşeză la loc.

— Soţul dumneavoastră, am spus, nu-i aici?

— Vine la prânz, răspunse. Nici iarna nu reuşeşte să stea acasă. Se speteşte muncind, voi la oraş nici nu vă puteţi închipui cât trudesc ţăranii. Aveţi leafă, aveţi concediu, aşa că vă puteţi permite să staţi cu burta la soare. Aici pentru două lire îţi iese sufletul. Negustori şi ţărani înseamnă taxe şi muncă. Eu pe muncitori îi respect, şi ei lucrează, dar sunt mai apăraţi, n-au impozite, n-au fisc, n-au dări. Ştiţi cât ne costă pe noi să aducem un qintal de lemne sau de castane la Mondovi? Un muncitor n-ar face asta nici mort. Dumneavoastră sunteţi funcţionar. Dacă tata n-ar fi dat faliment, dacă nu l-ar fi tras pe sfoară întâi furnizorii, apoi fiscul, m-aş fi măritat şi eu cu un funcţionar. Aşa, am luat un ţăran şi am văzut şi eu cum se trăieşte pe lume. Ce oboseală, ştiţi dumneavoastră ce-i aia oboseala?

Mă privea ţinându-şi mâinile strâns împreunate pe masă. Avea glasul liniştit, dar ochii mă pironeau strălucitori.

— Doamnă... am spus.

— Păi singur, cine o duce bine de ce-ar trebui să mişte un deget, zâmbi ea, mijind ochii. Se lăsă pe speteaza scaunului şi cutele de pe faţă i se destinseră.

— Serena la Ferrara, am spus în cele din urmă. Dar de ce?

Brusc se aplecă din nou peste masă.

— Cum, nu ştiaţi? spuse uimită. Nu ştiaţi că e la Ferrara? N-aţi citit scrisorile?

— Ce scrisori?

— Scrisorile noastre. Nu dumneavoastră i le puneaţi la poştă şi le primeaţi? Nu le-aţi citit?

— Nu, am spus. Eram năuc, transpirasem, mă dureau genunchii.

Mă privea şi râdea strângând din buze.

— Vedeţi ce înseamnă să fiţi domn, rosti încet. Nu le-aţi citit…

Dădea din cap fixând cuvertura de pe masă.

— Nu le-am citit, am repetat buimac.

— Serena îmi spunea tot, nădăjduiam că dumneavoastră le citiţi. Aţi văzut cum mai poate greşi omul? Dumneavoastră nu v-aţi hotărât şi atunci Serena a cerut să fie mutată la Ferrara.

— Serena…?

— Sigur. Dacă dumneavoastră nu vă hotărâţi.

Îi vedeam degetul, unghia boantă urmărind desenul întortocheat ţesut cu aţă neagră pe postavul verde, trasând curbe, întorcându-se, reluând conturul cu mişcări fără rost.

— După mine, însă, aveţi dreptate, adăugă ea. Serena are calea ei. Dacă v-aţi fi întâlnit altfel… De-acum asta e. Ar fi păcat. Nu vă complicaţi unul altuia viaţa.

— Şi vă scria că nu mă hotărăsc?

— Dacă vreţi vi le dau să le citiţi. Pe urmă mi-a scris cu totul merge prost şi că o să se mute la Ferrara. Asta a fost ultima scrisoare, de la Ferrara n-a dat încă niciun semn de viaţă.

I-am văzut mâna turnând încă un pahar de Marsala.

— Dacă eraţi muncitor, mai înţelegeam, spuse ea. Un muncitor are mai puţine de pierdut, se hotărăşte mai repede. Un funcţionar, însă… Eu i-am scris Serenei să nu-şi facă nădejdi. Dacă e în vârstă şi te iubeşte, i-am scris eu, atunci rezolvă el totul imediat, altfel e mai greu.

Beți, e bun, n-o să vă. facă. rău.

Îmi întinse paharul, iar eu l-am luat fără măcar să-mi dau seama.

— Eu una să ştiți că vă înțeleg. Un om încă tânăr, contabil, nu se bagă într-o poveste aşa de încurcată. După mine, ați greşi. E plină lumea de femei! Serena o să lucreze pe la spitale, prin colonii, la mare, o să-şi facă o viață a ei. De ce, mă rog, să se căsătorească? Nu merită, i-am scris-o eu, dar ea nu mă credea. Acum i-o fi venit mintea la cap.

Vedeam postavul, desenele cu ață neagră, țineam paharul în mână şi cu o imensă sforțare încercam să pricep, să nu mă zăpăcesc.

— I-am spus eu că la oraş lumea e altfel, continua ea. Dar Serena nu şi nu, scria că dumneavoastră sunteți un bărbat dintr-o bucată, că ştie ea, după atâtea luni. După mine, un muncitor ar fi făcut-o. Dar un funcționar… ține prea mult la aparențe, la ce zice lumea. Însă eram sigură că o să veniți până aici, aveam o presimțire.

Râse şi, pentru o clipă, ochii ei aprinşi se închiseră.

— Nu trebuie să dați prea mare importanță femeilor, şopti repede, ridicându-se. Femeile nu ştiu nimic, nu contează. Trăiți cum vă place, stați liniştit la slujba pe care-o aveți. Serena nu era de dumneavoastră: mai întâi e prea tânără, şi apoi, e autoritară. Acum mă duc. Un singur lucru nu iartă bărbatu-meu: masa. La douăsprezece luăm prânzul. Dumneavoastră stați liniştit aici şi beți-vă Marsala.

A ieşit, iar eu am rămas singur: pe fereastră am zărit trecând o căruță goală, trasă de doi boi care legănau din cap. Înaintea ei păşea, cu ochii în pământ, un om în manta.

Chipul Serenei era departe şi totodată aproape, pierea într-o dâră lungă de umbră şi, în acelaşi timp, pulsa în mine ca o venă dureroasă.

Femeia apăru iar şi puse pe masă un pachet. Era legat cu sfoară.

— Citiți, spuse. Scrisorile! Sunt toate. Serena scrie frumos. Nu s-ar zice că a făcut numai şcoală elementară. A fost întotdeauna deşteaptă. Dacă n-am fi fost săraci, aş fi dat-o la învățătură. De-aia am trimis-o la mânăstire, ca să nu-şi irosească viața la țară. Era aşa de bucuroasă să scape din bârlogul ăsta. Hai, beți şi faceți-vă puțin curaj. Eu sunt dincolo. Dacă aveți nevoie de ceva, strigați-mă.

Îndată am auzit-o trebăluind la bucătărie. Fredona un cântec, fără cuvinte, cu gura închisă, şi auzeam zgomotul cratițelor şi al paşilor ei umblând de colo-colo.

O oboseală uriaşă îmi suise de la genunchi la cap. Şedeam fără să mă gândesc la nimic, fără să mai încerc să reconstitui cuvintele Serenei şi pe-ale maică-sii.

Afară ulița era pustie, norii coborâseră şi mai mult, înghițind alte părți de deal. Undeva lătra un câine, iar când încetă, în odaie se aşternu o tăcere necuprinsă. Apoi paşii şi zgomotele din bucătărie reîncepură, laolaltă cu fredonatul acela, un mormăit modulat şi abia perceptibil care se muta dintr-un loc într-altul, fără a creşte şi fără a scădea în intensitate.

De-odată apăru din nou în uşă. Zâmbea, avea dinainte un şorț.

— Aş vrea să pun masa aici, spuse. Nu-mi place să mâncăm în bucătărie, cel puțin nu astăzi.

Zicând aceasta scosese deja cuvertura de pe masă şi acum o împăturea cu grijă sprijinind-o cu bărbia.

— Şi ceilalți copii ai dumneavoastră? am întrebat.

— Unul e la colegiu, două fete sunt măritate şi altul e preot, răspunse fără a-mi da vreo atenție.

Pusese o față de masă curată şi aducea scaune din bucătărie. Paharul de Marsala reveni dinaintea mea.

Aranja furculițele şi lingurile şi, din când în când, ridica ochii să mă privească. Apoi încrucişă brațele.

— Da! spuse cu asprime. Lumea de la oraş e altfel. Ce credeți, că eu n-am avut parte de educație? Tata şi mama nu erau ei bogați, dar nici fii de țărani nu erau.

Au dat faliment. Şi ce? Nu-i o ruşine. Dacă n-ar fi murit înainte, cu războiul îmi făceau ei mie un rost. Pe când aşa... Dar fiu-meu o să înveţe carte. Şi-ncă cum o să mai înveţe! N-o să putrezească el în gaura asta. E la colegiu la salesieni, învaţă bine. Serena, dacă era băiat, putea şi ea să înveţe.

Reveni cu farfuriile, paharele şi o căldăruşă cu apă în care băgă două sticle de vin negru.

— Vinul trebuie să stea la rece, oftă îndoită peste găleată.

Ieşi din nou fără să se mai uite la mine.

Aveam picioarele îngheţate, capul îmi lua foc, mă uitam la masa pusă dinaintea mea şi nu izbuteam să-mi adun gândurile, să pun cap la cap miile de cuvinte, miile de idei întortocheate care îmi stăteau grămadă în minte.

— La Torino ninge? vorbi ea din bucătărie. Dacă nu se hotărăşte să ningă, anul ăsta o să fie mare necaz cu recolta. Bărbatu-meu!

Avu un râs nervos şi de-îndată reîncepu să fredoneze.

Am auzit trântindu-se uşa, apoi nişte paşi şi o respiraţie.

— A venit, făcu ea. Ţi-am spus eu c-o să vină. Du-te oleacă dincolo şi uită-te. Ţi-am spus eu.

Vorbise parcă râzând. Bărbatul respira, spuse „eh”, paşii i se auziră din nou aşa că m-am ridicat să-l aştept în picioare. Apăru în uşă, era scund, slab, cu părul spicat şi chipul trecut. Închise din ochi şi-mi întinse o mână aspră care o apucă pe a mea în treacăt, fără a o strânge.

— Staţi jos, staţi jos, spuse fără să se uite la mine şi se lăsă să cadă pe un scaun. Se aplecă deasupra găleţii, luă o sticlă pe care o examina înainte de a o deschide.

— Ea zicea c-o să veniţi, rosti cu privirea la dop. Mie mi se părea cam greu.

Ridică privirea ca să mă studieze şi dădu uşor din cap. Puse sticla pe masă.

— Aşa, rosti el. Ce-a ticluit fata asta...

Încreții din frunte aşteptând, fără să mă mai privească.

M-am simțit uşurat.

— Nu mai ştiu nimic, am început. Mie îmi spunea una şi, pe urmă, acasă, scria alta. Acum e la Ferrara şi dacă nu veneam până aici, n-o aflam niciodată. Nu înțeleg, mi se pare că cineva îşi bate joc de mine, chiar aşa, că-şi bate joc de mine. Poate greşesc, dar…

Încuviința din cap cu ochii țintă la fața albă de masă.

— Nu e lucru uşor, spuse. Nu e.

— Ştiu şi eu asta, dar credeam că cel puțin între noi totul e limpede.

Ridică, în sfârşit, ochii.

— Vă credeam mai tânăr, spuse. Nu că ați fi bătrân, dar la patruzeci de ani cineva poate arăta chiar mai tânăr.

— Sunt şi obosit, călătoria asta a fost un iad. Îți trebuie multă răbdare ca să ajungi până aici.

Zâmbi strângând din ochi.

— Nu-i nimic, aici sunteți în rai, spuse privind pe geam. La Torino ninge? Dacă nu ninge, am încurcat-o anul ăsta. Se tot pregăteşte, parc-ar sta mereu să ningă şi, când colo, nimic.

Se uita la fereastră, la norii care ascundeau dealurile ca o pâclă compactă. Îşi sprijini coatele de masă.

— Ah, v-a dat Marsala. Vă place, aşa dulce? Mie îmi dă dureri de cap. Gustați din vinul ăsta. Eu l-am făcut. Sunt unul dintre puținii de pe-aici care mai are o vie adevărată.

Turnă, şi vinul umplu, negru, paharele.

— E chiar prea gros, spuse după ce trase o mică înghițitură.

Îşi dădu pălăria pe ceafă, oftând.

— Nu-i uşor, spuse uitându-se la mine. Dar ce v-a trebuit tocmai o fată care se călugăreşte? O femeie sau alta nu-i tot una?

Aştepta răspuns.

— Bine, făcu apoi. Autobuzul pleacă la cinci, ştiaţi? Dar vă duc eu cu calul, altfel o să aveţi prea mult de aşteptat.

Apoi, ridicând tonul:

— Nu mâncăm odată?

— Vin acum, răspunse femeia de dincolo. Dacă vă e foame, poţi tăia nişte cârnat.

— Vreţi cârnat? întrebă bărbatul privindu-mă.

Am scuturat din cap.

— Adevărat, aveţi dreptate, încuviinţă el. Taie pofta de mâncare.

— Eu n-o înţeleg pe fata asta, am zis. De ce nu mi-a spus, de ce s-a dus la Ferrara? Ne cunoaştem numai de douăzeci de zile, ce-ar fi vrut să se întâmple în douăzeci de zile?

Bărbatul privea faţa de masă, paharul, încrunta din frunte.

— Femeilor n-are rost să le pui întrebări, zise în cele din urmă. Nu poţi şti niciodată cum trebuie să le iei.

Coborî vocea şi se aplecă spre mine.

— E mai bine să vorbim încet, pentru că nevastă-mea e dincolo şi e tare bănuitoare, şopti el. Nu va luaţi după ea, e o femeie trudită.

— Cum? am spus. Nu înţelegeam.

Se ridică, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat. Mă fixa în continuare cu ochii doar puţin mijiţi.

— Spuneţi-mi un lucru, făcu. Vă simţiţi în stare să trăiţi cu o fată de douăzeci de ani? Pentru că nu-i aşa de uşor, să ştiţi.

— Dacă mă simt în stare?

— Da, reluă el. Sunteţi în stare sau nu? Căci cine ştie de câtă răbdare o să aveţi trebuinţă. Femeile nu stau niciodată potolite, ca noi. Sunt apucate.

— Dar Serena…

— Ştiu şi eu că Serena e o fată bună, spuse îndată.

Din nou se aplecă peste masă, apropiindu-şi capul.

— Eu nu doream de fel s-o fac călugăriţă, şopti. Dar

maică-sa voia s-o vadă mai degrabă rugându-se decât muncind. O ținea toată vremea în casă, nici măcar la cumpărături n-o trimitea. Dacă ar fi fost băiat l-aş fi luat cu mine, dar era fată, ce puteam face eu? Vina poate că-i a mea, dar cu nevastă-mea nu-i chip să te-nțelegi. Şi pe băiat l-a trimis la colegiu, vrea să-l pună să învețe carte. Aşa că eu trag la jug de unul singur.

Se ridică, suflând din greu.

Femeia tocmai intra cu ciorba, umplu farfuriile şi se aşeză pentru a se scula iarăşi imediat:

— E cam frig aici, spuse din uşă. Luați-vă paltonul.

— În casa asta se mănâncă bine, puteți sta liniştit, spuse bărbatul trăgându-şi scaunul. Curaj, dați-i drumul. De vorbit, mai e timp. Se concentră asupra ciorbei, femeia se întorsese şi ea şi, aşezându-se, mă privi cu un surâs.

— Poftă bună, zise.

Mâncam în tăcere, ridicând arareori ochii din farfurie, bărbatul, când ducea lingura la gură, bombănea, femeia, însă, îmi urmărea fiece mişcare. Simțeam cum oboseala îmi piere cu încetul făcând loc unei sâcâieli desluşite şi stăruitoare. Încercam să-i privesc şi să înregistrez în minte fiece gest, fiece cută a feței. Mă descopeream înşelat şi jignit.

— Felul doi avem omletă, spuse femeia. V-a mai trecut frigul?

Se ridicase şi strângea farfuriile.

— El n-a citit scrisorile, îi spuse bărbatului.

— Nu toată lumea îşi vâră nasu' unde nu-i fierbe oala ca voi, făcu el fără să ridice glasul.

Femeia nu răspunse, se întoarse chicotind la bucătărie, de unde o auzirăm fredonând.

— Torino! exclamă bărbatul. N-am văzut niciodată oraşul ăsta. Mai devreme sau mai târziu trebuie să ajung şi acolo.

Femeia se întorsese, tăie omleta în felii late şi o răsturnă cu îndemânare în farfurii.

— Puteai să cumperi nişte grisine, dânsului poate i-ar fi plăcut, îi reproşă bărbatul.

— Nu, am spus.

— Tu nu eşti niciodată mulțumit, râse femeia aşezându-se.

— Eu, unul, vreau ca mâncarea să fie respectată, zâmbi bărbatul, tăind omleta cu mişcări iuți de furculiță.

— Ați dat o raită prin sat? întrebă apoi.

— Nu, a venit direct aici, răspunse prompt femeia, făcându-mi cu ochiul.

— Biserica nu-i urâtă, e veche, merită s-o vedeți, reluă bărbatul.

— Mai bine să nu meargă în sat, răspunse ea.

— De ce? făcu omul punând furculița pe farfurie. Ce, trebuie să stea ascuns? Ştii ce zic eu? După masă dăm o raită prin sat, amândoi, mergem să bem o cafea, uite-aşa! Nu-mi place să mă ascund. Nu e toată lumea ca tine şi eu unul nu-s din neamul Ceppa. N-am de ce să mă feresc, n-am nimic de ascuns.

— Aşa fiecare o să aibă câte ceva de zis, începu să se văicărească femeia, cu o voce plângăcioasă dar agresivă. Cine ştie ce-o să mai clevetească…

— N-o ascultați, făcu bărbatul. Nu se împacă cu lumea…

— Nu, nu, nu, nu vreau să mergeți în sat. Nu puteți rămâne aici? Unde e mai bine ca aici… striga nevasta cu ochii strălucind. Îşi ținea pumnii strânşi pe masă, tendoanele gâtului îi erau tari şi uscate.

Bărbatul gesticulă cu furculița.

— Bine, fie, liniştește-te.

Apoi adăugă zâmbind:

— Femeilor trebuie întotdeauna să le cânți în strună. Din nimic le sare țandăra.

Ea zâmbi, tendoanele i se relaxaseră dispărând sub pielea încrețită.

— Sunteți bărbați, trebuie să aveți răbdare, glumi ea.

— S-ar părea că pentru asta am fost făcuți, bombăni el.

— Sunteți bărbați, repetă femeia. Sunteți mai isteți, aveți mai multă putere, voi comandați. Ce mai vreți atunci?

— Bine, bine, dar acum ia şi mănâncă, încheie el discuția.

Aveam în față brânză, mere cu coaja zbârcită, castane şi nuci.

— Luați nişte nuci, merg la băutură, mai spuse bărbatul.

Depărtase scaunul de masă şi îşi ținea picioarele într-o parte. Luă cu două degete, delicat, o țigară dintr-ale mele.

— Fumez puțin, spuse. Dar din când în când îmi cade bine o țigară.

Femeia strângea masa, dar ne mai lăsă vinul şi nucile. Umbla de colo-colo fără să ne privească, întrerupându-se din fredonat ori de câte ori trecea pragul odăiței.

— Ce-i şi cu oamenii de la oraş, vorbea bărbatul. Dacă voi nu vă gândiți să schimbați lumea, atunci nu mai e nimic de făcut. Noi, aici, suntem cu o mie de ani în urmă. Nu pricepem nimic, ştim numai să trudim.

Trăgea în piept cu lăcomie, studiind de fiecare dată chiştocul.

— Noi ăştia de-aici putem să ne tragem singuri nădragii, spunea el. La oraş, oamenii sunt mai şmecheri. Fac grevă, ştiu să se facă ascultați. Noi de-aici suntem la fundul puțului.

Trase cu ochiul prin uşa bucătăriei, apoi coborî vocea.

— Spuneți-mi şi mie, ce vor de fapt comuniştii ăştia? Eu unul nu cred că vor să ne ia pământul, dar aici toată lumea e speriată şi îl crede pe popă. Aici la noi popa comandă. Dacă nu eram bătrân, lăsam totul baltă şi plecam la oraş. În tinerețe, am lucrat şi eu la o filatură, la Bra. Pe urmă m-am încăpățânat că nu mai vreau la

stăpân şi acum uite-mă: sunt singur ca un câine.

Tăcu, femeia se întorsese cu cafelele.

— Cel puțin e caldă? mormăi bărbatul.

Nevastă-sa nu-i răspunse, puse zahărul în ceşti, le întinse cafelele şi se aşeză ridicându-şi cu grijă ceaşca. Mă privea zâmbind, dar bărbia îi tremura.

— Aşadar, spuse, ce-ați hotărât? Vă duceți la Ferrara? Ochii ei negri mă scrutau dilatați de neliniște.

— Nu ştiu, am spus uitându-mă la ceaşcă. Nu ştiu. Bărbatul îşi lăsă mâna pe masă, dar nu cu zgomot.

— Lasă-l în pace. Să facă ce-o vrea, spuse el.

— Importantă e buna înțelegere. Dacă doi soți nu ştiu să trăiască în bună înțelegere… se pornise femeia. De altfel nu, nu se poate. Ar fi un păcat. Cine ştie ce-ar zice lumea…

De data asta bărbatul izbi cu pumnul în masă.

— Serena ar fi putut să se mărite pe puțin de trei ori, spuse el. Dar tu: nu cu un țăran, nu cu un țăran. Vezi ce se întâmplă acum? La vremea asta aş avea nepoți şi n-aş mai fi singur ca un câine. Dar tu nu şi nu, după tine cineva care munceşte la câmp e un nimenea. Nu zic că n-ai dreptate, dar vezi ce-a ieşit? Cristoase, în ce buclucuri te mai vâră şi femeile…

Nevastă-sa rămase tăcută, cafeaua îi stătea neatinsă în ceaşcă. În sfârşit o bău, cu înghițituri mici, parcă ascunzându-şi un sughiț.

— Mă duc să pregătesc calul, se hotărî bărbatul, ridicându-se de la masă. Ne trebuie o oră ca să coborâm până în sat şi nu vreau să mă întorc pe întuneric.

Ieşi târându-şi picioarele, femeia mă privea, minusculă în scaunul ei, cu ochii aceia nebuneşti țintuiți asupra mea.

— O să mergeți la Ferrara? întrebă încet.

— Nu ştiu, am spus iar, încurcat. Serena a spus tot felul de lucruri… Nu mai înțeleg nimic.

— Da, dar e o fată tare bună! zise pe dată, încercând să facă ceva cu mâinile ca să nu se uite la mine. Ştie de

toate, ştie să brodeze, să spele, să gătească. E vrednică şi iute. V-ar îngriji cum trebuie, ştiți? Eu…

Acum frigul din odăiță mă cuprinsese pe de-a întregul, tremuram şi în palton, aveam chef să mă mişc, să fug.

Se uita la mine.

— Trebuie să mă mai gândesc, am rostit cu greu. Acum totul e altfel. Scrisorile… Ferrara… Simt nevoia să mă mai gândesc.

Femeia încuviința din cap.

— Bineînțeles, spuse încet. Dar dacă vă duceți, dacă vă căsătoriți, să nu veniți aici. Vin eu la Torino, îl aduc şi pe el. Dar aici nu, vă rog.

— Bine, am bâiguit.

Priveam poteca dincolo de geam, speram să-l zăresc pe bărbatu-său cu calul înhămat.

— Dumneavoastră sunteți un om de treabă, se vede de la o poştă, spunea femeia, frământându-se. Dar se opri aici.

Vocea bărbatului mă strigă de afară.

Eram în picioare, cu pălăria în mână, iar ea alerga prin odaie căutând parcă ceva.

Se opri cu respirația tăiată.

— Nu v-am arătat lada cu lucrurile Serenei. Are atâtea lucruri, cearşafuri, fețe de masă, în cu grămezile. Zău: la fetele de astăzi rar găseşti aşa ceva. E zestrea ei, fie că se călugăreşte fie că nu. O frumusețe de zestre! Oh, Doamne, de ce nu v-oi fi arătat-o, ce cap mai am şi eu!

Deschidea şi închidea un sertar după altul, îşi frământa mâinile.

— Ce-aş putea să vă dau, ce-aş putea să vă dau…

— Vai, nu-i nevoie, mă plângeam eu.

— Ceva, ceva, continua ea.

Dintr-un sertar ieşiră la iveală nişte bomboane.

Mi le întinse triumfătoare.

— Sunt cu gențiană, ajută la digestie, spuse roşie la

față.

Am luat una.

— Nu aşa, şi înşfacă un pumn, îmi ridică brațul şi mi le băgă cu de-a sila în buzunar.

Se ținea agățată de mâneca paltonului meu. Am traversat bucătăria fără să scoatem o vorbă.

— Spuneți-i Serenei să-mi scrie. Scrieți-mi amândoi. Şi să nu cumva să faceți copii, copii nu, spuse încet când eram deja în prag.

Nu mă mai privea, ochii ei fixau şareta din lemn vechi, lustruit. Apoi se apropie ca să verifice cataramele curelelor de pe coapsele calului.

Bărbatul, cu mantaua pe el, era deja sus, calul avea deja pătura pe spinare şi aştepta. Am urcat, bărbatul îi dădu frâu iar calul o porni încet, mişcând alene din capul acoperit cu o glugă. Eram pe cărare când m-am întors şi am văzut-o: stătea la fereastra odăii unde mâncasem, cu mâna la inimă. Câtă vreme am putut-o vedea a dat din cap.

— Săraca, făcu bărbatul. Am făcut-o să se spetească.

Nu grăbea calul care păşea cu atenție legănându-se uşor între hulube.

— Acum dumneavoastră vi s-o fi părând aşa, nu tocmai cum trebuie. Dar a fost o femeie de nădejde, spunea bărbatul pe o voce scăzută. În sat nimeni nu voia s-o ia pentru că ai ei scăpătaseră. Dar astea-s femei, cum să zic, iuți, poruncitoare, îndrăcite: dacă le bagi un deget în cur îți smulg unghia.

Calul punea picior lângă picior, şareta se zgâlțâia pe pietre uneori derapând. În depărtare, dealurile dispăruseră în pâclă, iar vântul slăbise şi cerul întreg apărea ca o cupolă compactă, cenuşie şi uniformă.

— Anul ăsta nu vrea să ştie de zăpadă, spunea bărbatul fără a privi în jur. Vedeți copacul de colo?

Mi-l arătă cu biciul. Era un trunchi fumuriu, foarte înalt cu o coroană mare de ramuri desfrunzite.

— E un nuc. Aici, Serena îşi făcuse dintr-o sfoară un

leagăn. Se juca toată vremea. Eu strigam la ea din vie să meargă să-mi aducă apă şi vin. Ea nimic, nici nu-mi răspundea. Maică-sa a corcolit-o toată vremea. O îmbrăca în alb de parcă fiecare zi era duminică, o ducea la biserică, nici măcar vasele n-o punea să le spele. Îşi vârâse în cap că era un copil plăpând. Nimic nu era destul de bun pentru ea, ar fi făcut orice numai s-o vadă mulțumită.

Crupa calului se legăna domol dinaintea noastră.

— Cu ciorăpei albi şi pantofi de lac. Ştiu eu ce vorbesc, zise iar bărbatul. A făcut tot ce i-a stat în putere ca s-o trimeată la toate procesiunile. O dată i-a vopsit chiar şi părul, cu muşețel, fiindcă popa avea nevoie de un înger blond pentru nu ştiu ce sărbătoare.

Calul o luase la deal şi trăgea încordându-şi gâtul, iar pe nări îi ieşeau vălătuci de aburi.

— Era fată, ce puteam eu să-i zic? Puteam eu s-o târăsc cu sila la câmp? Maică-sa zicea că-i născută să fie călugăriță şi că mai mult nici nu ne putem visa. Eu am tăcut şi am înghițit. Şi acum? Or fi crezând că maicile se distrează? Cine ştie cum or fi ducând-o şi ele? Or fi şi la ele stăpâne şi servitoare.

Se întoarse ca să mă privească, ochii îi stăteau ascunşi în spatele a două tăieturi.

— În locul dumneavoastră, spuse privindu-mă fix, eu n-aş avea curajul ăsta. Dar dumneavoastră sunteți mai tânăr. Hotărâți-vă repede, însă, sau dacă nu, fiecare să-şi vadă de treaba lui.

— Dar Serena a calculat totul, e ca o păcăleală, am replicat.

Nu răspunse pe dată.

— Femeile sunt şmechere, zise după o vreme. Niciodată nu-i bine să stai prea mult la discuții cu ele. Cine le vrea, le ia şi le ține. Dacă dumneavoastră o vreți, luați-o! Ce altceva să vă mai spun?

Şareta se lovea de pietre, dar peste puțin drumul se făcu mai neted, din pietriş fărâmițat, iar calul o porni la

un trap liniştit.

N-am mai zis nimic, colinele erau tot mai domoale şi, în sfârşit, apăru Mondovi, parcă zăvorit, cocoțat în vârf de deal, cu şinele tramvaiului cu cremalieră care lega, în stâncă, orăşelul de sus cu cel de jos, ca un cordon lung şi drept.

— În casa mea s-au cheltuit mai mulți bani pe cărți de rugăciuni şi lumânări decât pe friptură, asta e sigur, râse el pe înfundate. Aşa e: fiecare cu ce i-a fost scris. Uite gara!

— Haideți să bem ceva, i-am spus când am ajuns în piață.

Stătu o clipă să chibzuiască apoi lunecă jos de pe capră.

— De fapt tot e un fel de sărbătoare azi, mormăi.

La bufetul gării nu era nimeni, fata ne turnă coniac în cafea. Băurăm în tăcere, aplecați peste tejghea. Bărbatul acceptă încă o țigară. Ieşirăm afară ca să fumăm şi să ne plimbăm în jurul şaretei. Din când în când controla câte o închizătoare, o curea lărgită, şi o strângea, după care se ridica gâfâind.

— Ce mai, spuse în cele din urmă, sunteți de ispravă voi doi! Ea, ce să zic, e fiică-mea, e fată bună. Dar n-are rost să v-o zic eu. Să-mi dați de veste.

— Da, dar m-a păcălit, am încercat eu. Mi-a spus că numai eu contez şi, în realitate, era un calcul în toată regula.

Cuvintele îmi ieşeau în silă, nu le simțeam adevărate.

Bărbatul examină mânerul biciului.

— Mai bine n-ați mai asculta ce zic femeile. Se înverşunează, li se suie la cap ba una ba alta. Ele gândesc cu buricul. Mie, în locul dumneavoastră, mi-ar fi teamă numai de diferența de vârstă. La patruzeci de ani unui bărbat nu-i mai arde să aibă cine ştie ce răbdare.

Se urcase la loc în şaretă şi de-abia dacă îmi mai aruncă o privire.

— Dumneavoastră sunteți un băiat de treabă, dar nu-mi păreți tocmai îndrăzneț. Or, astea-s femei care trebuie strunite, altfel o să pățiți ca mine care mi-am pierdut îndată orice putere. Dacă dumneavoastră izbutiți să vă faceți respectat o să aveți viață bună cu o fată ca Serena, altfel însă…

Aşteptam să mai vorbească. Mă privi, fixă biciul în inel şi coborî din nou, pufnind.

— Dacă nu vorbim între noi bărbații atunci totul e de pomană, spuse.

O luă înainte şi eu după el. Intrarăm iarăşi în bufetul gării şi ne aşezarăm la o masă. Fata ne privi de după tejghea, dar nu se apropie de noi.

— Atunci, vă duceți la Ferrara s-o luați? făcu bărbatul.

Se rezemase de măsuța de marmură, înfăşurat în mantaua lui, şi aştepta.

— M-aş duce, vreau să mă duc, am spus încet, ruşinat. Dar eu pe fata asta n-o mai înțeleg. Vorbea, îmi spunea atâtea, iar acum mă trezesc în vânt.

Încuviință fără să-şi ridice ochii de la masa de marmură.

— Sunteți amândoi oameni de la oraş, ce să vă zic eu? Dacă mergeți s-o luați, la Ferrara… Eu unul n-aş avea curaj, să fie limpede. Dumneavoastră nu ştiu, nu vă cunosc îndeajuns.

— Nici măcar nu ştiu unde e.

Ridică din umeri.

— Cică sunt numai două mânăstiri de maici. Aşa a scris ea. Atunci vă duceți?

Se foi sub manta, apoi se aşează mai bine pe scaun, încruntând din sprâncene.

— Mă duc, am spus. M-am gândit întotdeauna s-o iau de nevastă.

Încuviință din cap şi oftă.

— Să fiți atent! spuse apoi. Astea-s muieri pe care dacă ştii să le ții în frâu sunt o comoară, altfel… Eu, de

pildă, cu maică-sa n-am ştiut. I-am dat prea mare libertate, mi-era de-ajuns că muncea. Din pricina asta a comandat întotdeauna ea, n-am fost niciodată în stare s-o contrazic.

Ridică fața cu un zâmbet.

— Atunci, am înțeles! Mergeți la Ferrara. Ei bine, dacă aveți curajul ăsta, n-o să vă meargă rău. Totul se aranjează în viață.

Simțeam o tristețe cenuşie înecându-mă cu încetul, crescând din depărtare şi spărgându-se în valuri până la mine. Dar ştiam că am să mă duc s-o caut, chiar dacă mă păcălise, chiar dacă vorbele de dragoste izvorâseră din constrângeri care n-aveau nimic de-a face cu mine. Eram izbit de rafale de gânduri năvalnice şi contrarii, viața mea fusese răsturnată de două ori în decursul a douăzeci de zile. Dar o parte din mine pornise deja în călătorie, la Torino, la Ferrara, şi o târa şi pe cealaltă după ea cu o forță vlăguită.

Nu mă mai simțeam jignit ci numai trist. Nici gândul la Serena, care poate că mă aştepta, în pofida frigului din ea, ce trebuie totuşi să-i fi înghețat amintirile frumoase, nici gândul la ea nu mă ajuta prea mult.

— Dacă mă mai vrea, am spus, eu sunt gata. Ce altceva aş mai putea spune?

Bărbatul îşi ținea fruntea ascunsă sub pălărie şi înainte de-a vorbi îşi frecă îndelung ceafa de gulerul de blană tocită care îi închidea mantaua.

— Dacă n-am avea nevoie de femei am fi cu toții domni, mai zise.

Înțelegeam că voia să mă audă vorbind.

— Serena, am spus atunci, mi-a schimbat viața. M-am gândit întotdeauna s-o iau de nevastă, v-am spus. Mi-am cumpărat chiar şi două costume. Numai că nu înțelesesem că trebuie să mă grăbesc, asta-i tot. La vârsta mea o iei mai cu încetişorul…

— Şi dacă peste douăzeci de ani n-o să vă mai înțelegeți? făcu el obosit. Dar nu-mi dădu răgaz să

răspund, cu un gest al mâinii ivite de sub manta mă opri.

— Nu, spuse. N-are niciun rost să prevedem viitorul. Prin urmare când plecați la Ferrara?

Mă privea cu buzele strânse şi aspre prin perii bărbii.

— Mâine, poimâine, am răspuns încet.

Încuviință.

— Se-nțelege, făcu apoi pe gânduri. Femeile trebuie să se căsătorească, asta-i soarta lor. Şi noi… la fel.

Râse pe muteşte.

Se ridicase, ieşirăm din nou în piață. Calul, cu botul în pământ, lovea asfaltul cu copita.

— Plec, să nu mă prindă întunericul la mijlocul drumului, spuse examinând văzduhul.

Se apropie de şaretă şi se urcă gemând printre dinți.

— Atunci, mergeți la Ferrara? Sunteți singur?

— Da, am răspuns. Fiți liniştit.

Ridică din umeri şi zâmbi privindu-şi biciul.

— Eu, unul, sunt liniştit. Au trecut vremurile alea când mă înfierbântam din orice.

Se întoarse ca să mă privească, nu mai mult de o clipă. Apoi apucă biciul, îl desfăşură cu încetineală, examinându-i întâi ciucurele, pe urmă mânerul ros, făcut din fâşii de piele răsucite.

— Aştept veşti, zise.

Întinse mâna şi o ținu pe a mea fără a o strânge.

— Mergeți sănătos, făcu el şi dădu frâu calului.

M-am întors în gară, vântul reîncepuse să sufle, iar casele de bilete erau încă închise. Un bătrân stătea ghemuit într-un colț şi dormea cu pălăria pe ochi şi cu sacul de cerşetor strâns lângă el.

Am început să citesc tabelele dreptunghiulare cu mersul trenurilor. În dreptul numelui Mondovi o dungă unsuroasă şi dreaptă ştergea orele de plecare a trenurilor către Torino.

Dar tabela cu numeroasele curse Torino-Milano şi Milano-Ferrara era întreagă şi fără pată.

LA UMBRA COLINELOR

„Nu umbli niciodată mai mult ca atunci când nu cunoşti ţinta drumului”

GOETHE, *Maxime*

„Din visele-ţi şi din acel avânt,
tot ce ai câştigat şi-ai irosit,
şi binele şi răul, ţi-a venit.”

SABA, *Mediteraneene*

„…
şi iar împuşcături şi paşi,
şi-ncă nu ştiu de la ospăţ
fi-voi hrănit sau hrană. E lungă aşteptarea,
iar visul meu de tine nu s-a-ncheiat.”

MONTALE, din *Furtuna şi altele*

I

Ştiam că visez.

Urcuşul era abrupt. De-abia ivindu-se dintre ierburi, poteca suia în curbe neaşteptate, ici-colo întunecată de salcâmii care îşi aplecau ciorchinii de flori ca nişte umbrele. În jur totul părea să trăiască în fericire, într-o ordine şi-o tăcere absolută.

Pe potecă, singuratice sau înghesuite, se iveau din noroiul întărit urmele despicate şi late ale vitelor şi altele, minuscule, de-abia vizibile, de câine sau poate de vulpe, iar printre firele de iarbă uscată se zăreau din când în când movilițele afinate şi grăunțoase ale muşuroaielor. Lumina era încă deplină, mângâioasă ca o blăniță de iepure, în cerească ei netezime de după asfințit.

Păşeam pe cărare cu elanul, cu uşurința, cu vigoarea şi sănătatea unui animal tânăr, gata să mă bucur de orice, deja bucuros de propria-mi ființă.

Hai, mă chema mâna lui Francesco dinspre ultima cotitură a potecii. Francesco nu zâmbea, dar eu ştiam cu certitudine că se afla într-o dispoziție blajină şi, dându-mi seama că visez, mă lăsam în puterea clipei aceleia necunoscute şi a bunătății credincioase a lui Francesco, de mult dovedită.

Suiam, îmbătându-mă de lumina aceea hotărâtă şi cărnoasă, convins că nicio deviere n-ar fi putut să şubrezească sau să dărâme schelăria invizibilă a visului.

Vino, mă chema Francesco.

Era blindat cu trei rânduri de cartuşiere care îi brăzdau pieptul, din centiron îi ieşeau mânerele grenadelor, iar țeava scurtă a *sten*-ului{8} i se ivea la

subțioară. Avea şi *colt*-ul[9], prins bine de coapsă, l-am recunoscut după forma lui brună, fascinantă. O altă armă, o puşcă mitralieră sau poate doar o carabină, trebuie să-i fi stat agățată la spate. Îmbrăcămintea, cât se mai zărea de sub un asemenea arsenal, porțiuni de cămaşă sau pantaloni, arăta decolorată ca a unui vânător.

Vino, nu contenea el să mă cheme.

Ca o străfulgerare de bucurie în bucuria de dinainte, mi-a revenit în memorie numele potecii, ghemul acela vălurit de coline: Millemosche[10]…

Francesco se dădu puțin îndărăt şi-mi făcu semn cu mâna, păstrând totuşi distanța.

Nu departe trebuia să fie o pădure, eram sigur, un desiş de castani, de plopi şi stejari mărunți, doar acolo puteam face popas.

Într-adevăr, Francesco se aşezase pe jos sau doar se ghemuise în penumbra din fața pădurii. Cu siguranță că descoperise iepurii albaştri, în pădurea de-aici dăduse doar mereu peste iepurii albaştri, iar când se întâmpla una ca asta şi el şi iepurii rămâneau nemişcați, holbându-se unii la alții.

Uite-acum ajung şi-am să văd şi eu iepurii ăia, îmi ziceam, iar de fericire respirația îmi stătea în gât ca un nod, acum ajung, mă ciucesc în fața iepurilor care stau cu urechile în sus şi se uită la noi dintre ferigile crescute roată sub castani. În sfârşit! în atâția ani de când venim după ciuperci la Millemosche am izbutit să văd doar câteva vulpi roşii şi chiar şi alea, țuşti! că şi dispăreau pe dată…

Francesco, cu ochii țintă într-acolo, nu mă mai striga. Dar exact când am ajuns lângă umărul lui – între timp, după asfințit, cerul devenise un penaj verde închis – se ridică şi-mi arătă ceva dincolo de pădure, şi se făcea că nu mai eram în ținutul de la Millemosche, iar pădurea părea mai degrabă un tufiş mare, acum deja mai puțin mare… iar dincolo de el se afla casa pe care mi-o arăta

el, minusculă, acoperită cu iederă, cu acoperişul vechi şi ruginit.

— Haidem, făcu un gest domol Francesco.

Iar eu nu-i puteam spune: ba hai să rămânem aici, la iepuri! Mă atrăgea fiorul acela ascuns şi pătrunzător, ispita de necunoscut, de o bucurie poate încă şi mai mare. Mi-era interzis să-i spun să mai rămânem.

Acum umblam chiar în urma lui şi vedeam că pe spate, deasupra feluritelor curele şi închizători, nu avea o puşcă de vânătoare ci de-a dreptul un automat rusesc, iar de la subțioară îi ieşea suportul scheletic al stenului. Totuşi umbla cu uşurință, cu pantofii lui vânătoreşti din sfoară, şi făptura sa costelivă părea să poarte fierăraia aceea ca pe-o nimica toată.

Casa era într-adevăr micuță, prietenoasă, cu iedera de un verde intens ce se întuneca în văzduhul acum înghețat de prima boare a nopții.

Dar, de îndată ce am ajuns, privind îndărăt, n-am mai văzut poteca Millemosche şi nici cunoscuta unduire a colinelor, în locul lor se afla însă o câmpie, întinsă şi parcă cețoasă, iar în fața casei, între noi şi câmpie, răsăriseră dintr-odată trei chiparoşi uriaşi.

Francesco se retrăsese spre casă, stătea în spatele meu, atent, cu încordarea vânătorului care zăreşte la doi paşi de el fâlfâirea unei potârnichi, iar eu îi simțeam prietenia, care mă ocrotea şi-mi arăta vârfurile nesfârşite ale chiparoşilor, îmboldindu-mă să le cunosc, să bag de seamă la verdele acela enorm şi negru din care tocmai începeau să răzbată sunete…

Şi atunci am văzut că frunzişul lor fără sfârşit nu era vegetal, ci că aveam dinainte cupole, cascade şi piramide de privighetori adunate la un loc, îngrămădite, împletite, suprapuse, care cântau, buimăcite de suflul propriului lor glas…

Eram cât pe ce să cad pe spate, fulgerat de atâta fericire, întinzând zadarnic gâtul ca să descopăr cu privirea vârful depărtat şi unduitor al miraculoşilor

pomi…

M-am întors să-l strig pe Francesco şi să-i împărtăşesc totul, dar Francesco avea pistolul în mână, era palid, tremura, şi, cu o mişcare nervoasă a pistolului, mă obligă să privesc din nou chiparoşii.

Nici urmă de privighetori sau de frunze, am simțit un zvâcnet înfricoşător de sânge, sudoare şi spaimă când am descoperit că frunzişul copacilor era acum o grămadă de cranii minuscule, roase, verzui, de milioane de cranii, care, ciocnindu-se, zăngăneau sinistru… Am scos un urlet, Francesco striga şi el, ştiam că gura îmi e deschisă într-un țipăt uriaş, m-am întors după ajutor şi atunci, în spatele lui Francesco, am văzut casa cea minusculă dezagregându-se şi iedera care, căzând, scotea la iveală bucăți de zid, ba nu de zid, nu de zid… ci de grăsime în descompunere, de carne putrezită de lepră care se lichefia cu un bâzâit de insecte…

Ştiam că alerg. Şi în timp ce alergam, poteca Millemosche se realcătuia sub picioarele mele. Fiecare picior, căzând din gol şi beznă, regăsea un nou petec de potecă, petec care, fulgerător şi cu nerăbdare, voise să reînvie… Iar Francesco fugea şi el odată cu mine, în urma mea, îi auzeam paşii pe ierburile uscate, reapărute şi ele, şi-i auzeam şi clinchetul armelor lovindu-i-se de oase… Alergam, cu ochii dureros de injectați, cu gurile deschise ca nişte răni, cu respirația tăiată, trecând pe lângă capela părăsită de la Millemosche, unde intrasem de atâtea ori ca să scotocim printre ofrandele decolorate de praf… Iar umbra salcâmilor, perindându-mi-se pe lături, ne îndemna să alergăm, cu frunzele-i parcă înnebunite, vârtejuri negre…

Simțeam respirația lui Francesco biciuindu-mi spinarea, şuier sau glas, nu-mi puteam da bine seama.

Pe urmă, în sfârşit, i-am auzit vocea uscată, rătăcită: …omoară… omoară…

Fugind, speram zadarnic că automatul va sări din spinarea lui Francesco direct în mâinile mele aşa încât

să trag şi să ciuruiesc aerul care năvălea peste mine…

Acum se lăsase şi noaptea.

Umblam pe strada brăzdată de umbre şi lumini violente. Era fără îndoială o stradă de oraş, deşi luminile erau prea tăioase, ca de reflector, iar zidurile păreau culisele unui teatru.

Eram eu, în carne şi oase, umblam, cunoşteam oraşul, peste o clipă aveam să ajung într-o intersecție bine ştiută de mine, cu lumini uşor de recunoscut.

Continuam să umblu lumina mă izbea lateral, în fascicule late şi dense din stânga, de sus. Mergeam pe lângă ziduri, zidurile-culise, şi, dreaptă pe zid, umbra mea înainta odată cu mine, iute ca şi mine, concretă.

Dar nu mă puteam întoarce ca s-o privesc.

Umbra de pe zid era a mea, dar era totodată şi umbra unui leu.

Dacă aş fi riscat să mă întorc şi s-o privesc, umbra ar fi sărit asupra mea.

Umblând, încercam să inventez felurite tertipuri ca să-mi pot spiona umbra, dar nu izbuteam căci umbra stătea şi ea la pândă şi înainta unduindu-şi spinarea leonină, feroce şi gata de atac în fiece muşchi. Şi de cum încercam să întind o mână, un braț, ca să mă pot măsura pe zid, îndată, umbra labei leonine îşi împroşca înainte, perfect vizibile în smocurile lor de păr, ghearele, care erau ale mele şi totodată duşmane.

Ştiam că dacă aş fi încercat să fug, umbra leului s-ar fi arcuit şi poate atunci aş fi simțit chiar şi respirația, a mea şi totodată duşmană…

Până când, ajuns în intersecție, izbit în față de lumini…

M-am trezit simțindu-mi ceafa udă de o transpirație rece şi numai după un răstimp gol, apăsător, am început să disting zgomotele ploii de pe terasă.

Afară! Ieşi afară! am încercat să-mi spun. Dar ştiam că mai am încă nevoie de timp ca să-mi pot aduna

puterile şi să gonesc coşmarul.

Ploaia e aproape plăcută, ca de sfârşit de furtună; într-adevăr, în depărtare se mai aprind încă scăpărări de fulgere, într-un amestec de reverberaţii prelungite, furioase. Pe fereastră năvălesc pale de aer proaspăt.

Ieşi afară! cu gâtul uscat mă târăsc până la terasă, ca să mă prăbuşesc de îndată pe şezlong.

Mă izbeşte vibraţia metalică a vântului prin palmieri, dinspre terasele din jur, şi picuratul apei de pe acoperişuri. Muchiile caselor, atât de clare şi de uniforme, în valuri geometrice, frânte în depărtare de o cupolă de biserică, îmi pătrund în privire, tămăduindu-mă pe de-a întregul. În strălucirea rară a fulgerelor ce se rostogolesc departe, văd lucind acoperişurile ude, antenele, un smoc de verdeaţă de peste zid.

Mi-am întins picioarele pe cimentul ud, respir cu gura deschisă, simt căzând pe mine picături de ploaie. Mi-e mai bine. De altfel, în ultimele săptămâni am reuşit să-mi revin destul de repede după acest coşmar.

Mi-e sete, dar e bine să mai rămân o vreme pe loc, să privesc muchiile negre şi profilul rotund al cupolei bisericii *Il Gesu.* Mă priponesc de ele ca un beţiv. Mă ajută şi faptul că la fiece privire descopăr ceva nou, un geam care luceşte, un ghiveci răsturnat pe terasa de vizavi, un oblon rămas pe jumătate deschis. Dacă îmi schimb poziţia pe şezlong, pot să arunc o privire chiar şi în strada Montefiore care, în lumina slabă a felinarelor, se arată lucioasă, iar caldarâmul ei gălbui pare uns de ploaie.

E o primăvară târzie şi căznită, pentru Roma, cu valuri de răcoare şi furtuni care răscolesc nopţile şi impun tăceri neobişnuite chiar şi pe străduţele acestea din Trastevere, de obicei atât de zgomotoase.

Trebuie să fie foarte târziu: pe toate zidurile din jur nu se zăreşte niciun ochi de geam luminat, iar dacă mă aplec, pot vedea mesele şi scaunele birtului de dedesubt, strânse morman la perete şi mustind de apă.

Acum pot să mă duc să beau apă. Nu aprind lumina ci mă aventurez pe orbecăite, cu mâna întinsă, până în baie. Pe întuneric: e mai bine să nu încerc să-mi privesc mutra în oglindă, ştiu cât e de ţepoasă şi buhăită.

Mă vâr la loc în pat, aprind lumina.

E un vis, nu un coşmar, îmi repet, ca întotdeauna. Şi, de altfel, din când în când, îţi face chiar plăcere, când nu ţi-e frică. Nu e decât un vis vechi şi scârbos. Aşa cum a venit, aşa o să se şi ducă. N-are nimic de-a face cu nervii, tu cu nervii stai cât se poate de bine, nu încerca să dai vina pe nervi!

Încep să fumez, aşteptând să-mi vină somnul, şi mă uit la acuarela lui De Pisis de pe peretele din faţa patului, la vapoarele acelea mişcătoare, la biserică, în vibraţia aceea de griuri din laguna care tremură şi ea, inconsistentă.

Mai, devreme sau mai târziu o mut, la ce naiba mi-o fi trebuind aici, o să-i stea de minune şi în birou, mă gândesc obtuz, atent la scrumul ţigării.

Terasa nu mai e decât o picurare rară, iar sclipirile răzleţe ale fulgerelor au pierit şi ele dincolo de orizont. Acum un bufnet greu de poartă trântită suie până-zăngăne geamurile.

Mă întind în pat, renunţând să mai caut cu încăpăţânare să adorm. Încerc o şmecherie mai mare: să zac liniştit, cu spatele proptit în perne, şi să aştept.

— Ce faci? Dormi? l-am auzit pe Francesco.

M-am târât spre el cu fundul pe călcâie, precum indienii. De altfel, vizuina noastră, ascunsă în desişul tufelor de salcâm, fusese gândită tocmai aşa, ca un refugiu indian, nu ca un loc de odihnă sau de somn. Ne-am privit în ochi. La acel început de octombrie soarele era încă apăsător, iar ciorchinii de frunze atârnau, prăfoşi şi neclintiţi, deasupra noastră.

— E rândul meu… am găsit de cuviinţă să-l înştiinţez.

El îmi înapoie pistolul. Era cunoscutul 6,35 pe care-l

şterpelisem de la tata. Pe celălalt, de calibrul 9, n-avusesem curaj să-l scot din teaca lui de piele, ascunsă la un loc cu cele două încărcătoare, cu binoclul, săbiile, jambierele şi uniformele, în vechiul cufăr din pod.

Ne uitam unul la altul şi admiram în amănunțime pistolul, micuț şi opac, aşezat în palmă.

Ne înțeleseserăm între noi să-l ținem pe rând, în buzunar, fiecare câte o jumătate de zi. Rândul meu era după-masa.

— Eşti sigur de gloanțe? mai întrebă Francesco.

Nu eram sigur, mi se păruseră întotdeauna prea mici, intraseră prea uşor, jucând în încărcătorul acela cu arcul deja ruginit. Refuzam însă s-o recunosc. Pe de altă parte, în casă nu exista un pistol de calibru mai mic de 6,35, aşa că la ce ar mai fi păstrat un ofițer de carieră, ca tata, nişte gloanțe rătăcite?

Îl cercetam cu atenție, de la mânerul striat la siguranța minusculă care, odată trasă, lăsa să se vadă un punctuleț roşu, şi nu ne gândeam la altceva decât la prima împuşcătură.

Până vara trecută, în vizuină la noi, secretele noastre fuseseră altele: mătasea de porumb arsă ca să simțim mirosul necuratului, dovlecii goliți cu cuțitul şi transformați în măşti cu ochi şi gură în care vâram mucuri de lumânare.

— Ar trebui să încercăm pe un iepure, să-l țintim într-o ureche, spuse Francesco.

— Da, dar irosim un glonț şi nu avem decât cinci! îi amintii eu.

— Atunci n-avem încotro, trebuie să-l încercăm direct pe un neamț, se învoi Francesco.

— Sunt trei săptămâni de când l-am luat şi n-am făcut încă nimic… am spus.

Francesco mă privi crunt.

— Tu la vorbă eşti primul, dar să te vedem la treabă, ripostă pe dată.

— Dar tu, mă rog, până acum cum ți-ai dovedit

curajul? m-am înfuriat eu.

— S-au făcut aproape doi ani de când n-am mai plâns, rosti el printre dinți. De-ar fi să mă lege de-un par şi să-mi pună foc sub tălpi şi tot n-aş da nimănui o asemenea satisfacție…

— O să vezi că am să trag înaintea ta, atât i-am mai spus.

Ne studiam cu ură, eram mai voinic decât el, dar ca să-l pun jos într-o bătaie nu puteam miza decât pe avantajul greutății pentru că el avea nişte braţe ațoase şi tari ca oțelul. Pistolul zăcea în iarbă, iar eu, mutându-mi privirile, trăgeam din când în când cu ochiul printre frunze, spre grădină, ca să nu fim descoperiți.

— Faci tu pe leul… adăugă Francesco cu vocea gâtuită de furie, latri dar nu muşti!

— Oi fi tu ăla care muşcă…

— Da, eu da, răspunse furios. Eu nu sunt fiu de colonel…

— Ce-are a face aici colonelul…

— E sau nu e colonel taică-tu? Atunci are a face, reluă el. Sunteți toți o apă şi-un pământ… Nu ştiți decât să dați din gură şi, pe urmă, o luați la sănătoasa cât vă țin picioarele… Toți fasciştii sunt la fel…

— Colonelul a fost întotdeauna de partea regelui, am răspuns.

— Tot aia e, insistă Francesco. Iar tu eşti ca şi ei… De-abia aştept să văd ce-o să faci de va trebui să tragi de-adevărat…

Urletul maică-sii ne țintui locului.

— Dacă nu dau fuga imediat să aduc iarbă la iepuri, astă-seară scorpia mă bate cu ciomagul… şopti Francesco.

Începu să se târască spre ieşirea din vizuină. Pe fundul nădragilor avea petice mari, decolorate, şi nu purta niciodată pantofi. Auzirăm din nou vocea femeii blestemându-l din curtea argatului.

— Mă duc, spuse Francesco. E vai de capul tău dacă

tragi fără mine.

— Fac ce-mi place, dacă vreau mă împuşc în picior, i-am răspuns.

— Lasă pistolul aici, hai şi tu să strângi iarbă cu mine. Aşa o să putem să ne întoarcem mai repede…

— Nu, mă încăpățânai eu. Eu rămân de pază, ca ieri. Şi dacă mai trece vreun neamț, ai să vezi c-am să trag…

— Atunci numai bine vin peste noi în casă şi ne omoară pe toți, îmi zise în bătaie de joc.

— Am cinci gloanțe şi nemți n-am văzut mai mulți de doi odată! i-am răspuns.

— Să te ia dracu! făcu el. Dacă vrei să rămâi, n-ai decât să rămâi şi dracu să te ia. Înghit un câine dacă tragi tu un glonț. Cu atâta curaj cât ai tu… înghit un câine…

Acum mă enervează că stau degeaba în pat. Dacă nici de data asta nu izbutesc să adorm, atunci mai bine să fumez.

Mă scol, aleg din cutie un trabuc din cele subțiri, olandeze, şi-l aprind cu băgare de seamă. Mă instalez la loc, cu cearşaful tras până sub bărbie, peretele din față are, în penumbră, o culoare de apă stătută, cu pete mai închise – tablourile, calendarul, suportul unui sfeşnic –, care plutesc aproape indistinct.

Tăcerea răcoroasă a nopții e deplină, au încetat până şi picăturile de pe terasă. Pisicile din strada Montefiore trebuie să se fi ascuns chiar şi ele din pricina furtunii.

Fumez doar trabucul ăsta şi mă culc, îmi garantez eu cu hotărâre.

Neamțul urca pe potecă, de partea cealaltă a gardului de sârmă care despărțea moşia noastră de via unui avocat, plină toată de buruieni printre şirurile de araci şi cu un mic conac cu obloane hâite, cu acoperişul gata să se prăbuşească.

Gâfâind de căldură, neamțul suia de unul singur. De

două zile pe poteca aceea începuseră să treacă patrule şi soldaţi răzleţi. Uneori se opreau, pufnind plictisiţi, scotocind cu ochii în jur. poate în căutare de fructe. Dar piersicii şi smochinii nu mai aveau niciun fruct, iar ciorchinii de barbera[11] aninau de-abia învineţiţi şi acri de-a lungul viei.

Francesco şi cu mine îi văzusem, în după-amiezile acelea, cum veneau şi plecau, cu sau fără cască, cenuşii sau mimetizaţi. Le studiam spinările brăzdate de curele negre, toracele pe care se legăna mitraliera sau puşca. Apoi dispăreau de-a lungul potecii care dădea în şoseaua dinspre sat iar în urma lor răbufnea praful din tuful viilor.

— Patrulează, îi caută pe cei care s-au pierdut… spuneam eu.

— Nu caută pe nimeni, nu vezi că nici nu-şi dau jos puşca? Nu vezi că râd? susţinea Francesco. Vor doar să fie văzuţi, în felul ăsta lumea o să înceapă să se teamă c-o să dea peste ei chiar şi sus, pe deal…

El era mai informat. În fiecare seară cobora cu bicicleta în sat ca să ducă lapte la o farmacie unde afla noutăţi. Eu, în schimb, eram ţintuit în perimetrul moşiei noastre, conform ordinelor tatei. Nu ştiam nici măcar dacă o să mă întorc la şcoală.

În toată cazarma, aflasem de la Francesco, nu erau mai mulţi de vreo zece-doisprezece plus sergentul, dar stăteau mai toată vremea pe-afară, umblând de colo-colo, chiar şi noaptea, iar uneori mai trăgeau câte un foc în aer sau într-o pisică, dacă se îmbătau sau dacă voiau să le amintească oamenilor cine sunt stăpânii.

Acum neamţul venea spre mine, cu capul gol, doar cu câteva şuviţe de păr lipite de frunte. Părea bătrân. Stăteam în vizuină, cu pistolul meu de 6,35 aţintit asupra lui şi îi număram paşii. Îl vedeam de la genunchi în sus cum înainta cu trudă.

Acum ar fi trebuit să mă descopere, ascunzişul nostru indian având în partea aceea o ditamai spărtura. Dar

părea orb şi năucit de soare ca un câine bătrân, gâfâia şi pufnea, iar puşca atârnată de-a curmezişul pe piept părea să-l tragă în jos.

Țineam pistolul drept, nemişcat, şi, brusc, am simțit limpede, în tot sângele, că am să trag. Voiam numai să mă vadă. Nu era la mai mult de trei metri de gard şi încă nu-şi dăduse seama de nimic.

Nici măcar puşcă-mitralieră n-are, era tot ce izbuteam să leg în minte şi pe deasupra mai e şi bătrân, dacă îmi întoarce spatele şi o porneşte îndărăt atunci cum o să mai trag?

Mă văzu şi rămase nemişcat, clipind din pleoapele incolore. Era întocmai ca un câine năucit, cu chipiul vârât în centiron şi brațele atârnându-i de-a lungul trupului. Mă fixa fără expresie, în vreme ce puşca continua să i se legene pe burtă.

Hai că numai bine ai dat peste cine ți-o veni de hac şi te-o face una cu pământul, măcinam eu necontenit în minte şi strângeam pistolul asudat în mâna pe care mi-o rezemasem cu putere pe antebrațul stâng, exact cum văzusem în filme.

Mai fă tu un pas, unul singur, şi-ai să vezi! Inima încetase să-mi mai bată, eram dârz şi fericit.

Nu ştiam unde era mai bine să ochesc, în piept sau în față, poate că inima îi era apărată de puşca în bandulieră sau poate nu, dar toate astea n-aveau nicio importanță.

Ridică un genunchi, apoi încă unul, înaintând, parcă pentru a vedea ce-o să se întâmple şi, chiar în clipa aceea, la împuşcătura mea, se muie, încet dar pe dată, cu gura deschisă, căzând grămadă la nu mai mult de o jumătate de metru de plasa de sârmă care ne despărțea.

Numai atunci îmi apăru în minte tata.

Fără îndoială că dormea, adăpostit în răcoarea vreuneia dintre camere, cu picioarele întinse şi răscrăcărate dinaintea fotoliului, şi că nici măcar n-auzise împuşcătura. Totuşi mă cuprinse groaza şi, deşi

am priceput că trebuia să mă pun imediat pe treabă, pentru o vreme n-am fost în stare să las pistolul din mână, nici să-mi dezlipesc ochii de umerii încovoiați ai tunicii din iarba de dincolo de gard. Ceafa era de un blond albicios, compact în verdeața din jur, nu-i vedeam mâinile, ascunse sub trup, ci doar un cot care se ivea țeapăn, într-o parte.

Apoi frica mă puse în mişcare năvalnic.

— Dacă vede taică-tu că iar faci gropi, de data asta o încurci! strigă după mine Caterina zărindu-mă alergând cu o cazma.

Poate că de acolo, din umbra teilor, unde şedea ea spărgând cu ciocanul sâmburi de piersică pentru a le scoate miezul care, măcinat, se punea apoi în aluatul de piersici umplute, auzise împuşcătura, dar cu siguranță că se gândise c-o fi fost vreun vânător.

La jumătatea gardului de sârmă se afla o portiță uşor de deschis cu umărul, dar Francesco şi cu mine săpaserăm un şanț mult mai grozav pentru prevenit primejdiile. Pornea de la vizuina noastră dintre tufe şi ieşea dincolo de plasă, fix într-un pâlc de urzici.

Am început să-l împing pe neamț spre şanț. Simțeam că plâng şi strâng din dinți de furie, de teamă, de cazna disperată şi care totuşi nu-mi era de ajuns ca să pot târî mai repede trupul acela prea lung. De două ori se încurcă în urzici, mai întâi cu haina, apoi cu puşca, şi de tot atâtea ori l-am smuls dintre țepi simțind cum mă dor oasele de efort. Degetul mare şi arătătorul de la mâna dreaptă îmi frigeau de parcă m-aş fi ars, poate că strânsesem prea tare pistolul; ba trăgând, ba împingând, încercam să nu mă uit la el, nu ştiam unde-l lovisem, nu văzusem nicio urmă de sânge şi țineam capul întors fixând numai şi numai şanțul pentru ca să nu zăresc nicio fărâmă din el. Mâinile nu-i ieşiseră la iveală, ceafa singură continua să-mi joace albă dinaintea ochilor, aproape de mine, deşi stăteam cu pleoapele aproape lipite în efortul acela de a trage, de-a împinge,

de a nu vedea. M-am târât cu spatele înainte, auzindu-mă gemând cu gura deschisă, în şanțul adânc jumătate de metru, săpat în tuful încins, în vreme ce îl trăgeam cu furie de umerii vătuiți, negândindu-mă de niciun fel la ceilalți nemți de prin jur şi încă şi mai puțin la zgomotul împuşcăturii care cu toate astea continua să-mi zumzăie în urechi, ci numai şi numai la vocea tatei.

Plictisită, iritată, grea, neiertătoare, peste un minut ea m-ar fi putut striga din grădină, de la vreuna dintre ferestre, ca să mă trimeată la pompa de apă de la parter să apăs de trei-patru sute de ori pe mânerul de fontă, deoarece după trei-patru sute de apăsări cu robinetul închis, apa din cisternă se urca până la băile de la etajul întâi. Sau m-ar fi chemat doar aşa, într-o doară, numai ca să ştie ce-i cu mine şi să se liniştească.

Umplu cu totul vizuina noastră, acum nu-mi mai rămânea decât să astup intrările cu lopata. Mă apucai să car tuf din cel desprins, să-l bat cu latul lopeții, să-l bătătoresc, să-l îndes călcându-l cu picioarele. Acum dispăruse, cu puşcă cu tot, iar când cele două găuri fură umplute, mă căznii să ridic cu lopata urzicile încolăcite, spinoase şi lungi, şi să le aşez vălătuc peste tuful proaspăt adus, şi asta iar şi iar… şi pe urmă, alte şi alte urzici, de dincolo de gardul de sârmă…

Pe o fâşie în pantă, lată de câțiva metri, de o parte şi de alta a gardului, nu se plantase niciodată nimic, de aceea urzicile crescuseră tari ca fierul, cu tulpina groasă şi întunecată, cu spini puternici şi roşcați. Lumea ajunsese chiar să le considere un soi de fortificație naturală a gardului ce marca hotarul dintre cele două proprietăți.

Apoi am dat cu disperare câteva lovituri de lopată în bolta de salcâmi, surpând astfel tavanul ascunzişului nostru indian.

Ajuns în pod, pradă încă agitației, cu mâinile arzându-mi, am vârât pistolul la loc în cufăr, ascunzându-l sub uniformele înfăşurate în foiță, sub

jambiere şi săbii.

M-am aşezat să-mi trag sufletul, în ochi îmi jucau ace de lumină. De cealaltă parte a peretelui cămăruței era un pod mare, construit direct sub acoperiş, unde auzeam zbaterea năucă şi chițăiturile liliecilor.

Am coborât scările ciulind urechea şi, pândind la uşa salonului, am auzit respirația greoaie a tatei, prăvălit într-un fotoliu.

— Ai tras, am auzit împuşcătura… îmi şopti bănuitor Francesco din țarcul cu iepuri.

Am negat fără să scot o vorbă şi fără să-l privesc.

— Atunci a fost un braconier. Are ceva curaj, cu nemții care umblă peste tot! I-ai întâlnit şi azi? mă întrebă el.

— Dacă te mişti de-acolo înainte să-ți dau eu voie, te rup în bătaie, urlă maică-sa din spatele gratiilor de la bucătărie, continuând către mine:

— Şi tu, Stefano, ai putea să fii mai cu judecată. Francesco trebuie să muncească, el nu-i fiu de boier. Mai dă-i pace…

— Mâine dimineață îmi dai înapoi pistolul! îmi aminti Francesco.

— L-am dus la loc în pod… am răspuns.

— Ți-e frică de taică-tu, nu-i aşa? râse el batjocoritor răscolind cu piciorul trifoiul din țarc. Iepurii se apropiau cu precauție dinspre adăpostul lor de crengi.

— Ca să scapi mai iute ai cosit trifoi de pe câmp, în loc să smulgi buruieni. Ştii că iepurilor le umflă burta… Dacă bagă de seamă maică-ta…! mă dezlănțuii eu până ce-mi pierdui răsuflarea.

— Vedea-i-aş morți pe toți iepurii, bombăni el şi adăugă fără să mă privească:

— Puteai să-mi dai mie pistolul ăla, atunci vedeai tu cum mă duc eu la partizani…

— Partizanii sunt toți nişte bandiți. Trag pe la spate! am replicat tremurând.

— Asta pentru că aşa zice taică-tu, colonelu'? se

înfurie Francesco apropiindu-se de gardul de sârmă al țarcului. Las' că s-a văzut cum sunt generalii şi coloneii…

— Nu mai cred eu în balivernele care ți se spun ție la farmacie… i-am întors eu spatele.

— Tu n-ai decât să crezi înainte în Moş Crăciun! strigă el după mine. Avem treisprezece ani, ar fi cazul să lepezi şi tu scutecele…

Seara, după buletinul de ştiri de la radio, pe care tata îl asculta palid, cu ochii pe jumătate închişi, urmărind parcă nişte imagini deşteptate de cuvintele acelea, am ajuns în pat frânt de oboseală, cu picioarele zob. N-aveam nevoie să mă gândesc, totul îmi stăruia pur şi simplu în ochi, într-o viziune unică şi completă. Deşi cu mădularele istovite ca după o cursă nesfârşită pe bicicletă, reuşeam să fixez la rece acel tot, şi salcâmii, şi pistolul, şi neamțul, şi ascunzişul şi urzicile, ca şi cum toate ar fi existat în afara mea, precis dar de neînțeles. Chiar şi ultima bănuială, confuză, că neamțul o fi fost poate numai leşinat sau rănit şi că îl îngropasem de viu, chiar şi pe-asta puteam s-o examinez cu o răceală necunoscută mie şi care mă uimea. Iar acum, în amintire, neputând adormi, încercam să descompun şi să derulez cu încetinitorul crâmpeiele acelei imagini compacte care îmi stătea în fața ochilor, în căutarea unei urme de sânge, a unui semn care să-mi dezvăluie locul unde îl nimerisem. Mi se părea că mâna lui dreaptă mai pregăteşte încă împuşcătura de răspuns.

Târziu, foarte târziu, l-am auzit pe tata, în camera lui. Ne despărțea doar un perete subțire şi o uşă pictată cu scene câmpeneşti devenite cu vremea tot mai întunecate: frunzişul tufelor din verde ajunsese aproape negru, apele râului erau acum mai degrabă o dungă opacă, iar carnația femeilor şi a unui păstor cântând din fluier se decolorase căpătând o paloare nefirească.

Tata îşi drese glasul, timp în care îl auzeam cum îşi pune în perfectă ordine hainele, aliniindu-şi pantofii, iar

ceva mai încolo cămaşa şi cravata, pantalonii pe dungă, atârnați cu scrupulozitate pe speteaza unui scaun.

Îi urmăream paşii umblând încoace şi încolo prin cameră, scârțâiturile, singurele semne de viață în casa aceea mare şi adormită. Şi ca totdeauna când eram treaz şi trăgeam cu urechea, l-am auzit cum se ruga, încet.

Roşeam de furie, pe întuneric, pentru jignirea nemăsurată pe care mi-o aducea rugăciunea aceea.

O rostea în picioare, cu privirea țintă la perete, cum descoperisem cu ani înainte spionându-l pe gaura cheii. Stătea cu brațele încrucişate, drept şi nemişcat în cutele caraghioase ale pijamalei care nu reuşeau să-i îndulcească bățoşenia militară a membrelor, şi îşi continuă monologul fără nici cea mai mică variație de ton.

Uneori prindeam fraze întregi, alteori doar cuvinte răzlețe pe care însă nu mi-era greu să le leg laolaltă.

„...Doamne Atotputernic, ocroteşte țara noastră în ceasul ruşinii şi al încercării... Pedepseşte-i pe cei ce ne-au părăsit, cei din Casa Regală, cei care s-au dovedit nedemni să comande o armată, un popor... Ocroteşte-i pe toți tinerii noştri lipsiți de orice ideal... Ai grijă... Luminează... Tu care ştii cui i se cuvine Victoria..."

De dincolo de uşile cu geamuri pe care le ferecase conştiincios de cu seară, trecând din balcon în balcon, verificând fiecare închizătoare de fier, se auzeau teii din grădină unduindu-se în vântul nopții şi de undeva, de foarte departe, răzbătea fluieratul unui tren în câmpia care ducea la Torino.

Oboseala mi se aduna în noduri de durere şi încordare în muşchi, în pleoape. Dar mi se părea că, pe cât posibil, trebuie să alung somnul şi mi-i închipuiam pe nemți umblând, la ora aceea, pe ulițele satului, îi vedeam plimbându-se cu cizmele şi căştile lor pe strada Cavour şi de la piață până în parcul gării, încoace şi încolo, cu puşca-mitralieră în cruce pe piept, cu

glasurile care dacă nu se transformau în urlete răguşite păreau să rostogolească silabe elementare, ridicole… Şi Francesco ăsta: după asfinţit se întorsese de la farmacie cu sticlele de lapte goale, dar nu mă căutase să-mi spună ultimele noutăţi! El era convins că aveau să învingă partizanii şi că acel Mussolini reapărut, în octombrie, la radio era o născocire imprimată pe disc, că semnăturile de pe manifeste erau false, iar fotografiile şi timbrele erau inventate de nemţi ca să înşele lumea. La farmacie, în odăiţa din fund, de asta vorbeau toţi cei pe care-i asculta el, oameni de tot felul, bătrâni, muncitori, câţiva studenţi, farmacistul şi ţăranii pe care lumea îi tutuia.

La ora asta Francesco dormea şi el, în aceeaşi odaie cu maică-sa şi surorile mai mici, sau poate că nu, poate că stătea treaz şi se gândea la pistoale, la fuga la partizani, şi poate că povestea cu neamţul n-avea s-o creadă decât dacă i l-aş fi dezgropat dinaintea ochilor…

L-am auzit pe Milk, corcitura noastră căreia seara îi dădeam drumul din lanţ, traversând grădina în goană şi lătrând după vreun şobolan, vreun dihor…

„…Îngăduie-ne să ne spălăm onoarea pătată şi fă ca bunătatea ta să se pogoare din belşug asupra nefericitei noastre Patrii, mereu chinuită, mereu martiră, pentru ca să poată… şi să renască mai înfloritoare…” Urma hârâiala aceea din gâtlej, care încheia: „…Doamne Atotputernice, îţi mulţumeşte un om”.

Acum aprindea chibritul pentru ultima ţigară înainte de culcare.

Ştiam sigur că-l urăsc şi lucrul ăsta era sfâşietor.

Nu mai reuşeam să mai ţin ochii deschişi în întuneric, căutam orice zgomot de care să mă agăţ. Iar el, dincolo, poate că deja dormea, el care din Libia, din 1911, când îşi începuse războaiele lui, cine ştie dacă trăsese vreodată în cineva de la numai jumătate de metru.

În zadar încercam să lupt cu somnul care acum îmi îngreuna ochii, îmi moleşea încheieturile. Şi, doar

pentru o clipă, pe dinaintea mea flutură o amăgire blândă în care totul îmi apăru neîntâmplat, neadevărat…

Găsesc pe pipăite scrumiera, sting trabucul. Acum trebuie să dorm.

Prin fereastră se prelinge o lumină vineție, iar pe fâşia de cer pe care pot s-o zăresc dincolo de terasă văd nori întunecați, smocuri cenuşii, destrămate şi joase, lunecând repede chiar pe deasupra acoperişurilor. O căruță scârțâie cu arțag pe bolovanii din strada Montefiore, de undeva departe răzbat scrâşnete de tramvai. E patru.

Trebuie să închid fereastra, să fac cât mai întuneric cu putință. Acum gata: trebuie să dorm. Mă ghemuiesc în pat, n-am gânduri, nici nelinişti, doar luciditatea asta vrăjmaşă pe care trebuie s-o înăbuş, s-o tulbur, strângând din ochi, căscând forțat, cuibărindu-mă…

Mă trezesc: o lumină bolnavă trădează o altă zi înnorată. Mă simt vlăguit, renunț la cele câteva mişcări de gimnastică zilnică şi, ajuns în baie, mă decid să-mi grăbesc unul dintre rarele mele accese de greață. Apoi mă aşez pe marginea căzii ca să tuşesc. Mă dor ochii. Îmi ascult tusea şi mă simt de parcă aş respira doar printr-o fantă îngustă a gâtlejului. Țigara, fireşte, prea multe țigări, ştiu, dar, în creşterea ei lentă, în felul cum se amplifică, în stingerea seacă, în puseurile tot mai bruşte, tuşea mea e aceeaşi cu a tatei.

Îmi mai clătesc o dată ochii, încerc să mă uit în oglindă, ştiu că peste zece minute am să mă simt minunat, că am să pot să mă rad şi să-mi vin în fire fără alte incidente, dar pentru moment nu vreau să mă văd. Ştiu că nu semăn la chip cu tata, dar asta contează mult mai puțin decât tusea pe care o am în mine şi care e a lui. Mai mult decât forma ochilor sau a nasului, tusea asta care zi de zi, la o anumită oră, îmi fierbe între stomac şi gâtlej, denunță o identitate tainică, e un

semnal de avertizare care vrea să mă prevină, să-mi spună: nici tu nu eşti altfel, cu alte cuvinte, nu eşti mai bun... E cu patruzeci şi doi de ani mai mare ca mine, trăim la opt sute de kilometri unul de altul, el în casa bătrânească acum invadată de câmpul necultivat, cu aluni suciți pe locul unde odinioară se aflau piersicii şi via, iar eu aici, în ăştia cincizeci de metri pătrați ai apartamentului meu din Roma, cu zgomotele vecinilor, care mă liniştesc dar cărora simt că eu nu le aparțin şi care, de multe ori, îmi par străine, fie plângăcioase, fie agasante, fie hazlii; iar la o anumită oră tuşesc aşa, sfârşind cu un hârâit sec, ca o lovitură de bici dată tusei, pe care mi-o înfrânez cu experimentată învrăjbire.

Eu presimt întotdeauna semnul acesta şi, de aceea, îl pândesc, îi întind curse, încercând să-l împiedic, să-l denaturez, ca şi când el ar fi semnalul altor identități neştiute, încă mai grave, pe cale de-a se dezvălui.

La ora asta el încă nu s-a dat jos din pat.

A dormit toată după-amiaza, mutându-se dintr-un fotoliu într-altul, uneori prefăcându-se câteva minute că citeşte, alteori ieşind până la balcon, până la o fereastră. Apoi, după cină, a lenevit, a ascultat cu ochii pe jumătate închişi, zâmbind uşor, cine ştie ce cançonetă napolitană la radio, manevrând tot mai iritat butonul după o infinitate de posturi, în căutarea veşnicelor lui cançonete. A citit vreo carte veche sau vreun tratat de artă militară, făcând însemnări pe margine, deschizând din când în când unul dintre eternele lui dicționare şi consultându-l cu lupa care alunecă de-a lungul coloanelor cu caractere mărunte şi dese. S-a băgat în pat foarte târziu, mai mult ca să păcălească fărâma de noapte care se cască goală dinaintea lui. De-a lungul anilor obiceiurile lui au rămas aceleaşi, doar că s-au mai umflat, ca membrele unui trup bolnav. Orice treabă obişnuită, de la citirea ziarului până la toaleta de seară, s-a dilatat, ajungând să ocupe un timp enorm, iar tuturor împreună de-abia dacă le sunt suficiente

douăzeci şi patru de ore ca să se consume şi împlinească.

A adormit spre dimineață, având un somn superficial şi nesănătos de care Caterina se teme, dar pe care-l respectă, ridicând ochii la cer şi invocând numele Domnului ori de câte ori jos, la bucătărie, i se întâmplă să lovească vreun scaun, să scape vreo lingură din mână sau să audă câinele lătrând aiurea prin curte.

La zece dimineața apare bărbierul.

E un napolitan bătrân, gras şi cam greoi care, pe când era la armată, acum patruzeci de ani, a cunoscut şi a luat de nevastă o piemonteză, o fată bătrână cu ceva bani. De zece ani, în fiecare dimineață, la ora zece fix, soseşte cu paşi înceți, gâfâind, împingând bicicleta cu mâna pe suişul care începe de la gardul nostru, credincios întâlnirii obligatorii care îl leagă de colonelul Giacomo Illuminati.

— Ce mai face domn' colonel? îi şopteşte Caterinei care-l aşteaptă în curte.

— El? Mai bine decât toți dracii şi toți sfinții la un loc… Câmpul, în schimb… răspunde femeia.

Dar se opreşte aici: bărbierul nu se pricepe la lucrul câmpului aşa că n-are niciun haz să-ți verşi focul povestindu-i de viile căzute în paragină, de țăranii plini de pretenții, de piersicile pe care nu le culege nimeni şi care putrezesc la poalele pomilor.

— Vă aduc apa.

Pleacă la bucătărie. Până se întoarce ea, bărbierul e deja gata, cu halatul alb şi tava pe care duce, în bună rânduială, tot ce-i trebuie, inclusiv lighenaşul în care bătrâna Caterina toarnă apa. Pe masa de piatră de sub tei, gemăntănelul lui Liberato Lonero zace deschis şi gol.

— Atunci eu mă duc… şopteşte el.

— Mergeți, mergeți, spor la treabă, răspunde Caterina cu ciudă.

— Matale eşti aici când cobor? Ştii, câinele…

— Dar nu vedeți că-i în lanț? De ani de zile veniți aici

şi încă nu v-aţi împrietenit cu prostu' ăsta de câine, i-o întoarce Caterina.

Bărbierul traversează camerele de la parter fără niciun zgomot şi o ia în sus pe scări. Are un mers catifelat şi toate gesturile lui par reculese, tăcute, de parcă ar asculta de maşinăria unui ceasornic, pentru că Liberato Lonero nu numai că are propria lui frizerie, dar mai bărbiereşte şi morţii şi are o mână blândă şi uşoară fulg.

Pe când suie începe deja să învârtă cu pămătuful în lighenaş, trecând de la apă la săpun, ca să aibă instrumentele gata pregătite la momentul cuvenit. La capătul scărilor se opreşte, ascultă. În dosul uşii pictate e linişte şi atunci omul apasă încetişor clanţa. După ce s-a strecurat lunecos în odaie, se mişcă repede, precis, aşază tava pe colţul mesei lăsat liber anume pentru el, dă puţin perdeaua la o parte.

Camera nu e mare, e încărcată însă cu fotolii, scaune, scăunelul de rugăciuni, o masă cu maldăre de cărţi şi ziare în cea mai desăvârşită dezordine. Penumbra de-abia lasă să se desluşească tapetul denumit persan din pricina arabescurilor împletite şi a desenelor geometrice care se înlănţuiesc şi se întretaie ca într-o tapiserie. O geană de soare luminează rama de ghips aurit încadrând portretul oval al lui Giuseppe Verdi, în culori dense, parcă umede.

Patul e un fals „empire", cu baghete de metal de care ar trebui să stea prinsă o plasă contra ţânţarilor care însă n-a existat niciodată.

Colonelul zace perfect nemişcat, cu braţele întinse peste marginea cearşafului, cu nasul împungând în afară. Capul i se reazemă pe două perne, iar paloarea lui meridională e întunecată de numai câteva riduri.

Poate că somnul său nu e atât de orb încât să nu fie străpuns de un licăr de conştiinţă, totuşi Lonero n-a avut niciodată surpriza de a-l vedea tresărind, făcând vreo mişcare.

Respirând cu gura deschisă, bărbierul îl săpuneşte cu scrupulozitate, apoi începe să-l radă proptindu-şi cât mai puțin cu putință burdihanul de marginea saltelei, iar la sfârşit înlătură cu colțul prosopului, printr-o mişcare ondulată, ultimele mici urme de săpun. Îşi adună ustensilele, ridică tava, întredeschide uşa.

Uneori când e deja cu un picior afară, îl ajunge din urmă un suspin, un gâfâit.

— Tu eşti, Lonero…

— Da, să trăiți, domn' colonel, bună dimineața… şopteşte bărbierul fără să zăbovească, după care închide uşa cu grație şi coboară uşor treptele.

Ceva mai târziu se scoală, în sfârşit, şi colonelul Illuminati. Caterina îl aude tuşind şi umblând prin baie şi atunci se grăbeşte şi ea să-i prepare cafeaua. Apoi tot ea trebuie să suporte în tăcere, cu o străveche răbdare, ca bătrânul, coborând la parter şi văzând tava cu cafea, să înceapă tărăboiul, ocărind orbeşte ceaşca, lingurița, poziția şervețelului de dantelă de pe tavă şi molfăind înjurături cu privire la nenorocirea, imbecilitatea, abuzul grosolan de încredere al tuturor față de el.

Abia atunci înseamnă că e gata treaz şi, prin urmare, dușman a toate cele.

Se retrage în camera mare, pe vremuri mobilată cu nenumărate fotolii şi canapele de trestie. Acum, razele care pătrund prin ferestrele zăbrelite nu mai luminează decât o masă uriaşă. Zidurile sunt şi ele goale, cu excepția unui perete pe care atârnă hărți militare. Una e harta tranşeelor de pe câmpul de bătălie de la Tolomino, alta prezintă direcțiile de atac ale trupelor austriece şi germane pe malul drept şi pe cel stâng al râului Isonzo, alta e planul „T" al generalului Capello, pe care sunt trasate succesiv liniile de înaintare a trupelor germane şi austriece între Isonzo şi Piave.

Pe masă se află felurite alte hărți, însemnări, un text al generalului Caviglia, altul al austriacului Schwarte, *Notele* lui Capello, *Amintirile* lui Ludendorff, o colecție de

broşuri cu ordinele de operaţiuni, fonograme, buletine de zi şi coli mari albe fixate cu pioneze.

Problema constă în a bloca Alpenkorps-ul bavarez care, pornind de la tranşeele din Tolomino pe ceaţă, la ora opt, în dimineaţa zilei de 24 octombrie 1917, pe malul stâng al Isonzoului, declanşează marea ofensivă a Puterilor Centrale împotriva Italiei. Bavarezii trebuie opriţi cu orice chip pe coasta de la Raunza, dar acolo, aşa-zisa „linie de rezistenţă" prevăzută de Cadorna şi Capello nu se compune decât din două batalioane din brigada „Taro", iar la asta se adaugă şi ceaţa care îi orbeşte cu totul pe mitraliorii noştri.

Cadorna şi Capello nu s-au dezis niciodată de concepţia lor ofensivă şi, absorbiţi cu totul de problemele atacului, au lăsat de izbelişte liniile din spatele frontului şi, chiar şi atunci când s-au resemnat să prevadă oarecari proiecte de apărare, le-au vrut elastice, lesne de întors pe dos, ca o mănuşă, da, chiar aşa... uşor de preschimbat în intenţii şi manevre ofensive. Şi nu s-au încrezut decât în ultimă instanţă în recentele dezvăluiri ale dezertorilor austrieci, adică în iminenta mare ofensivă a duşmanului. Şi nici deştepţii din Antantă, galii şi englezoii ăia, prieteni cu noi doar când le vine lor la socoteală, nici chiar ei n-au crezut în posibilitatea unui atac, motiv pentru care şi-au permis luxul de-a retrage de pe frontul italian 99 de guri de foc de calibru mediu, tocmai în septembrie, în plus anulând trimiterea celorlalte 102 promise de luni de zile! În septembrie: adică tocmai atunci când, graţie revoluţiei ruse, Puterile Centrale şi-au putut retrage zeci de divizii de pe frontul de est pentru a le muta pe cel de vest...

Păi, cu o sută de puşti şi două mitraliere, mai exact cu o singură companie a brigăzii „Napoli" răspândită pe un kilometru de-a lungul liniei de front, cum, mă rog, să opreşti batalionul al şaselea din divizia a douăsprezecea silezianã năpustită spre Caporetto? Chiar de-ar rezista ei până la unul şi de-ar spori asaltul asupra grupului

Krauss, ai noştri din Corpul IV de armată ar rămâne izolaţi imediat ce silezienii, veniţi dinspre sud, ar ajunge la Caporetto…

Linia Volzana din faţa râului Isonzo, unde sunt silezienii şi Alpenkorps-ul bavarez, trebuie fortificată la vreme şi la fel şi valea Plezzo, în faţa grupei Krauss. Dar aceste probleme implică ansamblul poziţiilor noastre, este necesar să iuţim ariergarda, să o scăpăm de cantonamentele inutile, să o curăţăm de diversele femeiuşti, de cuconetul de la societăţile de binefacere, cu atât mai încurcă-lume cu cât sunt mai ilustre, să facem vânt tuturor găştilor de paraziţi, intriganţi, politicieni şi să sporim, în sfârşit, eficienţa liniilor de aprovizionare şi de legătură. Să dăm afară imediat, dacă se poate, cu biciul, indivizi de genul ofiţerilor aceia din anumite comandamente, care, în timp de şapte zile au plimbat două regimente de puşcaşi, al doilea şi al nouălea, mai întâi de la al IV-lea la al VII-lea corp de armată, apoi din nou la al IV-lea, iar în cele din urmă, din poziţie în poziţie, până când, în sfârşit, s-au hotărât să-i lase în pace tocmai la ora două a zilei de 24 octombrie, adică după ce se declanşase atacul inamic!

Trebuie fixată o nouă linie de apărare şi trebuie întărite cele două văi cu baterii de 75 şi cu altele trase de cai. Cu un amplasament conceput numai pentru atac – minte de generali plini de fireturi, care nu fac decât să umble cu damele la braţ – ori îl opreşti pe inamic de la primul asalt, ori te vezi silit să-l laşi să pătrundă în golul pe care tu însuţi l-ai lăsat în urma ta, aşa încât deschizi drum liber bavarezilor şi silezienilor până la Tagliamento, ba poate până la Piave! Trebuie să adoptăm o strategie mai suplă, cum au ştiut să facă nemţii şi austriecii lui von Below, von Arz, ai arhiducelui Eugeniu, şi să modificăm tirul artileriei noastre. Artileria germană n-are nevoie de încadrare, ea aplică metoda tirului calculat.

Cu creionul în două culori el înseamnă pe hartă noul

amplasament al trupelor şi creează o breşă în spatele liniilor avansate, un soi de pâlnie scurtă, de la Tagliamento şi până la Isonzo, uşor de străbătut pentru aprovizionări rapide şi trupe uşoare.

Cadorna are forțe de douăzeci de ori mai mari decât avea Bonaparte în 1796, dar Bonaparte măsurase şi socotise matematic liniile geografice veneto-friulane, fără temeri inutile şi nătânge cu privire la raportul strict de forțe! În ciuda generalilor cu fireturi…

A doua cafea şuieră în colțul camerei unde se află lampa de spirt care a afumat o lungă fâşie de perete.

Colonelul Illuminati suflă peste fitil, îşi toarnă cafeaua, se gândeşte la ce a spus Garibaldi despre soldații care fug: „Rup rândurile? Lăsați-i să le rupă! În anumite situații cu animalul om trebuie procedat aşa cum ai proceda cu animalul bou… Mulțumiți-vă că-l aveți chiar şi pe flancuri sau la coadă… La un moment dat ceva îl va opri, un râu, un munte, setea… sau, poate, o frică mai mare… Atunci înseamnă că a sosit timpul: regrupează cum poți animalele-oameni, dă-le mâncare, băutură, odihnă şi, când vor fi sătui, odihniți şi cu moralul ridicat, îşi vor aminti singuri de fuga lor ruşinoasă, de datoria încălcată şi de glorie…”

Aşa-i. Numai că pentru asta sus-numitele animale-oameni trebuie să aibă un conducător de turmă care să nu fie el însuşi un bou, un dobitoc.

— E voie? A venit țăranul care… se aude vocea Caterinei de după uşă.

— N-am nimic de discutat cu el! o întrerupe imediat colonelul.

— Dumneavoastră poate nu, dar el ar vrea…

— El care, el ce? urlă colonelul. Nu vreau să am de-a face cu ticăloşii ăştia. Cum trebuie să ți-o mai spun? În arăbeşte? Descurcă-te matale! Nu ți-ai vârât întotdeauna nasul în tot ce priveşte via? Acum descurcă-te! Ați vrut republică, na-vă republică!

Bombănitul Caterinei se îndepărtează.

„...de fuga lor ruşinoasă, de datoria încălcată şi de glorie", deci.

Dar vezi de vără asta în capul lui Cadorna, care a stat întotdeauna departe de trupă, care n-a avut niciodată încredere în soldaţi, care îl consideră pe infanteristul italian incapabil să reziste pe Piave şi de aceea propune guvernului nici mai mult nici mai puţin decât să facă pace separată cu inamicul. El, adeptul ofensivei continue până la victorie, ciracul lui, Capell care îndrăzneşte să vorbească de „comportarea prea puţin energică a unora dintre trupe.. Cadorna, încă unul dintre generalii ăştia piemontezi! De la Custozza îi tot suportăm: cinici, găunoşi, se mândresc doar cu faptul că ştiu să chefuiască, Cadorna ca şi celălalt, jucătorul ăla de popice, ticălosul ăla de astigian, cu dovleacul lui gol, reprezentant perfect al poporului ăsta de sclavi: e de-ajuns să ştii povestea vieţii lui, de la 24 octombrie 1917, orele 20, când era comandantul celui de al XXVIII-lea corp de armată, până în septembrie, douăzeci şi şase de ani mai târziu, e de-ajuns povestea asta ca să ne califice aşa cum meritãm... La naiba cu piemontezii ăştia, generali sau ţărani, tot o apă şi-un pământ, cu Giolitti în frunte, maestru în eşecuri şi în jocul dublu... piemontezii ăştia mincinoşi, meschini, care nu văd la o palmă dincolo de interesul lor şi o dată nu s-ar gândi şi la binele Naţiunii... Şi mai îndrăznesc să-i vorbească de rău pe Burboni! Ei, care au jefuit sudul, care au făcut din unitatea naţională o negustorie, ei sunt adevăraţii mafioţi, birocraţii...

Îşi bea cafeaua, măsurând de sus primele schiţe ale noii manevre strategice care va deplasa pe hartă diferitele baterii de 75 şi va reduce frontul corpului IV de armată, cel mai ameninţat de-a fi încercuit în valea Plezzo.

Apoi se aşază şi, încet, reflectând, ascute mai întâi capătul albastru apoi cel roşu al creionului bicolor. Cele două conuri de la capete trebuie să iasă perfecte şi, într-

adevăr, de sub briceag se răsucesc, fără o aşchie, fără o întrerupere, două fâşiuțe şerpuitoare de lemn.

În sfârşit pune briceagul la loc în cutia lungă de argint care l-a urmat pretutindeni, din cortul lui din Libia până în tranşeele de pe Cars şi în ultimul asediu din războiul acesta, în manevrele de vară ca şi pe mesele atâtor cazărmi, iar acum şi aici, pe pământul acesta moştenit şi duşman, care i se sălbăticeşte în jur, parcă din ciudă pe marea de la Salerno, marea lui adâncă, la al cărui albastru acum nu mai poate ajunge decât prin notele molatece ale vreunei cançonete auzite la radio… În loc de toarte cutia are două acvile cu aripile întinse, şi adăposteşte în perfectă ordine gumele, sticluțele cu tuş, un coupe-papier din fildeş, un compas, elastice de diferite culori strânse în mănunchiuri, un dublu-decimetru…

II

Urma să ne întâlnim la cafeneaua Greco.

— De ce tocmai aici? o întreb.

— Uite-aşa. O superstiție. Îți explic mai târziu, îmi răspunde zâmbind.

Ochii îi strălucesc şi are aerul acela uşor triumfător şi copilăresc care îi îndulceşte trăsăturile de îndată ce apare un prilej de bucurie. În schimb eu, ca întotdeauna când o văd, simt dimpotrivă că mă umplu de venin.

— Zi mai repede, s-o sfârşim odată, o invit eu fără chef.

Refuză cu un semn, satisfăcută că mă poate sili să accept jocul. Şi, fireşte, e perfectă, are până şi curea albă la ceas deoarece a venit primăvara, deşi cam furtunoasă, deşi afară strada e un culoar vinețiu.

— Ce-i? întreb eu sperând că va rupe ea tăcerea compactă şi suspicioasă care împovărează începutul tuturor întâlnirilor noastre.

Refuză iar, fără să-şi piardă surâsul.

E proaspătă, odihnită, cu siguranță că aseară s-a culcat odată cu găinile pentru ca azi-dimineață să se poată prezenta în deplinătatea forțelor, radiind de bună dispoziție.

Aştept să vorbească şi între timp mă uit după chelner care umblă de colo-colo legănându-se, încă în cămaşă şi cu pantalonii negri fluturându-i în jurul gleznelor. În câte un colț, pe sub măsuțe, zac grămăjoare de rumeguş. Salonaşul barului e gol, printre coloane se vede băiatul de la tejghea, tânăr, gras şi cu ochelari, care lustruieşte suprafața de metal manevrând buretele şi boscorodind-o în glumă pe casieriță care s-a ridicat de pe tronul ei şi aranjează cu atenție sanvişurile sub placa de sticlă. Aurriturile şi umbrele, toate ancadramentele, volutele de marmură, catifelele, petele întunecate ale tablourilor de pe pereți le simt de parcă mi-ar sta în cârcă.

Afară, un băiat de prăvălie a alunecat pe trotuarul ud răsturnând coşul plin cu pachete, şi drăcuie în vreme ce chelnerii, apăruți agale în uşă, îl încurajează glumind. Se aude zgomot de obloane care se ridică, vânzătorii încep să se arate în pragul magazinelor.

Îmi stăruie în ochi imaginea bulevardului Roma traversat în zori ca să ajung până aici şi mă simt respins de această amintire noroasă, de copacii umiliți de ploaia nopții, de oamenii făcând echilibristică printre băltoace, de mutrele lor ursuze sub un cer care a turtit acoperişurile.

— Deci! o invit eu din nou fără să-i arunc nicio privire.

Sunt sigur că geamantanele îi stau gata pregătite jos la poartă, impecabile, fără o zgârietură, fără nici cea mai mică încrețitură a pielii, cu marca bine lustruită.

— Ah, nimic special, se resemnează ea cu răceală. Asta e singura cafenea din Roma unde au Amer Picon, deşi nu ştiu să-l servească cu gheață. Ar trebui să ții minte. Şi m-am gândit…

— Ascultă-mă bine, Lu… încep eu.

— Ştiu, ştiu, nu vreau să te plictisesc, fii liniştit. Nu am nici cea mai mică intenție să dezgrop cai morți. Cu asta suntem amândoi de acord. E o călătorie pe prietenie şi-atât. Mergem împreună numai ca să ne ajutăm la nevoie. De acord, n-ai nicio grijă! Vocea ei e întotdeauna sigură, nu se întâmplă o dată să încurce vreo silabă, oricâtă încordare ar măcina-o pe dinăuntru. N-am să te plictisesc, crede-mă. Amer Picon-ul era numai o superstiție prostească. E bine aşa?

Încuviințez din cap şi pe dată simt că-mi pare rău: într-un fel încâlcit, dar neîndoielnic, îmi pare rău că am încurcat până într-atât lucrurile. Acum s-a mai ivit şi excursia asta! A apărut întâmplător, din deşteptarea unor nostalgii cu totul oarecare, în serile irosite la restaurant sau la cafenea, unde ne ținem unul altuia o tovărăşie care altfel nu şi-ar mai găsi niciun temei. Mie excursia asta îmi păruse întotdeauna improbabilă, o iluzie plăcută în voia căreia puteam să mă las din când în când: şi când colo iată că ar trebui să pornim chiar astăzi.

— Ascultă, Stefano, îmi spune atingându-mi o mână, dar retrăgând-o îndată pe a ei, nu mai ai chef, nu-i aşa? Sau preferi să pleci singur? Spune dacă-i aşa! Nu-ți fac scene, jur!

— Nu, nici vorbă…

— Nu mai ştii dacă vrei să mergi sau să rămâi. Aşa-i?

— Poate…

— Pot să-ți dau un sfat?

Se reazemă cu coatele pe masă, amabilă, atentă, gata să facă orice, să râdă sau să plângă, să se lupte sau să cedeze, după cum va bate vântul peste câteva clipe, numai să-mi fie pe plac, să se sacrifice de a-mi fi oricum

pe plac. Simt cum bunătatea aceea a ei începe să se închege, pentru a mă încercui din toate părțile, cu o mare de atenții, de îngrijiri generoase, de prevederi în care ştiu că încet, încet mă voi scufunda, fără un gest, fără să pretind nimic nou, nimic altfel.

Reia:

— Întotdeauna ai făcut la fel, în clipa când trebuia să pleci te apuca dispoziția contrară. Pe urmă, însă, îți trecea imediat şi te simțeai bine, ar trebui să ții minte chestia asta. Ascultă-mă: nu irosi aceste puține zile de vacanță. Ani de-a rândul n-ai contenit să-mi vorbeşti de blestematul ăla de Piemont, de casa voastră bătrânească, de tatăl tău, colonelul, etcaetera. O să-ți facă bine să mergi până acolo. Şi, în afară de-asta, este o vizită ideală: cinci zile, soseşti, străluceşti şi pleci acasă înainte de-a face vreo boacănă. Iar pe tine condusul maşinii te-a relaxat întotdeauna. Eu rămân aci sau vin cu tine, tac sau vorbesc, cum vrei tu. Ştii că nu-ți fac probleme, că mă împac oricând cu orice. Hotărăşte tu. Ba, mai bine, nici nu te gândi la mine, pleacă şi nu-mi trimite nici măcar o vedere. Excelent! N-ar fi prima dată. Dar nu-ți irosi astea câteva zile. Dacă rămâi la Roma, e sigur că te-apuci imediat de lucru ca un nebun. Te cunosc eu. Era totul atât de limpede, de hotărât... Nu te teme, o să mă țin de cuvânt... N-am să te sâcâi, dacă asta, e ceea ce te sperie...

— Cam aşa, zic.

Dă din cap, nu mai ştie ce cuvinte să mai caute şi aşteaptă. Are dreptate şi ştie că are, dar nu-i pasă de asta, pentru că faptul că are dreptate nu face decât să-i sporească tristețea şi însingurarea.

— Ai băut deja o cafea? întreb eu.

Încuviințează fără să mă privească.

— Dar de ce nu vine nimeni să ne întrebe ce dorim! protestez eu pironindu-i cu privirea pe chelnerii care strâng rumeguşul de sub mese.

— Eşti obosit. N-ai dormit. Aşa-i?

— Nu.

— Ai visat din nou chestia aia? încearcă ea pe şoptite.

— Nu, nu, protestez eu.

Suspină, aşteaptă, iar eu nu ştiu cum să încep, ce să-i spun.

— Judecă şi tu. Spui mereu că trebuie să fim cu judecată şi pe urmă… murmură ea.

— Fie, mă decid eu. Să zicem că plecăm. Şi dacă, după aia, mă fac, ca întotdeauna, scârbos?

Iat-o! E din nou sigură pe ea, a înțeles că primul bolovan a fost urnit. Acum întinde uşor, foarte uşor, mâna spre mine:

— Dragul meu, spune, tu eşti liber să faci ce vrei. Chiar atunci când vrei să treci drept victimă, ştii prea bine că nu mişti un deget decât pentru ce-ți convine ție. Între noi putem s-o recunoaştem. Eu una am să fiu cât se poate de cuminte, jur. Cum să te conving, să-ți dau în scris, cu parafă? Iar tu nu te mai gândi de pe-acum cum o să fii şi ce-o să faci… Cum o să fii aşa o să fie bine. De ce pufneşti? Vorbesc prea mult?

— Uneori eşti aşa de grozavă, de frumoasă, de bună, încât ai trebui omorâtă, îi răspund.

— Înțeleg perfect, şopteşte serioasă.

— Nici nu mi-am făcut geamantanul.

— O să-ți ia doar un minut. Peste o oră am putea… ai putea fi în afara Romei.

— Aşa-i, zic eu.

— Şi acum, puiule, nu-ți inventa cine ştie ce alt necaz, zâmbeşte ea atentă. Mergem frumuşel în bătrânul, nobilul, plicticosul tău Piemont, îl bați pe umăr pe taică-tu, colonelul, faci puțin pe grozavul, în stil roman, la cafenea cu prietenii care sigur că au făcut burtă, şi ne întoarcem. Ce vrei mai frumos de-atât…

— Bine, bine…

— Dacă dragostea pe care ți-o port eu nu e în stare să servească în treburile astea nici cât o prietenie, atunci…

— Nu aşa, Laura…

Mă priveşte, mijeşte ochii pentru a-mi spune că am dreptate, că ştie că a greşit, că n-o să se mai întâmple.

— Ai încredere, murmură apoi. Ai răbdare o clipă, o singură clipă, ai încredere…

Afară vremea trebuie să fi devenit şi mai mohorâtă. Chelnerii au aprins luminile, în salonaşele goale catifelele aruncă umbre în tonuri calde, vinele marmurei de pe mese se detaşează sângerii.

— Ştiu bine că eu sunt singurul tău prieten, şopteşte. Şi nu e o sarcină uşoară…

— E în regulă, dar hai să n-o luăm mereu de la cap, răspund eu. Altfel o să sfârşim prin…

— Da, mă întrerupe cu elan. Dar vreau să-ți mai spun o dată: n-am să te sâcâi. Ai să vezi. Tot anul ăsta am fost cum trebuie, nu-i aşa? Spune tu dacă nu-i aşa? Şi în călătoria asta o să fiu şi mai bine: exact ca un bătrân camarad de arme…

— Lu, nu trebuie totdeauna…

— Taci! Nu mai spune nimic, zâmbeşte ea cu neastâmpăr. Fii şmecher, altfel îmi piere tot curajul. Mie îmi convine aşa şi mi-ar conveni oricum. Ştiu eu! Tu însă nu-mi spulbera curajul, doar atât îți cer…

— Atunci întoarce-te acasă înainte să reînceapă ploaia, îi spun fără a mai cuteza s-o privesc în ochi. Peste jumătate de oră trec să te iau…

Încuviințează din cap, dar nu se ridică, stă cu mâinile împreunate peste mânuşi şi peste geantă.

— Mai întâi comandă, te rog, Amer Picon-ul, şopteşte întorcând şi ea privirile.

Plouă, e o ploaie cleioasă care face asfaltul lunecos. Aburi înalți se ridică din câmpie, stagnează în văile mici, strălucitor de verzi în iarba de aprilie, tăcute, sub cerul care a dobândit parcă un cenuşiu uniform, cât vezi cu ochii. Din când în când, prin negură se întrezăresc pâlcuri de case, sate adunate ghem, cu ziduri galbene-cafenii îmbibate de apă.

De la ieşirea din Roma n-am schimbat o vorbă, drumul e aproape pustiu, doar câteva camioane încete înaintează greoi, pe ferestrele coborâte pătrunde intermitent o adiere neaşteptată. Sunt obosit, orele nedormite m-au împâclit, dar am măcar avantajul de a nu mă putea gândi la nimic concret. Mi se pare de necrezut că m-am urnit cu adevărat în această călătorie care, pe vremea când o plănuiam şi-o demontam bucată cu bucată, era grandioasă, în vreme ce acum, dacă aş fi în stare s-o examinez cu luciditate, mi-ar părea lipsită de orice sens şi chiar forțată.

Astăzi, cu oboseala asta, n-o să pot conduce prea mult. Din când în când simt că Laura se întoarce uşor, numai cât să mă privească, şi tace ca să câştige mai mult timp, mai mulți kilometri în urma noastră; poate că nici ea nu crede în consistența acestei călătorii. Probabil că a hotărât să-mi lase mie prilejul sau cheful de-a înfiripa o conversație, pentru că stă cuminte cu mâinile în poală, iar uneori mai aprinde câte o țigară întinzându-mi şi mie pachetul, fără a rosti o vorbă. La două sau trei depăşiri, s-a uitat şi ea în spate şi în față, parcă pentru a-mi demonstra, tacit, prezența ei atentă, dedicată integral mie şi călătoriei.

— Dacă vrei o cafea… zic eu.

Scutură din cap zâmbind. Este evident hotărâtă să mă lase în pace, să stea de-o parte, vigilentă. Chiar de-aş încerca eu s-o provoc, într-un fel sau altul ea tot ar reuşi să pareze lovitura.

Poftim, ăştia suntem noi şi astea-s surogatele noastre după iubirea fulgurantă care a fost odată şi care ne-a constrâns la imaginea rigidă a unui cuplu: ea, închisă în carapacea ei, la adăpostul încăpățânării ei, al dăruirii ei nesfârşite, ilogice, care poate rezista şi îşi poate afla o justificare numai sporind, inventând noi manifestări şi noi dovezi de devoțiune, de meticuloasă fidelitate, iar eu…

După atâta vreme când am trăit aproape contopiți

unul în celălalt, cu deosebiri minime şi prin urmare exaltante, după ce am ajuns la capătul intimității şi am consumat întreaga încărcătură emoțională pe care o poate da iubirea, iată-ne astăzi pe amândoi intimidați, luând-o de la cap cu mii de precauții în cuvinte şi gesturi, căznindu-ne, pe tăcute, să salvăm rămăşițele a ceea ce am avut odată.

În amintire continui să mă îndrăgostesc de ea cu zvâcniri neaşteptate şi solitare, pe care însă nu le mai pot nici mărturisi nici manifesta: aceasta – ştiu, am priceput-o – face parte dintre acele lucruri pe care nu reuşesc să mi le explic, dintr-o desfăşurare întortocheată şi misterioasă chiar şi pentru mine. Nu mai ştiu să-mi desluşesc propria existență, s-o descifrez, iar ea purcede rostogolindu-se ca o avalanşă de pietre funeste una alteia…

Poate că între Laura şi mine totul este strâmb pentru că la vremea cuvenită nu ne-am resemnat să trăim o viață normală în doi, singura posibilă, care ne-ar fi legat zi de zi unul de celălalt şi care, înainte, ne-ar fi ferit de excese, iar acum, de divergențe.

Ne revedem în aceleaşi locuri, cu aceleaşi cuvinte, ştiind însă că ne-am schimbat. Mâncăm, bem, ne sărbătorim între noi, ne cunoaştem unul altuia obiceiurile, avem grijă să le respectăm, să ni le protejăm reciproc, iar lucrul acesta e chinuitor, e o înfrângere. Ne-a lipsit curajul unei despărțiri, poate salubre: Lu a rămas atunci la Roma, încăpățânându-se să-mi poarte de grijă, să mă ocrotească, credincioasă în toate, şi toate parcă s-au risipit ca fumul, s-au înceţoşat într-un soi de îngăduință, de devoțiune reciprocă şi de solidaritate, de complicitate. De mai bine de un an raporturile noastre au devenit o relație de strictă prietenie, de înțelegere omenească, iar când Lu zice, pe deplin conştientă, că este singurul meu prieten, o spune numai ca să se agațe cu amândouă mâinile de această noțiune, ca să se felicite când o descoperă adevărată, ca s-o apere cu

îndârjire dacă împrejurările par s-o pună la îndoială.

— Cum merge?

Dă din cap afirmativ, adică merge bine, cum nu se poate mai bine, şi zâmbeşte.

În parte, anul acesta încâlcit i-l datorez şi ei, un an în care am observat că nu mă mai împac cu o droaie de oameni, cu o droaie de amintiri, de idei şi de situații, decât poate doar pentru a le accepta cu aceeaşi milă clisoasă care pe cât sporeşte pe atât mă prinde mai strâns în laţurile ei contradictorii.

Aşadar, asta ar trebui să fie nemaipomenita călătorie care să mă ajute pe mine să pun ordine în toate, să-mi găsesc vechile energii vitale în care mi-am pus întotdeauna încrederea! Nici măcar Laurei nu-i pot spune cât mă vlăguieşte simțământul acesta de decepție, cât sunt de mohorât pentru că această epuizare, această sfârşeală lăuntrică se cangrenează devenind o boală adevărată, vicleană, care dă naştere unor mereu noi focare. Nu-i pot spune că mă simt istovit ca un țăran rupt de trudă şi de greutăți care, orice vârstă ar avea, rezistă bizuindu-se pe unicul sprijin pe care-l mai simte încă eficace: stomacul merge bine, spune el. şi continuă să se spetească într-o trudă la care oasele şi muşchii lui nu mai fac față, într-o durere pe care sufletul, prea firav şi neapărat, nu mai poate s-o încapă.

— Mai degrabă *ție* ți-ar trebui o cafea, o aud spunând.

— Nu, răspund eu. Dacă am putea merge ceva mai repede şi nu s-ar aluneca aşa de tare, poate că am reuşi să ajungem la Todi, iar de acolo să coborâm la lacul Bolsena… Ce zici? Încercăm?

— Minunat, râde ea. Eu sunt oricând mulțumită, cu condiția să n-o luăm pe drumul cel mai scurt. Mâncăm pe malul lacului, poate sub o umbrelă. Şi-o să vezi că n-o să plouă, sunt sigură… Mi-e deja foame.

Drumul suie şi coboară într-un cenuşiu compact, iar aerul e acru şi adastă întunecos şi uitat în tufele care

ici-colo prind fâşia de asfalt ca într-o menghină. Din loc în loc, la marginea câmpului, se înalță țuguiele unor căpițe putrezite.

Încerc să-mi revin:

— Hai să facem o călătorie frumoasă! Lu, trezeşte-te!... Şi dacă ne întâlnim cu maşina tânărului Werther dăm buzna în ea, facem o manevră gen „Şoferii iadului”... La urma urmei el poartă toată vina! El a fost primul care a început să se văicărească de toate...

Râde parcă descătuşată, brusc atentă la întinsul câmpiei, la tufele nemişcate şi lugubre în ploaie.

— Ai să vezi, începe apoi. Ai să vezi ce invidioşi o să fie foştii tăi prieteni. Ei complet năpârliți, nişte provinciali amărâți, roşi de ulcer, înalți de-o şchioapă... Nişte avocați prăfuiți... Iar tu: proaspăt, sigur, ajuns la Roma...

— Ajuns ce, Lu?

— Mă rog, situația pe care ți-ai făcut-o tu la Roma, la numai treizeci şi trei de ani...

— Grozavă situație, ce să spun, o reuşită ce nu s-a mai văzut, o contrazic eu.

Mă observă cu o privire iute şi bănuitoare, dar imediat surâde din nou în felul acela al ei, uşor victorios.

— Hai, vaită-te! insistă ea. Aş vrea să văd cine altcineva, ajuns la Roma, singur ca un câine, fără un ban în buzunar, ar fi reuşit...

— Lu, hai să cădem odată de acord şi să nu mai vorbim toată vremea numai de mine, e-n regulă? spun calm. De mine şi, în general, de noi. Ce subiect mai e şi ăsta... Să nu ne tot vârâm cu de-a sila în chestiuni sufleteşti...

— Bine, acceptă ea convinsă. Să nu ne gândim decât la drum, să fim veseli, veseli...

Scoate o țigară, o învârte între degete, o bagă la loc în pachet.

— Nu, hotărăşte imediat. Vreau să-mi port de grijă,

vreau să mă simt bine… Şi tu la fel, nu? Să călătorim în linişte, fără nicio exagerare, ca nişte turişti cum se cuvine… Şi n-are decât să plouă!

— Bravo! o încurajez eu.

Petele lăbărțate zugrăvite în depărtare de pădurile care suie coastele dealurilor par să se piardă în dunga desenată de ploaie. Dintr-o căruță oprită la marginea drumului, o figură aspră şi țepoasă de bărbat, ascuns sub umbrelă, ne priveşte îndepărtându-ne.

— Am senzația că umblăm de-o săptămână, suspină Lu cu încântare.

Încerc să prind puteri, dar simt că nu-s în stare să desfac ghemele acelea de regrete, de apatie întunecată, de duşmănie față de mine însumi, pe care le țin ferecate în piept şi care, de undeva din adânc, îmi otrăvesc orice dispoziție, îmi destramă orice pornire frumoasă. Aş vrea să nu fi plecat, aş vrea…

Ți-a plăcut întotdeauna să câştigi, îmi spun, şi încă nu te-ai convins că de-aici ți se trage tot răul. Te-ai pierdut sau mai bine zis te-ai încurcat singur, fără a avea inteligența de a te îndoi, şi asta tocmai în vreme ce continuai să crezi că toată încărcătura vitală irosită pentru a-ți umple zilele avea să conteze, la sfârşit, ca o sumă de fapte pozitive, fructuoase. Eşti un apucat, asta-i sigur, dar de speța cea mai urâtă, eşti făcut din aceeaşi plămadă cu cei care, în tranşee, se ridică în picioare ca să-i strige duşmanului: trage încoace! şi nu vrei să pricepi că adevăratul curaj e un altul, este un alt mod de a înțelege, de a acționa şi de-a concepe lumea dinăuntrul şi din afara ta… Oricum te mişti, creezi zăpăceală, o fi ea o zăpăceală generoasă, dar tot zăpăceală este; tu din mii de fragmente risipite vrei să recompui vasul armonios de la început… Eşti încă sigur că vei izbuti să-i târăşti pe toți cu tine în paradis, pe Lu şi pe colonel, pe bătrâna de Caterina şi pe neamțul ucis, purtările elegante şi bunul simț țărănesc, demnitatea profesională şi ura față de prejudecăți… Când erai mic

închideai ochii, credeai că lumea a dispărut şi că stă gata pregătită ca să apară la loc, ascultătoare, de îndată ce ai să ridici tu pleoapele. Iar acum continui să crezi că numai tu poți face față la strâmbătăți şi la dureri, că numai tu poți să le sileşti să urmeze calea dreaptă, adică cea pe care tu o socoteşti dreaptă şi paşnică, utilă tuturor. Eşti unul dintre blestemații ăia de oameni buni care pentru a nu răni pe nimeni sfârşesc prin a-şi înăbuşi viața lor şi a altora, cufundând-o în abisuri succesive de milă, în mila aceea afurisită şi uriaşă, de întins cu tonele peste relele lumii, kilometri de intenții frumoase şi de înțelegere, ca plasturele pe-o rană care astfel ajunge să supureze... Aminteşte-ți, încearcă să pricepi măcar astăzi sensul gesturilor tale mărețe, de exemplu acela când te-ai certat cu îmblânzitorul de tigri, în seara aceea la circ, n-aveai pe atunci nici douăzeci de ani, dar l-ai sfidat să te lase să intri în arenă, după gratii, aminteşte-ți şi încearcă să desluşeşti neastâmpărul ăsta al tău de a fi mereu un exemplu... N-ai încetat nicio clipă să socoteşti că lumea poate fi îmblânzită cu ajutorul rațiunii şi te-ai mumificat în pustiurile unei rațiuni înțelească doar ca o garanție, ca o cupolă binevoitoare şi transparentă care acoperă realitatea, dar poate că realitatea este altfel, ambiguă, sălbatică, obscură, şi poate că tu ai putea-o aborda numai făcând din celebra ta viață-rațiune un bisturiu, un ciocan sau o capcană... Altminteri vei continua să scormoneşti prin noroi, pe pipăite, încercând să pui mâna pe aşchia ta de adevăr, şi te vei mânji de tot, iar dacă, din întâmplare, vei da de ea, chiar ea, aşchia aceea, te va frige, îți va carboniza degetele...

Proaspăt, sigur de tine la cei treizeci şi trei de ani ai tăi, aşa zice Lu, şi nu-i exclus s-o şi creadă: dar tu cunoşti amestecul de vârste din tine, gândurile imprudente de adolescent, care se fărâmițează în contact cu oboseala bătrâneții care e gata să pună stăpânire pe tine până în vârful degetelor, şi simți cum

grăunțele de praf din motor scârțâie şi-i provoacă rateuri… Până una alta, însă, îi dai înainte, din inerție, chiar şi cu Lu. O cari după tine de colo colo, convins că o mai poți ajuta, că vei rezolva iarăşi totul, că vei învinge iarăşi şi iarăşi… Eşti ca doctorii ăia care nu se dezlipesc de bolnav, silindu-l să stea la pat, o zi şi încă o zi, şi nu obțin altceva decât că-l fac să se simtă şi mai neajutorat, mai neputincios…

— Te rog, spune ceva, sâcâie-mă, fă cât scandal vrei… Dar încetează cu muțenia, izbucnesc deodată.

Se întoarce să mă privească, n-a priceput prea bine şi e gata să repare lucrurile după prima mea eventuală ieşire, să facă orice numai să nu-mi creeze necazuri.

— Ce frumos e câmpul, chiar şi aşa ud, rosteşte în sfârşit. Îți vine să te opreşti la fiecare curbă…

— Ce tare mă poți plictisi cu georgicele astea ale tale, profit eu.

— Cine vorbeşte, tu, cu metamorfozele tale! replică prompt.

Râdem, totuşi suspicioşi, fără curajul de a rosti cuvinte simple şi adevărate, intimidați, ca întotdeauna, de subtila, excesiva cunoaştere a fiecăruia de către celălalt.

— N-ai nicio obligație să mă şi distrezi dacă mă cari după tine, spune Lu. Nu face eforturi… Nu e cazul…

— În sfârşit: iată-te iar fremătând din nări ca mama Grahilor…

Râde din nou şi, pentru o clipă, rămânem suspendați în acest echilibru pe care uneori izbutim să-l inventăm şi care, odată atins, ne apare vechi şi de nezdruncinat: ultim fruct al unor vremuri de perfecțiune de care ne e interzis să vorbim.

— Parcă am fi în noiembrie, e un aer ca la culesul viilor, zic eu.

— Sfinte! Ai şi luat mutra piemontezului cinstit şi rezervat, preocupat numai de moşia lui, râde Lu.

— Aşteaptă-mă aici, o invit oprind în piața din Todi.

Alerg la chioşc, cumpăr câteva felii late de friptură de porc, călduță. Mâncăm din hârtie, stând în maşină. Carnea e grasă şi sărată, se desface unsuroasă între degete. Privim în tăcere piața, ruptă parcă în fărâme şi cârpită la loc din mii de petice şi cusături mergând de la negru până la violet.

— Ce minunăție! oftează Lu.

E bucuroasă, se întinde să privească, mestecă şi pare să nu mai aibă niciun necaz. Eu, însă, nu pricep, stau locului şi-mi las privirile să alunece peste tot şi totul îmi apare precis, milimetric reprezentat, dar străin, dincoace de ceea ce trebuie. Scara lungă tremură în ploaia uşoară, iar de sub porticuri, din golurile negre ale arcadelor, răzbat voci tărăgănate. Lespezile de piatră lucesc ca un metal vechi, cerul stă umflat peste dreptunghiul decupat de ziduri.

— Vezi ferestruica aia… se întristează Laura.

— Hai să mergem!

— Mai am să-mi termin carnea. Şi mi-e şi sete, încearcă ea să se opună.

— Aruncă restul, decid eu nervos, şi simt cum îmi tremură degetele. Aruncă-l, altfel iar n-o să poți mânca la Bolsena…

Pornesc maşina dând ocol prin piața pustie, o peliculă de apă sfârâie sub roți, într-o clipă suntem iarăşi în mijlocul câmpului, hurducându-ne pe şoseaua dintre copacii nemişcați în ceață. Mă priveşte îngrijorată, nu ştie dacă să mă ajute sau să-mi lase timp. Iar eu conduc cu o furie înghețată pe coborâşul în serpentine, izbit parcă în muşchi de refuzul de la care nu m-am putut abține în clipa aceea de linişte, din piață.

— Se înseninează, spune Lu.

Mă aplec peste volan şi văd cerul străbătut de câteva fisuri albastre. Îmi dădusem seama încă dinainte de apropiata schimbare a vremii după zborul rândunelelor, care din razant la asfalt devenise acum înalt, depăşind vârfurile copacilor. Departe se deschide priveliştea

lacului Bolsena, o pată de un cenuşiu fraged în mijlocul verdeții.

— Spune ceva, o invit eu.

— Chiar! Altfel ai să-mi zici că te îmbolnăvesc de filoxeră, parcă n-aş şti! răspunde prompt pe un ton satisfăcut.

— Poate ar fi mai bine să lungim puțin drumul… încerc să reflectez. Mi-e de ajuns o singură zi reuşită cu colonelul şi de colindat prin sat. Ce zici? Dacă stau mai mult, mi-e frică să nu iasă cine ştie ce altceva…

— Perfect, comentează Lu.

Răsuceşte şi înfăşoară cu unghiile o fâşiuță de hârtie argintată scoasă de pe ambalajul țigărilor. Priveşte înainte drumul care se deapănă ondulat până la o porțiune dreaptă care pare să se ridice, lucioasă şi pustie, în fund.

— Ce ai? întreb.

— Nimic, mi se împotriveşte cu un zâmbet. Numai că ideea c-o să ajungem acolo mă cam sperie… asta-i tot.

— Nu fi dificilă, tărăgănez eu cuvintele, prefăcându-mă că mă vait. Fii şi tu ca toate femeile, care se salvează întotdeauna gândindu-se la ciorba pe care-o au de făcut şi la rufele pe care le au de cârpit…

— Măcar de-aş fi şi eu aşa… suspină Lu. Aş da orice să fiu şi eu plămădită aşa…

— Nu te mai gândi la asta. Acum coborâm la lac. O să bem şi-o să mâncăm ca hămesiții…

— Cu friptura de porc pe pilor… se lamentează ea decepționată. Nu mă văd în stare…

— Să n-aud! protestez eu. Lasă glumele! Mâncăm şi bem! Hai, trezeşte-te, fă tărăboi… Ne-am înțeles?

— Zici că e momentul s-o dăm pe tămbălău? murmură ea relaxându-se.

Pe malul lacului se întind şiruri de măsuțe goale şi un ospătar, târşâindu-şi papucii prin nisip, forfoteşte între restaurant şi masa noastră. Apa se mişcă uşor, de-abia încrețită, fața de masă e umedă sub mâinile noastre,

prin văzduh răzbat de undeva, de departe, bătăile unui clopot. Cerul se zdrențuie cu încetul, fărâme de albastru încep să se ivească, să zboare, să se întoarcă la loc, mai mari şi mai destrămate. E răcoare, o picătură de apă cade, din pomul de alături, pe fața de masă. Putem să ne zâmbim şi rămânem tăcuți bând şi privind valul mărunt care îşi repetă, mai departe şi tot mai istovit, bucla minusculă.

III

Trebuie să mă căznesc să-mi aduc aminte.

Nu ştiu dacă scotocind prin memorie în speranța de a face ordine pot să-mi vin cu adevărat în ajutor. Totuşi trebuie să mă cercetez, aşa cum un rănit cu oasele zdrobite, zăcând singur la pământ, începe să se pipăie cu grijă, să caute unde anume mai e încă teafăr şi unde, dimpotrivă, e deja pierdut, mort.

Trebuie să mă cercetez pentru că aceste amintiri zac străine de mine, înmormântate, sunt o învălmăşeală îndărătnică, o grămadă de uscături de care am scăpat fugind, devenind un altul.

Am fost un om ca toți oamenii, normal, voios şi agresiv, cită vreme am reuşit să trăiesc în afara mea, interesat numai de ceea ce urma să se întâmple, de zilele care îmi stăteau dinainte, pentru a le lua cu asalt şi a le cuceri.

Da, până acum un an am fost un om ca toți oamenii şi la birou, şi chiar mai înainte, în vremea studiilor sau a armatei, şi încă mai demult, când mi-a venit ideea să lucrez câteva luni într-o fabrică, iar colonelul mă vedea crescând şi acționând în chipuri atât de neaşteptate incit ajunsese să bănuiască în fiecare gest al meu o insultă la adresa lui şi nu catadicsea să-mi mai adreseze niciun cuvânt…

Dar pentru mine totul era drept şi coerent… Eu dădeam, iar lumea, adică biroul sau fabrica, universitatea sau cazarma, fetele, prietenii sau colegii acceptau şi mă lăsau să sper, mă lăsau să promit: era ca un joc în care deveneam tot mai priceput grație anumitor mişcări ce, firește, presupuneau o probă

ulterioară, aceea, însă, adevărată, decisivă, nobilă... Ceea ce dădeam şi ceea ce mi se cerea – în aerul mucegăit al aulelor universității sau discutând cu muncitorii în afara sau înăuntrul fabricii, ajutându-mi vecinii de pat, în cazarmă, să le scrie logodnicelor, să completeze mandatul cu banii de trimis acasă – erau pentru mine firimituri şi deşeuri, dar va veni ziua glorioasă, spuneam eu, spuneam noi... vor veni anii noştri de măreție când fiecare dintre noi se va arunca în viitoare, clocotind în sfârşit cu toată vigoarea sa bărbătească antrenată, intactă... Până când s-a vădit limpede, poate chiar prea simplu şi ironic, că pretenția de a da cât mai mult e o vină, o vină mai mare chiar decât a cere o recompensă însemnată... Pe tabla de şah nu era îngăduit decât acel unic simulacru de joc, tot restul era un vis fără rost...

Mi-aduc aminte de zilele când, din pricina unei infecții, a trebuit să port o faşă peste ochiul stâng: după scurt timp, imaginea camerei, a obiectelor şi chipurilor s-a aplatisat, spațiul s-a redus la o suprafață netedă, fără reliefuri. Simțeam o descumpănire mai mult morală decât fizică, orele nu se mai scurgeau, lumea vizibilă devenise surdă şi banală, încercam să grăbesc însănătoşirea cu pomezi şi comprese, convins că indispoziția aceea avea să piară ca prin minune de îndată ce aveam să-mi recapăt vederea ochiului bolnav. Până în ziua când am putut să-mi scot faşa. Iată însă că speranța mea de a reda spațiului şi contururilor cunoscute proporțiile fireşti mi-a fost dezamăgită, ochiul întârzia să-şi recapete puterea, ca şi cum ar fi fost alb, gol... Camera şi obiectele continuară un minut cumplit, lung cât veşnicia, să se mişte de-a lungul aceleiaşi suprafețe plate... Asta-i tot, o idioțenie...

Iar acum, nimic nu mai e cum trebuie: stau parcă rănit, observându-mă, încercând să înțeleg încotro s-o apuc şi de ce. Cheagul acela de certitudine țărănească pe care mă bizuiam cu atâta tărie este astăzi o ancoră

prea uşoară, nu mă mai lestează. În zadar încerc să-mi repet: ce-ți pasă, nu chipul adevărat al lumii trebuie să-ți servească ție drept oglindă, era cazul s-o fi aflat până acum… înainte de-a te văicări uită-te mai bine în jurul tău, uită-te la necazurile altora, trage aer în piept şi nu te mai căzni să pricepi, nu mai ai nimic de riscat, ce credeai că poți cere de la viață?

Îmi zic: nu-ți ajunge câte ai văzut? Îmi zic: nu uita! Abuzul de tinerețe poate săpa o prăpastie pe care nicio prudență de mai târziu nu te va putea ajuta s-o umpli…

Dar tresăririle de ironie şi de bun simț care arareori mai încearcă să-mi vină în ajutor, să-mi asigure spatele într-o îmbrățişare protectoare, sunt doar gesturile obosite ale unei sănătăți care nu vrea să cedeze şi care, înfricoşată, îmi urlă în oase, în gânduri…

„Viața unui om cu adevărat religios trebuie să fie întotdeauna simbolică…": sunt vorbele unui poet german, le ştiu din liceu, deşi nu-mi mai aduc aminte cum îl cheamă. Ani întregi am încercat să le înțeleg, să le prefac nu atât într-o pavăză personală cât într-o lege generală, vie şi la îndemâna oricui, politică, da, chiar aşa, politică, iar acum ele au devenit o apă care-mi curge printre degete, pe care nu mai izbutesc s-o duc la gură, s-o întind celor pe care-i simt aproape şi care aş vrea să-mi semene. Ca un vârtej de aer nesfârşit şi prăfos, mi se pare că văd învârtindu-se şi învălmăşindu-se prea multe gesturi făcute la întâmplare, dintr-o bunăvoință izvorâtă din nepricepere, din tresăriri bruşte şi uitate ale sângelui, şi redescopăr intenții vechi care fumegă fără flacără, ca un lemn prost şi ud…

„Viața unui om cu adevărat religios…" repet iar şi iar, şi deşi nedesluşit, simt totuşi ce vor să-mi spună cuvintele acestea, dar ele au devenit numai o adiere în beznă, de care nu-ți dai scama de e o simplă pală de aer sau o răsuflare omenească ce vrea să ajungă până la tine, să te salveze. Nu mai reuşesc să descifrez substanțele care alcătuiesc această beznă, deşi continui

să mă încăpățânez să le urmăresc, nu mai ştiu să dau un nume revelației pe care o aştept şi care poate că se află dincolo de limitele posibilului, că e neautentică…

— Atunci eu plec. Şi tu încearcă să-mi faci pantofii, dacă nu, ce fel de „vice" mai eşti… Când mă întorc, dacă văd că n-ai lucrat mai bine decât mine, adică n-ai încercat să-mi sufli scaunul… aşa i-am spus la birou adjunctului meu, înainte de a pleca cu Lu, iar el a gâjâit flatat, fără a bănui cât i-aş fi fost de recunoscător pentru o eventuală încurcătură, fie şi neînsemnată, care să sfâşie țesătura acestor zile, a acestor ani, a filamentelor de idei, care se împletesc, se suprapun, fără a oferi niciodată vreo o ieşire.

Iar acum mă înspăimântă maldărul de amintiri în care trebuie să scotocesc, un timp inert, unde însă se agită crâmpeie de existență care încă aşteaptă să fie adunate la un loc, iar eu am şi început să mă simt încăpățânat şi obtuz ca un detectiv care recompune pe hârtie, schițând cu creionul, fizionomia unui vinovat necunoscut, iar la fiecare pată şi mişcare întâmplătoare a creionului iată că se completează un obraz, iată că apare fruntea, iată un prim ochi ce începe să te scruteze…

Aş vrea să am şi eu casta, moleculara încredere în lume care-i permitea mamei să zică: am înghițit destulă otravă… Privirea ei încercănată, durerile de cap, oboseala, capacitatea de a îndura totul fără a recurge la motivații complicate, umilul rezultat familiar urmărit zi cu zi n-ar putea să se exprime într-o formă mai deplină şi mai sintetică: am înghițit destulă otravă… şi o zicea când era rugată să se aşeze la masă şi să-şi taie şi ea o felie din eterna budincă de orez pudrată cu ciocolată sau când o chemai să-i faci o confidență sau să schimbați în linişte două vorbe. Chiar şi dinaintea atitudinilor invincibile ale colonelului Giacomo Illuminati, tată şi soț, acea „otravă înghițită" constituia o pavăză demnă de cel mai religios respect, o sacrosanctă rezervă.

Suntem în drum spre Pisa şi Lu priveşte în jur, doar puțin mai îngreunată din pricina vinului alb pe care ne-a plăcut să-l bem fără zgârcenie.

Am reuşit să râdem, uşurați, în perfectă armonie, cu un minut în urmă, când mi-am pus mintea să răstorn legenda fiului risipitor, care acum se întoarce acasă, doritor ca întotdeauna de iertare, şi nu mai găseşte niciun tată care să-l întâmpine şi să-l ierte, şi toată truda şi chinul însuflețit de speranță de pe drum se dovedesc zadarnice, ridicole... Fireşte, a dispărut şi mielul cel gras, căci înainte de-a fugi, rudele au avut desigur grijă să-l servească la cine ştie ce ospăț de-al lor...

Drumul e doar puțin umed pe margini, iar după Bolsena cerul se transformă tot mai mult în mari limpezimi albastre. Lu trage cu îndârjire din țigară ca să reziste să nu adoarmă, iar între timp, eu rumeg cu maxilare vlăguite, eu delicatețe şi ranchiună, acel maldăr enorm de cioburi, de „otrăvuri înghițite", de pulbere amestecată cu pietre dure, care trebuie măcinate: memoria mea, sălbatică, duşmănoasă, cu nenumăratele ei întrebări care refuză de la bun început orice răspuns coerent.

Îmi spun încă o dată că trebuie să ies din toate astea, înnoit.

Vorbeau tare, toți odată, în salonul cel mare de la parter. Francesco şi cu mine îi spionam din curte, stând întinşi pe burtă într-o căruță. Lemnul căruței mirosea a fân proaspăt şi a grajd, erau primele zile ale lui iunie. Nu ne dezlipeam ochii de la ferestre, obloanele erau larg deschise, dar gratiile şi perdelele ne împiedicau să vedem înăuntru. Numai larma continuă a glasurilor răzbea până la noi, gata parcă să spargă pereții.

Apăru alergând Caterina, îndesată, cu părul strâns în coadă la ceafă. Țipa veselă şi începu să fugă roată în jurul mesei de piatră de sub tei, iar în urma ei venea

bunicul, biciuind aerul cu un salam de vreo doi metri, încerca s-o ajungă şi s-o şfichiuiască pe spinare, dar în cele din urmă se opri, continuând să fluture din biciul lui care în vârf începuse să piardă smocuri de carne trandafirie.

— Acum poți pleca! Salutare! Să-ți ajungă! strigă satisfăcut.

— Copilul, trebuie să iau copilul… se îngrijoră Caterina.

— Lasă-l în pace pe Stefano, e vremea să învețe să fie bărbat. Dacă mai e încă aici să rămână aici! porunci bătrânul.

— La nouă ani bărbat, ce judecată o mai fi şi asta? Mai bine ați fi atent ce faceți cu salamul, dacă nu vreți să vă bateți joc de ce ne-a dat Domnul: nu vedeți că se risipeşte? O luă bombănind spre portiță şi din depărtare mă mai strigă o dată, dar noi am rămas ascunşi în căruță.

Bătrânul se întoarse în casă. O pornirăm cu atenție prin curte, ocolind maşina unui unchi de-al meu, o Diatto pătrățoasă şi neagră, trasă pe iarbă, cu volanul la care nu reuşeam să ajung decât cocoțându-mă sus pe treaptă.

— Francesco, răsună mohorât vocea lui taică-su, Doro.

Ne privea din uşa grajdului cu ochi întunecați, ciolanele îi împungeau prin piele, iar, de slăbănog ce era, în locul stomacului avea săpată o gaură.

— Dar nu facem nimic, stăm aici, e duminică! am răspuns eu apărându-mi prietenul.

Omul se apropia liniştit, vârându-şi cămaşa în pantaloni.

— Acum o încasez! şopti Francesco furios.

— De ce? şoptii eu.

— Poate-mi spui tu. Dar o să vezi că mă bate… repetă Francesco.

Oprit locului, omul se uită şi el la maşină, apoi îi

dădu ocol, se ghemui fără grabă ca să arunce o privire sub roți.

— Petreceți, aşa-i? spuse mai degrabă decât întrebă.

— Au venit toate rudele mele… am răspuns.

Eram speriat, Doro nu-mi făcea frică decât numai când îl vedeam stând gârbovit peste sapă între aracii viei, cu brațele parcă pline de funingine coborând grele ca să desțelenească tuful dintre vii. Dacă îl întâlneam în curte, aveam grijă să păstrez întotdeauna distanța: mi-era teamă să-mi apară dinainte, aşa negru şi uscat, nerostind niciodată niciun cuvânt.

Zăbovi şi el ca să asculte glasurile care răsunau din casă. Francesco se trase cu un pas mai încolo, atent la picioarele lui taică-su, care însă se dezlipiră de pământ numai ca să încerce tăria unui cauciuc.

— Au curățat streşinile… am explicat eu pe nerăsuflate. Ieri a venit zidarul, a dat jos cuiburile, iar neamurile noastre au venit să mănânce orez cu vrăbii…

— Sper că nu numai atât… spuse el. E ditamai petrecerea! Mă rog, să le fie de bine…

Ne întoarse spatele şi o luă înapoi prin curte, spre grajd. Francesco mă privi uimit, apoi se porni să țopăie de bucurie.

— Hai să mergem, am spus eu. Dacă ştii să taci, o s-avem o distracție pe cinste…

Din curte ne strecurarăm în verandă şi, trecând de odaia plină de măsuțe şi fotolii de trestie, aflarăm o ascunzătoare liniştită în casa scării. Avea trei guri rotunde apărate de gratii şi închise cu capace de alamă care toamna erau deşurubate pentru a lăsa să pătrundă curenții calzi dinspre căminul din camera de zi. Dădurăm cu grijă la o parte două dintre capace, ne apropiarăm de gratii şi salonul cel lung ne apăru întreg în fața ochilor.

Mai bine de douăzeci de bărbați şedeau la masă şi numai unchiul cu maşina neagră nu-şi scosese încă gulerul tare. Un şir continuu de sticle negre se întindea

de la un capăt la celălalt al lungii fețe de masă. Toți vorbeau tare, împleticindu-şi vocile şi râsetele, cu gesturi şi mâini uitate prin aer, şi numai după câte o cugetare mai categorică de-a bunicului se aşternea un minut de tăcere.

Pe zidul cenuşiu se întrezărea în penumbră o frescă decolorată şi pătată de umezeala atâtor ierni: printre verzuiul şi galbenul veşmintelor şi prin învălmăşeala de mâini, un tânăr rănit tocmai se sprijinea uşor pe umărul unei fete încă surâzătoare, uimită, care cu mâna dreaptă îi ridica poala cămăşii dând la iveală un dreptunghi palid de piele. Chipuri şi pieptănături, mâneci invoalte, nasuri mari şi podoabe de aur şi catifea se pierdeau în jurul lor în umbră, în aureolele umede transpirate de zid, străbătute deja de vinişoare de salpetru. Pe aceste chipuri nu se citea durere ori tristețe, ci mai degrabă uimirea care precede nemeritatul şi totuşi neîndoielnicul deznodământ, moartea.

— E copia unui tablou celebru, nu mai ştiu dacă l-am văzut la Veneția sau la Capodimonte, la Napoli… repeta întotdeauna, satisfăcut, tata. E de un epigon al pictorilor de gen şi-l cheamă… îl cheamă…

— A fost aici din totdeauna… îi răspundea bunicul. Cine ştie pe cine o fi găsit să i-l picteze nebunul care a locuit aici înaintea mea. Dar o să-mi pară rău când o să-l mănânce mucegaiul…

Dar tânărul acela aplecat, cu pântecul lui gingaş fără o picătură de sânge, şi expresia uluită şi parcă țeapănă a chipurilor, mâinilor şi privirilor celorlalți nu ne puteau aparține decât nouă, familiei noastre, felului nostru de a vedea viața: dincolo de culorile roase de umezeală eu desluşeam miezul secret, intraductibil, al unei istorii obişnuite, rânduită până la ultima ramură şi frunză a arborelui familiei, şi semnul unei neîndurări pe care trebuia să ştii s-o accepți în linişte şi cu răbdare.

În rarele ocazii când eram admis în salonul veşnic întunecos şi ferecat, rece ca o pivniță, pe care casa îl

ascundea între zidurile ei de parcă ar fi fost centrul unui labirint, secretul şi revelaţia tuturor enigmelor labirintului însuşi, mă opream dinaintea frescei scrutând, încercând să ghicesc. Tânărul cu pântecul rănit eram eu, era bunicul, era rând pe rând unul dintre membrii familiei reapărut în comentariile zilnice din cauza unei neaşteptate nenorociri, a unui faliment, a morţii. Iar chipul din stânga de sus, cel cu pielea acum aproape verde şi privirea absentă, complet detaşat de tânărul rănit şi de prilejul funest care concentra la mijlocul frescei atâta interes şi forfotă, eram tot eu sau bunicul sau vreun altul din familie, era chiar cel chemat la judecată, pe scurt, era cealaltă faţetă a fiinţei noastre, neîndurarea vorbelor noastre, memoria, judecata, era capacitatea noastră de rezistenţă şi de supravieţuire, gata să-şi ia zborul şi să poposească dincolo de destinul întunecat şi de capcanele întinse zilnic spre a ne răpune.

Acum culorile acelea umezite îşi picurau reflexele peste chipurile întru totul concrete ale rudelor mele, aplecate peste farfuriile cu colţunaşi cu Barolo{12}, în vreme ce alţi colţunaşi, cufundaţi în sosuri şi brânzeturi, fumegau din imensele supiere înflorate. Între bucătărie şi salon se fâţâia neîncetat, pe o uşă încontinuu trântită, un unchi de-al meu, slăbănog, cu şorţul Caterinei pus dinainte, înverşunat în trebăluiala lui maniacă de bucătar. O ultimă bucată de salam crud, mâncat de ceilalţi cu metrul înainte de colţunaşi, îi atârna înnodat în jurul gâtului.

— Şi pe urmă? şopti Francesco.

— Pe urmă vine orezul cu vrăbii şi rasolul şi mămăliga pregătită în paisprezece feluri... am explicat dintr-o răsuflare.

— Mămăligă?

— Da, dar în paisprezece farfurii diferite... începui să înşir: cu usturoi şi scrumbii, cu verdeaţă, cu unt şi brânză, cu morun, cu ciuperci, cu topitură din brânză,

ouă şi trufe, fiartă sau la cuptor cu ou deasupra, şi altele nu mai ştiu cum, dar unii ajung până la cea cu brânză de Gorgonzola, alții se opresc la mămăliga cu lapte…

— Mămăligă! se miră iar Francesco. La sfârşit o să fie mai mult morți decât vii…

— Nu vomită niciodată şi nu i-am văzut niciodată chercheliți, am răspuns eu.

Lipiți de gratii îi vedeam bine, unul câte unul, cum şedeau țepeni şi umflați în scaunele lor. Beau fără grabă, câte un deget de vin odată, zăbovind cu paharul ridicat în dreptul nasului, iar acum discuțiile se potoliseră, deveniseră un zumzet adânc şi neîncetat. Bunicul stătea în capul mesei, atotputernic, şi nu scăpa din ochi nicio firimitură de pe masă, nicio mişcare din deget de-a vreunuia dintre comeseni. Mai toți îi erau nepoți, fii de-ai surorilor, şi pe toți îi ajutase să facă negoț, să-şi deschidă prăvălii ba chiar şi o farmacie, două cafenele, fără să-i secătuiască cu dobânzile. Îi cântărea pe fiecare în parte şi pe toți la un loc, din creştet până în tălpi şi până la cuvintele care le ieşeau pe gură, ştiind din totdeauna cine valora aur şi cine nici cât o ceapă degerată, cine avea să-l plângă şi cine nu.

Pe nişte mese înguste lipite de perete, şedeau, în dreptunghiuri compacte, sticle şi cornete cu prăjituri precum şi piramide de pişcoturi de muiat în ultimul pahar.

— Nu se înțelege nimic din ce spun… murmurai eu.

— Ce-ai vrea să spună! Mănâncă… făcu Francesco.

Din când în când câte unul se întindea agale şi cu greu, împingându-se în brațele scaunului, ca să ajungă până la una dintre farfuriile puse în totală dezordine în mijlocul mesei, să-şi mai ia o bucățică de viței în sos de ton, un colțunaş răcit, sau ridica în dreptul luminii paharul cu vin pentru a-i examina culoarea, umbra interioară.

Târziu, striviți de propria lor greutate, gustau fără să

mai râdă plăcerea unei țigări sau contemplau într-o impasibilitate mută pictura ce le stătea dinainte, în penumbră.

— Cât o mai țin aşa? întrebă Francesco.

— Nu ştiu. Cine poate spune? Uneori au rămas la masă până a doua zi dimineața, la cafeaua cu lapte…

Bunicul se ridicase şi se îndrepta spre bucătărie urmat de unchiul încins cu şorț. Reveniră aducând în doi o scândură lungă, fiind întâmpinați cu urlete, cu ocări, cu râsete şi încercări prefăcute de-a vomita pentru că pe scândură se înşirau, pe două rânduri, mai bine de douăzeci de oale de noapte pe care unchiul cu şorț începu imediat să le pună, cu de-a sila şi țipând, în fața fiecărui mesean.

Bunicul se aşezase la locul lui şi ciugulea, gustând cu plescăituri de cunoscător, din oala proprie. Lua câte o linguriță şi o ducea la gură, prefăcându-se încântat, apoi brusc strâmbându-se ca de scârbă. Ceilalți se aplecau să se uite, îngrețoşați, adulmecând într-un vacarm general. Se împăcară, cu un urlet de triumf, de îndată ce se lămuriră că nu era vorba de altceva decât de spirale de ciocolată muiate în vin de Marsala.

Dreptunghiurile de sticle de pe mesele înşirate la perete căpătaseră deja nişte breşe adânci. Unii invitați făceau turul salonului cu trabucul între dinți, mângâindu-şi burta, alții crăpând uşa, rămâneau țepeni, parcă împăiați în cămaşa lor albă, ca să tragă aer în piept.

— Cred că s-a cam terminat… Acum se duc în grădină… i-am explicat uşor dezamăgit lui Francesco.

Fusese o petrecere liniştită față de altele dinainte la care, cu o zi înainte, mama se supărase şi aproape că plânsese. Mai ales atunci când cu balerinele…

— La vârsta ta şi cu diabetul pe care-l ai… protestase ea.

— Ce-are a face aici diabetul… Nu-mi fac oare injecțiile? Nu-mi pun zaharină în cafea? se iritase

bătrânul.

— De-ar afla-o gineri-tu... mai făcuse o încercare mama.

— N-ai decât să-i spui şi spune-i să vină şi el... De ce apare numai de Sfânta Maria? Tu ce fel de nevastă eşti? se înfuriase moşul. Te cred şi eu, dacă are un stomac de vrăbiuță... Dacă ține să arate bine în nasturii lui de aur...

— Petreceri şi iar petreceri, şi pentru cine, mă rog? Pentru toate neamurile astea care nu-ți plac nici ție! Nu fac nici cât carnea pe care-o vâri în ei, pe cântărite! se văitase mama.

— Fac nu fac, sunt ai noştri! se întunecase bătrânul. Şi-acum gata! Asta mai lipsea, să trebuiască să mai dau explicații şi femeilor... Hai, duceți-vă la biserică şi lăsați-ne în pace! Ce altă mulțumire mai poate avea un bărbat în vremurile astea şi în colțul ăsta uitat de lume... Eu o să mor, iar lucrurile o să meargă înainte. Cum, mă rog, să aştept eu moartea? Cu mâinile încrucişate?

De data aceea se supărase până şi Caterina. Într-adevăr, bunicul şi unchiul cel slăbănog, care în asemenea ocazii sosea întotdeauna înaintea celorlalți ca să meşterească sosuri, creme şi fripturi, o goniseră cu totul din bucătărie, împiedicând-o să-şi întindă aluatul de tăiței.

Bunicul şi unchiul au pregătit chiar ei aluatul şi, când s-a întărit îndeajuns, dinaintea tuturor, cea mai grasă dintre balerinele aduse de la Alba cu maşina neagră fusese pusă să se aşeze pe el, goală, roşie cum era, de la spinare până la fundul ei voluminos, de cât o frecaseră cu apă de colonie. Frământase şi strivise aluatul legănându-se de la stânga la dreapta şi invers, fără să atingă pământul cu picioarele, într-un cor de îndemnuri şi într-un noian de mâini care dădeau la o parte alte mâini. Ca acompaniament la legănarea ei, gramofonul a isprăvit şi reluat de patru ori la rând *Valencia*. Mai târziu amândouă balerinele fuseseră

servite la masă în chip de prăjituri, aşezate goale într-un hârdău şi acoperite cu cremă chantiliy, cu spirale de ciocolată până la urechi şi presărate cu rânduri de cireşe şi migdale glasate.

Acum se plimbau încet şi în grupuri prin grădină, unii discutând de prăvălii, alții, singuratici, privind daliile, rondurile albastre de hortensii. Pe masa de răchită se aflau cafelele precum şi câte un pahar uitat de *Barolo,* sticla de Fernet, țigări toscane pe jumătate fumate, cutii cu napolitane şi pricomigdale.

Francesco şi cu mine ne mişcăm stânjeniți, scotocindu-ne prin buzunare după câte o prăjitură şterpelită de prin salonul acum pustiu şi sperând că cineva va începe totuşi o partidă de popice pentru ca să dăm fuga să adunăm popicele pierdute, să măsurăm distanțele milimetric în cazul unei aparente egalități.

În jurul bunicului, pe bancă, stăteau verii şi nepoții cei mai iubitori şi mai respectuoşi. Vorbeau cu toții despre Franța, despre armatele germane care în momentul acela şerpuiau între Rin şi Paris.

— Eu nu cred că regele sau vreunul de-ai noştri... ar face aşa ceva. Ar fi de neiertat... Regele nostru, noi italienii... în război cu Franța! De s-ar întâmpla una ca asta, atunci nu mi-ar părea rău să mor! hotărî bunicul.

Îi ura pe nemți şi pe Mussolini şi spera întruna că doar-doar va păți un accident, cu atâtea maşini şi aeroplane cu care se împăuna că umblă. În fiecare an, încrezător în recompensa unei atari veşti bune, cumpăra două sau trei paturi metalice pe care le dăruia uneia dintre secțiile spitalului, fie celei de boli incurabile, fie maternității.

— Hai, treacă de la noi şi Abisinia! îl auzisem spunându-i mai demult tatei. Mi-am cumpărat până şi eu aparat de radio ca să ascult cum mergea treaba pe-acolo... Dar acum ce mai vrea dobitocul ăsta? Să-i învețe pe englezi cum trebuie să trăiască? Să-i civilizeze pe parizieni?

Ca să nu se certe, tata se retrăsese în dosul unor nori de fum, aprinzând țigară de la țigară.

— Stefano! mă chemase el apoi.

— Ordonați! i-am răspuns aşa cum voia el, venind în goană.

— Cântă-i bunicului cântecul acela nemțesc! îmi poruncise.

Rămăsesem tăcut, cu ochii în pământ.

— Nu-l umili! Şi, de altminteri, de ce ar trebui să ştie germana… încercase să mă apere bătrânul.

— Deocamdată repetă numai ca un papagal. Dar peste câțiva ani, la şcoală, va trebui să învețe limba adevărată… Cântă, Stefano! se îmbățoşase tata.

N-am fost în stare să-l ascult, deşi nu ştiam care din ei avea dreptate, bunicul cu Franța şi cu America lui, unde trăise un an, sau tata care admira diviziile cuirasate germane şi vorbea de dezordinea care domnea la noi, de incapacitatea neghioabă şi ridicolă a noastră a tuturor, sau despre Libia aurie în nopțile din 1911, când soldații indigeni, înfăşurați până la ochi în pături, încălzeau la uşa cortului eternele lor cafele, iar profilul deşertului înainta drept ca o lamă de cuțit…

Toți în grădină stăteau acum jos, vorbind liniştiți, muindu-şi din când în când, cu precauție, buzele în fernet. Câțiva se rezemaseră de balustradele de piatră, privind câmpia care se pierdea în gri-albăstruiul serii, şi acoperişurile satului, îngrămădite la poalele colinei. După linia olanelor noi, după coame sau coşuri, identificau poziția exactă a casei sau a vreunei alte construcții ridicate de curând de vreun prieten, de vreun rival. De-a lungul liniilor invizibile de văzduh, pornind de la clopotnițe, presupuneau aşezarea altor sate cufundate în primul abur al verii, Cherasco sau Dogliani. Păcănituri vătuite răzbeau dinspre un îndepărtat teren de tir şi mirosuri acre de tanin suiau de la tăbăcăriile din sat.

— Dacă în războiul trecut ne-a fost dat să vedem, şi

asta doar aici, la noi, vânzându-se carton în loc de piele aşa încât cizmarii noştri au devenit dintr-odată industriaşi cu lanț de aur pe burtă, cine ştie ce-om mai vedea de data asta… profetiza bunicul.

Ceilalți din jur încuviințau cu gravitate.

— Astă-seară, cine vrea să mai rămână trebuie să se mulțumească doar cu vițel în sos de ton, salată de carne crudă şi piersici umplute. N-o să lipsească nici ceaşca de supă… adăugă el apoi pentru a schimba subiectul şi dispoziția generală.

Rudele reflectau asupra propunerii, într-o tăcere solemnă, ştiind însă că vor accepta. Aveau să se întoarcă pe la casele lor noaptea târziu, care îngrămădit în Diatto-ul negru, care la braț, într-un şir lung de veri şi unchi, dintr-o margine într-alta a drumului, susținându-se unul pe altul. Fiecare dintre ei, acum, când zăboveau pe bancă sau priveau hortensiile, cu capul plin de cifre, de afaceri şi de necazuri lumeşti, era aşteptat acasă de o nevastă care, trecută de tânjelile şi corsetele strâmte ale adolescenței, devenise o femeie masivă, plină de supunere dar şi de aviditate, de toleranță dar şi de bănuieli, o inimă atentă şi închisă într-un trup acum cilindric susținut de gulere de catifea, de balene şi catarame.

Mă uitam cu admirație la vestele lor negre, întinse pe stomac, la ceasurile care se iveau cu încetineală la mişcarea rotită a mâinii, şi în oricare din ei puteai recunoaşte izul uneia dintre ulițele satului, unde, umblând, întâlneai mirosuri de piele tăbăcită, de fierărie, de stive de postav, de cafea prăjită, de gențiană, sau percepeai neaşteptate adieri proaspete şuierând printre îngustele porți ferecate, printre prăvălioarele scunde şi întunecoase, privind încruntate din dosul unei scărițe cu trei trepte.

Era târziu, lumina asfințitului cădea pe trupul lor nemişcat, în grădina fără vânt, unde o aşteptau pe mama, pe Caterina, care avea să facă ordine în salon şi

să încălzească supa. Din când în când, răzbea un miros de fân, iar din bătăturile caselor de prin jur lătrau, vlăguiți, câinii.

— Haide, Stefano, dacă n-ai cap, arată măcar că ai picioare, dă fuga şi adu gramofonul, iar tu, Francesco, dă la manivelă, să ascultăm un act din *Boema!* poruncea deja bătrânul. Pe urmă desfundăm vermutul…

N-a avut noroc să moară înainte ca regele să declare război Franței.

A căzut la pat şi timp de patru zile n-a putut să se atingă nici de mâncare nici de vreo picătură de apă. Ulcerul declanşat fulgerător îi umplea gura de ceva ce mama şi Caterina, care-l vegheau necontenit, ştergeau cu petice de în întotdeauna noi.

Într-o după-masă trimise să mă cheme. Îmi făcu semn să mă aşez lângă aparatul de radio. Se transmitea un discurs al lui Hitler, vocea pârâia chinuită în dosul şănțulețelor de lemn ale aparatului, iar eu trebuia să-i traduc măcar câteva cuvinte.

— Taică-tu te pune să înveți nişte tâmpite de cântece nemțeşti, iar de ăsta, care e diavolul în persoană şi cine ştie ce mai născoceşte, nu ştii să-mi spui nimic… vorbi el răguşit.

Am închis aparatul ruşinat, dar când am ajuns la uşă mă chemă îndărăt. M-am apropiat de pat fără nicio teamă, în ciuda feții lui albe şi a zbârciturilor mici şi dese de la tâmplele devenite transparente.

— Lasă-mă în pace! bombăni la mama care-i spunea să stea liniştit şi să nu vorbească.

— Te cheamă Stefano, ca pe mine, spuse fixându-mă cu ochii lui apoşi. Şi chiar dacă eşti băiat de militar, chiar dacă ai să înveți cum n-am putut face eu, adu-ți aminte un lucru… că nu poți învăța să mori, nu poți învăța… Că moartea te păcăleşte întotdeauna…

— Nu-i spune aşa ceva, îl întrerupse mama acoperindu-şi fața cu mâinile.

— El înțelege, înțelege… Iar dacă o fi ca războiul ăsta

să mai dureze, Stefano… tu încearcă să te ții deoparte. Aminteşte-ți că unchiul Carlo, fratele maică-tii, a murit la şaptesprezece ani, în ziua semnării armistițiului, în 18…

— Dar Stefano n-are nici zece ani, de ce-l sperii, se împotrivi mama plângând.

El făcu doar un gest, parcă pentru a şterge cuvintele inutile care ies din gurile femeilor.

La puține ore după aceea îi ceru Caterinei să-i aducă puțină brânză, numai ca s-o miroasă, căci îi era dat să moară fără a putea înghiți măcar o pilulă.

În dimineața următoare, un mare zgomot de uşi trântite ne anunță tuturor sfârşitul bunicului, nouă, celor din casă, şi rudelor care şedeau tăcute, împrăştiate prin odăi sau în grădină, țepene şi îngrijorate, înveşmântate în culori închise, cu mâinile zăcându-le nefolositoare în poală. Caterina n-a lăsat pe nimeni altcineva să-l atingă, nici chiar pe mama, ci rămase ea singură cu infirmierul venit de la spitalul din vale şi îşi spălă stăpânul, îl îmbrăcă, îl aşeză cu gingăşie, nu uită nici batista din buzunar nici cea de mătase de la haină, cravata nouă, butonii de aur la manşete. Tata sosi de la Piacenza părăsindu-şi regimentul doar pentru câteva ore, numai cât să asiste la înmormântare, şi toate neamurile se adunară în jurul lui ca să afle noutăți despre război, când avea să se termine…

— Curând, răspunse el, curând! Poate mai devreme de-o lună. Desigur, noi am făcut, eforturi eroice…

— Taică-tu zice că în curând, dar tata jură că n-o să se termine niciodată! protesta Francesco. Pe doi unchi de-ai mei i-a şi luat la arme, mă întreb atunci cine o să mai vadă de câmp!

— Dacă n-ar fi maică-mea şi cu mine, tata ar fi la ora asta în Africa, răspundeam eu.

— El unul e plătit ca să meargă la război… Tata…

— Dar taică-tu comandă un regiment? Nu vrei să

pricepi că într-o lună totul se termină? Uită-te încolo… îi astupam eu gura trecându-i binoclul.

Jos, în câmpie, pe câmpul de manevre de la baza colinelor, se vedeau mari dreptunghiuri cenuşii care stăteau nemişcate în lumina dimineții. Era cald, orizontul dințat de crestele de pe Monviso era deja cufundat în pâcla azurie de iunie.

— Vezi? puteam să-i spun triumfător lui Francesco.

Dreptunghiurile cenuşii se înşirau unul lângă altul, ca bucățile de stofă pe-o tarabă. Şi ceva lucea dinaintea lor, cizmele lustruite ale prințului de Piemont care trecea în revistă trupele de vânători de munte pregătite să plece pe frontul francez. Compasul strălucitor al cizmelor se deplasa neîncetat şi sprinten în lentila binoclului în vreme ce trupele apăreau neclare, parcă turtite în iarba uscată a câmpului.

— Acolo e cel puțin o divizie, îi explicam satisfăcut lui Francesco.

— Dar prințul nu-i pe cal. El nu pleacă împreună cu soldații, el rămâne aici! bombănea el ca răspuns.

Antagonismul nostru se risipea însă în timpul nopții, când, goniți din pat de spaima femeilor, ne regăseam laolaltă în curte, ascultând bâzâitul liniştit al unui aeroplan inamic care venea sau pleca pe întuneric. Priveam neliniştiți spre Torino, de unde scăpărau lumini sau se ridicau străfulgerările vinetii ale reflectoarelor. Din când în când se auzea câte o bubuitură şi atunci femeile, cu capul înfăşurat în şaluri ca să se ferească de rouă, îşi întețeau rugăciunile. Tatăl lui Francesco intra sau ieşea din grajd, profitând de trezirea aceea ca să arunce o privire la vite, să întoarcă un snop, fără a scoate însă vreo vorbă. Noi doi, tropăind prin iarba umedă, râdeam pe ascuns, beți de încântare, sau stăteam nemişcați în aşteptarea altei bubuituri, a altor străfulgerări surde dincolo de coline, unde se afla oraşul amenințat.

— Vino încoace! îmi striga cu voce gâtuită mama.

Dar noi ne cățăram în pomi ca să mai prindem o fărâmă din noaptea de dincolo de unduirile negre ale pădurii.

— Nu e bine ca Stefano să stea toată vremea cu copilul unui Lenin, îi spunea mama la ureche Caterinei.

— Doar n-oți fi vrând să stea toată ziua singur! De altfel, Francesco nu-i un exemplu rău, el munceşte deja cât un bărbat. Taică-su o fi el un Lenin, dar în ce priveşte treaba nu-i ia nimeni înainte... răspundea Caterina întrerupându-şi rugăciunea.

Ceasurile acelea din noapte, soldații cu ranițe şi pături trecând pe ulițele satului, coloanele de catâri şi de tunuri cu roți înalte şi greoaie din lemn asigurat cu fier, ne produceau, mie şi lui Francesco, doar agitație şi bucurie. Schimbam cu frenezie veşti: pentru noi tot ceea ce ținea de război era parcă pudrat cu un praf ilariant, tot ceea ce alții, începând cu mama şi terminând cu Doro şi Caterina, priveau cu ochi îngroziți, ceea ce ei ascultau într-o linişte dureroasă şi bănuitoare, nouă ne intra pe sub piele ca o substanță capabilă să ne facă să râdem ore în şir, să ne alunge somnul mai ceva ca febra.

Bucuria fu deplină când douăzeci şi opt de jandarmi ne ocupară jumătate din casă. Prințul de Piemont îşi instalase cartierul general într-o vilă din apropiere, unde colina fusese deja spintecată pentru construirea unui enorm adăpost antiaerian înălțat în mare grabă: un perete de beton se întrezărea printre salcâmi şi viță, deasupra unei intrări înalte şi late cât două care cu fân suprapuse pe unde se intra într-un tunel de doi kilometri. Cei douăzeci şi opt de jandarmi făceau parte din escorta prințului, din care alte eşaloane ocupaseră casele şi vilişoarele de prin jur.

Caterina, văzându-i cum tot ieşeau şi intrau cărând paturi care ciobeau muchiile pereților, cum se spălau stând aplecați sub pompă, cu prosopul atârnat la centiron, sau cum se războiau cu bucătăria de campanie care fumega în curte, ridica ochii la cer,

mulțumind Domnului ca-l scutise pe bunicul să-şi trăiască ultimele zile într-o asemenea harababură. Mama nu mai reuşea să scape de durerea ei de cap şi nu îndrăznise să solicite intervenția colonelului.

— Alta în locul dumneavoastră... o bodogănea toată ziua Caterina. Atunci la ce mai serveşte să ai un bărbat cu un asemenea grad? Cel puțin să-i fi băgat, în fundul grădinii, în corturi, doar sunt militari! Vânătorii de munte, sus pe creastă, n-au acoperiş deasupra capului. Atunci, mă rog, ăştia de ce să benchetuiască? Scrieți-i...

Mama ofta apăsându-şi batista udă pe tâmple.

— Se vede că nu-l cunoşti, îi răspunse ea într-o zi. O dată, o singură dată, când o prietenă de-a mea a avut îndrăzneala de a-l ruga pentru cineva, un amărât ajuns aproape preot şi care se vedea silit să devină soldat, ei bine: nu mi-a mai vorbit timp de o lună. De parcă ar fi fost vina mea, şi ce vină, vezi bine!

— A fost întotdeauna prea rigid, prea cinstit! conchidea atunci Caterina. Dar atâta cinste e mai de grabă un semn de trufie... În viață trebuie să ştii să mai şi cedezi, ferească-ne sfântu' să fie toți ca dânsu'! Şi continua să se țină de coada soldaților, umblând încoace şi încolo prin vie, atentă să nu-i strice rândurile de fasole, florile de dovleac, să nu atârne maiouri şi cămăşi ude de ramurile fragile ale piersicilor.

Francesco şi cu mine alergam fericiți de la bucătăria de campanie la camera unde stătea rastelul cu puşti, noaptea – ca să avem ce ne povesti dimineața când ne luam unul altuia vorba din gură – ascultam paşii din curte, comenzile, marşurile neaşteptate ale escortei pe drumul spre sat. Auzeam scârțâind caraghioasele biciclete gri-verzui şi pe caporali înjurând în dialecte ciudate. Câinele care acum stătea în lanț şi noaptea, zăpăcit de atâta lume, schelălăia fără încetare.

În desişul enormilor cireşi de Spania, roşii ca mărgelele curcanului, se ivea vila unde locuia prințul. Prin bolta de frunze răsăreau numai acoperişurile mai

înalte, fleşa unui pinaclu de tablă violet decolorată, răsucindu-se chinezeşte înainte de-a se termina cu un paratrăsnet.

Prinţul nu stătea mai deloc pe-acolo. Alerga cu automobilul până la Torino, se întorcea în toiul nopţii, stricând ritmul placid al gărzilor răspândite pe colină. Uneori îşi petrecea seara pe la unii nobili din sat, care organizau în cinstea lui baluri şi îşi luminau cu firave becuri albăstrui vechea curte a palatului lor cu blazon.

Caterina, întorcându-se de la târguieli, începea să povestească noutăţile încă înainte de-a intra în bucătărie şi de a lăsa din mână traista cu pâine, ulei şi carne.

Într-o sâmbătă prinţul străbătuse satul în maşină descoperită, ba chiar se dăduse jos să bea un pahar de vermut la cofetăria din centru şi le zâmbea tuturor celor care-şi scoseseră pălăria dinaintea lui. Altă dată îi telefonase personal unui croitor, cel puţin aşa jurau lucrătorii din atelier. Tuturor le păruse mai tânăr şi mai voios decât în fotografie.

Dar, întunecându-se la faţă şi clătinând din cap, Caterina mai povestea şi de-altele:

— Astă-noapte au dansat în palat până la ora şase şi au vomat de la balcoane. Prinţul nu s-a arătat la faţă, dar din ofiţeri n-a lipsit unul, şi mai era şi tot felul de lume venită de la Roma, Torino... Douăsprezece kile de cremşnituri şi nu mai ştiu câte îngheţate şi sticle de lichior au trimis de la cofetărie, mi-a spus-o vânzătoarea... Iar prinţul, deşi promisese, nu s-a arătat nici măcar un minut! Se pare că şi-a găsit o combinaţie la Torino... O fi mare onoare să primeşti atâţia ofiţeri, dar trebuie să şi coste o avere! De dragul de-a lua ochii lumii şi-a face lux, ăştia o să se ruineze tot cheltuind pe ospeţe şi baluri... Toate cucoanele îşi făcuseră rochii noi, ca până la urmă să se sfârşească aşa, dansând toţi beţi şi vomând de la balcoane... Şi ferească sfântul să spui că-i o ruşine! Toată lumea e cât se poate de mulţumită:

coaforii, cofetarii, croitoresele, se-nțelege! Oamenii nu mai au frica lui Dumnezeu…

Ascultam cu gura căscată povestirile Caterinei, câțiva soldați se apropiau şi ei trăgând cu urechea, gata însă de-a o şterge înainte de-a apuca ea să le ceară vreo confirmare.

— Şi când te gândeşti că bietu' conaşu' credea că regele şi prințul n-o să facă niciodată un asemenea război! continua ea arătând cu mâna spre cer. Şi acum, uitați-i! Ei se îmbuibă cu delicatese alde cremşnituri, iar ieri au adus alți douăzeci de degerați la spital. Numai la noi! Închipuiți-vă ce trebuie să fie la spitalul din Sevigliano sau la cele din Torino… I-au trimis în Alpi cu zdrențele alea pe ei, cu uniformele alea făcute ca din glaspapir, prin zăpadă, bieții copii… Iar acum îi aduc înapoi negri, cu un picior sau cu amândouă cu cangrenă uneori până sus… Domnii s-or fi distrând ei întotdeauna, nu zic, dar măcar s-o facă mai cu perdea, în vremurile astea. Numai Dumnezeu ştie ce-o să ni se mai întâmple… Războiul ăsta o să aducă tuturor numai nenorocire…

— Nu mai vorbi aşa, o s-ajungi să nu-ți mai dai seama ce spui şi dacă te aude cineva, cu lumea înrăită de astăzi, dacă te aude colonelul, când o sosi… o avertiza mama văitându-se, cu ochii rătăciți şi înfundați în orbite din pricina durerii de cap.

— Ai auzit! mă asalta triumfător Francesco. Şi tata zice că o să ne ducem de râpă din cauza lui Mussolini al vostru…

— Mussolini e tot atât de al nostru cât e şi de al vostru, era tot ce-i puteam răspunde eu.

— O să crăpăm cu toții de foame, aşa vorbeşte lumea, insista Francesco. O să fie vai de noi.

Brusc, mi-au revenit în minte petrecerile din septembrie când tot familionul, cu femei şi copii, colinda de la o vilă la alta, oferindu-şi unii altora prânzuri, baluri în grădină, gustări care se prelungeau până

noaptea târziu. Faimosul Diatto umbla de colo-colo pe ulițele prăfuite cărând gramofoane, discuri cu muzică de dans, fețe de masă brodate şi coşuleţe cu prăjituri, cu ciuperci de-abia culese, cu sticle vechi. Femeile purtau mari pălării de pai, voaluri, mărgele, mama era albă de pudră, cărând cu ea prafurile contra durerilor de cap într-o minusculă cutiuță de argint, bărbații jucau popice şi cedau numai la chemarea unor anumite valsuri. Atunci nevestele, ca să-i aducă din grădină, coborau până la primul rând de araci ai viei, acela cu pământ bătătorit, împrejmuit cu scânduri joase unde popicele se rostogoleau drept, pocnind în izbituri seci şi puternice. Uneori participa şi tata, încorsetat şi aproape stingher în hainele civile mirosind a naftalină, şi toți i se adresau nu în dialect ci în italieneşte, încercând zadarnic să-l facă să bea un al doilea vermut, un rachiu de mentă. De la masa retrasă a copiilor, la douăzeci de metri de masa celor mari. unde nu ajungeau niciodată colțunaşii cu vin şi salatele cu ciuperci, eu spionam lumea aceea şi socoteam centimetrii, kilogramele şi anii care mă despărțeau de ea. Mă gândeam la timpul care mă desparte de o viață ca cea din fotografia ce înfățişa noul teren de tir: aproape o sută de bărbați, care stând jos care în picioare, siguri de ei, toate neamurile strânse în jurul bunicului gătit cu cravată albă şi cu mânerul bastonului ivindu-i-se între mâinile împreunate, având fiecare un chip bine conturat, fără poze inutile, cu puşca cu două țevi pe umăr sau pe genunchi şi un colț de față de masă imaculata cu umbre de sticle adunate maldăr, provenite din anumite vii născute, crescute, stropite de-a lungul a nenumărate şi încete conversații…

— Dacă se schimbă totul, tu ce-o să faci? îl întrebam mânios pe Francesco.

— Eu? răspundea el cu o strâmbătură. Nimic! N-am a muncesc pentru nimeni. Tata zice că toți ne poruncesc. Guvernul porunceşte, stăpânul porunceşte, până şi vaca din grajd trebuie servită şi respectată. Are mai multă

importanță vaca decât noi. Nimic şi iar nimic, asta o să fac!

— Dacă or să se schimbe toate şi dacă ai mei mă vor pune din nou să învăț ca un smintit, eu unul fug de acasă, spuneam eu.

— Eu mă fac călugăr... sau vânător, relua Francesco. Poate mai bine vânător. Dacă ai o puşcă mănânci cât vrei şi pe deasupra şi bine, iepuri şi fazani. Şi-am să-i trag un glonț în fund primei femei care îndrăzneşte să-mi vorbească! Tata zice că femeile aduc numai nenorocire.

Eram în curte, tăiam lemne cu fierăstrăul sprijinindule pe capră, trunchiuri uscate şi strâmbe, pline de noduri care îndoiau dinții ferăstrăului. Uneori trebuia să-l ridicăm şi să-l ungem cu o bucată de slănină veche. Sub capră se strânsese deja o grămăjoară de pulbere galbenă, parfumată. Împărțeam lemnele tăiate pe din două, în părți egale, după regulile arendăşiei.

— Eu, mai degrabă decât să am un Diatto sau un Fiat zicând mulțumesc şi săru'mâna într-o prăvălie, mai bine merg pe jos toată viața...

— Tu o să te faci ofițer cu tăiței în cap ca taică-tu, si-o să zici de o sută de ori pe zi ordonați şi să trăiți, mă lua peste picior Francesco.

— Nici mort! răspundeam furibund.

— Încearcă de i-o zi lui taică-tu, zi-o lui Mussolini ăla al tău...

— Tata, de-ar fi putut... până acum l-ar fi împuşcat pe Mussolini în burtă, cu pistolul, l-am auzit cu urechile mele spunând asta, mă apăram eu.

— Da, dar până una alta colonel tot e! nu mă slăbea Francesco. Iar tu când eşti la şcoală eşti balilla{13}... Eu nu. Tata nici gratis n-a acceptat uniforma pentru mine. Femeilor de la centrul fascist le-a spus: dacă-i dați una, o vând! Cât stă acasă, fiu-meu trebuie să vadă de vacă şi să se țină după mine...

Nici mie nu-mi plăcea uniforma de balilla. Numai

când o vedeam proaspăt călcată de mama, cu lungul triunghi albastru al cravatei fără o cută, cu fascia bine răsucită, aşezată în cutie lângă beretă şi tolbă, numai atunci nu-mi era ruşine de ea.

Dar asta pentru că eram gras, iar pantalonii mei scurți erau ținta batjocurii celor mai mici decât mine şi a comandanților. La zece ani, însă, nu mă puteam aştepta la o altă uniformă, numai internii de la unele licee aveau pantaloni lungi, de marinar. Mergeam la adunările de sâmbăta nu cu pelerina reglementară ci cu paltonul, care cel puțin mă acoperea până la şosetele gri-verzui, iar bereta mi-o scoteam din buzunar numai în ultimul moment.

În iarna următoare, la Piacenza, în piața Cavalli, într-o duminică dimineață, ruşinea mea obişnuită avea să se transforme într-o jignire şi o furie profundă.

Ploua, ne încolonaseră de la opt dimineața, coborâserăm pe aleile dinspre şoseaua de centură aliniați câte şase, cu puştile pe umăr şi cu fanfara miliției în fruntea coloanei.

Trebuia să-i dăm onorul unui consul german în vizită în oraş şi să cântăm un cântec nemțesc după ce defilam în pas roman. Mama mă silise să îmbrac sub cămaşa neagră un jerseu de lână țărănească, aspră, care mă mânca peste tot de nu reuşeam să stau locului.

Aşezați în careu în piață, în fața estradei împodobite şi goale, stăteam în ploaia măruntă şi aşteptam. Până la zece şi jumătate am avut tot timpul să ne reînnodăm unul altuia fascia neagră în jurul taliei, care mărşăluind, se aduna toată la un loc până devenea un cârnat sâcâitor. La zece şi jumătate aflarăm că defilarea se suspendase din cauza ploii, deoarece estrada pentru autorități era descoperită. Şefii de detaşament şi centurionii urlau deja ca să restabilească ordinea stricată de aşteptare. Eram în rândul întâi şi încercam să mă scarpin ba ici ba colo şi să-mi trag pe sub cămaşă mânecile jerseului măcar peste coate, când, din marele

gol dintre primul rând şi estradă, centurionul nostru se năpusti asupra mea furibund. Am înțepenit în poziție de drepți în timp ce el urla insultându-mă şi, după mii de amenințări, înainte de a pleca, îmi apucă cu violență elasticul beretei şi apoi îi dădu drumul biciuindu-mi fața amorțită.

— Şi dacă acu' te-apuci să te smiorcăi, te țin juma' de oră în pentru onor arm'! zbieră cu ochii aprinşi de furie la câțiva centimetri de ai mei, albindu-se de la frunte şi până la mustața subțire.

Am izbutit să nu plâng, iar în jurul meu copiii, speriați, au încetat brusc glumele.

Cum ne întoarcem îi înfig baioneta în burtă, îmi repetam furios ca să rezist arsurii din piept şi lacrimilor.

Ploaia continua măruntă şi, ceva mai târziu, apăru şi consulul cu autoritățile. Noi ne-am pornit îndată să cântăm, aproape în ritm cu fanfara, consulul asculta de pe estradă, înfăşurat în mantaua lui albă, cu ochii ascunşi în dosul ochelarilor, înconjurat de diverşi tipi în uniformă care i se aplecau peste umăr, şopocăind. Drapelele atârnau ude în cenuşiul ploii. Când am terminat de cântat, a răsunat trompeta şi secretarul partidului fascist ne îmboldi cu un urlet să strigăm plini de entuziasm „trăiască". Asta ne plăcea: trebuia să ne punem beretele în vârful micilor noastre baionete şi să mişcăm puştile ținându-le ridicate cu brațul întins, cu strigăte şi tropote, de voie. În urletul general, fiecare putea să zbiere ce porcării şi înjurături poftea. Tocmai strigam, iar centurionul trecea, aplecat în spatele băieților mai înalți din primele două rânduri, insultându-i, cărându-le pumni în şale şi croindu-i la țurloaie:

— Mai cu entuziasm, dobitocilor, măgarilor, pui de târfe… mai cu entuziasm! şuiera umblând repede, îndoit din umeri, de la un capăt la celălalt al rândurilor şi lovind în dreapta şi-n stingă.

În învălmăşeala aceea de brațe, de baionete şi berete

fluturătoare, am reuşit să mă întorc. Am coborât arma ca să-l lovesc. El mă zări, zări şi urma vineție pe care mi-o lăsase elasticul pe obraz, şi înțelese imediat sensul armei la jumătate de metru de fața lui şi-mi puse mâna înmănuşată pe patul puştii.

— Bine aşa, dă-i înainte! Dă-i înainte că eşti bun, murmură scrâşnind şi continuă să-i lovească la țurloaie pe copiii care urlau.

Povestea asta n-am reuşit să i-o spun tatei de teamă că mă va asculta impasibil, fără un comentariu. Şi a mai fost ceva în anul acela ce nu i-am povestit tatei, pentru că aşa mi-a zis mama.

S-a întâmplat în timpul trecerii fulgerătoare a lui Mussolini prin oraş, într-o zi caldă de primăvară.

Am auzit strigăte în stradă şi mama şi cu mine am ieşit la fereastra dinspre bulevardul Vittorio Emanuele. Lumea alerga pe trotuare, pe la balcoane începeau să apară drapele.

„Ducele la Piacenza! Ducele la Piacenza!" urlau ritmic doi tineri fascişti străbătând bulevardul pe bicicletă, încet, ca să-i înştiințeze pe oameni, care se arătau în uşa prăvăliilor, pe la balcoane, se aplecau pe la ferestre.

Se auziră huruind obloanele magazinelor, mai mulți băieți pedalau deja grăbiți ca să ajungă în intersecțiile cele mai bune ale bulevardului, iar câteva automobile se îndepărtară de trotuar căutând o parcare mai sigură pe străduțele laterale.

Am rămas mult timp sprijiniți de pervaz, poate mai bine de o oră, pe stradă se instalaseră acum rânduri de oameni care aşteptau în linişte, femei şi copii înțesau balcoanele când, în sfârşit, la capătul bulevardului zumzetul se prefăcu într-un muget compact şi necunoscut. Un cortegiu de maşini apăru strălucind în lumina opacă. Ropotul aplauzelor şi strigătelor se propagă de-a lungul trotuarelor, automobilele înaintau cu viteză, iar în primul, procedat de doi motociclişti, se afla Mussolini.

Mama aştepta emoționată cu un vas de flori în mână, plimbându-şi automat mâna de la o garoafă la alta. Mussolini şi ceilalți şefi fascişti se zăreau deja la câțiva zeci de metri, lumea urla fluturându-şi batistele, ridicându-şi pălăriile, iar omul stătea nemişcat, cu mâinile negricioase bine proptite pe genunchi. În vestonul acela alb arăta ca un ciot scurt şi pătrățos, poate că surâdea la ovațiile care îl întâmpinau de pe trotuare, dar nouă, de la ferestre, ne apărea parcă îndesat cu sila într-o cuirasă, sub semiluna de pe cozorocul lucios, sub fundul alb al chipiului.

Mama, zăpăcită, aruncă florile cu vas cu tot peste pervaz, vasul lovi portiera maşinii ricoşând în stradă, dar florile şi un jet de apă țâşniră udând umerii şi pieptul celuilalt bărbat îmbrăcat în alb, aşezat lângă Mussolini. Maşina trecuse deja cu iuțeală, ultimele lucruri pe care le-am mai văzut au fost grosimea acelei cefe îndesate şi bronzate, strânsă între şapcă şi gulerul imaculat al vestonului, şi sclipirea enormilor epoleți aurii.

— Ah, Doamne Dumnezeule… începu mama să se învârtă îngrozită prin casă. Cât pot fi de proastă, de neîndemânatică, ce mâini de mămăligă pot să am…

Când se pierdea din pricina unui lucru prea grav, prea dureros sau neprevăzut, îndată îşi ducea o mână la tâmplă iar cu cealaltă muta vreun scaun, închidea uşa unui dulap, umblând de colo-colo fără să mai ştie ce face.

— Singura dată când îl văd şi eu şi într-o clipă fac aşa o nenorocire… un vas atât de greu, ce proastă sunt! Iar ăla cine ştie cine o fi fost… Muti? Ciano? continua ea să mă întrebe, albă ca hârtia, atingându-mă uşor pe umăr.

Mă puse să jur că nu-i voi sufla o vorbă colonelului şi ore întregi am stat să pândim sunetul sinistru al soneriei.

— Oh, Doamne, dacă apare acum un polițist, cineva de la jandarmerie… Pe taică-tu cine o să-l facă să

priceapă... Un vas atât de greu, pe care-l țineam în casă numai pentru că era un cadou de la proasta ailaltă de... şi care nici nu mi-a plăcut vreodată... Tocmai pe Ciano... De aşa noroc am eu parte întotdeauna, fiecare zi cu otrava ei... continua să se văicărească fără întrerupere, spionând neîncetat strada prin obloanele întredeschise şi netezind cu încăpățânare, cu o singură mână, şervețelul de dantelă de pe masă pe care acum nu se mai afla enormitatea aceea de vas.

A fost un an deosebit, acela. Mama a trebuit să se întoarcă în casa de la țară, în Piemont, ca să pună ordine în lucrurile rămase de pe urma bunicului: taxe, acte de semnat, arenda pentru un petec de pământ, legatele testamentare. „Dragă coniță, mai bine v-ați grăbi să veniți încoace...” începeau misivele trimise, luni de zile, de Caterina. Erau aşternute cu o cerneală plumburie pe care o zărisem de atâtea ori în registrele lungi şi înguste, legate în pânză, unde bunicul scria absolut totul, centimele pentru ziarul de dimineață ca şi vedrele de vin nou, pomenile ca şi banițele de grâu şi de cartofi.

Tata mă ducea să iau masa de dimineață şi prânzul la Cercul Militar, lângă piața Cavalli. Stând la masă, puteam vedea pe fereastră, în piață, statuile ecvestre ale celor doi Farnese, coclite de trecerea anilor, cutele moi ale tunicilor care le lăsau descoperiți genunchii şi muşchii gambei, cu mutrele ursuze întoarse una într-o parte şi una în cealaltă deoarece, deşi rude, fuseseră duşmani.

Şedeam la coada unei mese lungi ocupate de colonei şi maiori, nu puteam vorbi, când veneau fructele nu mâncăm decât struguri ca să nu mă încurc în tacâmuri. Îl priveam pe ascuns pe chelner, un soldat în pantaloni decolorați care îi ieşeau de sub haina albă, şi speram mereu să surprind o licărire de şiretenie pe chipul lui roşu de țăran, aparent bucuros să servească la masă,

scăpând în felul acesta de frontul grecesc sau cirenaic.

După-amiaza stăteam şi învăţam în cazarmă, într-un birou nu departe de cel al tatei, şi ore în şir mă distram privind pe fereastră, în curte.

Marea agitaţie de peste vară cu Francesco, când număram catârii şi tunurile, iar noaptea de-abia aşteptam să se dea vreo alarmă aeriană, aici dispăruse cu desăvârşire. Nici urmă de atmosferă de război, în cazarmă totul vegeta în rutina obişnuită, soldaţii traversau ici colo curtea târşâindu-şi picioarele, trăgând după ei ba o vită, ba o mătură de nuiele, câte o trompetă răsuna solemn rupând tăcerea care dura de ceasuri, o tăcere prăfuită care, după aceea, se închidea îndată la loc, înghiţind iarăşi enorma întindere de la marginea firavelor păduri de plopi de pe malul Padului, unde era încartiruit regimentul.

La ferestrele mari care se deschideau în zidul de peste drum de mine, apărea din când în când braţul sau umărul gol al câte unui soldat întinzându-şi rufăria la soare, sau se auzea vreun cântec lenevos, şuierat într-un dialect de neînţeles.

Brusc, în coridor izbucnea, violent ca o bombă, urletul tatei, urmat pe dată de un zgomot grăbit de paşi târşâiţi şi de murmure. Plutonierii şi căpitanii o porneau iute spre biroul colonelului, ducând hârtii băgate în mape gălbejite şi, după ce băteau la uşă, dispăreau înăuntru, iar coridorul redevenea pustiu, cu toate uşile identice, lustruite cu ceară, pe pereţii proaspăt zugrăviţi.

Mai târziu uşa camerei se deschidea, iar eu ţâşneam în picioare, vârându-mi într-o clipă cărţile şi caietele în ghiozdan. Tata avea deja chipiul în cap şi sabia la şold, urma să ieşim, iar eu, ca şi tata, trebuia să răspund la salutul gărzii înşiruite în gangul de la intrare care mirosea întotdeauna a var. Ridicam mâna pe jumătate, cu ochii în pământ, iar în spatele nostru piciorul plin de ţinte al santinelei recădea cu un pocnet surd pe treapta de lemn a gheretei.

Mergând în pas iute pe străduțele cețoase, ne îndreptam spre Cercul Militar, iar eu eram bucuros să pot mânca iar spaghete şi nu eterna supă de seară a mamei.

Pe trotuar trebuia să fiu atent să nu pierd ritmul, să țâşnesc repede, să mă opresc sau să trec în spatele tatei ca, oricum, să-i las lui partea mai comodă a drumului. Uneori, fără să-şi aplece spre mine profilul țeapăn sub cozoroc, colonelul şuiera, scurt şi pe neaşteptate, câte o problemă de aritmetică şi îndată trebuia să mă concentrez, să-mi dezlipesc privirile de la petele de lumină opalescentă a vitrinelor şi să răspund înăbuşindu-mi orice ezitare:

— Calculează-mi primele cinci puteri ale lui 2 şi 3... Hai, mai iute...

Lănțişorul săbiei îi clincănea între cot şi şold, străduța care ducea în piața Cavalli o cotea în fața noastră, iar eu speram ca odată ajunşi în piață pericolul problemelor să înceteze.

— Un muncitor face o anumită lucrare în 15 zile, un altul în 12 zile, iar al treilea în 10. Cât din lucrare ar realiza ei într-o zi, lucrând toți trei laolaltă? Hai! Dă-i drumul odată cu fracțiile! E simplu... Foloseşte-ți meningele...

Dar iată-ne în piața Cavalli, cotropită deja de ceață, cu câteva persoane în pelerine, oprite sub porticele palatului. Scările Cercului trebuia să le suim tot în pas iute ca să nu pierdem primele cuvinte ale radiojurnalului de seară.

La masă, coloneii şi maiorii o luau de la cap cu obişnuitele discuții despre faptele de arme zilnice, despre statul major, despre slujbă şi avansări. Discuții mai aprinse se iscau doar între cei care jurau că războiul se va purta în Africa de nord şi cei care garantau Că, dimpotrivă, se va da pe pământul Angliei, după o serie de bătălii fulgerătoare în jurul Londrei. Îi auzeam vorbind şi de nemți, dar cu mai multă fereală,

iar comparațiile între diferite tancuri sau baterii antiaeriene ale lor cu ale noastre erau amănunțite şi acide.

La sfârşitul prânzului, un maior de la district stârnea hohote de râs povestind anecdote cu ciobani sarzi, cu munteni din Bergamo sau cu napolitani şmecheri şi neruşinați de-abia luați sub arme care apăreau ba cu două salamuri pentru nu ştiu care plutonier, cunoştință de-a lor, ba atât de fără dinți încât în loc să-i reformeze era cât pe ce să-i denunțe la tribunalul militar.

Alte hohote, mai prudente, trezeau diverse bârfe referitoare la unii ofițeri întorşi la Piacenza după cursurile de la şcoala de război din Roma, sau repetatele şi incredibilele aventuri ale unui căpitan decis să ia de nevastă nu ştiu ce fetişcană, o sărăntoacă, o coate-goale, în pofida concluziilor negative la cercetările întreprinse de jandarmi şi a consecinței acestora, adică a părerii defavorabile a generalului, superiorul său.

Ascultam cu porția de cremă caramel dinaintea mea, soldații care serveau la masă stăteau tăcuți în picioare la capătul salonului, iar ferestrele încadrau doar un dreptunghi întunecat.

În jur de unsprezece ne întorceam acasă, oraşul era cufundat în ceață, cu lumini rare, camuflate, care se legănau la nivelul primelor etaje.

Stând treaz în pat îl auzeam în camera de alături pe tata cum îşi scotea sabia şi mănunchiul de chei, cum îşi lustruia, cu scârțâituri, folosind un prosop special, cozorocul strălucitor al chipiului şi, în sfârşit, cum se ruga şi adormea.

Tot pe atunci s-a întâmplat că, după întoarcerea mamei de la țară, panica neclară pe care mi-o trezea tata a sporit atingând o nouă treaptă. Era un gol, o distanță, ce-mi trezeau o neîncredere amestecată cu frică, pe care, inconştient, încercam să le înving prin frenezii haotice şi demonstrații ascunse în care fie că îl ucideam fie că îl salvam de la moarte, îl jefuiam sau îi

vindecam rănile pricinuite de săgeţile duşmane, îl denunţam fasciştilor pentru că vorbea de scandaloasa stare a trupelor noastre, de măscăriciul de Mussolini, comandantul suprem al forţelor noastre armate, sau îl rugam cum ştiam mai bine să-şi schimbe pielea şi vorbirea, să devină ca bunicul, să bea ca el, să fie ca şi el mereu pus pe râs, pe băut, pe iertat.

La ora mesei, îl auzeam suind ultimele trepte ale scării, păşind cu atâta perfecţiune încât, spunea mama, când îi dădea la tălpuit, pantofii lui se dovedeau a fi tociţi în mod absolut uniform, de la vârf şi până la flec.

— Zingarelli{14}! l-am auzit în ziua aceea zbierând în lungul scărilor. Lăsând din mână prosopul cu care-l aşteptam îndărătul uşii pentru a fi gata să-i lustruiesc cozorocul, am dat fuga să scotocesc printre cărţi în căutarea dicţionarului.

Şedea în prag şi mă aştepta, cu două degete vârâte în centiron, cu faţa umbrită de chipiu.

— Deschide şi citeşte la cuvântul „mediocru”! rosti înghețat.

— „Mediu… începui eu să citesc, în timp ce mama ne privea palidă din uşa bucătăriei, de valoare medie, între sublim şi umil, pentru majoritatea cititorilor… De o sănătate nici bună nici rea… din pătura mijlocie… de calitate mai degrabă inferioară, nu înaltă, nu rafinată…”

— Aici! Repetă!

— „De calitate mai degrabă inferioară, nu înaltă, nu rafinată…”, silabisii eu.

— Uite, ăsta eşti tu! Am întâlnit-o pe profesoara ta de matematică şi te-a caracterizat aşa: mediocru. Lasă dicţionarul! La masă! porunci scoţându-şi chipiul.

Ca să mă pedepsească, încuie cu cheia dulapul de cărţi în care, în orele libere, începusem să scotocesc după Bracco, Oriani, Panzini, după poemele lui Di Giacomo şi D’Annunzio.

Mama adusese de la ţară un lădoi plin cu haine de-ale bunicului şi zile întregi a muncit la maşina de cusut

până a reuşit să-mi potrivească câteva pe măsură. Deşi eram destul de înalt pentru vârsta mea, stofa de culoare închisă mă mohora într-atât încât parcă nici nu mai eram eu şi, privindu-mă în oglindă, mi se părea că sunt un ins prost alcătuit, care încearcă să-şi ascundă sub haine schimbate cine ştie ce defecte sinistre.

Deşi eram fericit să îmbrac hainele acelea, căci le intuiam puterea, totuşi ele izbuteau să scoată la lumină o grijă care mă frământa în ascuns şi la care mi se întâmplase să reacționez cu prea mare uşurință tocmai pentru că era abstractă, invizibila.

Seara, după ce mă dezbrăcăm, văzând pe scaun, la picioarele patului, costumul întunecat, cu dunga lui subțire, rubinie, începeam să plâng. Căutam să nu mă audă nimeni şi-mi înăbuşeam suspinele în pernă, dar nu izbuteam să mă opresc.

Îmi aminteam cu câtă grabă, în ziua aceea de vară, închiseseră sicriul cu nouă şuruburi, cum capacul acela sigilase, înțepenit în mătăsuri, pe omul căruia speram cel mai tare să-i semăn. Iar acum conştiința imposibilității nemuririi mele şi a oricărui alt lucru era o condamnare de care nu reuşeam să mai fac abstracție. Din cauza asta plângeam eu.

— Gata acum, de trei zile ai ceva, crezi că n-am observat? Plângi? Spune-mi ce te doare... intră în cameră mama aprinzând lumina.

N-am răspuns, nemişcat în pat, cu ochii țintă în tavan, şi parcă şocat de intruziunea aceea.

— Vorbeşte! apăru în uşă şi tata, cu mâinile vârâte în buzunarele hainei lui din păr de cămilă.

Nu le puteam ține piept, mă înduioşa mâna mamei dându-mi cu gingăşie părul de pe frunte.

— Vreau să ştiu dacă există Dumnezeu! Unde e? Nu vreau să moară nimeni! Am urlat închizând ochii pentru a nu trebui să-i văd.

— Culcă-te şi nu-ți mai vârî în cap asemenea întrebări, gândeşte-te mai bine la şcoală şi la

puturoşenia ta… răspunse calm tata, stingând lumina.

Mama a trebuit să iasă şi ea din cameră, dar apoi i-am auzit discutând în sufragerie.

— La urma urmei dacă are îndoieli de felul ăsta ar trebui să facem ceva, este aşa de exagerat în toate, pentru vârsta lui… spunea mama.

— Astea-s îndoieli de mucos. Un bărbat ştie că Dumnezeu există şi cu asta basta, nu mai e nimic de discutat. Stefano trebuie să înveţe să fie bărbat, să se întărească. Suntem şi-aşa înconjuraţi de destui mucoşi în ţara asta şi pe timpurile astea, răspundea tata.

— Da, dar…

— Niciun dar. Dacă ar fi fată, te-aş lăsa să hotărăşti tu. Dar e băiat şi înainte de toate trebuie să fie dur cu el însuşi iar după aceea şi cu ceilalţi. Cum scrie despre mine în toate caracterizările mele. E război şi nu vreau să cer nimănui favoruri, altfel i-aş fi făcut rost de un cal şi l-aş fi pus să călărească pe deşălate până i s-ar fi luat pielea de pe picioare şi i-ar fi trecut lui gărgăunii ăştia…

— Tu ceri prea mult… E doar un copil…

— Nu cer nimic pentru mine. Ţin la el, dar nu pot să i-o spun. Un tată trebuie să fie temut. Când va avea treizeci de ani mă va înţelege. Aceasta e adevărata datorie a unui tată. Mai ales într-o ţară ca a noastră: toţi plini de trese şi toţi fără conştiinţă. Ai să vezi şi tu, dacă o mai continua războiul ăsta… conchidea el.

Mi-i închipuiam stând în sufragerie, sprijiniţi cu coatele de masă, fiecare cu un ziar dinainte.

— Mă rog, şi se mai spune că meridionalii sunt oameni blânzi şi tandri… suspină iar mama.

— Meridionalul autentic e singurul bărbat adevărat de pe lume şi nu-i făcut din mămăligă. Chiar dacă acum a ajuns şi el să fie o pasăre rară! îi închise gura colonelul.

În zilele acelea, tristeţea lui creştea necontenit, pătrunzându-se de un resentiment acru, gata să izbucnească, alimentat de nenumărate surse: ziarele şi

mediocritatea vieții din cazarmă, buletinele de război de la radio şi sfaturile obosite ale mamei. Chiar şi neaşteptatele mele dezlănțuiri de fericire îl întunecau, ferecându-l uneori într-o tăcere absurdă.

Făcea războiul de unul singur, dublându-şi demonstrațiile de disciplină neştirbită, petrecându-şi zilele în cazarmă din zori şi până seara târziu, pedepsindu-şi aspru ordonanța care, la întoarcerea dintr-o permisie, îndrăznise să apară cu o prăjitură țărănească în mână pentru băiatul colonelului. Renunțarea de a comanda o divizie de luptă în Africa de nord îl rodea ca o necontenită remuşcare.

Eforturile mamei de a-l primi cu casa în perfectă ordine, înlăturând orice sâcâială tradițională, începând cu temele mele la latină şi sfârşind cu bârfele vreunei cunoştințe, rămâneau toate inutile: întorcându-se acasă, el izbutea întotdeauna să-şi pună ochii – şi, deci, să-şi sporească tăcerea plină de reproş – pe o firimitură nelalocul ei, pe o minimă neregulă în rânduiala familiei, semne minime dar, după el, revelatoare ale aceleiaşi meschinării, mediocrități şi lipse de orice porniri generoase care îl asaltau pretutindeni.

— Nu pot să țin piept… se văita mama. Uite, de exemplu, enervarea pentru cafeaua de alaltăieri! De parcă m-aş fi dus să mă distrez şi nu să risipesc o groază de bani ca să-i procur lui, măcar o dată, cafea adevărată şi nu porcăriile astea de surogate… Tocmai el care a trăit atâta vreme doar cu spaghete şi cafea… Şi-acum o să trebuiască s-o beau eu pe toată: două sute de grame de cafea care costă o avere! O să-mi stea în gât ca o otravă… Pesemne că e unicul în toată Italia care vrea să trăiască din ce-i dau ăştia pe cartelă, cu riscul de-a se îmbolnăvi…

Duminica, tata se învârtea îndelung prin camera lui, pardoseala era subțire, doar un strat de cărămizi ce despărțea colțul acela de la etajul întâi de magazinul de dedesubt care vindea unelte agricole, maşini de strâns

finul şi de cosit, stivuite cu dinții în sus. Îi ascultam din sufragerie necontenitul du-te-vino, de la micul pat de fier la etajera cu cărți deasupra căreia atârna o lungă baionetă austriacă, iar mama dădea din cap fără a reuşi să-şi abată atenția în altă parte.

— Fâț încoace, fâț încolo, ore în şir! Într-o zi, duşumeaua asta care de-abia mai ține, o să i se prăbuşească sub picioare… bombănea ea înfundat.

Alteori tata ieşea năvalnic din cameră, cu o mutră crâncenă, cu ochii lui albaştri ca de oțel contrastând cu paloarea feței, cu chipiul pe cap, cu centironul încheiat şi mănuşile în mâini.

— La plimbare! ordona.

— Să trăiți! răspundeam eu înşfăcând pe dată jacheta şi paltonul.

În pas iute şi fără să scoatem o vorbă, parcurgeam de două-trei ori şoseaua de centură a Piacenzei sub platanii scheletici, eu la stânga lui pentru a nu-i stânjeni mâna dreaptă, gata oricând să răspundă la salutul soldaților. Mergând în grupuri, aceştia îl reperau de departe şi-şi aranjau pe dată ținuta, iar colonelul, răspunzând mâinilor care țâşneau la chipiu, îi scruta unul câte unul în căutarea vreunui nasture lipsă, a unei moletiere prost strânse. Râca lui, devenită vigilentă şi furibundă, ca şi cum ar fi trebuit să-i umple şi să-i ostoiască golul din suflet, se dezlănțuia mai ales împotriva ofițerilor tineri, pe care tăbăra ca un lup bătrân şi gelos. Nu exista zi să nu dibuie vreunul fie cu barba prost rasă, tolănit neglijent într-o cafenea, fie înzorzonat cu tot felul de insigne ridicole, neatestând niciun act de curaj, nicio campanie militară, şi toți o plăteau cu vârf şi îndesat, era în stare să-i persecute chiar şi după ce se transferau de la Piacenza. Iar la cazarmă, dacă e să ne luăm după zvonurile care ajungeau la urechile mamei, stârnindu-i suspine tot mai lungi şi mai neconsolate, era cu adevărat biciul lui Dumnezeu, prezent la împărțirea rației şi la schimbarea gărzii, în latrine şi în magazia de

alimente: orice colțișor mirosea a var, a sidol, a cârpă de frecat, a vopsea, plutonierii erau de-a dreptul înnebuniți. Dar nimic din toate astea nu izbutea să-l potolească, ci dimpotrivă totul sporea noua şi neagra lui tristețe.

Mamei nu-i adresa un cuvânt decât în caz de extremă necesitate. Ea era cea care, folosindu-se de mine, îl împiedicase să se elibereze de piedicile şi de umilința vieții din spatele frontului. Iar ea era tot mai tristă, vânând cu încăpățânare prin casă câte-o haină, câte-o cămaşă fără nasturi sau care trebuia cârpită şi oftând cu ochii la cer când în sfârşit o găsea, gata să se instaleze imediat la maşina de cusut.

— Uite în ce hal umblă! se întuneca toată, apăsând pe pedală. Trebuie să-i înlocuiesc gulerul la cămaşă şi el nu-mi spune nimic... Ce viață o mai fi şi asta! Odată n-auzi pe cineva râzând şi-n casa asta... Parcă am fi la mânăstire... Odată nu-ți spune cineva, verde în față, ce are, ca să terminăm cu neînțelegerile... În fiecare zi altă mutră...

Cum termina de cârpit se apleca să rupăața cu dinții. Avea ochii înfundați de parcă ar fi durut-o, iar gândurile îi zburau tăcute, misterioase, la casa de la țară, la Caterina, la lungile duminici de vară acum pierdute, țintuite în câte-o fotografie cu femei şi bărbați stând în jurul mesei de piatră de sub tei, cu copiii dichisiți şi pieptănați, înşirați pe jos, turceşte.

La masa de dimineață şi de prânz nu se mai rostea o vorbă: el îmi cerea cu un semn din deget să-i întind sarea, cu o singură privire mă admonesta pentru cuțitul apucat greşit. Asculta întunecat şuvoiul de cuvinte de la radio, închizând uşor din ochi, umplând cu siguranță spațiile dintre numele acelea, Sirtele, Tobruk, Bengasi, Tripoli... cu cunoştințele lui exacte despre fiecare loc, cu acreala pe care absența forțată i-o injecta în trup.

Cu o mişcare tăcută din buze, dintr-un umăr, mama mă îndemna să spun ceva.

— Mâine, în sala de sport *Salus et Virtus* am o întrecere eliminatorie de lupte greco-romane... Dacă câştig, duminică mă bagă în echipă pentru un meci important, cu luptătorii din Padova... deşi sunt doar junior... Vine să ne vadă şi Raicevich... încercam eu să povestesc.

Dădea din cap, privind fix la felia de provolone{15} din farfurie.

— Ştii, Raicevich... mai îndrăzneam eu.

— Asta cine mai e? Ce face? Câți ani are? Nu-i e ruşine? replica înghețat. Adunătură de puturoşi, popor de sclavi...

Tăceam brusc, învârtind cu furculița prin farfurie, iar mama se uita la mine făcându-mi semn din pleoape să tac din gură, să-l las în pace... Vocea ba fudulă ba ridicol de entuziastă de la radio umplea iarăşi odaia.

— Minunat popor, n-am ce zice... mai bombănea el între dinți, accentuând cu buzele țuguiate, într-o strâmbătură de dispreț, „p”-ul de la mijlocul cuvântului.

Aşteptam vara.

La primele valuri de căldură zăpuşitoare, fără o adiere de vânt, în oraşul acela străbătut de cârduri amețite de soldați care, seara, se târau din păduricile de pe malul Padului până la chioşcurile cu răcoritoare de pe şoseaua de centură, amintirea câmpiei piemonteze, a viilor de culoarea aramei coclite, a Caterinei şi a lui Francesco, făcea ca zilele să-mi pară fără sfârşit.

Treceam în revistă cu amănunțime toate colțişoarele, eram deja pe dealul cu piersici sau, noaptea, la baltă, cu felinarul, ca să adunăm broaştele care pe urmă erau fripte în spumă moale de albuş, îi veneam parcă de hac unui iepure, cu un pumn tras în dosul urechilor, cu încheieturile degetelor în jos şi ținându-l de picioarele din spate, iar apoi Caterina îl curăța de mațe, în schelălăielile câinelui în lanț, înnebunit de miros. Vedeam pielea jupuită a iepurelui, care trebuia întinsă pe două

bețe şi atârnată la soare; Francesco şi cu mine aveam s-o vindem cu cincizeci de centime. Încă o liră aveam să câştig amestecând din greu, înainte şi înapoi, cu polonicul de lemn în ceaunul cu bulion, împotriva vântului ca să scap de fum, o zi întreagă, consumând zeci de kile de roşii pe focul de lemne. Trebuia să pun mereu alți butuci, mari şi uscați, pe jăratic pentru a menține constantă fierberea şi mai trebuia să învârt cu polonicul cel lung pe fundul ceaunului pentru ca pasta să nu se prindă şi să nu miroasă a ars. La vremea cuvenită se adăugau mirodeniile, usturoiul, ardeiul, morcovii, țelina parfumată, căuşul de busuioc şi din nou trebuia să amestec şi să pun lemne pe foc. Brațele ne frigeau până la coate, căldura ne aprindea obrajii, iar mirosul acrişor şi bogat al roşiilor şi verdețurilor se răspândea în curte odată cu fumul focului de lemne. Apoi fiertura era trecută printr-un soi de maşinuță care arunca afară cojile şi transforma bulionul într-o pastă sângerie care se punea iar pe foc unde scădea încet până seara, cu mari băşici care se spărgeau domol la suprafață. Apoi îl lăsam două ore la răcit, după care puteam, în fine, să-l turnăm cu pâlnia, ajutându-ne cu un băț, în cel puțin cincizeci de sticle care, la urmă, se pecetluiau cu o peliculă de ulei.

Alte câteva lire aveau să ne iasă nouă, copiilor, topind pe foc firul subțire de cositor care închidea cutiile de cafea sau de sardele. Cositorul scurs picătură cu picătură, adunat în cenuşă şi apoi retopit într-un singur lingou, era cea mai migăloasă dintre treburile noastre din curte, dar şi cel mai sigur câştig şi la fel erau şi piersicile desfăcute în două, întinse pe o plasă la soare, ca să se usuce, acoperite cu un tifon, să nu vină viespile. Trebuiau întoarse în fiecare zi, una câte una, dar treaba asta avea să ne agonisească, la sfârşit, o liră, despăgubindu-ne astfel pentru toate cele douăzeci de centime pe care nu le mai puteam câştiga duminica când, altădată, după slujba de la biserică, îl însoțeam pe

bunicul pe drumul pieptiş spre casă şi când eu îi căram gulerul tare, cravata şi vesta, iar Francesco pălăria şi haina.

Vedeam că mama aşteaptă şi ea vara, mai mult decât în alți ani. Dar nu-i pricepeam bine teama care răzbătea din unele aluzii, dorința de-a creşte şi noi pentru prima dată un porc, dacă ar fi fost de acord şi Caterina.

— Trebuie să semănăm mai mult grâu, mai mulți cartofi, e vremea să replantăm colțul acela de vie îmbătrânită... îmi spunea ea. O să trebuiască să mai dai şi tu câte o mână de ajutor.

— Dar am dat întotdeauna...

— Da, dar în joacă, fără să pricepi că e nevoie... Să-ți intre în cap că e război şi că trebuie să facem rost de provizii... Eşti ditamai zdrahonul şi nu-ți dai seama de nimic... Pământul nostru a fost mereu o moşie de oameni bogați, una dintr-alea care n-aduc niciun venit. Trebuie să schimbăm foaia, să facem o groază de dulceață, să creştem găini... Bine cel puțin c-o avem pe Caterina...

— Dar Doro e şi el priceput!

— Oh, țăranii, vezi de te încrede în ei! El e un Lenin şi se gândeşte numai la interesele lui. Dacă are vin în pivniță şi dacă vaca îi fată un vițel pe an, el e mulțumit, fructe, găini, zarzavaturi nu-l mai interesează... îmi explica ea. Trebuie să punem mâna la treabă... Cine ştie ce-o fi făcând Caterina? Să sperăm că a semănat mai mult porumb...

— De porc mă ocup eu, promiteam atunci.

— Trebuie să vedem dacă vrea şi Caterina, cu porcii n-o scoți la cap cu una cu două, se pare că se îmbolnăvesc foarte uşor... Vai, Doamne, cât suntem de nepricepuți! conchidea mama. Nu e cazul să-i vorbeşti de porci tatei, ai înțeles? Cine ştie ce ne-ar mai auzi urechile... Că nu ne gândim la cei mai nenorociți decât noi, că ne ocupăm de porci ca speculanții în timp ce, în Africa, soldații noştri... Parcă-l aud! Nu-i nevoie să le

mai ştie şi pe-astea, că tot n-o să pună el vreodată mâna la treabă pe câmp, de-asta poți fi sigur! Cât priveşte salamul, aş putea oricând să-i spun că e un schimb, un cadou…

Dar toate, oameni şi vremuri, deveneau zi după zi mai strâmbe, mai cumplite, de asta ne-am dat seama în iunie, când ne-am întors la casa noastră de pe colină.

Caterina, acum aproape sură, se-apucase să sape în grădină sau între aracii de viță, alături de Doro şi de nevastă-sa. După moartea bunicului scăpase de grija maionezelor, a tăieților de casă, şi nu se mai mulțumea să stea şi să şteargă piersicile în uşa pivniței, doar în cămaşă ca să adune toată răcoarea care ieşea din cotlonul acela lung şi întunecos, săpat în pântecul dealului. Redevenise țărancă, lăsa muşcatele să se usuce în ghivece, şi orice altceva nu promitea un câştig sigur, de pildă teii sau câinele de pază, un dulap vechi din pod sau straturile de hortensii, era pe dată cântărit cu ochi hrăpăreți. Se înverşuna să pună ouă sub cloşti şi alte ouă în vase mari pline cu apă de var, iepurii de niciun kilogram îi socotea deja buni de mâncat sau de dus la piață, un măr cu una-două crengi uscate trecea pe dată drept bun de tăiat de dragul proviziei de lemne pentru iarnă.

— Ne aşteaptă vremuri grele! bombănea ea fără încetare, umblând desculță, nemaizâmbind ca odinioară şi lovind fără milă câinele care o urma pretutindeni, de la bucătăria ei şi până-n vie… Vremuri blestemate! O să vedeți că anul ăsta nu vă mai întoarceți voi la Piacenza, cine ştie dacă n-o s-o bombardeze toată… Pe vremea prințului era încă o adevărată fericire, față de-acum pe-atunci o duceam împărăteşte… Acu', că pierdem războiul, o să vină o foamete… Şi tu, eşti lung cât o prăjină şi nu pricepi nimic, nu ştii decât să râzi, hlizitule… eşti bun numai să ne ții din treabă pe mine şi pe Francesco… Află atunci că sunt lemne de tăiat, e de strâns iarbă pentru iepuri, e de cărat apă în grădină

pentru că roşiile nu se udă singure, hai, ia găleata, dă-i drumul, să te văd…

Francesco crescuse, deşi nu cât mine, şi i se vedeau toate oasele, pentru doisprezece ani arăta înalt şi parcă plin de funingine. Doro nici nu mai avea nevoie să-l strige: când o pornea cu sapa în spate ştia că se află deja în urma lui, desculț, mergând şi el spre vie, ducând în mână sticla de apă cu oțet.

Doar în unele după-amiezi de linişte, în căldura de sfârşit de iunie, făcută parcă numai pentru albinele şi viespile ce zumzăiau înfundat printre florile de tei, reuşeam să fim iar cei din verile de odinioară. Tolăniți la umbră, înjuram ba eu ba Francesco, cu voce domoală, fără urmă de furie, preocupați doar să născocim înjurături noi. Țineam mâinile întinse, nemişcate, gata să le pocnim şi să prindem o muscă în căuşul palmelor.

Răgazul trecea însă repede: în pacea aceea se furişau tot felul de îndoieli, de discuții pe teme mari şi o melancolie aproape mânioasă.

— Tata zice că Rusia nu poate pierde. Zice că are prea mult grâu… Tu ce ştii de Rusia? mă întreba el.

— Nimic. Numai povestea cu Napoleon… răspundeam. Dar dacă nu pierde nici de data asta cine ştie când s-o mai termina războiul. Înainte să renunțe nemții la tot ce-au luat…

— O să murim de foame, mă asigura Francesco. O să ajungem să mâncăm până şi iarba şi pe urmă o să murim de foame… Dar mai întâi o să devenim cu toții hoți. Să-l ia naiba pe deşteptu' de taică-meu: avea o puşcă de vânătoare şi a vândut-o. Era bună acum când o să fim hoți şi-o să ne smulgem unul altuia pâinea de la gură…

— Nu cred… mă încăpățânam eu.

— Ba aşa o să fie, dacă nu chiar şi mai rău. Caterina zice că după toate războaiele vine foametea şi boala…

— Şi tu te iei după Caterina! mă înfuriam eu. Ea o ca un cal de povară. S-a făcut o țigancă, şi-ar vinde şi fusta

de pe ea… Tu de ce-o crezi?

— Eu nu cred pe nimeni, răspundea întunecat Francesco. După mine n-au decât să crape cu toții. N-au decât să bombardeze până n-o mai rămâne cărămidă peste cărămidă, pentru mine e cum nu se poate mai bine…

În cocină erau doi porci, unul al lui Doro şi altul al nostru. Caterina se scula cu noaptea în cap ca să le pregătească amestecul cel mai bun, lapte cu mălai şi făină cu apă călduță, şi apoi îl prindea din urmă pe Doro care la ora aceea deja rânea în cocină şi le schimba paiele.

— La optzeci de kile îi lichidăm! jura Caterina. Nu-i nevoie să atingă suta, îți mănâncă urechile şi nu-s buni de nimic…

Noi ne uitam la purcei cu duioşie, la o oră după apusul soarelui îi scoteam în curte la păscut şi-i mânam la loc în cocină de-abia atingându-i cu o crenguță, ca să nu învinețim slănina.

Dar într-o bună dimineață țipetele îngrozitoare ale Caterinei ne scoaseră pe toți la ferestre.

— Nu, nu… striga ea, fugind după Doro.

Omul părea turbat, alerga de colo-colo prin curte, ținându-se cu mâinile de cap.

— Aşa-i viața, aşa-i viața! urlă înfigându-şi unghiile în obraz.

— Vino încoace, nu-ți pierde capul… striga în urma lui Caterina care, însă, de spaimă, rămăsese pironită şi nu îndrăznea să se apropie de el.

De la fereastră, am descoperit, printre ierburi, pata trandafirie. Unul dintre porci, cel al lui Doro, murise peste noapte.

Francesco era şi el la fereastră, de partea cealaltă a curții, şi toți ne uitam speriați şi fără o vorbă la Doro care ba umbla ca turbat, ba se oprea brusc clătinând din cap. Tăcuse până şi Caterina, cu mâna la gură.

— Oh, Doamne, dar faceți totuşi ceva… se auzi vocea

parcă bolnavă a mamei de la un balcon. Însă Caterina şi nevasta lui Doro, care ieşise şi ea în curte, nu reuşeau să se clintească din loc.

— Zi-i matale ceva… scrâşni femeia încercând s-o împingă de la spate pe Caterina.

Brusc omul reîncepu să alerge, fluturându-şi mâinile prin aer, apoi dispăru, bălăbănindu-se, în întunericul din portic şi numai urletul celor două femei din curte ne săpară în conştiință imaginea exactă a celor întâmplate, puțul de sub portic şi Doro care tocmai îl încălecase.

Un țăran bătrân şi îndată după el un altul mai tânăr sosiră în goană, chemați de țipete. Alergară la puț, îl strigară, erau doisprezece metri de piatră şi apoi apa. Cu o sfoară legată de picior, unul dintre ei, cel bătrân, cu o cămaşă verzuie, se lăsă coborât până la suprafața apei. Îl țineau de sus celălalt împreună cu Caterina, iar urletele lui poruncitoare suiau negre şi furioase din adânc. Nevasta lui Doro stătea de-o parte, verde la față, cu mâinile împreunate, mama ne gonise pe noi, copiii, mai încolo, la capătul curții, dar Francesco şi surorile lui priveau țintă la dreptunghiul acela de umbră al porticului. Țăranul reapăru tuşind şi scuipând, îşi scoase piciorul din frânghie, nu reuşise nici să-l vadă nici să-l atingă pe Doro.

Trei ore, până aproape de prânz, au trudit pompierii împreună cu un om trimis de jandarmerie şi un soldat până să-l pescuiască. Şi îi mai ajutaseră şi câțiva țărani care au tot alergat prin curte cu frânghii şi scări. Caterina târâse porcul mort într-un colț la umbră, la răcoare, trăgând nădejdea că nu va fi nevoie să-l îngroape, că va veni veterinarul şi va pune un diagnostic de accident, o pneumonie fulgerătoare, nu o boală infecțioasă.

— Suntem prea răi cu toții… Nu mai există pe lumea asta altceva decât răutate… repeta ea pierită, turnându-i un pahar de Marsala jandarmului şi împingând-o de umăr pe nevasta lui Doro, silind-o să se aşeze măcar un

moment jos.

Mama dusese fetițele într-o cameră, iar Francesco şi cu mine, care, buimăciți, stăteam de câteva ceasuri sub tei fără să scoatem o vorbă, le zăream prin fereastra deschisă cum şedeau tăcute, înşirate pe canapea, mestecând biscuiți, cu fețele palide ascunse în penumbră.

— E o lume nenorocită, cu pieze rele, aşa zicea şi el… bombănea Caterina turnând cafea de orz dintr-o cratiță urât mirositoare într-un şir de ceşcuțe pregătite pentru pompieri şi țărani. E limpede că o luase razna mai de mult şi asta din pricina ălor doi frați ai lui dați dispăruți, amândoi vânători de munte în brigada „Julia”… În Grecia sau în Rusia, Francesco?

— În Grecia, răspundea Francesco fără să ridice ochii.

— Grecia sau Rusia tot aia e, niciun pământ nu ne mai rabdă, cu catranul pe care-l avem în noi… începea iar Caterina aplecându-se peste ceşti. Să vezi lumea murind aşa, cât ai zice peşte… asta nici măcar nu poți spune că-i vrerea lui Dumnezeu…

Francesco dădea din umeri, atent la furnicile care umblau încolo şi încoace pe potecile lor, între tei.

În noaptea aceea mama l-a culcat pe Francesco cu mine.

Am stat multă vreme treji fără să vorbim, în paturile noastre lipite. În curte se mai auzea încă vorbă şi, undeva, un câine lătra furios până când, în sfârşit, conteni cu un schelălăit.

— Crezi că mi-e frică? rosti Francesco pe întuneric. Nu mi-e câtuşi de puțin, jur!

— Hai să dormim, e mai bine… i-am spus eu.

— Pământul… reluă el. Aş da foc la tot ce miroase cât de cât a pământ. Acum s-a terminat, n-o să le mai căşune pe mine, cu sau fără dreptate! Dacă pot, intru imediat ucenic la zidari…

— Şi maică-ta?

— Ce pricepe maică-mea! bolborosi el. Nu-mi bat eu

capul cu femeile… Şi el le blestema toată vremea…

— Şi cu unchii ăia ai tăi cum e? am mai întrebat eu.

— I-au dat dispăruți, dar de fapt sunt morți. N-au dat niciun semn de viață de mai bine de un an… Vezi bine că-s morți! Şi-asta numai din pricina blestematului ăsta de război şi a cui l-a început…

— Hai să dormim acum, altfel ne aud… am şoptit.

— Dormi tu, dacă vrei, răspunse el. Şi fii sigur că mie nu mi-e frică, de nimic nu mi-e frică.

Râmaserăm o clipă în tăcere pândind foşnetele casei, lătrăturile câinilor în depărtare, pe coline.

— De data asta fac eu treaba cu vițelul… ocări Francesco.

Era treaba la care ținea cel mai mult taică-su. Înainte de a duce vițelul la târg, îl punea să înghită cu forța o găleată de douăzeci de litri de apă cu nisip, ca să câştige în greutate. Trebuia să socoteşti exact momentul potrivit, pentru ca vițelul să nu facă vreun atac de peritonită înainte de-a ajunge la tăiere. Şi mai era nevoie să nu-i pierzi din ochi pe negustorii care umblau prin târg cu buzunarele umplute cu mucuri de trabuc şi care, în vreme ce pipăiau vițelul şi discutau, odată te trezeai că-i vâră sub coadă un muc de trabuc, provocându-i o purgație bruscă şi violentă, făcându-l astfel să piardă din greutate.

— Dormi? l-am întrebat.

— Dacă ai să mă tot întrebi chestia asta, mă scol şi mă duc să dorm în şură. Lasă-mă-n pace! făcu Francesco.

Din curte se auzea doar un murmur uşor, de rugăciuni înşirate pe mătănii. Probabil că veniseră femeile de la gospodăriile din vale, iar după cină, cu siguranță că bărbații se strânseseră şi ei în grup separat, într-un colț al porticului, lângă puțul acum acoperit cu scânduri prinse cu sârmă şi poate că, în felul lor direct, vorbeau despre Doro, despre corvezi şi nenoroace, despre vremurile negre de-acum care făceau

şi mai ticăloasă viaţa asta şi-aşa destul de amară.

Tot aşa cum bunicul murise cu năduful războiului acela pe care el îl nădăjduise imposibil, Doro murise, şi el, cu o lună înainte de a-l vedea pe Mussolini alungat de rege şi statuia lui de bronz de la primărie aruncată de-a dura pe bolovanii din piaţă. Cu acel prilej, comandantul garnizoanei din sat, care pornise personal în inspecţie, însoţit de o patrulă de elevi ofiţeri înarmaţi, ordonă s-o ridice de-acolo, ameninţându-i pe copiii care lărmuiau în libertate la ferestrele primăriei şi împrăştiind grupurile de ţărani adunaţi în piaţă.

— Şi acum? mă întrebam fără să pot pricepe, şezând cu Francesco la umbra salcâmilor.

— Acum ce? se înfuriase el. N-ai văzut ce fac coloneii tăi? Mussolini s-a topit, iar ei umblă să-i culeagă rămăşiţele din stradă. Dacă moare un cocoş vine altul şi cântă. Ar trebui jugăniţi cu toţii, începând cu regele…

— Bine, dar chiar regele l-a gonit pe Mussolini! replicam eu fără a izbuti să pătrund înţelesul tuturor acelor întâmplări şi mă gândeam la tata, neputând să-mi dau seama dacă acum e satisfăcut sau dacă, dimpotrivă, nu e încă şi mai duşmănos, mai ferecat în sine.

— Sunt toţi o gaşcă! explica Francesco cu o strâmbătură pe faţa lui osoasă, deja cu o umbră de mustaţă pe buza de sus. Ar trebui să-i strângem de gât, pe toţi! Şi să punem mâna pe domeniile regale de la Pollenzo! Aşa barem terminăm odată cu războiul ăsta… acuma, că tot l-am pierdut…

Furasem o sticlă de fernet din dulapul din salon şi o beam încet şi cu cazmă din pricina amărelii care ne strângea gura pungă.

— Ai rămas acelaşi Lenin din totdeauna… spuneam eu. Dar la nemţi nu te gândeşti? Doar ştii că ei sunt cei care taie şi spânzură…

— Să-i ia dracu’ pe nemţi…

— Să-i ia, dar până una alta ei au tancuri! Nici nu visezi tu ce tancuri au! Nu fac ei pace, nemții... Sunt în stare să se lase omorâți până la unul şi pace tot nu fac...

— Să-i ia dracu'!... repeta el. Să-i ia dracu' şi buni şi pe răi... Cu cât mai puțini oameni pe lume cu atât mai bine...

Tata ne telegrafiase de la Piacenza, promițând, în două vorbe, să vină acasă într-o scurtă permisie.

— Acum că armata are iarăşi puterea în mână, te pomeneşti că-l fac general... Numai de-ar pune odată capăt războiului ăsta! Lumea e sătulă... Cum de nu şi-or fi dând seama ăia de la Roma? comentă Caterina.

Mama citea un vraf de ziare de la un cap la altul, încercând să se descurce în vălmăşagul acela de ştiri zilnice. Instalată la cusut, la umbră, în vreme ce Caterina curăța ligheane de fructe pentru dulceață cu brațele ei cărnoase şi mari, unduind prin fața privirilor mele fascinate, ne înşira neîncetat ştirile citite prin ziare sau auzite la radio, debitându-le una câte una şi însoțindu-le cu felurite expresii de uimire şi exclamații îndurerate.

Uneori o ascultam câte o jumătate de oră fără a izbuti să ies la vreun liman din marea aceea de enormități; păreau nişte nori care îşi schimbă neîncetat culoarea, forma, consistența, nişte bâlbâieli care simțeam că ascund fapte aspre şi necunoscute pe care nimeni nu era în stare să mi le înfățişeze ordonat, în adevărata lor întruchipare. Istorisite de femei, până şi poveştile despre sângeroasa şi înghețata Rusie păreau sărace şi ridicole, Rusia aceea atât de indescifrabilă pe atlasul meu, o burtă uriaşă şi galbenă cu marginile destrămate şi presărată cu câteva denumiri, câteva cursuri de apă... Şi toți morții aceia, toată larma, pământul care nu mai poate să ne rabde... Răpirea lui Mussolini părea un basm jalnic şi ruşinos, o trăsnaie neghioabă lipsită de orice spirit de aventură, iar, pe de altă parte, americanii

debarcați în Sicilia nu trezeau nici ei spaimă sau mister, ci doar o inexplicabilă dar evidentă veselie.

— Bietu' conaşu' spunea mereu asta... comenta Caterina ca răspuns la şuvoiul acela de ştiri. Nu te pune niciodată cu americanii! Aia-s bogați, dau foc la cafea şi la grâu când le prisoseşte. Dă-ți seama atunci, nişte amărâți ca noi... trebuie să ai o minte înfierbântată ca a lui Mussolini... Dar nici cu regele nu mi-e ruşine! Întâi se foloseşte de el şi pe urmă îi dă un picior în fund! Asta nu-i frumos din partea nimănui darămite din partea unul rege...

Iar eu parcă îi şi vedeam pe americani arzând grâul şi cafeaua şi pavând kilometri peste kilometri de şosea cu saci de cafea verzuie şi simțeam în nări mirosul acela de bogăție aromitoare şi densă, de mană picată din cer. Şi îi vedeam şi pe ruşi care, prin zăpezi şi noroaie, nu se plecaseră în fața tancurilor nemțeşti pline de mitraliere, ci le doborâseră cu miile, cum făcuseră şi pe vremuri cu tunurile şi caii lui Napoleon, iar acum tancurile se înfundau în întinderea aceea galbenă şi fără nume, unde literele cuvântului „Moscova" apăreau incredibil de mici...

La amiezi, când Caterina, Francesco şi cu mine stăteam cu nasurile în sus, privind nenumăratele formații de avioane duşmane pe cerul albastru fără pată, mama îşi ducea amândouă mâinile la tâmple, frecându-şi-le uşor şi neîndrăznind să mai rostească nicio vorbă.

— Tocmai cu ăştia ne-am găsit noi să facem pe deştepții! spunea Caterina, numărând cu grijă duzinile de avioane care avansau în triunghiuri precise şi neschimbate, strălucind minuscule. Să cucerim Abisinia, asta ne trebuia nouă... Şi când te gândeşti că unii au fost de-a dreptul încântați de război... Lumea credea că într-o lună o să fie totul gata şi-o să dea şi de bogăție... Uite că acum ne primim pedeapsa...

Discutam dacă aparatele decolaseră de pe un

portavion aflat între Sicilia şi Sardinia sau din taberele din Africa, şi dacă erau mai periculoase bombele de o sută de kilograme lansate în ciorchine sau cele enorme de o mie de kile.

— E acelaşi lucru! Tot atâta e dacă se balegă un bou sau se găinățează o sută de rândunici… țipa Francesco.

— Limbă spurcată ce eşti! protesta Caterina.. Ăştia doi nu ştiu decât să se hlizească, nişte maimuțoi… Lumea îşi smulge părul din cap, iar ei cred că-s la bâlci…

Noi ne dădeam de-a dura, veseli, pe sub salcâmi, inventând cuvinte americane inexistente pe care le răcneam cât ne ținea gura, făcând presupuneri cu privire la pistoalele ruseşti, la australienii care plecau beți la atac.

— Cine ştie ce le-or fi dând să bea… cugeta Francesco. Şi pe ai noştri, în 1915, îi burduşeau cu vin şi rachiu înainte de a-i scoate din tranşee. Cred că l-am auzit de cel puțin o sută de ori pe tata povestind chestia asta…

Colonelul trimise o a doua telegramă: n-avea să sosească înainte de septembrie. Caterina scoase un suspin de uşurare, nu-i convenea ca tata s-o vadă în august, în toiul vânzolelilor ei de acasă la piață, cu căruța plină de piersici sau cu capetele puilor atârnându-i ciorchine peste marginile coşului.

— Ar fi în stare să nu-mi mai dea nici bună-ziua, râdea ea la mama. I s-ar părea că ne purtăm ca nişte zgârie-brânză, deşi dânsul habar n-are cum se îngrijeşte pământul, şi e doar ginerele lui bietu' conaşu'…

Mama dădea resemnată din cap, cedând pe zi ce trecea poftelor țărăneşti ale Caterinei care ar fi vândut şi picioarele de la pat, numai să poată pune de-o parte ceva bănişori, să strângă puțină avere. Seara şedeau amândouă cu catastiful de socoteli pe masă, adunând cele câteva lire scoase pe piersici, scăzând din rubrica încâlcită de „bunuri existente" iepurii schimbați pe

câteva kile de făină. În catastif figura deja pianul, cedat unui negustor de mobilă, pianul la care bunicul cânta cu două degete, în unele ore târzii de-ale lui, lansându-se sau împleticindu-se în arii de operă şi valsuri înaripate care-şi picurau notele în liniştea grădinii.

— Cât îndrăgea conaşu' pianu ăsta! nu-şi putea opri un oftat Caterina. Ce vremuri! Parc-ar fi trecut o sută de ani de atunci... Ce mese, ce risipă... Nimic nu era de ajuns! Prin urmare, trebuie să cumpărăm burlane noi pentru sobă. Dacă iarna asta om fi nevoiți să trăim baricadați aci înăuntru...

— Aici, la iarnă? se speria îndată mama. În vizuina asta? Dar ce ne mai e dat să trăim? S-or termina şi-astea odată...

— N-or să se termine deloc, e cât se poate de limpede... Toată lumea îşi face rezerve şi se pregăteşte de şi mai rău, nu se lăsa Caterina. De altfel, e de ajuns să încălzim două odăi. Dormitul în frig e sănătate curată. Zăpada, cât să putem ieşi din casă, o curăța-o Stefano, că de-acum e aproape bărbat...

Mă trudeam să mi-l aduc aminte pe colonel.

Cu mare caznă, încăpățânându-mă în jocul acesta abstract al memoriei, încercam să-l revăd în biroul lui de la cazarmă sau în larma palavrelor din sala de mese de la Cercul Militar, apoi în piața Cavalli sau pe străduțele neprietenoase care duceau acasă la noi. Era însă o încercare inutilă, tabla de şah îşi pierdea contururile, fiece mişcare se topea în ceață. Valurile lenevoase ale memoriei tulburaseră fizionomia întregului oraş, amestecând imaginile din şcoală cu cele din biserică, de prin curți sau de pe bulevarde, într-un vălmăşag pestriț; şi cu tata era la fel: deşi îl urmăream încontinuu, el nu-mi apărea în fața ochilor ca un om viu, ci doar ca spectrul mut şi străin al unei ființe pe care marile evenimente din acele vremuri o târau după ele, distanțând-o şi micşorând-o până devenea un punct

microscopic şi întâmplător pe o hartă infinită, mişcătoare şi plină de viață, pe care ochiul nu mai reuşea s-o cuprindă.

Dospeau, mugind, zile noi, pline de exaltare: seara, înainte de-a adormi, mă învălmăşeam într-o perindare de imagini, mă prăbuşeam cu ochii deschişi într-un vârtej unde brațele cărnoase şi pârguite ale Caterinei, australienii beți la atac, cu chipiurile pe-o ureche, fortărețele zburătoare asemeni unor insecte splendide în migrație se încâlceau cu toatele în ghemul întâmplărilor zilnice, precum iepurele hăituit prin tufişuri, brazda dintre plăntuțele de roşii care sugeau însetate apa, patul scârțâitor, fuga noastră, a lui Francesco şi a mea, din curte până la vizuina indiană dintre frunzele de salcâm, de unde trăgeam eu arcul în duşmanul tupilat dincolo de urzici, fie el om sau fiară…

Universul acesta nu era un spațiu gol şi fără ecouri, ci o pădure încâlcită, vie, un popor de prezențe şi substanțe, era, totodată, vuietul cu care mă întâmpina ziua de mâine, un strigăt îngrozitor uneori însă străbătut de o bucurie care-mi pătrundea prin piele.

Eram necrezut de fericit şi n-aveam cum s-o mărturisesc.

Îmi simțeam dinții ascuțiți, gata să muşte, ca ai unui animal de pradă, ca ai unei vulpi de doi ani, ajunsă în sfârşit în pragul lumii care trebuie descoperită şi luată în posesie. Rânduiala cunoscută se sfărâmase, iar eu, descumpănit, dar stând încă mai aprig şi mai febril la pândă, mă delectam examinându-i fărâmele împrăştiate şi mă prăpădeam de râs amintindu-mi primul vers dintr-o poezie pe care n-o mai puteam rosti până la capăt. *Kennst du das Land wo die Zitronen blühen?*{16} scandam eu de zeci de ori fără să mă pot opri, aproape cântând, şi mă rostogoleam pe pernă cu gândul la această reminiscență, de-acum indescifrabilă, relicvă aridă a unor vremuri care se scufundaseră în urma mea şi dispăruseră cu totul. Treceam peste orice rămăşiță a

memoriei, chiar şi peste imaginea tatei, alergând spre pădure, spre mister, spre clipa mult aşteptată…

Dimineața, când mă trezeam, priveam nemişcat tavanul. Vedeam un cer scorojit, cu ierburi pe margini, oprite în înaintarea lor spre centrul bolții. Şi mai vedeam un amoraş pictat grosolan, cu obrajii umflați, care încerca să se ascundă printre ierburile acelea, într-un colțişor. Mi se părea că e cu neputință să mai petrec alte zile acolo, nemişcat între zidurile acelea care de fapt ar fi trebuit să se umfle şi să plesnească, să se spulbere dinaintea marilor chemări lansate pretutindeni de vremurile noi…

Niciodată n-aveam să-i mai spun: ordonați! şi, încercând să mi-l închipui la Piacenza sau poate în drum spre noi, cu pistolu-i minuscul la şold, cu veşnicele-i mănuşi în mâini, mă concentram într-un efort inutil şi răutăcios, gata totuşi să mă moi pe dată şi să mă dezic.

A fost, de aceea, un adevărat şoc, o salvă cumplită prin vine când l-am revăzut şi nu mai era el, colonelul, ci o omidă greoaie, străină de sine însăşi, ieşită cu de-a sila dintr-o gogoaşă osificată transformată într-o teacă nefolositoare.

N-a fost nevoie de Caterina ca să pricepem sau să punem cap la cap ştirile din zilele acelea de septembrie: soldații Armatei a IV-a în fugă, după anunțarea armistițiului, se revărsaseră în câmpia din jur de Cuneo arătând tuturor chipul ferfenițit al unei Italii înspăimântate care agoniza în căutare de pace şi odihnă, cu ochii goi ca ai unui câine vagabond.

Erau zeci de mii de oameni, izolați sau în turme speriate, unii veseli pentru că se descurcau uşor în dialectul local sau pentru că se îndreptau spre satele din apropiere, alții dezorientați, dornici să afle totul despre trenuri, despre kilometrii pe care-i aveau de străbătut, despre nemții de prin apropiere sau poate ascunşi şi duşmani. Unii cărau cu ei o roată de brânză,

câteva sticle, trei pături, alții mai târau încă după ei puşca, alții se opreau la piciorul vreunui pod, la răscrucile prăfoase ale ulițelor de țară, nemaiştiind încotro s-o apuce. După povara dusă de fiecare în spate, în raniță sau în enorme baloturi improvizate, pricepeai cu destulă uşurință felul omului. Meşteşugarul furase din cazarmă hamuri, şei, tacâmuri de la popotă, țăranul cutii cu carne sau vreo lopată lătăreață, unii adunaseră într-o prelată pantaloni şi cămăşi, alții se încăpățânau să se lupte cu un catâr îndărătnic. Fiecare încerca să scape de prăpăd şi pustiire cu asemenea provizii care urmau să-i servească drept bagaj, permis de liberă trecere, marfă de schimb şi garanție. Iar printre toți aceştia, pe cei ce păşeau pe ulițele satelor sau prin miriştea câmpurilor neducând cu ei nimic, umblând doar într-o haină descheiată, cu mâinile vârâte în buzunare, cu barba nerasă, îi ghiceai că sunt cei mai săraci, ciobani, pescari sau salahori, rătăcind departe de casă şi care, în clipa jafului acela disperat şi jalnic, n-au ştiut de ce şi pe ce să pună mâna mai întâi.

Grajdurile de țară ascundeau cai şi catâri, grămezile de paie se umpleau cu puşti şi muniții, proprietarii de căluşei şi de gherete de tras la țintă, care în zilele acelea poposiseră prin piețe şi pe la marginile satelor pentru tradiționalele sărbători de la sfârşitul verii, schimbau haine civile, biciclete, vreo manta veche, pe vite, binocluri, hălci de carne congelată cu mari ştampile violet imprimate pe grăsime… Zăpăceala, împreună cu străvechea sărăcie şi cu dorința sălbatică de-a scăpa cu viață, înlătura orice pudoare din cuvinte şi gesturi. Prin diverse curți vedeai țărănci bătrâne care fierbeau deja în mari ceaune de aramă uniforme, pături militare, vopsindu-le în negru sau albastru, iar la colțurile străzilor se traficau saltele, plase de sârmă de la paturile de campanie, coşuri de pâine uscată, saci cu brânză provolone, fără vreo ruşine sau vreun impediment. Toți fugeau cu zdrențele şi plăgile la vedere, ca un bolnav

care scapă din spital în timpul unui incendiu şi care nu poate fi oprit şi aleargă fluturându-şi bandajele, nepăsător la privirile îngrozite care-l urmăresc şi răspândind în jur duhoarea lui fetidă… Uneori, la câte-o răscruce, automobilul vreunui ofițer superior care-l îmboldea isteric pe şofer, îşi croia drum prin praf, duduind din motor, încărcat cu valize şi pachete prinse cu sfoară de la capotă până la roțile din spate, şi dispărea în goană… Alteori câte un tânăr sublocotenent stătea în văzul lumii prăbuşit pe o bancă de pe-o alee străină lui şi parcă goală, cu ochii înroşiți, cu uniforma descheiată şi pistolul atârnându-i strâmb la centiron.

— E sfârşitul lumii… repeta Caterina.

Mama împărțise în dreapta şi-n stânga pantaloni şi cămăşi, pulovere vechi şi cornete cu fructe, şi în fiecare dimineață trimitea o scrisoare expres la Piacenza subliniind cu două linii adresa. Caterina cobora în fugă, gâfâind, până la poarta curții, străjuită de cei doi câini de piatră cenuşie şi roasă, la primul sunet al clopoțelului. Şi cum începuse să vadă în orice chip omenesc un duşman, nu mai voia să lase pe nimeni să intre în curte şi nu mai desfăcea deloc lanțul care lega cei doi batanți de fier ai porții.

— Unii zic mulțumesc, dar dacă alții se-apucă să tragă? se justifica ea necăjită. Cu răutatea de-acum nimeni nu se gândeşte decât cum să-şi scape pielea… Dacă în loc să ceară o cămaşă vor să se ascundă aici? Suntem numai femei, doar cu nătărăii ăştia doi care n-au pic de bun simț… Cică s-a terminat războiul! Pe naiba! Se zice că nemții trag în neştire, că au ajuns deja la Asti, la Torino…

Şi începea iar să ne împuie capul cu burlanele de la sobă.

Agonia aceea dură la nesfârşit, fiind întreruptă din când în când de câte o nouă tresărire nervoasă pricinuită de vreun tanc german văzut în piață şi dispărut fără urmă sau de un tren obligat să oprească în

câmp şi care se dovedise a fi înțesat de ofițeri şi soldați făcuți prizonieri la Torino. Lumea asista la toate nemişcată ca la căpătâiul unui muribund, îndurându-i mirosurile şi gemetele pe care el le repetă încet ceasuri întregi, singur în mijlocul oamenilor care-l privesc şi nu ştiu ce să facă, simțindu-se ei înşişi singuri şi stingheri.

Reveneau vechile temeri. Înainte de a coborî în sat, țăranii schimbau între ei veşti pomenind experiențele bătrânilor, martori la fărădelegile comise de nemți în timpul primului război mondial, povestind de femei din Pelgia străpunse cu baioneta, de gaze asfixiante, de foamete... Dar părea că fiecare are mai ales nevoia de a se strânge în jurul propriei sale ființe şi în jurul unei singure zile, cea de azi, care trebuia dusă cu bine până la capăt. Umilele şi inviolabilele necesități zilnice, în limitele cărora te simțeai pe calea cea bună, absolvit şi la adăpost, le păreau celor mai mulți singurele paveze împotriva acelui vacarm sângeros.

Pentru noi o mare satisfacție era porcul. Trecuse fără dificultate de şaptezeci de kile şi cu siguranță că în noiembrie avea să atingă suta. Greoi şi îndărătnic cum era, seara trebuia să-l împingem doi, prin toată curtea, ca să-l facem să se întoarcă în cocină. De după gratiile de la bucătăria ei, mama lui Francesco se uita la noi cum ne căzneam cu încăpățânatul acela de animal.

Iar mama zicea:

— Nu-l împungeți cu degetele în grăsime că se strică slănina!

Uneori noaptea îl auzeam cum guița şi se tăvălea, plin de sănătate şi de forță. Doar el singur mai era în stare s-o înveselească pe Caterina care-l trăgea de urechi, îl scărpina pe burtă şi pe pulpe, zicându-i păcătos şi fericit, singura ființă fără necazuri de pe lumea asta... Dimineața îi vorbea cu blândețe, ținându-i blidul sub rât, gata să-l laude şi să-l încurajeze la fiece înghițitură de tărâțe.

De la Piacenza n-a răspuns nimeni nici la scrisorile expres nici la o telegramă trimisă mai târziu. Dar într-o după-masă la poartă sună clopoțelul. Nu erau obişnuiții dispersați în căutare de fructe sau haine, ci doar o bătrână, o cunoştință de-a noastră, care-i şopti Caterinei că văzuse doi bărbați şezând în şanțul din coasta dealului cu piersici. Unul îi păruse a fi colonelul, dar n-avusese curajul să-i vorbească.

Era într-adevăr colonelul. Parcă prăbuşit în el însuşi, aşa l-am văzut atunci, sosind alături de Caterina, pe sub tei, cu barba crescută, cu uniforma zdrențuită şi jegoasă, fără chipiu, cu tocul pistolului gol.

Se lăsă îmbrățişat aproape fără să reacționeze şi, în mod incredibil, nu-i zise nimic Caterinei care se apucase să-i desfacă jambierele şi centironul, ci o lăsă să-şi vadă de treabă. Rămase pe scaun, incapabil de a scoate vreo vorbă, cu un pahar de apă în mână, dând afirmativ din cap la toate întrebările mamei cu privire la sănătatea lui şi la călătoria făcută.

Între timp în fundul curții mai apăruse un bărbat, un meridional scund şi cocârjat, vârât în nişte pantaloni militari şi o jachetă albastră cu mânecile prea lungi. Nu îndrăznea să se apropie, dar Caterina izbuti să-l facă să şadă pe o bancă din grădină, surâzând speriat.

Colonelul dormi o zi întreagă şi când reapăru era deja mai greoi, mai lent, cu gesturi de om bolnav, iar paloarea obrajilor lui părea să se fi întunecat din pricina cine ştie cărui venin lăuntric.

Soldatul micuț a fost cel care ne-a povestit, în chinuite învârtejiri ale memoriei, întâmplările din acele zile.

Colonelul îi aşteptase pe nemți singur, în curtea cazărmii. În picioare, în mijlocul careului de praf, cu toate medaliile pe piept, cu eşarfa albastră încingându-l de la umărul drept până pe şoldul stâng, cu sabia în teacă, cu uniforma nouă cu trese lucitoare, aşteptase ceasuri întregi în soarele zilei aceleia de septembrie. În

noaptea dinainte până spre dimineață, regimentul, consemnat în cazarmă pentru douăzeci şi patru de ore în aşteptare de noi ordine, luase cu asalt corpul de gardă format din câțiva ofițeri hotărâți şi îşi luase tălpăşița, întorcând bucătăriile, dormitoarele şi birourile cu dosul în sus, lăsând intactă doar magazia de arme. Apoi dispăruseră şi ofițerii…

— Înțelegeți, coniță? povestea soldatul sorbind din când în când din apa cu mentă. Eu sunt din Aprigliano, chiar lângă Cosenza, la ce-aş fi fugit? Am rămas. La început am fost şapte, apoi trei, apoi am rămas eu singur… Şi mă uitam la dom' colonel din magazia de alimente… Chiar acu' două luni îmi promisese că mă ia ordonanță la dânsu'…

Intrând în dimineața aceea în cazarmă, colonelul Illuminati o găsise pustie. Încercase să telefoneze, ca de altfel şi în ajun, la comandamentul de divizie, la cel de zonă, la alte cazarme, la pulberăria militară. Nicăieri nimeni sau doar glasuri străine, de soldați dispersați sau poate de jefuitori.

Atunci, după ce arsese anumite documente şi un vechi drapel care stătuse din totdeauna într-un colț din biroul său, îmbrăcând uniforma cea nouă, păstrată până atunci în dulap, prinzându-şi pe ea toate medaliile, se hotărâse să aştepte cele ce aveau să se întâmple, în curte, nemişcat în soare. Ridicase chiar cele câteva ghivece mari cu mirt de lângă gangul de la intrare, răsturnate de fugari, desigur, şi coborâse zăvorul de la poarta mare, pentru a păstra o oarecare ordine.

Când auzi apropiindu-se maşina înțepeni locului. Din maşină coborâră trei soldați nemți şi un gradat care pătrunseră în curte alergând, cu puşca mitralieră în poziție de tragere. Dar văzându-l, rămaseră pironiți la hotarul careului, în soare, şi, uluiți, îşi plimbară privirile pe marile ferestre aliniate de-a lungul zidurilor, temându-se parcă de o cursă. Apoi gradatul salută şi arătă spre maşina de-afară. Colonelul răspunse la salut,

dar înainte de a se clinti de pe loc îşi scoase sabia din teacă şi de două, trei ori încercă s-o frângă pe genunchi încordându-şi mâinile înmănuşate, dar nu reuşi şi atunci o roti cu furie aruncând-o hăt departe. Apoi îşi smulse medaliile şi le aruncă în praf. Se îndreptă spre poartă fără a mai răspunde la salutul celor trei soldați încremeniți lângă ghivecele cu mirt.

— Să vezi ce viață a început atunci! povestea agitat soldatul din Aprigliano. Pentru că îndată după aia am fugit şi eu şi, neştiind unde să mă duc, am luat-o spre gară. Gara era toată plină de ofițeri şi soldați capturați de nemți şi m-au luat şi pe mine şi m-au suit într-un tren unde am dat din nou de dom', colonel... O zi jumate trenul a rămas blocat la trei kilometri de gară. Toți ceream apă şi numai câte un cantonier mai îndrăznea din când în când să ne aducă vreo găleată, se auzeau şi împuşcături... Dar dom' colonel n-a rostit o dată o vorbă, n-a ridicat o dată capul de pe genunchi. Îl călca lumea pe picioare şi dânsu' nici nu se-ntorcea să se uite! Eu credeam că se gândeşte la vreo nebunie aşa că eram atent, pe-urmă m-am prezentat la dânsu', i-am spus cine sunt şi că aştept să-mi dea ordine... Dânsu' m-a recunoscut, mi-a zis bine, bine, dar nu mi-a cerut niciodată nimic... Şi, de îndată ce am reuşit să fac rost de ceva pâine, mi-a făcut doar un semn, adică s-o țin pentru mine...

În trenul acela îndreptat spre Bolzano, câțiva zeci de ofițeri şi soldați forțară trei uşi şi izbutiră să se arunce afară, iar soldatul din Aprigliano îl împinse de la spate şi pe colonel, zvârlindu-l pe taluz, noaptea. Rătăciră ceasuri întregi pe câmp fără să scoată o vorbă, apoi, într-o gară mică şi aproape pustie, reuşiră să se suie într-un tren căruia îi trebui două zile ca să ajungă mai întâi în Alessandria, apoi la Asti...

— Îi găsisem chiar şi un impermeabil! conchise soldatul. Dar cum să i-o fi spus? Ar fi trebuit să-i vâr mâna în buzunar ca să-i iau portofelul şi să plătesc,

cum să îndrăznesc una ca asta? Dânsu' a cumpărat biletele de tren, asta da, dar după aceea n-a mai scos un cuvânt... Eu stăteam mereu în picioare pe coridor, nescăpându-l din ochi, uitându-mă să descopăr dacă erau nemți în gări... până şi civilii se speriau văzându-ne... Eu cred că ne-o fi ținut vreun sfânt mâna deasupra capului, altminteri cum ar fi reuşit dânsu' să ajungă până aici cu gradele pe umăr?

Caterina îi pregătise o cameră la pod, dar omul rămase numai două zile. Îşi amintise că avea mai demult o rudă la Settimo Torinese şi, cu câteva lire în buzunar şi nişte haine civile, se hotărî să plece într-acolo. Colonelul Illuminati nu ieşi din odaie ca să-şi ia rămas bun, iar când omul insistă să-i strige de sub fereastră: sunt Deddeo, dom' colonel, eu mă duc! îi răspunse din dosul obloanelor trase: noroc bun!

— Trebuie să plec la Piacenza să aduc imediat lucrurile încoace! Toate lucrurile mele, Sângerul, uniformele lui, serviciul de argint... îşi frângea mâinile mama.

A repetat câteva zile la rând lucrul ăsta până când, în sfârşit, s-a hotărât, iar el nu şi-a bătut capul s-o oprească.

În mod miraculos, două săptămâni mai târziu, o haraba de la căile ferate, ticsită cu mobile, saltele, maldăre de scaune, urcă clătinându-se drumul de țară şi descărcă de-a valma în curte până şi vechile cufere, lăzile militare pe care le văzusem întotdeauna umplându-se şi golindu-se cu prilejul nenumăratelor noastre mutări, de la Alessandria la Piacenza, la Pola, Novi şi din nou la Piacenza. Serviciul de argint sosise mai înainte, în geamantanul mamei.

— Ah, capul meu, capul meu... repeta mama învârtindu-se printre grămezile de mobile demodate, înfăşurate în saci şi paie, printre lăzi şi coşuri, aplecându-se să verifice nodurile unei sfori, închizătoarea unui lacăt.

— Nu mai e nevoie de burlane noi, mai merg alea de-acolo… comentă Caterina după ce scotocise în amănunțime prin maldărele din curte.

Începu atunci o perioadă violentă şi absurdă.

Tot ce se întâmpla în afară, incendiile şi masacrele din jur de Cuneo făcute de nemți în chip de represalii, împuşcăturile din timpul nopții, veştile înspăimântătoare şi crude ce veneau năvală în timpul zilei, ajungând la noi în casă, unde, din pricina colonelului, era interzis orice comentariu, se muiau şi se vlăguiau.

Începuse să trăiască o viață numai a lui, închisă, excluzându-ne din gândurile sale, din voluntara şi secreta sa îmbătrânire. După ce îşi punea în ordine uniformele din cufărul de la pod, laolaltă cu revolverele şi binoclul, după ce-şi aranja cărțile din dulap, nu-şi mai ieşea din nemişcare decât pentru a-şi arunca ochii pe ziar şi pentru a se apropia de aparatul de radio la orele când se transmiteau buletinele de ştiri. Dar orice lucru citit sau ascultat murea lovindu-se de tăcerea lui de piatră.

— Nu-i drept să aibă parte de-o asemenea soartă tocmai el… încerca să-i găsească o justificare mama, pe şoptite, umblând prin casă cu paşii şi gesturile cuiva care ştie că la etajul de deasupra zace un bolnav. Tocmai unul ca el! care voia să plece în Africa… Tot e bine că atunci m-am pus eu de-a curmezişul… El, care pentru rege şi armată ar fi acceptat şi un fals în acte publice!

— Tocmai dânsu', aşa de neînduplecat, să îndure vremuri ca astea… mai venea şi Caterina. Bine că nu suntem bărbați… Câteodată e un adevărat noroc să fii femeie… De-acu, nu mai apucăm noi bătrâneți liniştite…

Francesco mă striga din curte ori de câte ori afla câte-o noutate despre nemți, despre incendieri de case, despre ciudatele şi tulburile ciocniri armate din jurul

oraşului Cuneo dintre nemți şi italienii civili răsculați.

— Şi taică-tu ce face? Nu se duce să lupte contra nemților? mă întreba el.

Nu ştiam ce să-i răspund, pe colonel îl vedeam şezând pe o bancă şi fumând fără să privească în jur, absorbit într-o necontenită cugetare căreia noutățile nu puteau să-i ia sau să-i adauge nimic.

— Câți ani are? încerca să priceapă Francesco.

— Cincizeci şi cinci… răspundeam eu cam ruşinat.

Dar în unele zile arăta cu zece, douăzeci mai mult, aşa cum umbla, cu brațele încrucişate, cu paşi leneşi, nehotărât dacă s-o ia spre grădină sau să se întoarcă în casă.

Uneori îl surprindeam privindu-mă pe când treceam iute cu o roabă de lemne care trebuiau stivuite sub şopron sau cu un coş de iarbă pentru iepuri. Atunci mă fixa fără un cuvânt, iar când, în cele din urmă, îşi dezlipea privirile de la mine avea aerul că vrea să scape de o imagine neplăcută, ce nu merita decât să fie ştearsă pe dată.

Toate treburile mărunte de peste zi, micile noastre conversații se petreceau departe de el, ca să nu-i deştepte atenția, dorind noi aproape ca timpul să se depene fără ştirea lui, fără să-l atingă.

— Un ambițios ca dânsu' să ne vadă lucrând ca țăranii! îşi continua Caterina boscorodeala. E limpede că nu-i convine… Dar ce! E vina noastră? Nu vrea să priceapă că şi-aşa avem destul noroc că suntem în viață, pe vremurile astea…

Mama nici nu-i mai răspundea, înverşunându-se să nu se gândească decât la obişnuitele treburi zilnice, să gătească şi să cârpească, să țină socotelile şi să se întristeze pentru că fiece cifră, fiece socoteală şi verificare nu făceau altceva decât să demonstreze progresele sărăciei care ne asedia din toate părțile, via îmbătrânită care dădea struguri puțini, recolta proastă de fructe, economiile care constau numai în câțiva

bănuți...

Colonelul dormea singur, cobora la masă cu întârziere, după-amiezile stătea închis într-unul dintre saloane cu ferestrele ferecate, unicul semn de viață fiind că din când în când îl auzeam dregându-şi glasul. Iar în fața acelei forțe şi autorități irosite, Caterina trecea de ia răbdare la o surdă iritare țărănească:

— Aici suntem numai femei, iar dânsul, care ar trebui să ne comande, nici nu se uită la noi, nici măcar nu ne dă vreo atenție... De n-aş fi în casa-asta de treizeci de ani...

— Dar nu-ți dai seama... încerca mama s-o îmbuneze.

— Se-nțelege că-mi dau seama! răspundea Caterina răspicând cuvintele. Dar cum să nu te-apuce furia pe-aşa un om? La cincizeci şi cinci de ani, în deplinătatea forțelor şi într-o vreme în care toată lumea ar trebui să-şi suflece mânecile la treabă... Ar scoate din sărite şi-o sfântă! În toiul nopții, când noi dormim, dânsu' coboară să facă ordine în sertarele cu tacâmuri, să spele sticla de vin, la bucătărie, de parcă eu aş fi vreo țigancă sau nespălata nespălatelor... Pe urmă noi ne sculăm, avem mii de lucruri de făcut, şi dânsu', în schimb, doarme şi nimeni nu-l mai vede la față! N-am pretenția să pună mâna la treabă, dar măcar s-arunce o privire la ce facem noi, să-şi apere interesul... Mulțumesc lui Dumnezeu, eu una n-am vrut niciodată să mă mărit, straşnică afacere mai e şi căsătoria... Dar asta şi pentru că suntem cu toții făcuți strâmb, de merge toată lumea pe dos, iar Dumnezeu şi-a întors privirile de la noi.

Secretele care ne uneau pe Francesco şi pe mine nu mai erau acum hazlii şi pline de uimire ca în primii ani de război, continuau să ne incinte, dar într-un fel întunecat şi plin de spaimă. Veştile sângeroase, întâmplările care năvăleau amenințătoare spre a învălmăşi plăpânda noastră cunoaştere despre mersul lumii, nu se petreceau undeva departe aşa incit să poată fi urmărite şi inventate prin forța fanteziei, ci se aflau la

câțiva paşi de noi, erau țăranii spânzurați în curtea unei stâne din pădure, chiar în spatele colinelor noastre, era un muncitor pe care-l ştiam şi care se zicea că ar fi devenit un bandit şi un ucigaş, erau iscoadele fasciste care băteau ulițele satului, pătrundeau în case şi-i dădeau pe mâna nemților pe cei ascunşi prin poduri sau pivnițe. Erau băieții de doisprezece-treisprezece ani, ca noi, care apăreau în uniforme de camuflaj cu capul de mort pe piept, în fruntea unor coloane firave şi negre de militanți fascişti înarmați cu mitraliere.

— Am văzut cel puțin trei care nu-mi ajungeau nici până la umăr! relata cu disperare Francesco. Şi aveau grenade, de-alea cu mâner! Aveau şi sten…

— Dar or fi luptând sau, când sunt ciocniri, i-or fi ținând în cazarmă? cugetam eu.

— Luptă, împuşcă, se îmbată… De-am putea să punem mâna pe unul şi să-i furăm toate armele… Atunci chiar c-am putea să ne dăm un nume de bandă…

— Noi doi?

— Încearcă să-i furi un pistol lui taică-tu! relua el. Pe urmă numele bandei îl găsim noi imediat! Ce dacă suntem numai doi! Apar ei pe urmă şi alții, dar până atunci trebuie să punem la cale ceva, ca să ne cunoască lumea… Fasciştii încep de la orice vârstă, atunci de ce nu şi noi?

Ascunzătoarea noastră dintre salcâmi era singurul loc în care izbuteam să scăpăm, pentru vreo jumătate de oră, de Caterina, foarte inventivă când era vorba să ne dea o treabă de făcut.

— Dar să ne înțelegem! Îl ținem câte-o jumătate de zi, fiecare pe rând… conchidea Francesco.

— Tot n-o să fie ca bombele cu mâner şi mitralierele! Ar trebui să fugim, să ne dăm cu fasciştii şi pe urmă să ne întoarcem acasă încărcați cu armele lor… mă văităm eu.

— Spui asta numai pentru că ți-e frică să iei pistolul

colonelului… se întuneca Francesco.

Nu mi-era frică, aveam doar senzația aceea de gol, de scurtă amețeală, care te apucă în momentul când trebuie să dai drumul la cracă după ce te-ai legănat o groază de vreme cu picioarele în aer. Pricepeam că trebuie să-mi dau drumul, că sosise momentul, dar mai zăboveam încă legănându-mă…

— Ai să vezi c-am să-l iau! mă înfuriam eu în cele din urmă şi strigam: Aşteaptă şi-ai să vezi!

Şi-aşa s-a şi întâmplat.

Sosise decembrie, era o iarnă geroasă cu zăpadă puțină. Plasele de sârmă erau acoperite de o chiciură înghețată, paşii sunau înfundat pe potecile săpate în zbârciturile pământului întărit, scârțâind sub pantofi. În curte iepurii scoteau boturile printre nuielele țarcului, aşteptând puțin fân, tărâțe, vreo rămurică uscată de ros, într-o bruscă îmbulzeală de trupşoare.

Uneori, în plină zi, niciodată spre seară, o tuleam până în drumul mare, la ascunzătoarea noastră, unde vălmăşagul de urzici, deşi desfrunzite, arăta ca o baricadă de sârmă ghimpată şi mă opream o clipă să mă uit, părându-mi-se de necrezut că acolo dedesubt zăcea un om. Amintirea păstrase intactă imaginea neamțului înaintând gâfâind, imaginea mea cu pistolul în mână, apoi cu lopata… şi nu ştiam prin ce forțe şi virtuți izbutisem să le ascund într-un ungher atât de îndepărtat al sufletului meu. Un singur lucru mă uimea: tăcerea pe care reuşisem s-o păstrez față de Francesco, de parcă uriaşa intimitate pe care ar fi creat-o o atare mărturisire nu mi-ar fi putut oferi nicio satisfacție, nicio glorie.

Toate se prinseseră iarăşi într-un vârtej încet, viața şi întâmplările îndepărtate rămâneau fără ecou, iar în discuțiile noastre până şi Caterina îşi amina certitudinile şi necazurile pentru la primăvară. În mod haotic mai învățam câte ceva la latină, îmboldit de

mama care redobândea o urmă de linişte în clipa când mă vedea pe mine aplecat deasupra mesei cu o carte şi un caiet dinainte.

— Va trebui să dai examen pentru doi ani odată! mă îndemna ea continuând să coasă. Pune-te pe treabă că altfel o să te trezeşti că în iunie nici nu mai ştii să citeşti…

Aşezat lângă foc, cu picioarele întinse, tata privea flacăra, cu o pipă scurtă atârnându-i stinsă în gură, îmbrăcat în haina lui din păr de cămilă, care se deformase la coate şi la umeri. Uneori, după ce zgrepțănase îndelung la uşă, câinele reuşea să ne înduplece să-l lăsăm înăuntru şi se aşeza dinaintea colonelului. Se studiau unul pe altul ore în şir, nemişcați, fiecare cu un uşor gâfâit în gâtlej.

Ceva, ceva, de unul singur şi parcă în ascuns, colonelul încercase totuşi să facă: de pildă, să construiască o nouă cuşcă pentru câine bătând în cuie nişte scânduri, sau să învelească în paie doi-trei pomişori din grădină, în mijlocul unui răzor, ca să-i ferească de îngheț. Dar se retrăsese pe dată, încă mai înăcrit, ca să se ghemuiască din nou în fața focului şi să moțăie, deschizând pe jumătate un ochi mirat şi crâncen spre Caterina, care apărea din bucătărie să-i spună o vorbă mamei sau care nu fusese atentă când închisese uşa dinspre salon.

Mai târziu, colonelului Illuminati păru să-i deştepte oarecare interes un colț al grădinii unde îşi vârâse el în cap să crească vreo zece plăntuțe de tutun. Întorsese pământul cu un hârleț uşor, de grădinărie, şi îl acoperise cu o prelată. De fiecare dată revenise în casă spre seară ca să-şi oblojească încruntat nenumăratele şi minusculele jurituri pricinuite de munca în grădină. Atunci scotea dintr-o cutie de metal tifon, alcool, vată, tot soiul de plasturi şi îşi curăța şi bandaja buricele degetelor iritate, umflate şi unghiile rănite. În sfârşit, tutunul îşi dădu la iveală frunzulițele de un verde firav.

Culese pe dată, se îngălbeniră, umede şi aspre. Colonelul le tocă pe fiecare în parte, dar tocătura se dovedi rău mirositoare în pipă. Atunci făcu un nou experiment: puse la fiert firişoarele subțiri adăugând câteva linguriţe de miere, până când totul deveni o pastă pufoasă ca mucegaiul, incapabilă să se aprindă. Insuccesul acesta îi întări convingerea într-o necesară şi definitivă renunțare.

Din fotoliul lui, stând țeapăn în fața căminului, mie nu-mi adresa aproape niciodată niciun cuvânt, dar nici nu pretindea să mă vadă prins în vreo ocupație salutară precum spartul lemnelor sau învățatul. Treceam pe dinaintea lui în tăcere, pândind o chemare iminentă, o întrebare, dar el mă lăsa să trec mai departe, din bucătărie în curte, de la cărți la Francesco. Foarte rar s-a plâns mamei, profitând de o clipă de absență de-a mea, şi întotdeauna la modul abstract, ca într-o renunțare.

— Fiu-tu… îi spunea el atunci.

— Zice *fiu-tu* de parcă el n-ar avea niciun amestec! ne mărturisea mama dezolată, în bucătărie. Fiu-tu a făcut asta, fiu-tu a făcut ailaltă… De ce nu vorbeşte direct cu tine? Şi tu, Stefano, de ce n-ai niciodată nimic să-i spui? La urma urmei, e tatăl tău… încearcă şi tu să-l înțelegi… Doar nu mai eşti copil!

Mă simțeam dat la o parte fie ca o prezență neliniştitoare, fie ca o oglindire nereuşită a lui, iar din asta, printre multe îndoieli, în mine se năştea un sentiment de independență. Uneori, când le auzeam pe mama şi pe Caterina râzând pe înfundate, din cine ştie ce pricină la bucătărie, încercam şi eu o senzație de iritare înghețată, simțindu-mă alungat nu numai din atmosfera nemişcată, funebră, care domnea în casă, dar şi din acele rare momente de nesocotință şi de bună dispoziție pe care femeile le petreceau între ele, dincolo, neştiutoare şi pierdute în amintiri de la care eu eram exclus.

La zvonul acela de glasuri, colonelul încreţea din pleoapele întredeschise, un fior de dispreţ îi străbătea tendoanele gâtului, după care se baricada şi mai şi în delăsarea lui mohorâtă.

— Ştii care-i boala lui? Că nu mai poate să dea ordine, asta-i tot! socotea Caterina în bombăneala ei neîntreruptă. Obişnuit numai să şmotrească pe alţii, să-i ţină în poziţie de drepţi, acum că nu mai are pe nimeni în subordine, e ca miţa fără gheare…

Cu toate acestea, în pofida enormei apatii care-l apăsa şi îi încetinea până şi simplul gest de-a întinde mâna şi a freca un chibrit de cărămizile afumate ale căminului, el reuşise să-şi fabrice o ţinută mentală pe care numai o ocazie venită din afară avea să ne-o revele, şi numai în parte.

Lucrul se petrecu într-una din după-amiezile acelea îngheţate, cu un cer alb lăptos, cu ramurile din vârful teilor din jurul casei, degerate. Dintr-odată, în faţa uşii se profilară siluetele a trei bărbaţi pe care nici câinele nu izbutise să-i dibuie. Desigur că săriseră pe undeva gardul de sârmă, deoarece poarta era ferecată. Cel mai bătrân dintre ei, cu mustăţi deja albe şi un aspect cuviincios şi aproape vesel îndărătul ochelarilor, se opri o clipă de vorbă cu Caterina, iar colonelul se resemnă numai după o lungă cugetare să-i poftească înăuntru. Mama lăsă maşina de cusut, eu cărţile pe masă, şi ne retraserăm la bucătărie unde focul încălzea deja cafetiera cu orzoaică.

Vocea bătrânului era degajată, ceilalţi doi tăceau, iar colonelul părea să asculte deosebit de atent.

— Sunt partizani! suspină mama. Pot să jur! N-am mai văzut niciodată asemenea mutre, or fi venind de la Cuneo… E gata cafeaua? Mă duc să le-o torn şi atunci mă uit mai bine la ei… Sunt partizani şi vor să-l ia cu ei, Doamne Dumnezeule…

Am alergat afară să-l strig pe Francesco.

Dar imediat i-am văzut deodată pe toţi patru în curte,

ieşiți ca să vorbească poate încă şi mai în taină. Se plimbau încet pe iarba ciupită de ger, tata cu o manta veche trasă până sub bărbie şi negând încontinuu din cap, cu semne scurte. Cu cât bătrânul cu ochelarii îşi întețea discursul, ba desfăcând brațele, ba cosind aerul cu o mână, ba ducându-şi-o cu pioşenie la piept, cu atât mai hotărât făcea colonelul semn că nu şi se încăpățâna să privească fix în depărtare, doar cu o umbră de surâs înghețat pe buze.

Nu izbuteam să descopăr vreo umflătură sub paltoanele celor doi mai tineri, poate că nici nu erau înarmați sau poate că aveau doar pistolul în buzunar, dar de puşcă-mitralieră sau grenade nici vorbă... Îi priveam atent, din portic, şi respirația lor aburea densă şi rapidă.

Un timp rămaseră tăcuți, făcând parcă abstracție unii de alții, cei tineri stând lângă țarcul iepurilor, iar bătrânul cu ochelari aşteptând un cuvânt pe care colonelul, țeapăn în mantaua lui, cu privirea pierdută, n-avea să-l rostească nicicând.

Brusc, cu o neaşteptată strângere de mână, se despărțiră, iar cei trei o luară spre uliță. Deodată unul dintre tineri se răsuci cu o mişcare nervoasă, poate pentru a se întoarce spre colonel care-i privea nemişcat, dar domnul cu ochelari îl opri imediat apucându-i brațul şi-i făcu vânt fără niciun respect doi paşi mai jos, spre uliță.

Din puținele fraze auzite sau scoase cu cleştele din gura colonelului, mama reuşise să desluşească propunerea pe care i-o făcuse bătrânul. Ar fi vrut să-l ia pe tata cu ei, într-un mare comando de partizani, şi-i amintiseră până şi de atitudinea lui în fața nemților, în cazarmă, cu puține luni înainte... Dar colonelul spusese nu şi iar nu. El, în afară de a comanda, învățase mai ales să asculte, aşa reconstituia mama conversația, umplându-i lacunele şi descifrând mai târziu cuvinte atunci rămase de neînțeles... şi numai un om care ştie

de cine şi de ce trebuie să asculte poate să-şi asume responsabilitatea de a comanda. Asta ca principiu... Pe urmă venea motivul adevărat: printre oamenii aceia care luptau cu mitralierele ascunse sub haină, ca bandiții, nu exista niciun rege, niciun principe, explica mama apăsându-şi tâmplele, cuprinsă parcă de febră, iar colonelul n-ar fi putut niciodată să se asocieze cu nişte civili, cu armate neregulate, cu oameni care luptă în numele unor idei ciudate, poate, cine ştie, demne de tot respectul, dar în esență vorbe în vânt. Uite, unul dintre faimoasele cuvinte care se tot flutură astăzi, aşa cum ieri se flutura *credință,* este *libertate!* dar libertatea de la cine, de la ce, ca să faci ce anume, şi, pe urmă, care libertate? Un om care ştie că a fost trădat de însuşi regele său nu poate să mai spună nimănui altceva decât nu, chiar şi ideii de libertate pe care i-o zugrăvesc dinaintea ochilor ceilalți... Ce i-ar putea aduce lui mai bun, mai desluşit, libertatea asta?

Nume, date, Garibaldi, regii Piemontului, anul 1848, frații Bandiera, nemții duşmani... fuseseră toate pomenite în conversație.

Puteam foarte bine să-mi închipui în ce fel pronunțase colonelul cuvântul libertate, scuipând b-ul cu un dispreț înghețat... Poate chiar atunci, în timpul cinei din seara aceea, cu el aşezat în capul mesei, impenetrabil în dosul pleoapelor, mi-am dat seama de misterioasa lui bătrânețe, nemărturisită celorlalți, preocupată numai să descâlcească momente, fapte, prilejuri din confuzia totală care, acum, pusese stăpânire chiar şi pe timpul pierdut, pe dulcile cafele gustate în limpezile nopți libiene cu stele mari cât florile, pe fuga repetată şi izbutită din fortăreața ungurească, din primul război mondial, pe cicatricele albăstrui ale rănilor demne de istorisit... pe toate aceste amintiri atât de bine rânduite, de valoroase fie şi numai prin simplitatea lor onestă, şi care zăceau în fundul unui sac ce trebuia scotocit de-a valma şi care, apucate iar în

mână, se dezvăluiau înşelătoare, false parcă din totdeauna, irosite…

Poate chiar în ziua aceea am decis că trebuie să fac ceva, dar imediat, un salt, o fugă, să mă eliberez pe dată de tăcerile acelea care ucideau viața, de cărțile de latină de pe masă, de diagrama zilelor ce se repetau toate la fel fără a căpăta nicio scânteie din marile avânturi care vuiau pretutindeni.

— Mâine sau poimâine fug… îi spuneam lui Francesco în curte. Şi dacă vii cu mine, când ajungem departe, jur că-ți spun ceva ce-o să te lase cu gura căscată…

Francesco bătea zăpada cu piciorul, pufnind.

— Trebuie să mergem departe, la Milano sau şi mai încolo, nu pe-aici prin jur, altfel colonelul ne găseşte pe dată… îi explicam eu.

— Şi ce faci într-un oraş ca Milano, fără bani şi fără să cunoşti pe nimeni? replica el.

— Bani am, iau de la Caterina, nu te gândi la asta! Spune numai dacă vii sau nu…

Dădea din umeri cugetând, chinuind zăpada întărită cu bocancii.

— Dacă ziceai la Cuneo, la partizanii din Alba, la Torino, treacă-meargă… bombănea el. Dar Milano… ce-are a face Milano?

— Alba, Torino! mă înfuriam eu. Astea-s locuri unde colonelul ne dibuie în nici două zile! Şi de-altfel ce contează dacă mergem la partizani sau la alții? Contează doar să plecăm, altminteri o să se termine toate, iar noi o să stăm tot aici culegând iarbă pentru iepuri, curățând zăpada şi ascultând de femei…

— De acord, dar Milano…

— Zic şi eu aşa, Milano! Vrei Genova? Pentru mine-i tot aia, răspundeam înfuriat. Doar să fie departe… Şi ce, tipii ăia de la farmacia unde duci tu laptele te-ar trimite la partizani? Încearcă să-i întrebi şi-ai să vezi tu cum te iau peste picior…

— Ce, acum faci pe deşteptul cu mine! sărea Francesco.

— Hotărăşte-te: da sau nu! îl ameninţam eu. Eu unul aici nu mai rămân. Într-una din dimineţile astea…

— Înghit un câine dacă fugi, tocmai tu! izbucnea Francesco. Ia înapoi pistolul de la colonel şi pe urmă îţi zic eu dacă da sau nu…

A doua zi după Crăciun am strecurat un bilet în şervetul de masă al tatei şi fără să-i mai zic vreo vorbă lui Francesco, cu o emoţie şi o fericire sălbatică, am luat trenul spre Alessandria şi Milano, hotărât să lupt.

După ce-am trecut de Alessandria am băut cele şase ouă pe care ar fi trebuit să i le duc profesoarei care-mi dădea lecţii de matematică şi-am mâncat o pâine mică. Pe urmă m-am ghemuit într-un colţ al compartimentului strângând în pumnul vârât în fundul buzunarului cele cincizeci de lire furate din portofelul Caterinei. Eram sigur că nevoia de oameni îl va convinge fără greutate pe vreunul dintre comandanţii fascişti să mă primească, în ciuda vârstei. Puteam prea bine să mă dau de paisprezece-cincisprezece ani, băieţii pe care-i văzusem în uniformă de camuflaj şi cu mitralieră nu erau mai înalţi sau mai voinici decât mine.. Cu fasciştii era cu siguranţă mai uşor, aş fi primit imediat o puşcă mitralieră… Mă şi vedeam cu forma întunecată a armei în mână, îi cântăream în minte greutatea, îi simţeam tăria… Acum o să se-ntâmple totul, totul o să năvălească irezistibil aşa cum dorisem cu atâta patimă: arma cu ţeava găurită, cu încărcătorul plin din mâna stângă, îmi umplea deja orice gol din suflet, alungându-mi îndoielile. Plin de o sevă care în sfârşit reuşea să-mi curgă prin vine, aventuroasă, însutindu-mi bătăile inimii, mă perpeleam deja la gândul unei a doua fugi, silite, dacă din întâmplare m-ar fi repartizat nu la un sector combatant ci la vreo brigadă de spionaj sau de pază în gări… Atunci m-aş fi întors acasă cu puşti şi grenade, iar Francesco s-ar fi hotărât să vină cu mine şi

îndată am fi fost primiți într-un grup de partizani, la Torino, la Cuneo…

Ne se putea ca tata să nu fi înțeles: lăsasem să se scurgă în liniște până şi ziua de Crăciun, tocmai ca să nu-i necăjesc şi pentru ca ei să înțeleagă mai bine hotărârea mea.

Prin ferestrele trenului seara era ca o gură de lup, compartimentele şi coridorul erau aproape goale, din când în când nori deşi se rostogoleau, prelingându-se pe lângă geamurile acoperite de gheață, umplându-le de picături groase de funingine.

Eram neliniştit dar cât se poate de hotărât de aventura începută pe care voiam să mi-o asigur lungă şi completă. Gări mici dispăreau ca nălucile în beznă şi, în timpul unei îndelungate opriri în câmp, mi s-a părut că trenul zăcea închis între doi pereți orbi şi fără de sfârşit. Apoi reîncepuse să şuiere, să scârțâie şi, prin norul negru de funingine, am văzut scăpărând miriade de scântei.

Am sosit la Milano în vălmăşagul gălăgios şi întunecat de oameni ghemuiți pe peroane, sub giganticele arcade ale gării răscolite de bombardamente. Vălătucii de ceață se închegau în halouri albastre în jurul lămpilor. Câțiva nemți şi grupuri de câte doi fascişti înarmați păzeau o intrare sau un convoi. Alți militari şedeau la adăpostul unor tranşee strâmte, unor baricade din saci de nisip, fumând, cu gulerele trase în sus pe ceafă. Nici nu-şi ridicau privirile spre oamenii care mişunau într-un labirint de direcții. Umblând nehotărât de-a lungul peronului, m-am silit în mai multe rânduri să gândesc că nimănui nu i dădea prin minte să se uite la mine, nimănui nu-i putea trece prin cap să vină spre mine şi să mă acosteze brusc cu vreo întrebare amenințătoare.

Neîndrăznind să ies din gară, m-am retras în căldura animală a unei săli de aşteptare înțesată de oameni întinşi cât erau de lungi pe fiecare bancă. La picioare, pe genunchi sau sub cap fiecare îşi stabilise un contact cu

jalnicele-i sacoşe, boccele, valize... Pe ultimul cărucior cu mâncare mi-au trecut pe dinainte nişte biscuiți negricioşi, cu aspect lemnos, dar am renunțai, stăpânindu-mi foamea care îmi paraliza stomacul. După ce am răsturnat un coş cu hârtii lângă perete, m-am aşezat să dorm şi, în valuri de somn greu, fără cunoştință, întrerupt din când în când de mişcările posace ale fantasmelor ghemuite în penumbră, am rămas acolo până s-a făcut ziuă.

Era un bărbat înalt şi slab, cu fața scobită, arătând deja bătrân în paltonul lui ros.

— Hai... îmi repeta fără să mă privească. Sari pe ea şi gata! Dacă se ia cineva după tine, intervin eu... hai, scoală, să scoatem şi noi niscaiva bani...

Ne aflam într-o piețişoară strâmtă, aproape goală, în spatele Domului, iar omul acela, după ce îmi oferise o cafea, făcea a treia încercare de a mă convinge să fur o bicicletă proptită de cineva de canatul unei porți. După ce fugeam trebuia să-l aştept într-o altă piațetă pe care mi-o descrisese ca fiind la nu mai mult de cinci sute de metri de unde eram acum.

Omul strângea nervos din buze, cu ochii țintă la bicicletă, respirând şuierător.

— Sper că nu vrei să stăm aici toată dimineața... reluă el parcă văitându-se. Hai, că e o nimica toată... Acum ți-ai băut şi cafeaua, ți-a trecut şi frigul... Atunci?

Auzeam zgomotele din spatele meu, de la tejgheaua barului şi nu ştiam ce să fac. Într-un colț, aproape pe întuneric, doi moşi puneau pe masă cu o încetineală ritmată cărțile de joc, fără să rostească o vorbă.

— Trebuie să fie singura din tot oraşul fără lacăt... Tu eşti sprinten, nu-i aşa că eşti sprinten? Sări pe ea şi cât ai bate din palme ai şi terminat...

Îl întâlnisem la unul dintre comandamentele gărzilor republicane fasciste unde un gradat ne îndrumase pe amândoi către o altă cazarmă. Acolo puteau să ne

înroleze mai uşor. Ieşind de la comandament, omul insistase să bem o cafea, iar din bar zărise bicicleta rezemată de poartă.

Mă împinse de umăr, silindu-mă să ies în stradă.

Am pornit-o încet prin piaţetă, dar când am ajuns în faţa bicicletei, m-am întors spre el şi, râzând, i-am dat cu tifla, în vreme ce el stătea şi se uita la mine prin ferestrele afumate ale barului, apoi am rupt-o la fugă pe una dintre străduţe, cu sufletul la gură. După câteva minute am pătruns sub un portic lung şi am ieşit în piaţa Domului. Continuam să mă uit mereu îndărăt, temându-mă să nu-mi apară deodată în spate, apoi am hotărât să mă duc imediat la cazarmă, unde se ducea poate şi el.

L-am descris pe individ, cu intenţiile lui cu tot, unui ofiţer din cazarma aceea aflată la o răscruce de străduţe noroioase, la centura oraşului. Saci cu nisip blocau pe jumătate uşile şi ferestrele, o voce răgea în curte. Pe masă ofiţerul avea maldăre de hărţi vechi şi prăfuite, dar puşca-mitralieră am descoperit-o imediat, uitată pe un raft, peste nişte hârţoage.

Ofiţerul juca şah de unul singur, cu chipul umbros aplecat să scruteze aşezarea pieselor inamice. Din când în când îl străbătea un fior ca de febră, dar când ridica ochii spre mine izbutea totuşi să-mi zâmbească cu un licăr de veselie. Şi tuşea.

— Aşa, deci, n-ai luat bicicleta… repeta, mutând cu delicateţe un pion după ce îl ţinuse o clipă, nehotărât, în aer. Foarte bine, foarte bine… Avem nevoie de băieţi ca tine… Ai cincisprezece ani… Bine, bine, ştiu eu unde să te trimit…

Zâmbi strângând din ochi, cămaşa neagră îi sporea paloarea, am bănuit că era bolnav, că era unul dintre cei cărora puţin le pasă dacă mor sau nu. Din când în când privirile îmi lunecau spre puşca-mitralieră lucioasă peste hârţoage.

— Torinez! Eşti primul care vine aici din Torino, cu

vremurile astea... Locul care-ți trebuie ție e *Decima*. Ştii ce înseamnă *Decima Mas?* Înseamnă uniforme frumoase, două batalioane vor pleca în curând pe front. Toți tineri ca şi tine... Ei se distrează în timp ce noi, aici, stăm şi putrezim... Ascultă: aşteaptă afară, am să-ți dau o foaie de drum... Bani ai?

Am făcut semn că nu.

— Mă rog... se strâmbă deziluzionat. În cinci-şase ore eşti la La Spezia şi acolo n-o să mai ai nevoie de bani... Aşteaptă afară...

Am rămas pe coridor, vocile care lărmuiau în curte se înmulțiseră, un soldat cu uniforma în cea mai mare dezordine trecu prin fața mea fredonând nepăsător. Până şi zidurile arătau jupuite, iar o duhoare venea în valuri neaşteptate de undeva dintr-un loc pe care nu reuşeam să-l identific. Glasul cel mai puternic din curte, înjurând fioros, izbutise să le acopere pe toate celelalte. Un geam depărtat şi foarte sus decupa un colț de cazarmă, cu acoperişuri sparte sub un cer cenuşiu şi amenințător.

Câteva ore mai târziu mă aflam din nou în gară. Nu stătusem nici măcar o zi întreagă la Milano, trenul pentru La Spezia porni încet, greoi, străbătând o câmpie mucegăită de ceață. Strângeam în buzunar cele cincizeci de lire, mulțumit că reuşisem să nu cheltuiesc mai mult de câțiva bănuți. În trenul ticsit era totuşi bine deşi lumea, înghesuită umăr lângă umăr sau stând în picioare pe coridor, părea ferecată într-o tăcere ostilă, adunându-şi mereu poalele de frig. M-a furat somnul, iar când m-am trezit, dinaintea mea se aflau un bărbat şi o femeie care mâncau, ciugulind pâine şi bucăți de pui rece. Țineau pachetul pe genunchi şi mestecau liniştiți, fără un cuvânt. Puiul mânjise de unsoare hârtiile şi fiece oscior era strâns cu grijă într-o bucată de ziar.

— Vrei? întrebă bărbatul întinzându-mi hârtia. Mai rămăseseră întregi gâtul şi o aripă.

— Hai, ia…

Era un bărbat îndesat, cu mustăți mari şi privire placidă. Femeia zâmbi şi ea încuviințând cu convingere.

Am mâncat rozând cu atenție oasele gâtului, cei doi şopoteau între ei, iar la sfârşit femeia scoase din geantă trei mere şi-mi băgă cu forța unul în mână.

— Şi-acum iar te culci? Bravo! râse bărbatul când mă văzu ghemuindu-mă la loc, lipit de spătarul de lemn, cu reverul paltonului ridicat până peste urechi. Ceilalți dormeau şi ei în penumbră, hâltâcâiți şi smuciți dintr-o parte într-alta. Frigul ne îngheța picioarele şi genunchii, suindu-se cu un fior ascuțit în sus, pe spinare. Câte unii îşi scoseseră un pantof şi-şi vârâseră piciorul sub ei, cei care se cunoşteau îşi întinseseră picioarele unul sub paltonul altuia, alcătuind o barieră de picioare întinse şi înfofolite de-a curmezişul compartimentului. Legănatul trenului prin tunele reuşi să mă adoarmă pentru mai multă vreme.

— Ce era hârtia aia pe care i-ai arătat-o controlorului? O foaie de drum, nu-i aşa? Unde mergi? întrebă mai târziu, pe şoptite, bărbatul.

— La La Spezia, mă înrolez… i-am răspuns eu.

— Dar câți ani ai?

— Paisprezece, aproape cincisprezece…

Omul schimbă o privire cu nevastă-sa, apoi reîncepu să moțăie. La La Spezia ne întâmpinară o beznă deplină şi un frig pătrunzător, răbufnind în rafale alternând cu lungi perioade de acalmie. Cu somnul şi cu întunericul nopții nu reuşisem să zăresc mai nimic din Genova, gări şi glasuri se perindaseră fără să le percep conştient, numai o dată, trecând printr-un tunel lung, licăririle mării, aproape neagră, îmi apăruseră printre arcadele care străpungeau stânca.

Bărbatul cu puiul îşi dăduse bagajele jos şi începuse să vorbească pe şoptite, cu teamă parcă.

— Vino să dormi la noi… Ea e nevastă-mea… Mănânci, dormi şi mâine ai tot timpul să te înrolezi…

Femeia încuviință privindu-mă liniştită. Am refuzat fâstâcit dar fără ezitare.

— Vino! Să mai stăm puțin de vorbă… Eu am fost sergent de aviație… Ascultă-mă pe mine… Ai fugit de-acasă, nu-i aşa? Şi n-ai paisprezece ani. Am ochi, eu…

Vântul şuiera în vârtejuri pe sub acoperişul scurt al peronului mânând lumea şi ridicând poalele paltoanelor. Câțiva marinari alergau cu mâinile îndesate în buzunare, cu capul împins înainte. Trenul se pusese deja în mişcare, greoi, cu pufăituri răguşite.

— Ascultă… încercă iar bărbatul.

— Lasă-l în pace! Nu vezi că nu vrea să ştie de nimic? E târziu, trebuie să ne grăbim… izbucni dintr-odată femeia aplecându-se să adune bagajele.

— Ține aici… adăugă ea şi-mi vârî repede în pumn ultimul măr. I-am văzut cum se îndepărtau împovărați de bagaje în bezna lucioasă a nopții. M-am adăpostit iarăşi în sala de aşteptare, era minusculă şi înghețată dar goală, am mâncat mărul şi am dat fuga să beau o cafea caldă, în mare grabă, ca să nu pierd avantajul unei bănci bine plasate unde am rămas multă vreme întins fără să reuşesc să mai adorm. Pe-afară se mai auziră pufăind câteva trenuri, de partea cealaltă a unui perete se iscară râsete, glasuri, poate de muncitori de la căile ferate, poate de militari, apoi se stinseră. O lanternă mă făcu să sar brusc în picioare, dar fu de-ajuns să arăt foaia de drum pentru ca patrula din spatele luminii gălbui să mă lase în pace. Se îndepărtară bătând din picioare ca să se încălzească.

Dimineața m-am sculat buimac şi parcă orbit din pricina somnului care nu izbutise să se lipească de mine. Dar vântul foarte puternic de afară îmi vindecă pe dată somnolența şi durerile pricinuite de statul pe bancă. Norii alergau destrămându-se, pe un cer mohorât.

Apoi, în depărtare, am zărit marea, cârlionțată şi murdară, clăbucind soioasă în jurul câte unei tăblării

vinete de vapor răsturnat între diguri. Portul arăta respingător, cu macaralele ruginite lăsate în paragină, părea un mort uriaş pe care rigiditatea cadaverică îl sileşte să zacă într-o oribilă descompunere, cu genunchii țepeni, cu brațele transformate în pârghii şi degetele în cleşti.

Cazarma era departe. Când am ajuns eram din nou frânt, iar foamea parcă-mi vârâse în stomac un şurub pe care din când în când îl mai strângea puțin.

— Care examen de ochi? urlă un medic în uniformă din fundul sălii. Mai repede, mai repede! Băieții ăştia sunt toți sănătoşi şi frumoşi... Haide, mişcați-vă... Dă-le haine să se schimbe, aici nu contează nici sifilisul...

Infirmierul ne împinse afară pe cei care sosiserăm ultimii, gonindu-ne fără nicio rânduială la magazie. Uniformele erau noi nouțe, din postav bun, cu dunga țeapănă de-a lungul pantalonului bufant. Bascul era şi el nou, se purta fie pe un ochi, fie împins mult pe ceafă. Dar în mormanul care ne umplea brațele, în afară de pătură, pulovere, gamelă şi ciorapi, nu se vedea nici urmă de puşcă sau de vreo altă armă, ci doar de o lopată scurtă de săpat.

Traversarăm iarăşi curtea în fugă, sub cerul amenințător, printre agavele care, în pietriş, rezistau la muşcătura vântului.

A început aşa, cu un simulacru de careu şi cu mai multe ture în fugă sau în marş în jurul curții, dimineața. Cei vreo sută de voluntari adunați în cazarma aceea erau băieți zdraveni, veniți de prin Veneto, de prin Lombardia sau Emilia, de cel mult treizeci de zile. Ne treceam vremea umblând de colo colo cu o lene plină de ciudă sau stând în pivniță, care servea drept sală de mese, sau tolănindu-ne pe paturi în aşteptarea prânzului. Nu exista nici trompetă nici ordin de zi, sergentul care ne comanda îşi împărțea vremea între noi şi nu ştiu ce alte treburi în biroul lui, câteva babe în

uniforme albastre măturau dimineața printre paturi răspunzând cu înjurături şi gesturi obscene băieților care le făceau propuneri neruşinate sau le luau peste picior pentru părul lor cărunt. La prânz şi seara fiecare mânca pe unde apuca, aşezat pe o treaptă sau la picioarele patului, în curte sau în sala de mese. Macaroanele din gamelă erau roşii şi cam nesărate, dar calde şi puteam cere cât voiam, ni le serveau, cu nişte polonice mari, aceleaşi babe care profitau la rândul lor, de acest moment ca să ne ocărască, râzând, din uşa bucătăriilor.

Vântul sufla în vârtejuri prin curte, şuierând ca pe puntea unui vas şi scârțâia surd printre brațele cauciucoase ale agavelor. Departe şi uneori imperceptibil vuia marea. Când ne era lumea mai dragă sergentul țâşnea ca turbat din odaia lui, înhăța trei sau patru băieți, le punea cu de-a sila greblele în mână şi-i obliga să aşeze şi să netezească pietrişul din curte. Dar nu după multă vreme greblele zăceau din nou părăsite şi, din dosul ferestrelor odăiței lui, acelaşi sergent îi privea, cu ochi goi, cum leneveau înşiraţi pe pietriş.

Patul meu se afla sub o fereastră mare prin care pătrundea un vânt tăios şi lumina din zori, o fierbere de veşnice griuri împroşcate de vânturi şi de culorile ploilor, în rafale sau într-o ceață măruntă şi lipicioasă. De-o parte şi de alta a mea stăteau doi băieți mai scunzi decât mine, dar care aveau deja în jur de şaisprezece ani, şi ei tot voluntari. Purtau la gât insigne şi scriau foarte des acasă, îmi împrumutau maşina lor de bărbierit cu care încercam să-mi tai drept perciunii. Uneori erau veseli, entuziaşti, cu ochi strălucitori când vorbeau de front, de mitralierele care trebuiau să sosească, de Mussolini, alteori zăceau tăcuți, fiecare pe patul lui, cu mâinile încrucişate sub cap. Totuşi aveau întotdeauna în ei o bună dispoziție ascunsă, o pace animalică, pentru că se socoteau nu numai plini de curaj ci şi norocoşi deoarece nu speraseră să o ducă atât

de bine în armată. Semănau între ei ca frații deşi Paolo era din Udine iar Riva din Como.

— Ei, tu, ăla fugitu' de-acasă! mă interpela Riva. Tu nu scrii niciodată nimănui? Nu te simți bine aici? Sau îți pare rău c-ai venit la noi?

Nu-mi părea rău, căzusem doar pradă unei extraordinare buimăceli, unei febre opace care mă împiedica să mă las cu totul în voia lucrurilor, a tovarăşilor mei, ceea ce ar fi fost necesar. Suportam fără neplăcere tacitele reguli comune şi ritmul cotidian, dar cu mintea năucă, lipsit de remuşcări dar şi de veselie, de exaltarea pe care le crezusem obligatorii... Iar dacă Paolo şi Riva îmi vorbeau de Mussolini, de mitralierele scoase în sfârşit din depozite după ce defetiştii le ținuseră ascunse în toți acești ani de război... eu nu puteam face altceva decât să dau din cap cu mintea goală, conştient numai de faptul că trebuie să tac, să nu mă las uimit sau contaminat de nimic şi simțeam în suflet un ghimpe ascuțit de îndoială pentru că elanul vital visat înainte nu izbuteam să-l descopăr niciunde aici, ca să mă justific lăuntric... Totul era palid şi îndepărtat: gesturile şi vorbele, ba chiar şi insultele şi bruştele izbucniri de mânie între băieții rivali, se prelingeau ca un lichid gros, indefinibil, de-a lungul pereților unui puț fără rezonanță, negru, căptuşit cu o crustă de piatră... În anumite momente îmi dădeam seama că până şi vechea cazarmă din Piacenza, lustruită până la ultimul ungher al coridoarelor, până la ultima clanță, era un loc mai puțin infectat decât dreptunghiul acela închis între ziduri jupuite, decât curtea aceea în care băieții îşi urmau fiecare propriul vagabondaj dezordonat, aşteptând seara şi întâlnirile de peste gard cu prostituatele care se auzeau țipând şi înjurând în noapte. Simțeam totuşi că trebuie încă să mai sper în izbucnirea aceea neaşteptată, electrică, în stare să dea foc într-o clipă acestei aşteptări nesfârşite. Mi se părea că dintr-un moment într-altul se poate

declanşa acea accelerare neîndoielnică şi furibundă care, ea singură, ar fi transformat viaţa dintr-o tolăneală somnoroasă într-o acţiune sălbatică, fulgerătoare, fără timp să-ţi tragi sufletul…

Nimeni şi nimic, însă, nu ne clintea din ioc: ofiţerii erau puţini şi departe de noi, absorbiţi într-o vânzoleală misterioasă, la closete babele în uniformă continuau să se încaiere ţipând şi bătându-se cu măturile, iar băieţii dădeau fuga să ia parte şi ei la ceartă. Unii chiar dezertaseră, dispărând cu tot cu uniforme şi pături, ba chiar şi cu salteaua, nu se ştie dacă din teamă ori pentru că nu mai voiau să lupte alături de fascişti, sau doar pentru că erau pur şi simplu hoţi, alţii strigau să vor să treacă pe dată la brigăzile negre, la unul dintre sectoarele miliţiei fasciste care, îşi închipuiau ei, avea arme noi-nouţe.

— …Şi tu, fugitule de-acasă, tu nu zici nimic? întreba Riva. De ce stai aici? Pentru două porţii de macaroane pe zi?

— Asta nu-i fascist, de zile întregi ţi-o tot repet… Nu vorbeşte, nu se ştie ce-o îi în tărtăcuţa lui… Nu-i fascist… adăuga Paolo fixându-mă bănuitor.

Imediat însă uitau de mine şi îşi începeau veşnicele conversaţii despre arme, despre cursul de contabilitate la care renunţaseră, despre ce aveau să facă după ce-i vor fi alungat pe americani până în Africa.

Uneori, culcat între ei doi, cu ochii la tavanul pătat de igrasie, inert la vocile care treceau peste mine, răspunzând şi râzând, mi se părea că trebuie să mă gândesc la neamţul de sub urzici şi mă căzneam să-mi aduc aminte, să strâng la un loc un crâmpei concret de cugetare în golul unduitor care-mi umplea ţeasta… Dar nu izbuteam să simt nicio urmă de emoţie, nicio tresărire, şi până şi imaginea lui Francesco, vorbele cu care mă contrazicea el, sau chiar chipul mamei şi al colonelului existau şi se mişcau, parcă, în spatele unui paravan de surzenie care mă încuraja să zac tolănit în

nesimțire, cu articulațiile gata de-a intra în acțiune numai la acel tip de comandă instantanee care declanşează mersul şi întoarcerile unei marionete.

Orele se scurgeau fără sfârşit, iar zvonul evenimentelor aşteptate şi lecuitoare nu voia să se facă auzit. Poate că aşteptarea aceea fusese programată special pentru ca din noi toți, strânşi laolaltă, să iasă, după atâtea zile de apatie, de insolență lipsită de obiect, de delăsare animalică, o plămădeală unică, fără deosebiri sau asperități între noi, un mănunchi brut de brațe sănătoase, lipsite de memorie… Locotenentul cel bărbos scotea uneori capul prin uşa sălii de mese şi urla „uraa!", împăunându-se cu vreo grenadă cu care se juca aruncându-şi-o dintr-o palmă într-alta. Mulți nu se fereau să-l numească cu voce tare beţivan, vânător de fuste şi paraşutist ratat. Îl invidiau numai din cauza femeilor pe care nimeni din cei care ieşeau seara în oraş nu izbuteau să le acosteze ca el.

— Ei, torinezule, şi-astă seară te vâri în pat? Vino cu noi, facem noi cumva să te băgăm şi pe tine într-un bordel… mă invita Riva, gata de ieşit în oraş, în vreme ce Paolo îşi studia cu atenție în oglinjoară poziția basculului pe frunte.

Dar eu nu îndrăzneam să umblu prin La Spezia în uniforma aceea, îmi plăcea numai când mă priveam, pe furiş, de la piept în jos, în geamul vreunei uşi. Era o mulțumire fizică pe care, însă, mi-ar fi fost ruşine să le-o arăt şi altora, civililor necunoscuți din afară… Rămâneam în dormitorul tăcut şi tot mai întunecat, închipuindu-mi-i pe Paolo şi pe Riva la plimbare şi invidiindu-i pentru vocile lor impertinente care răsunau pe străzile oraşului, pe sălile şi scările bordelurilor pe care acum încercam să mi le imaginez, de la dantelele femeilor până la cel mai mic gest, colorit şi miros despre care auzisem povestindu-se.

Refuzasem chiar să mă fotografiez în uniforma aceea, deşi prin curte se învârtea în fiecare zi un fotograf

amator cu trepiedul şi pânza lui neagră, ocupat nu numai să încadreze busturi şi grupuri de voluntari, dar şi să cumpere şi să schimbe tot felul de lucruri, scoțând sau ascunzând felurite mărfuri în coşul lui dubios.

Noaptea, stând singur în patul meu, reconstituiam încă o dată, cu nesaț şi consternare, asaltul dat de câțiva voluntari de douăzeci de ani asupra celor două prostituate postate imediat lângă cazarmă. Le dezbrăcaseră şi le lăsaseră în pielea goală în toiul nopții, pe ger, şi se întorseseră în dormitor fluturându-le hainele, genților, pantofii cu talpă de plută, cu care s-au pornit să joace fotbal printre paturi, zbierând apucați şi satisfăcuți. Se pare că cele două femei refuzaseră să repete anumite urale fasciste, iar băieții se răzbunaseră pe loc. Paolo aproape că se luase la bătaie cu Riva, discutând evenimentul, deoarece Riva nu apreciase prea tare isprava. Hainele acelea femeieşti zăcuseră încă multă vreme pe paturi, în timp ce babele în uniformă făcuseră imediat dispăruți pantofii cu talpă de plută.

Puştile-mitralieră ar fi trebuit să ni le dea deja de o săptămână, dar nu există ofițeri, nu mai există niciun ticălos de ofițer în republica asta! Poată că ni le dau duminica viitoare, poate că plecăm luni, ba nu, sâmbăta care vine... pe terenul de antrenament, în Apenini! Aş Apenini! Poate la Bergamo... Vine şi Mussolini când o să ni se înmâneze nouă drapelul de luptă... Iar dacă nu vine, atâta pagubă, ce nevoie avem noi de un duce sifilitic! N-are sifilis, are ulcer! Oricum, mai bine să vină Graziani! Graziani, ăsta da bărbat, pe abisinieni, în Africa, îi spânzura şi tot n-a spânzurat destui... Important e să se constituie batalioanele şi să ne dea puşti-mitralieră, ceva grenade şi ceva camioane şi să plecăm pe front, doar aşa au promis... Aici o să putrezim... De-abia aştept să mă văd la Anzio...

Veştile şi comentariile explodau nervoase pentru a se stinge pe dată precum focul de-a lungul unui fir de lină: o flacără bruscă şi imediat după aceea un maț negru de

putoare şi cenuşă. Mulţi dintre băieţii de douăzeci de ani urmaseră timp de câteva săptămâni un curs de paraşutism, câte unii ajunseseră chiar în preziua primei lansări şi de-odată tronc! armistiţiul lui Badoglio! Acum regretau vremurile acelea şi îşi coseau pe mâneci paraşute mici, colorate neregulamentar, şi leul Sfântului Marcu. Alcătuiau un grup aparte, scoţând brusc de prin buzunare fie cuţite, fie boxuri de fier pe care, după ce şi le băgau pe mână, le încercau în perete, rănind tencuiala şi dezgolind roşul viu al cărămizilor. Deasupra paturilor se aflau multe asemenea semne şi chiar şi uşile aveau diverse strâmbături provocate de boxurile de oţel. Seara, băieţii în jur de douăzeci de ani ieşeau toţi împreună, iar dacă reuşeau să facă tămbălău în vreo cafenea sau în vreun bordel, la întoarcere apăreau fluturând tot felul de trofee, în general haine femeieşti sfâşiate, o beretă de marinar, o pălărie neagră cu boruri late, ba o dată chiar o cască nemţească, şi ne ameninţau în grup pe cei care dormeam şi care mai ridicam capul de pe pat cerând linişte. Ca să ne facă în ciudă, se-apucau să zbiere în toiul nopţii imnul Decimei, care începea aţâţat, cu „Sfinte Marcu, sfinte Marcu, nu-i nimic dacă murim” şi se termina cu nişte note lungi, deja istovite. Apoi, în sfârşit, se lăsa liniştea, auzeam doar dezlănţuirea vântului de afară şi ploaia care lovea funestă, măcinând zidurile.

Într-o dimineaţă, în curte îşi făcură apariţia două camioane cu doi soldaţi nemţi la volan, locotenentul cel bărbos adună câţi băieţi reuşi să găsească prin paturi, pe la sala de mese şi la latrine, şi ne sui, urlând şi înjurând, în cele două camioane care porniră legănându-se pe una dintre străzile ce duceau spre mare. Fiecare avea cu el lopata scurtă şi, după ce ne dădură jos pe o plajă mică şi pustie, locotenentul zbieră că trebuie să construim o tranşee, adică mai întâi să săpăm un şanţ în nisip, iar apoi să clădim un parapet din bolovani. Avea să fie un exerciţiu foarte bun şi

totodată o apărare foarte utilă în cazul unor debarcări inamice! Nemții aveau să se ocupe ei, mai târziu, să îngroape în fața şanțului sârmele şi obstacolele de ciment.

Plaja era strânsă între două dealuri zbârcite şi abrupte, fără pomi, cu stânca ivindu-se golaşă prin verdele sărac al tufişurilor. Iar în fața noastră, ca o lamă de oțel, se întindea marea. Totuşi, golfulețul, ferit de vânturi, lăsa să se ghicească un anumit farmec, acum mort din pricina lipsei de soare.

Începurăm să săpăm în nisipul uşor umed, lopețile noastre scurte ne sileau să stăm foarte aplecați, iar în vremea asta cei doi nemți se plimbau, fumând, de la un camion la altul.

Împărțiți în echipe aşezate față în față, zgrepțănând fără niciun chef cu lopețile, după o oră săpasem un şănțuleț adânc de vreo treizeci de centimetri.

— Gata acum, să mai sape şi ăia doi... Dar ce-om fi noi? Zidari, salahori? O să ne trimită la Anzio ca să luptăm înarmați cu lopeți? Începeau să se audă unele glasuri, iar locotenentul era de acord cu ele. Acum nu mai rămânea decât să căutăm pietre şi să le îngrămădim în fața tranşeei, aşa că ne răspândirăm cu toții, culegând ici colo câte-o piatră cât mai mică şi aruncând-o peste şanț, în porțiunea de nisip dintre tranşee şi mare.

— La voi sunt pietre? strigam unii la alții râzând şi făcând băşcălie. Câțiva şedeau şi fumau ascunzând țigara în căuşul palmei. Alții se duseseră până la mal şi se întreceau aruncând, lung, pietre care ricoşau de două-trei ori pe suprafața apei.

Locotenentul fuma şi el, ghemuit pe călcâie şi fixând cu o privire întunecată camioanele nemțeşti şi pe cei doi soldați care continuau să se plimbe liniştiți. Apoi strigă:

— Înapoi la camioane! Şi începu să scoată triluri triple dintr-un fluier al lui, ca să ne încoloneze.

Cei doi nemți făcură semn că nu, că treaba nu era

terminată, că trebuia să construim parapetul.

— Nu-s pietre, nu vedeți că nu-s pietre? începu să zbiere locotenentul, alergând chiar pe sub nasul nemților, la volan! Ne întoarcem…

Nemții se împotriveau, roşii la față, arătând spre parapetul neterminat. Refuzară să se urce în camioane.

— Vă omor! urlă îngrozitor locotenentul fluturând în pumnul strâns o minusculă grenadă. Noi vrem să luptăm, nu suntem hamalii voştri… Vă omor, vă arunc în mare dacă nu vă suiți imediat în camioane…

Ne strânseserăm unii în alții, vociferând într-un cor duşmănos, unul dintre băieții de douăzeci de ani țâşni înainte cu cuțitul vibrându-i în mână. Dar cei doi nemți se şi grăbeau să urce în camioane, iar după o cursă năucă şi înverşunată de o jumătate de oră, debarcarăm în cazarmă.

Toată ziua aceea o petrecurăm discutând episodul, mulți îi apărau pe nemți care numai după grandioase şi repetate dovezi de lealitate şi curaj din partea noastră ar fi putut să se încreadă iarăşi în noi, alții susțineau că a venit momentul să ridicăm şi noi fruntea în fața acestor aliați buni numai să ne pună piciorul pe grumaz. Paolo şi Riva se aflară din nou în dezacord, încordarea slăbi numai când discuția se reîntoarse la mitraliere, la sosirea lor iminentă. Seara locotenentul nu apăru la masă şi toți, fără excepție, se grăbiră să şi-l imagineze în vreun bordel din La Spezia, încercând să-şi înece furia şi teama.

— N-ați văzut că-i tremurau picioarele? Totul n-a fost decât teatru! În fond n-avea dinainte decât doi mucioşi de soldați… Să vedem noi cine are curaj când om fi cu mitralierele în mână, când ne vom lupta cu partizanii…

— Care partizani?

— Nu ştii ce-s partizanii, zevzecule? Bandiții, comuniştii, civilii plătiți de Badoglio… Dar cu mitralierele le-arătăm noi, cu frontul n-au decât să se descurce nemții… Noi suntem trupe speciale, sectoare

speciale…

— Dar Mussolini a zis că noi, la Anzio…

— Ce Anzio! O să ne luptăm cu partizanii, asta o să facem noi… Atunci tu chiar că n-ai habar la ce-i bună o puşcă-mitralieră…

Veni noaptea şi numai apariţia unui ofiţer nou, cu pistolul vârât nu în toc ci direct la centiron, reuşi să golească sala de mese. Era un sublocotenent cu o căutătură neagră, suspicioasă, cu mâna rezemată permanent pe patul armei de parcă de-abia aştepta prilejul s-o folosească.

Am eliberat sala de mese suind scara agale şi în larmă, ca să răbufnim pe dată în alte discuţii, afară, pe întuneric, până când ofiţerul, reapărut în curte cu pistolul în mână, urlă să intrăm imediat în barăci.

Reîncepuse să plouă, iar în zilele următoare locotenentul cel bărbos se arătă numai de departe, poate că i se dăduse vreo altă însărcinare, poate că-l consemnaseră să stea numai în birou.

Puştile-mitralieră continuau să ne prilejuiască ore întregi de discuţii. Ne contraziceam cu privire la salva care nu putea fi mortală dacă era trasă de la mai mult de douăzeci de metri, lucru ce trebuia de asemeni să ne convingă că era o armă specifică luptelor de gherilă. Cei care ţinuseră măcar o dată în mână o puşcă-mitralieră, ca elevi paraşutişti, fie se complăceau în descrieri amănunţite, mimând din mâini cum se porneşte salva, îndoind concomitent genunchii şi rotindu-se lent şi cu agilitate, fie refuzau să răspundă la orice întrebare, scuturând cu trufie din cap ca în faţa unor şcolari puturoşi.

Până când, într-o noapte, sublocotenentul intră urlând ca turbat printre paturi, cu lanterna aprinsă în mână, sculându-ne în picioare ca să ne îmbrăcăm într-un minut şi să ieşim fiecare cu lopata lui, pentru că trebuia să ne suim pe deal unde, pare-se, partizanii luaseră cu asalt un post de control şi incendiaseră o

casă.

După ce ne-au împărțit în trei echipe de douăzeci de oameni fiecare şi după o cursă cu camionul prin oraşul în beznă, am atacat pe cărări diferite masa întunecată a colinelor.

Nu auzeam altceva decât propria noastră respirație, poteca era abruptă, cu bolovani ascuțiți care ne răsăreau pe neaşteptate sub tălpi. Adâncindu-ne în negreala pomilor rari de pe drum, prin strungi neclintite sub cerul fără stele, ne părea că ne cufundăm într-un gol fără sfârşit, fiecare singur cu lopata lui, de-abia distingând spinarea celui de dinainte. Prima dintre echipe, în frunte cu sublocotenentul înarmat cu puşcă-mitralieră, dăduse fuga la postul de control atacat, iar celelalte trebuiau să înconjoare colinele şi să revină în oraş două ore mai târziu.

Riva umbla în urma mea, Paolo fusese poate luat de sublocotenent. Înaintam încet, gâfâind, în întunericul compact, iar după câteva serpentine, silueta îndepărtată şi ştearsă a oraşului, estompată de ceață, şi lespedea tăioasă a mării dispărură şi ele. Mirosea puternic a ierburi, tălpile noastre pipăiau muchiile ascuțite şi alunecoase ale pietrelor.

— Asta-i o ispravă de nebuni… Partizanii bântuie prin împrejurimi, iar noi umblăm după ei ca să-i batem la fund cu lopețile… l-am auzit bombănind pe Riva.

— Linişte, faceți linişte! protesta speriat sergentul, din capul coloanei, cu voce scăzută şi furioasă.

— …şi cu un sergent care la ora asta are deja nădragii plini… adăugă altul din spatele lui Riva.

După oscilațiile băiatului din fața mea trebuia să deduc dacă se împiedicase într-o piatră sau dacă se ferea de o ramură. Bâjbâind cu mâinile întinse, atinserăm de câteva ori scoarța unui copac, zgrunțuroasă ca o bucată de fontă brută sub degetele înghețate. Se părea că la stânga potecii n-ar fi fost o prăpastie ci doar câțiva pomi şi un coborâş destul de lin.

La dreapta se afla însă o barieră stâncoasă ascuțită, presărată cu tufişuri țepoase şi cu mari petice de muşchi vâscos.

— Opreşte! îl auzirăm pe sergent şuierând şi ne lipirăm cu spatele, unul lângă altul, de o cotitură mai blândă a stâncii. Gata! Dacă n-am înnebunit, ne oprim aici… Să-i ia dracu'! Eu unul, pe o noapte ca asta, doar cu pistolul meu şi cu un cârd de lopeți, nu merg… De acord? Spuneți dacă sunteți de acord!

Ne-am strâns în jurul sergentului rânjind aprobator.

— Dar dacă fumează vreunul îl trimit singur înainte… ne mai amenință el. Stați jos, dormiți… dar nicio vorbă… Peste puțin ne întoarcem…

Ne-am ghemuit în lungul potecii cotite, cu spatele la peretele stâncos, umăr la umăr, fără o vorbă. Umbra era deasă, fără nicio variație de luciu între masa nedesluşită a colinei şi cerul aburit al nopții, uneori izbucnea în depărtare un țipăt de pasăre, care însă se stingea pe dată. Nu ne aventuram să schimbăm mai mult de o vorbă-două, pe şoptite, cu vecinul, un acces de tuse al sergentului iscă o clipă un şir de tropăieli înfundate şi de şâşâituri zeflemitoare. Neregularitățile stâncii din spate nu ne îngăduiau să ne odihnim cu adevărat, iar la puțină vreme după ce ne instalaserăm, pământul se dovedi ud.

— Ca la nebuni! continua să bombăne sergentul.

— Şi mai vrem să ne întoarcem în Africa! Să se muşte singur de fund ăla care pricepe ceva… mesteca Riva lângă mine. Puşti ioc, ofițeri la fel…

— Nu ne întoarcem? începeau să se audă şoapte din diverse părți.

— Linişte! silabisi răguşit sergentul.

Vântul nu bătea aproape deloc, dar frigul era o lamă tăioasă care pătrundea prin haine. Cum somnul ne pierise cu desăvârşire, am rămas vreme îndelungată la pândă, numărând țipetele îndepărtate ale păsărilor. Din când în când o lopată scăpată din mână scârțâia

hârjâindu-se de pietre.

— Staţi odată locului, măgarilor… izbucnea pe dată sergentul.

— Să sperăm că partizanii ăştia sunt şi ei tot nişte prăpădiţi de trântori ca şi noi… comentă Riva.

— Eu mâine o iau din loc şi mă duc la brigăzile negre… rosti o voce mai încolo. Cel puţin ăia au ceva satisfacţii, chiar aşa! Am auzit eu!

— Dom' sergent, aici e un câine… spuse tare cineva de la coada şirului.

Înghiontindu-l şi apucându-l pe rând, am împins câinele, un trup păros şi umed de lup, până la capătul curbei.

— Hai să-l luăm cu noi, la cazarmă…

— Da, dar castrat…

— Linişte… se văicări sergentul.

Câinele, în sfârşit liber, o luase înapoi pe potecă, adulmecându-ne pe fiecare pe rând, oprindu-se, slăbănog şi tremurător, sub mâna noastră, frecându-se de picioarele noastre întinse.

— Dacă-l faceţi să latre… de-abia apucă să rostească sergentul.

— M-am săturat, sergentul lui peşte! sări în picioare o umbră cu lopata deja ridicată în aer. Ţi-l aranjez eu pe câinele ăsta, să vezi atunci dacă o să mai latre…

Îndată se stârni în întuneric o îngrămădeală gâfâitoare, fiecare vrând să-şi facă loc şi să-i ardă măcar o lopată câinelui, căzut lat după prima lovitură. Şuieratul înverşunat al respiraţiilor, izbiturile trupurilor împiedicau vocea plângăcioasă a sergentului să răzbată şi să-i potolească.

— Încetaţi sau trag, vă spun că trag… implora sergentul, dar nu se clintea de la locul lui, la capătul cotiturii. Înjurăturile şi rugăminţile continuară tot mai înfundate.

— E momentul să-ţi tragi ţie un glonte în gură, câine ce eşti… Trage! Hai să te vedem! îi răspunseră câţiva.

Îngrămădeala se risipi încet, cu îndărătnicie, nimeni nu mai vorbea, doar câțiva se mai încăpățânară să dea cu piciorul, înfundându-l în părul animalului masacrat.

— Gata, ne întoarcem... îl auzirăm pe sergent apucând-o iute pe potecă.

Râsete şi noi înjurături îl urmară. Începurăm să coborâm în dezordine, gâfâind uimiți, otrăviți, grupul rămas mai în urmă începuse chiar să cânte, cu înverşunare.

Ne-am întors la cazarmă răzlețiți, pierzându-l din vedere pe sergent care în oraş grăbise pe dată pasul, cotind-o pe alte străduțe decât noi. Una dintre echipe, cea a sublocotenentului, se împrăştiase mai de mult, căci băieții dormeau deja în paturilor lor, nepărând să fi dat ochii cu partizanii. Cea de a treia apăru după o oră, înjurând camioanele aşteptate zadarnic la celălalt capăt al oraşului. I-am auzit trântindu-şi, în vagile proteste ale celorlalți, bocancii şi lopețile sub paturi.

— Al naibii să fie ăla care astă-seară n-are o femeie goală! i-am declarat a doua zi cu hotărâre lui Riva.

— Hai cu mine, papă-lapte, te învățăm noi cum se-ncepe! propuse el pe dată.

Dar când, în cele din urmă, m-am trezit pe străduțele înghețate din port, după o după-amiază petrecută în pat, în scorneli despre isprăvile focoase care mă aşteptau seara, golul şi năuceala acelor zile se prefăcură într-un soi de apăsare dureroasă pe care veselia electrizantă a lui Riva şi Paolo nu reuşea s-o vindece.

— Hai odată, bea! mă încuraja Riva, la tejgheaua unui bar, unde pluteau prin fum umbre întunecate.

— Lasă-l în pace! începuse deja să precizeze Paolo. Dacă sfârşeşte pe jos, îl cari tu, să fie limpede!

— Bea! insista Riva care plătise deja sticla. Ca în Legiunea străină, bere şi rom, bea că pe-urmă îți arătăm noi femei!

Mă țineam cu greu la tejghea, încercând să scutur de pe mine orice urmă de necaz şi să mă cufund în valul

cald de bună dispoziție care părea să se afle la doi pași de mine, doar să întind mâna și să-l apuc. Cumpărasem, încă înainte de-a mă vârî în barul acela, un șiș, și-l simțeam concret și încurajator în buzunar, în vreme ce umbrele de la bar se învălmășeau într-un nimb otrăvitor. Afară, după câțiva pași prin vântul înghețat, ne-am adăpostit sub poartă și îndată corul vocilor din dosul ușii minuscule, de dincolo de zidurile acoperite cu plăcuțe albe, îmi sună cald și prietenos.

— Eu unul mă castrez dacă-l lasă înăuntru… răbufni Paolo.

Ușa se deschise și, într-un val de parfumuri, de-abia dacă am apucat să-mi arunc ochii dincolo de o scară înțesată de capete și umeri, până la un palier îndepărtat unde câteva fete stăteau rezemate de balustradă, cu vălurile galbene sau negre care le lăsau descoperită spinarea și picioarele masive și goale, prin fum și tropăituri.

— Mucosul ăsta nu… arătă imediat spre mine bătrâna din ușă.

— Hai, coană mare… încercă Riva râzând. Dar bătrâna lansă pe dată un strigăt și, într-o clipă, în cadrul luminat al ușii, apăru un bărbat în uniformă, un fascist cu capetele de mort din metal lucitor pe gulerul cămășii.

— Nu vreți s-o ștergeți? doar atât spuse.

— Dar noi am venit mereu pe-aici! protestă pe loc Paolo. Doar ăsta n-are vârsta cerută, dar noi n-avem niciun amestec…

Bărbatul închise ușa în urma lui și m-am trezit cu el în fața mea, doar ceva mai înalt decât mine, cu mâinile în buzunar. Pantalonii îi erau și ei negri și nu părea înarmat.

— Dacă mă atingi, te omor… am strigat răgușit.

— Luați-l de-aici, dar urgent… Altfel… făcu bărbatul pe un ton înghețat, fără să-mi arunce vreo privire.

— Descurcă-te tu, e doar vina ta! țipă Paolo vârându-

se în cotlonul dintre zid şi uşă.

— Hai, valea… mai spuse omul. Dacă nu, îmi chem doi trei prieteni şi vă facem arşice…

Am simțit că Riva mă trage după el pe străduță, aerul îmi pătrundea solid în gură, într-o succesiune de izbituri înghețate. Paolo nu veni după noi, iar acum Riva înjura ca turbat, lovind dezlănțuit cu vârful bocancului în zid.

Reuşisem să scot cuțitul, dar l-am legănat doar încolo şi încoace, fără putere în mână.

— Idiotul idioților, lasă cuțitul! Acolo-i o gloată de capete aprinse… mă izbi Riva în umăr. N-ai văzut? Ăla-i din brigăzile negre, locuieşte chiar acolo… într-o clipă te trezeşti cu mațele afară, aruncat pe plajă…

— Dacă punea mâna pe mine, îl omoram… Eu am mai omorât deja unul, ce crezi tu… Când ți-oi povesti… clocoteam eu.

— Da, pe tac-tu! Mă înşfăcă iar de braț şi mă târî mai încolo, rezemându-mă după câțiva paşi din nou de perete.

— Vârâ-ți două degete pe gât şi varsă! spuse repede. Ascultă, torinezule, eu mă întorc… Ce să facem aici noi doi! Tu tot ai ratat chestia, mai încercăm odată mâine după-masă, când nu mai sunt ăia, pe cuvânt… Eu mă duc, tu vârâ-ți două degete pe gât şi pe urmă întoarce-te la cazarmă. Salut!

Am apucat-o la întâmplare, pe străduță, trăgeam aer în piept sperând să mă ajute, am dat peste o bornă plasată la jumătatea urcuşului, în mijlocul străzii, şi m-am aşezat pe ea ca să-mi recapăt forțele şi echilibrul. Dacă mă uitam fix la o pată mai închisă de pe muchia unei case, parcă mă ajuta să-mi reglez respirația, să-mi recompun un nucleu solid printre cețurile care mi se clătinau prin cap şi care încercau să mă dea jos… Am stat până m-am simțit mai întremat, urlete, şi râsete îndepărtate năvăleau din când în când, nu se ştie dincotro, vântul se potolise, am reînceput să umblu până ce străzile căpătară lărgime, printre dărâmăturile

din centru, în întuneric am zărit un parc şi m-am lăsat din nou jos, pe o bancă.

M-a trezit şuieratul unui tren şi numai atunci am recunoscut gara, acolo, în spatele siluetelor înghețate ale copacilor. Brusc totul mi-a părut cât se poate de simplu. Golit de gânduri, cu ultimele forțe adunate cu încrâncenare pentru a ține la distanță frica şi acel necuprins indescifrabil care era lumea, am traversat parcul, am găsit personalul de noapte pentru Savona şi, mai departe, pentru Ceva, până la Torino…

După o călătorie nesfârşită, cufundată în noapte, sfâşiat de crâmpeie de somn care mă sileau să mă deştept încă mai năuc de frig şi de oboseală, am debarcat în gara din satul nostru. Dimineața de iarnă îşi filtra lumina prin ceață, pieţişoara din fața gării se ivi pustie, cu chioşcul de ziare închis, cu teii din grădina publică înălțându-se goi în cenuşiul dimineții, decapitați de ramuri.

Am ales ulițele cele mai goale ca să ies din sat şi să ajung în câmp, am încălecat gardul de sârmă şi am pătruns în curte, m-am aşezat pe o bancă să-mi trag sufletul. Peste puțină vreme, ca întotdeauna, Caterina avea să dea primele semne de viață deschizând uşile şi jaluzelele de la parter. În curte, iepurii băteau din lăbuțele dindărăt sub maldărul de nuiele. Ferestrele de la casa argatului erau închise, Francesco având voie, în dimineţile de iarnă, să doarmă şi el câteva ore în plus. Pânze de ceață acopereau câmpul şi limbi rare de zăpadă se întindeau tulburi pe spinarea colinelor. Frigul era muşcător, totuşi mă simțeam transpirat ca de febră, chiar dacă fiece scârțâit sau fiece deplasare bruscă a pupilelor mi se repercuta acid în stomac. Mi-am scos haina privind încă o dată, parcă neîncrezător şi uimit, cei doi lei ai Sfântului Marcu, două petice de stofă galbenă şi roşie cusute pe rever. Cuşca câinelui de sub portic era goală, corcitura trebuie că izbutise să-i înduplece, în seara dinainte, să-l lase în grajd, la

căldură. Am ridicat o lopată răzimând-o de celelalte unelte. Apoi am pornit-o spre grădină, am ajuns, fără grabă, până la capătul potecii, la mormanul înghețat de urzici.

Iată, mă aflam din nou acolo fără a fi măcar surprins de incredibila fericire şi de şansa de a mă fi întors, nici măcar îngrijorat de eventualele consecințe. Inima îmi era de gheață, goală, într-un contrast salutar cu aburii care mi se destrămau în creier unde nu reuşeam să-mi fixez un punct luminos de la care pornind să pot înțelege restul.

Brusc, în fața urzicilor, cu oboseala care îmi rodea încheieturile şi cu pielea unsuroasă de atâta drum, am simțit gheara neagră a fricii, gândindu-mă la omul acela, omorât fără rost şi îngropat acolo. La capătul potecii casa stătea ferecată şi neclintită. Nimeni nu venea să mă întâmpine. Am străbătut poteca înapoi, întorcându-mă din când în când fulgerător, ca şi cum ceva cumplit m-ar fi putut ataca pe la spate. Tot mai dese, crizele de spaimă mă împiedicau să mă opresc. Am dat roată casei, de-a lungul ferestrelor prinse în şuruburi, fără a îndrăzni să bat la vreo uşă sau să lansez vreo chemare, încercând să rezist fricii şi groaznicei buimăceli, pândind necontenit un zgomot familiar.

Am sfârşit prin a mă aşeza în spatele mesei de piatră, ținând în brațe haina ca o pernă, nutrind dorința de a mă ascunde şi a mă face mic înăuntrul unui loc cald, o vizuină, un întuneric prietenos şi deplin… Am încercat să pun cap la cap câteva cuvinte pe care aveam să i le spun colonelului, mamei, doar câteva, fireşte aveau să ajungă… Însă chiar şi asta mă durea: conştiința că nu ştiam să spun tot şi că ei doi erau incapabili să-mi explice şi, cu bunăvoință, să mă facă să pricep ce anume făcusem şi de ce…

Pe o latură a bucătăriei se roti scârțâind o jaluzea.

IV

— …Tu eşti ca înotătorul ăla care nu iese din bazin nici dacă-l lasă fără apă, zice Lu. Chiar de i-ar pune acid sulfuric în loc de apă, el tot ar vrea să înoate, că doar de-aia e înotător… Ai priceput?

— Bravo, Lu, răspund eu. Când intri la mânăstire?

În spatele domului e un cer de cristal şi turnul Pisei, alb, brăzdat de vinişoare, parcă arde în faţa noastră, noi care stăm întinşi pe iarbă. La capătul pajiştii se mişcă siluete mici care se opresc la tarabele cu ţarţamuri din aramă, cu scrumiere şi evantaie înşirate de-a lungul zidului străzii într-o fâşie îngustă de umbră. E o oră scăpărătoare de lumină, înainte de asfinţit, culorile strălucesc tăioase, netede, trăsurile se odihnesc nemişcate sub coviltirele lor albe, rândunici îndepărtate săgetează în înalt.

— Nimeni nu mă iubeşte, afirmă Lu.

— Aşa-i, dragă… replic eu.

Am râs pe drum, după Bolsena. Suntem obosiţi dar avem o uşoară bună-dispoziţie care musteşte fără efort. Iarba e proaspătă şi înţepăcioasă sub cap, ţipete vesele de copii se pierd în văzduh. Şi îmi dau seama că vorbim ca printr-o umbră ce vătuieşte vocile, încetineşte şi întârzie prilejurile de-a ne ţine tovărăşie. Ar trebui să reuşim să stăm lungiţi în linişte, fără nevoie de cuvinte sau priviri.

— De-aş avea eu un prieten ca mine… adaugă Lu, dar numai pentru a mă ţine treaz cu tânguielile ei binevoitoare. Oftează ostentativ.

— Şi dacă ne-am gândi la sănătate? încerc eu s-o zgândăresc. Peste puţin mergem pe malul mării, mâncăm…

Râde ca şi mine, fără să se clintească din loc, cu mâinile împletite sub cap.

— Tu, țăran ca întotdeauna! Deîndată ce poți să mă îmbuibi, te simți liniştit pentru binele pe care crezi că mi l-ai făcut…

— Câtă răbdare îți trebuie cu mine! o iau eu peste picior.

Sub obraz sau strivind-o uşor cu palma, iarba e mai rece, dar cu neaşteptate vine şi fioruri calde. Siluetele din depărtare, pândite printre firele tunse, par fragile, de-abia schițate şi îndată frânte de soarele care încă striveşte piatra. Văd cu coada ochiului picioarele încrucişate ale lui Lu, cataramele lucioase de la pantofii ei.

— Nu te simți mai puțin bătrân aici, aşa? şopteşte. Eu simt o apăsare în suflet aşa de dulce, ca la cincisprezece uni…

— Da, răspund eu.

— Se spune „în suflet" sau „pe suflet"? întreabă iar.

— Nu ştiu…

Deodată râde, ridică un picior clătinând din vârf şi-l lasă să cadă încet la loc, în iarbă.

— De fapt, tu ai fi cât se poate de mulțumit dacă ți-aş fi soră… reia. Ştii ce-am face în clipa asta dacă ți-aş fi soră?

— Ne-am trimite unul altuia câte o ilustrată de Anul Nou.

— Sfinte Doamne! Dar, ce-i drept, pot afirma că am apucat şi vremuri mai bune! replică furioasă. Chiar şi în materie de conversație…

O simt alături, respirând liniştită, fără încordare, până şi tainica frenezie a călătoriei pare să se fi potolit. În ochii întredeschişi mi se cerne intactă lumina cerului, aproape iritantă în deplina ei nevinovăție.

— De ce nu ne-am căsătorit noi, Stefano?

Aştept o clipă înainte de-a răspunde, dar îmi dau seama că e calmă, poate doar cu o umbră de melancolie care fisurează smaltul acestui moment de pace.

— Din prostie. Iată adevăratul motiv, îi răspund. Şi e

destul de bine că am rămas chiar şi-aşa cum suntem acum…

— Da, ştiu!

Deşi stau cu ochii închişi, o simt că s-a ridicat în capul oaselor. O spionez o clipă şi îi zăresc profilul încordat, urmărind ceva.

— Şi acum e prea târziu. Nu-i aşa? mai întreabă ea fără să se întoarcă.

— De câte ori n-am mai discutat chestia asta! Ar fi mai bine… încep eu precaut.

Încuviințează tăcută, muşcându-şi buza. Aş vrea să mă ridic şi eu, dar oboseala şi răcoarea ierbii mă țin încă legat. Copitele unui cal răsună nete şi reculese pe piatra drumului, dar nu şi roțile trăsurii, cu siguranță de cauciuc.

— Un copil te-ar fi ajutat mai mult pe tine decât pe mine… În fond ai fi fost un tată minunat…

— Degeaba, Lu, nu se prinde… Ar trebui s-o ştii deja. Fii cuminte, mă apăr eu.

— Ah, da, uitasem… E mai bine ca oamenii să nu se reproducă, etcaetera, etcaetera… În regulă! se predă ea.

Întorcându-se ca să mă privească, văd că nu mai e împăcată, zâmbetul ei se iveşte prompt şi drăgălaş, semnificând mii de intenții lăudabile, dar lucrul acela pe care a hotărât să-l urmărească, să-l întoarcă pe toate fețele, îi înnegurează privirea.

— Hai să mergem, vrei? propune. Tot n-are niciun rost: ora şi locurile astea nu-s nici ele eterne.

— Ți-e foame?

— Nu, zâmbeşte iar. Dar poate că la masă, pe malul mării… Nu trebuie să fie aşa? Oricum n-ai nicio obligație să-mi dai replica pe loc, ca la teatru…

E deja în picioare, o porneşte prin întinderea verde, câte-o limbă domoală de umbră suie pajiştea, rândunelele coboară în cercuri largi. O privesc umblând, văd că trage din țigară cu înverşunare.

— Când ne-am oprit la cafenea ai telefonat: la hotel,

nu-i aşa? reîncepe să vorbească în timp ce eu conduc între casele, care treptat pălesc, şi dunga, răcoroasă şi apropiată, a mării. Două camere, fac pariu…

— Două camere, repet eu.

— Aş vrea totuşi să întâlnesc şi eu odată pe cineva mai imbecil decât noi, cu un respect mai mare şi cu alte şi mai extraordinare categorii de scrupule… Ar fi o întâlnire memorabilă… comentează cu voce hotărâtă. Nu mă refer la camere, ci în general. Nu-ți vârî în cap că vreau să te seduc…

— Cel de colo îți convine? îi arăt eu un restaurant cu câteva lumini aprinse pe cerul îmblânzit de amurg. Marea e gri-violet, fără un foşnet, cu un fir de plajă pustie dincolo de parapet.

— Poate ar fi mai bine să mă întorc la Roma, reia la masă cu ochii pierduți dincolo de geam, cu bărbia în mână. Nu ştiu dacă am să reuşesc să nu te enervez în seara asta. Mai bine zis: nu ştiu nici măcar de ce ar trebui să reuşesc…

— Acum nu reinventa câte o problemă de fiecare dată când ne aşezăm la masă! mă opun eu. E posibil să-ți vină să plângi sau să te cerți cum vezi o față de masă? E un viciu, cred eu…

— Mai bine m-ai urca în tren, astă-seară, urmează ca calmă. Mâine, în doi timp şi trei mişcări ai fi în Piemontul ăla al tău… Ce nevoie ai de mine, ce treabă am eu cu…

— Unde ai ajuns: la actul al doilea din *Traviata?*

Terasa are şiruri de mese goale, aşezate oblic, şi e înzorzonată până la ultimul petec de zid cu farfurii, stampe, castroane, peşti din lemn şi din fier, plase de pescuit drapate. Chelnărița, care umblă încoace şi încolo, e la rândul ei gătită cu un costum plin de danteluțe, panglici şi nasturi lucitori.

— Nu-ți displace să te îmbraci aşa? întreabă Lu, zâmbind dintr-odată.

Fata ridică din umeri, veselă. A adus carafele de apă

şi de vin şi se opreşte să stea la palavre cu noi, de-abia atingând masa cu degetele. Din când în când se întoarce fulgerător şi trage cu ochiul la uşa din fund, aşteptând parcă s-o cheme cineva. Îşi fredonează confidenţele, cu braţele ei slabe înlănţuite în jurul trupului, cu un zâmbet abia schiţat în colţul gurii. Coatele osoase şi plăpânde împung prin dantelele mânecilor.

— Şi, drăguţă cum eşti, nimeni din cei care vin pe-aici nu te-a cerut încă în căsătorie? Nu-mi spune nu, că nu cred! s-a încins Lu.

— Ah, doamnă... Dacă aţi şti cum sunt bărbaţii... râde cealaltă. Iertaţi-mă, mă întorc îndată...

Fuge unduindu-şi volanele de dantelă.

— Nu exagera, spun încet turnându-i de băut. Vinul e sec şi toate felurile de mâncare, aduse într-o dezordine studiată, omlete şi vase de pământ cu sosuri şi murături, cu muştaruri tulburi, umplu o măsuţă de lângă noi îngreunându-ne alegerea.

— Şi pe deasupra mai e şi urâtă. Slabă ca un ţâr! insist eu. Nu exagera...

— E simpatică! Nu-i frumoasă, dar e drăgălaşă, protestează Lu. E o fată simplă, ar fi o nevastă minunată, plicticoasă cât cuprinde, dar plină de priceperi şi de virtuţi... N-ai auzit: face în fiecare dimineaţă şase kilometri cu bicicleta, pe urmă îşi face orele de serviciu, apoi spală vasele, apoi iar şase kilometri... Tu mănâncă, nu eşti obligat să vorbeşti.

Fata a revenit pe terasă, se apropie cu un surâs ezitant. Aruncă o privire iute şi înspre mine.

— Dumneavoastră aveţi copii, doamnă?

— Doi, răspunde Lu liniştită. Gemeni.

— Oh, ce noroc! De mi s-ar întâmpla şi mie aşa... râde convinsă cealaltă.

— Cum te cheamă? o priveşte Lu, brusc atentă.

— Pe mine? se miră fata. Clorinda... Clorinda...

— Ce nume frumos! răspunde Lu scotocind în geantă. Ascultă, Clorinda, îţi place pudriera asta? Să şti că

pietrele sunt false şi nu e de aur... Dar îți va purta noroc. Ai să vezi că o să te măriți chiar anul ăsta!

Fata roşeşte şi, ținând pudriera cu amândouă mâinile, râde şi o priveşte pe Lu care dă complice din cap.

— Doamnă, dar eu... Ce să spun eu... îngaimă, apoi o rupe la fugă, lunecând pe pătratele colorate ale pardoselii.

— Spune ce vrei, puțin îmi pasă! se grăbeşte Lu să mă sfideze.

— Nu spun nimic. N-am văzut nimic. N-ai decât să te crezi mai departe Caterina a Rusiei! deschid eu brațele a neputință.

— Ținând seama de succesul pe care-l avea acea doamnă la amanții ei, comparația nu mi se pare reuşită, strecoară Lu pe un ton insidios.

Acum mănâncă, o invit eu trăgând puțin mai aproape măsuța cu mâncărurile. Ea cercetează castroanele, pe urmă se lasă pe spătarul scaunului.

— Cum de nu-mi spui că întrec măsura, că am mania popularității? insistă ea.

— Îți repet: nu se prinde! răspund eu. De ce nu-i dăruieşti şi un cec în alb? Fă-o! Dar eu unul nu cad în plasă...

Lu bea, ciuguleşte din farfurie, gura i s-a răzvrătit într-o strâmbătură de dispreț. Se înfige ca o spadă în câte o încăpățânare de-a ei, chiar cu riscul de-a ieşi năucă de cap.

— Şi unde pui că pudriera aia îmi plăcea... începe. De ce oi fi atât de tâmpită? De-aia te-oi fi crezând şi pe tine un tip nemaipomenit căruia merită să-i sacrific viața... Şi, de fapt, n-oi fi decât un nerod, cine ştie! şi eu mă înşel singură continuând să-ți inventez sau să-ți perii calitățile...

Se întoarce ca să schimbe o privire cu fata care a reapărut în uşă, dar care nu mai îndrăzneşte să se apropie. Îşi ține amândouă mâinile strânse la piept, într-

un gest copilăresc de bucurie şi încredere, iar Lu continuă să-i cânte în strună, dând scurt din cap.

— Poate chiar aşa e, reia îndată. Şi tu faci foarte bine că te porți cum te porți. Ba ar trebui să fii chiar ceva mai aspru... Mă laşi să-mi fac prea tare de cap, fără măcar să-mi ceri să execut triplul salt mortal în public... Ce grozav ar fi dacă într-o bună zi, trezindu-mă din somn, aş descoperi că eşti doar un mitocan şi un idiot... Atunci ar trebui să mă prefac că nu s-a întâmplat nimic, pricepi? altminteri cum aş justifica tot timpul ăsta, fanatismul ăsta...

— Felicitări! Mai ai şi altceva? îngân eu.

— Hai, amenință-mă, râde sec deodată. Hai, trage-mi o săpuneală! Doar se ştie că eu n-am probleme, că nu-s decât o bogătaşă aiurită, o isterică... Nu am un tată sâcâitor hăt departe, nu sunt devorată de scrupule, nu duc în spate tot greul lumii, n-am... Eu trebuie numai să nu-l plictisesc pe domnul, să umblu mereu în vârful picioarelor, să fac pe prietenul înțelegător... Uite ce-i, Stefano! Suie-mă într-un tren astă-seară, e mai bine... Iartă-mă, e vina mea, dar o să iasă prost...

— De acord, spun eu. Dar să începem prin a ne căra de aici...

Afară marea e întunecată, o pată neagră, neclintită, sub cerul care păstrează încă la orizont o fâşie de culoare caldă. Ne plimbăm de-a lungul parapetului, sub noi plaja e aproape invizibilă. Departe, la o cotitură a şoselei, farurile automobilelor picură rar lumini care se aprind brusc pentru a dispărea pe dată. N-avem nevoie să ne ținem de braț sau de mână, paşii noştri se cunosc şi ştiu să se potrivească cu precizie. Aerul e umed şi înmiresmat, ca într-unul dintre acele rare momente ale verii.

— Eşti obosită?

— Nu, răspunde continuând să păşească încet, cu ochii la vârful pantofilor.

Ceva mai departe, în fața noastră, o pereche de

bătrânei înaintează încet, mâinile bărbatului se zăresc încrucişate la spate, femeia îşi înfăşoară cu o mişcare sigură gâtul într-o etolă de blană. O clipă cele două siluete par să se atingă, apoi îşi reiau mersul separat, tăcut, în penumbră.

— Ai observat ce mulți bătrâni sunt pe-aici? spun eu. Ciudat anotimp e primăvara la mare… E prima dată că-l văd…

Ne rezemăm de parapet, apa ajunge fără niciun creț de spumă până la plajă, nori întinşi, cenuşii, zăbovesc în zare. Puținele case din spatele nostru par căzute într-o deplină nemişcare.

— Fă ceva pentru mine, spune Lu fără să se întoarcă.

— Ce?

— Nu ştiu… oftează.

Mă rotesc pe parapet ca să mă aşez cu picioarele spânzurând în gol. O mică săritură şi am putea să ne dăm drumul în nisip, iar apoi să ne plimbăm pe malul apei. Oboseala pare că a trecut, am chef numai de o cafea, o firmă luminoasă în depărtare îmi arată poate locul potrivit, oricum nu mă mişc de aici până când nu se linişteşte Lu. Cu adieri încete, aerul începe să se răcorească, iar dincolo de şosea şi de case, dealurile sunt deja negre.

— Acum ne întoarcem la Pisa… murmură Lu. La hotel mai bem ceva, toată lumea e distinsă şi surâzătoare, noapte-bună tu, noapte-bună eu, ne spălăm pe dinți, fireşte fiecare în chiuveta lui, şi pe urmă, în pat… De ce, Stefano? Hai să stăm de vorbă, te rog, doar un minut… Pe urmă mă sui într-un tren sau fugi şi mă laşi aici, dar acum hai să vorbim… Ştii: ar avea aproape trei ani, iar noi am fi altfel, mai fericiți… De ce am renunțat?

Îmi las capul în mâini, ar fi trebuit să prevăd, acum e târziu, nu mai ştiu ce vorbe să găsesc ca s-o ajut, s-o smulg din paranteza aceasta absurdă pe care n-am ştiut s-o intuiesc şi care acum ne-a ferecat înăuntrul ei. Nu îndrăznesc să mă întorc, îi cunosc privirea din clipa

asta, încordată, neliniştită, şi tremurul acela din colțul gurii. Simt cum lunecăm, ea aşteptând, eu căutând zadarnic să inventez un zăgaz.

— Fetița, fetița noastră, vorbeşte, vorbeşte de ea… Nu tăcea aşa… murmură ea, deja aprinsă. Spune-mi cum ar fi dacă ar fi vară, dacă ar fi aici…

S-a aşezat pe parapet, şi-a rezemat tâmpla de umărul meu. Îşi ține mâinile în poală aşteptând, respiră scurt, iar eu nu ştiu unde să-mi opresc privirea, unde să găsesc puterea…

— De-ar fi vară şi de-ar fi aici… îmi sugerează dintr-o suflare. Te rog, Stefano… Dacă ar fi vară, aici…

— Li s-a întâmplat atâtor oameni să renunțe… Li s-a întâmplat tuturor femeilor, Lu! îmi fac eu curaj. De ce o iei de la cap?

Simt că am apucat-o greşit. Nu mă mai pot opune, nu mai pot să încerc s-o opresc cu un ton iritat. Trebuie s-o urmez.

— Ce-mi pasă mie de alții… şopteşte, degetele i se înnoadă brusc în poală, eliberându-se apoi, nervoase, unul câte unul. Acum am fi avut-o pe ea! Ar fi fost o treabă încheiată! De ce n-am lăsat-o să vină… Ar avea trei ani, acum, ar fi o fetiță aşa de drăguță… Şi ne-ar face bine la amândoi, ştiu eu, ştiu eu…

Mă împunge uşor cu tâmpla, ca să mă îndemne, să mă convingă să vorbesc.

— Nu aşa, Lu, rostesc eu rar, cu voce uscată, simțind cum mă duc fără scăpare la fund. Asta-i cea mai mare greşeală… Aşa nu ne facem decât rău… E o prostie, a trecut atâta vreme…

Dă din cap aprobator, cu tâmpla rezemată în continuare de mine şi ştiu că zâmbeşte, pierdută, parcă prinsă şi adăpostită în acest delir cuminte al ei pe care n-am să izbutesc să i-l întrerup.

— Trei ani ar avea, draga mamii… suspină, aproape veselă, simțind încet, încet cum se eliberează. Chiar şi tu i-ai spune tot soiul de baliverne… Ca să adoarmă

fericită, nu-i aşa? Cum era aia? Doarme cățeluşul, doarme şi pisica, dormi şi tu cu păpuşica…

— Laura, ascultă… încerc eu.

— Ce te costă? replică ea liniştită. Nu mă opri, nu acum, Stefano, nu mă chinui… Spune-mi cum s-ar juca cu alți copii şi ea care e aşa de încăpățânată, care nu vrea să facă pe mortul sau pe rănitul, ci numai pe comandantul, fata Corsarului Negru, căpităneasa…

— Doamne, Lu, ajunge!

— …Ce simpatică, ce caraghioasă… Are codițe, sigur că are codițe… La trei ani poate să aibă codițe, nu? Doamne, deloc nu mă pricep! Dar ar fi blondă… Noi nu suntem blonzi, dar ea ar fi, sunt sigură! Nu-i aşa, Stefano?

Mă înghesuie cu capul, lovindu-mă ca un cățeluş ca să mă facă să vorbesc, ca s-o ajut să inventeze alte imagini. Respiră surâzând în gol, în întuneric. Nu izbutesc să articulez niciun cuvânt, rămân nemişcat, o stană, susținând greutatea capului ei rezemat de mine. Ştiu că-i atentă, conştientă că poate trece peste ciuda mea, deja fărâmițată şi inutilă.

— La ora asta i-aş face baie… Ar fi murdară din cap până-n picioare, ar căsca întruna, biata contesă, şi tu, fireşte, nu mi-ai fi de niciun ajutor… Asta ar mai lipsi! E un copil şi-atât, aşa ai gândi tu… Dar mie mi-ar fi bine cu ea… Ar avea nişte pijămăluțe frumoase, verzi, ca iarba, galbene ca piersica… Chiar aşa… Spune şi tu ceva…

— Nu ştiu, jur că nu ştiu… rostesc eu răguşit, cu un fir de voce. Înghit aer cu dinții întredeschişi, o oboseală neaşteptată mă înjunghie în spinare.

Privesc norii care se desprind încet de orizont, au o înfățişare masivă, ruptă în stânga, departe, de o labă cenuşie care înaintează mai repede, dilatându-şi forma înfricoşătoare.

Într-un cerc minuscul de lumină, departe, strâns între pereții întunecați ai pieței aceleia din Roma, o

revăd pe Lu, de cealaltă parte a mesei restaurantului, în jurul nostru pluteşte greu mirosul de anghinare în ulei... Vorbim, vorbim: un şuvoi uitat de certitudini, de adjective, de închipuiri, se adună dând consistență fetiței care se va naşte, pe care încă n-am hotărât s-o gonim dintre noi...

— Ba da, mă loveşte Lu cu tâmpla. Tu i-ai spune tot felul de scorneli ciudate... Dar nu înțelegi că ai speria-o? Povestea aia cu omul care în loc de picioare avea doi iepuri, unul albastru şi altul galben, mi-o amintesc, ştii? Şi care, când întâlneşte un câine sau un vânător trebuie să alerge fără să se mai oprească... Nu-nțelegi că o sperii, biata contesă? Tu ai născocit povestea asta, mai spune-mi-o, spune-mi-o acum...

— Nu-mi mai aduc aminte, Lu, crede-mă...

Aş vrea să-i pot pune mâna pe frunte, s-o apăs până ce îi voi şterge orice gând şi-i voi alunga orice conştiință a timpului trecut, aş vrea să o reînnoiesc, s-o văd râzând... cu prețul de-a rămâne şi mai singur, pradă tuturor incertitudinilor care deja mă împresoară...

— Nu sunt sterilă şi nu sunt isterică... Nu sunt! tuşeşte. Dar biata contesă exista... era de-ajuns s-o lăsăm în pace! Nu sunt sterilă... Acum ar fi aici, ar avea trei ani... şi ne-am certa din pricina ei, am avea o groază de lucruri de făcut, poate stupide, dar adevărate... Pijamalele ei ca piersica...

— Fii cuminte, Lu, nu-ți da drumul în felul ăsta... Ştii că mai târziu...

— Dar ce rău fac? De ce nu mă ajuți? ridică vocea, brusc tremurătoare. Bine, te-oi fi plictisind eu, dar tu nu-ți aminteşti nici măcar de lucrurile pe care, înainte, le inventam amândoi împreună pentru ea... Cum pot să vorbesc de una singură? Uite că vorbesc! Despre ea! Spune-mi cum ar fi dacă ar fi acum aici... Fii bun, spune-mi cum ne-am fi certat pentru cățel, tu care ai vrea să-i dăruieşti un cățel, iar eu nu, nu vreau, pentru că sunt plini de tot felul de boli... Nu-i aşa că n-o scoți

la capăt cu cățelul?

— Nu, spun eu. Nu.

— Ştiam, am ştiut-o întotdeauna… îşi trage ea răsuflarea, mulțumită. Acum…

— Încetează, Lu… Potoleşte-te, trebuie să încetezi… Milioane de femei au făcut…

— Nu rosti vorba aceea! strigă cutremurându-se. Să n-o rosteşti, că-i vai de tine!

— Bine, nici n-aş fi spus-o, reiau epuizat. Dar acum încearcă să raționezi, de acord? Acum ajunge, ştii şi tu că ajunge…

— Cât eşti de prostănac, râde uşurată scuturând din cap. N-o mai vrea nimeni pe biata contesă, sărăcuța… S-ar rostogoli în iarbă, astăzi, şi pe urmă, la masă, ca s-o fac să mănânce, ar trebui să-i spun că spanacul te face să creşti mare, mare, cu picioare lungi de tot…

— Lu…

— Nu te înfuria, bolboroseşte ea absorbită. Nu vreau să te înfurii, nu e drept… Era aşa de uşor s-o păstrăm… La vremea asta am fi la țară…

— Lu, încearcă să…

— Iar la țară eu n-aş lăsa-o să vadă o găină moartă, una şi aceeaşi găină întâi vie şi pe urmă moartă…

Îşi leagănă capul pe umărul meu, cu mâinile albe strânse în jurul genunchiului.

— Mai era una… Mai era o poveste din cele pe care le născoceai tu pentru ea, la restaurant… reia cu voce slabă. Ah, da, aia cu cele douăzeci şi trei de nunți, cu contesa care întâlneşte pe plajă douăzeci şi trei de copii de toate culorile şi îi căsătoreşte pe toți, făcându-i fiecăruia câte o nuntă altfel decât a celorlalți… Cum era? Spune, Stefano, încearcă să-ți aminteşti…

O strâng de braț, ea rezistă doar cu un mic scâncet de durere. Înainte de a se resemna să ia țigara pe care i-o întind, suspină. În sfârşit o ia, cu ochii în pământ, ca să nu mă privească.

— Ştiu că-ți lipseşte curajul de-a te despărți definitiv

de mine… şopteşte epuizată aplecându-se deasupra chibritului. Ştiu. Cum pot pretinde să mă mai iubeşti?

Ne desprindem de parapet, norii au crescut ajungând să se confunde cu întunecimea caldă a cerului. Cu braţele strâns încrucişate pe piept, Lu fumează, agitând ţigara cu o mişcare bruscă din buze ca să scuture scrumul.

— Dacă n-am înnebunit e numai pentru că am continuat s-o cresc într-un colţişor din mine, de una singură, biata fetiţă, spune zâmbind secătuită. Am ţinut-o mereu ascunsă aici, zicându-mi întruna ba că ar fi nu ştiu cum, ba că ar face nu ştiu ce, i-am dat o mie de nume şi niciunul… Cine ştie de ce n-am putut să mă hotărăsc, dintre atâtea nume, la unul singur… De n-aş fi continuat să mi-o închipui, s-o ajut să crească, gândindu-mă întâi la pijamalele ei verzi, pe urmă la codiţe, pe urmă…

E noapte, şoseaua se întinde goală dinaintea noastră până la Pisa, despicând întunericul înmiresmat. Lu nu mai are nici ea putere să vorbească, zace ghemuită în colţul ei rozându-şi unghiile. Ne învârtim încet printre siluetele fantomatice ale blocurilor căutând hotelul. Crâmpeie de lumină mată de la cafenelele din jur pătează brusc întunericul, orbesc pe câţiva metri străduţele pustii.

— M-am purtat oribil, ştiu, spune Lu după ce a schiţat un salut cu paharul, sprijinindu-se de tejgheaua barului. Are privirea dinadins rece şi se uită în jur cu suficienţă. N-o să se mai întâmple, crede-mă! N-o să mai profit niciodată… Acum încearcă să te culci, Stefano, gândeşte-te numai la lucrurile legate de drum. Mâine, o să vezi, o să fiu zdravănă ca un soldat! Jur! N-o să-ţi mai fur rolul…

În capul scării ne spunem noapte bună, în grabă, ca să evităm stânjeneala, dar ajuns în pat nu reuşesc să stau întins şi să aştept somnul. Din stradă pare să crească, până sus la mine, o tăcere uriaşă.

— Ți-e bine? îi telefonez lui Lu.

— Minunat! răspunde hotărâtă, dar înțeleg că tocmai a terminat de plâns, aud cum își sileşte respirația să reprime un ultim suspin.

— Nu-mi da atenție, nu-mi da atenție… se grăbeşte să-mi spună.

— Lu, în fond…

— Ai dreptate, replică. Sunt o pacoste, ca întotdeauna, nu te necăji, nu-ți bate capul cu mine: în fond mă aflu la mine în cameră, eşti liber, de ce nu ieşi să-ți cauți o pipiță? N-aş zice că n-ai avea dreptate! Eu stau aici, că plâng sau nu ce-ți pasă ție? Sunt o proastă, dar ce treabă ai tu cu asta?

Vocea i se stinge ca apăsată de o altfel de nelinişte, mai crâncenă.

— Tu nu vrei să pricepi că anumite discuții nu ne fac decât rău… încerc.

— Ba da… vocea i se subțiază căutând un timbru mai vesel. Dar tu, acum, culcă-te. Nu te mai gândi la mine. Sau, dacă nu, ieşi şi găseşte-ți o tovărăşie mai plăcută. Ai avea un milion de motive! Te salut, pa…

— Nu spune prostii… îi răspund. Aş vrea numai să înțelegi, o dată pentru totdeauna, că anumite discuții ne fac rău şi că ar trebui să le punem capăt…

— Ştiu, ştiu, respiră ea tare. Apoi fredonează deja calmată: închipuie-ți că unele lucruri ştiu să mi le spun şi singură, de pildă că nu merită să faci copii într-o lume ca a noastră, că cine ştie ce mame şi ce tați am mai fi şi noi etcaetera…

— Am pritocit lucrurile astea luni de zile…

— Da, luni de zile, răspunde cu o neaşteptată răceală. Totul e corect: că am fi sfârşit şi noi prin a-i umple capul cu prostii, vreau să spun copilului, că n-am fi fost buni să… şi aşa mai departe. Totul e calculat, totul e precis: chiar dacă mai există un motiv, care însă n-are valoare. Dar tu nu-ți face probleme! N-am să mai vorbesc de asta, ai să vezi… Fii liniştit, culcă-te, pa…

— Eşti obosită?

— Da, acum da, aproape moartă… se vaită ea.

— Ți-au adus apă?

— Da, mulțumesc.

— Nu vrei să vin la tine? întreb eu.

Râde forțat, cu un scurt gâlgâit metalic.

— Păcat că n-am un magnetofon să imprim această propunere irezistibilă…

— Nu vrei?

— Nu împinge generozitatea chiar atât de departe, îmi răspunde.

— Nu mai ştiu dacă trebuie să-ți fac curte sau dacă eşti una dintre cele care n-au nevoie de atâtea mofturi, insist eu.

— N-aş avea nevoie, dar ăsta e ultimul răcnet al modei, stimate domn… Tu, însă, socoteşte-te scutit. Să ne culcăm, replică fără să mai glumească.

— Nu vrei să ne mai ciondănim?

— Culcă-te, spune sever.

— Mâine plecăm devreme…

— Atunci trezeşte-mă tu, oftează. Scuteşte-mă de odioasa voce necunoscută de la telefon… Pa…

Pun receptorul în furcă şi rămân nemişcat privind firele de lumină care, pătrunzând prin jaluzele, se îngustează frecându-se de muchiile patului.

— Voiam numai să-ți mai cer o dată iertare, mă sună ea peste o clipă. Ai fost chiar prea bun astă-seară, iar mie trebuie să-mi fie într-adevăr ruşine… Ştiu că nu-ți sunt de niciun folos… lasă-mă să vorbesc! vorbesc toată vremea, ca o moară stricată… ştiu… Dar tu dă-mi totuşi puțină atenție, măcar în glumă, aşa… ca unei rarități zoologice… Tu ai şapte vieți, ca pisicile, iar eu tot n-o să izbutesc să-ți stric mai mult de două-trei… Şi-ai să vezi de ce boboci de fetişcane o să ai parte după pisăloaga asta de treizeci de ani, fii sigur…

— Da, dar acum linişteşte-te… Culcă-te.

— Sunt cât se poate de liniştită şi-am să dorm ca un

urs, râde ea. Tu spune-mi un singur lucru… Nu, să nu mă crezi nebună… E un lucru frumos, simplu… Nu-i aşa că, dacă am fi lăsat-o pe contesă să vină, ar fi extraordinară, o rază de aur? Nu-i aşa? Spune, te rog… Îmi face bine. Cu asta termin!

— Sigur, Lu, o minune…

— O perlă, nu-i aşa? spune vrăjită.

— O perlă roz… rostesc cu emoţie fiece sunet.

— Ah da… suspină mulţumită.

Percep gâfâitul ei uşor ’şi încă aştept, în tăcere, încercind să mi-o închipui stând rezemată de pernă, într-una dintre timidele ei cămăşuţe de noapte, frecând, nervoasă, ţigara între degete. Poate că şi-a şi instalat pe cearşaf vechiul ei caiet legat în pânză cu dungi, decolorat, ros pe la margini, unde a adunat şi recopiat cu caligrafia ei mare şi săltăreaţă versuri din Saffo, din Petrarca, un sonet de Shakespeare, *„If”*-ul lui Kipling, ultima parte din elegia a doua de Louise Labe, poezii, aforisme şi exortaţii în trei sau patru limbi… Le reciteşte şi le cară după ea de cincisprezece ani, gata oricând să ascundă caietul sub haină, sub un ziar, dacă, din întâmplare, îl descoperă vreun ochi străin.

— … Stefano… spune iar, cu emoţie. Să nu fii supărat pe mine… Şi să nu te simţi vinovat pentru toate tâmpeniile care-mi ies mie din gură, fie că-i vorba de contesă sau nu… Crezi că nu mai ştiu ce frică mi-a fost atunci? Sunt o femeie în toată firea… da… cum să spun? în toată firea… Crezi că nu-mi amintesc groaza pe care am simţit-o atunci… când trebuia să mă hotărăsc?

— Nu spune asta… Nu te mai frământa…

— Stefano! Eu nu încerc să te consolez sau să fac pe generoasa, asta ar mai lipsi! Încerc numai să mă port cinstit… reia înfierbântată. Ştiu şi eu prea bine că e plină lumea de fete care la ora asta se dau cu capul de pereţi de spaimă că sunt însărcinate… Cum să nu! Acum mă culc. Salut, rege al pădurii… Dă-mi numai o poruncă scurtă! Spune-mi ce trebuie să visez şi eu o să

mă conformez…

— Elefanți, visează elefanți… Nu ştiu de ce, dar se pare că aduc noroc…

— Serios? râde scurt. Doamne! Dacă-ai şti: aş fi preferat întotdeauna să-ți fiu mamă decât nevastă… Te rog, acum închide telefonul ăsta, pune-l jos! Te rog… închide-mi gura…

Mă întorc în mine însumi, împotrivindu-mă cu sentimente vlăguite oricărui gând.

V

Mi-am pierdut simțul timpului.

Geamurile sunt mânjite de un amestec de soare şi praf, care se lățeşte într-o pată opacă până la cuvertura de pe pat. Nu-mi dau seama dacă e după-amiaza târziu sau dimineața, ceasul arată o oră enigmatică, şapte…

Un glas în baie. Cântă, şi doar acum îl recunosc ca fiind glasul lui Lu. O clipă de linişte, apoi încă un cuvânt cântat agale şi, brusc, un pocnet de obiect care se sparge. Cu siguranță că nu e o oglindă pentru că o aud pe Lu râzând şi lovind veselă cu piciorul în sticluța sau pudriera sau paharul care alunecă de mai multe ori, ricoşează de la perete la uşă, continuând să se fărâmițeze.

Ar trebui să mă scol şi să arunc o privire pe geam, în piață, ca să redobândesc o noțiune exactă a timpului. Totuşi, mai rămân o vreme delectându-mă cu avantajul acestei lumini bolnave de dincolo de perdele. Cuvertura de pe pat e din atlaz vechi, doar puțin aspră la pipăit, felurite zgomote se pierd dincolo de pereți, pe coridorul hotelului. Pe o masă se află geamantane deschise, şi cel al lui Lu, şi haine aruncate pe scaune şi fotolii… În cele din urmă observ dezordinea din pat, cearşafurile răsucite în jurul meu şi sub mine.

— Bună-seara… E bine aşa? Ai ceva de reproşat? se învârte Lu pe vârfurile picioarelor, mândră şi proaspătă în rochia ei cea nouă, cu brățări la ambele mâini.

Se mişcă veselă prin cameră, prefăcându-se că face puțină ordine, în realitate aruncându-mi priviri furişe, prin oglindă, brusc îmbujorată, nerăbdătoare.

— Deci… Mai bine să te aştept jos… Dar nu-i nevoie să te grăbeşti, decide luând ceva de pe masă. În uşă se

mai opreşte o clipă schițând un surâs.

— Poate c-o să-ți dau o telegramă de jos, ca să-ți explic ce bine mă simt, şopteşte repede, cu pleoapele întredeschise. Nu mi-e ruşine deloc să recunosc…

Îi aud tocurile cum se îndepărtează de-a lungul coridorului.

De la fereastră revăd acum piața Cavalli, plină de barăci de lemn şi cărămidă, cei doi Farnese pe cai, pe laturile dreptunghiului, par deja să se înnegrească în ceața vesperală, zidul şi ferestrele inegale ale palatului din fundul pieții se detaşează pe cer, deja întunecate din pricina soarelui care le luminează din spate. Oscilează, răzlețe, dangătele de clopot de la biserica Sfântului Francisc, unde am intrat ieri seară, de-abia sosiți la Piacenza, iar în întuneric, dincolo de maldărele de scaune stivuite cu grijă, două coruri îşi răspundeau cântând. Silabele latineşti, lungite, rostite întâi de femei, apoi de bărbați, se înălțau cu o impresionantă certitudine printre pietrele negre, goale, până ce Lu, din pricina emoției, fu cuprinsă de un soi de spaimă copilărească.

Plimbarea pe străduțele pustii până la cazarma de pe malul Padului, băutura dată pe gât într-o veche patiserie sub privirile nedumerite ale unei vânzătoare bătrâne cu şorț negru dinainte, apoi popasul în curtea de piatră unde am redescoperit, la lumina chibriturilor, desenată pe zid, cu var, o poartă de fotbal, tot ce-mi mai amintesc acum, cuvinte, paşi, gesturi, se mişcă încet, cufundat şi domolit în binele pe care eu şi Lu am ştiut să ni-l dăruim în noaptea asta.

Un ultim pahar la bufetul gării, era deja foarte târziu, apoi salutul în pragul celor două odăi comunicante… Pe urmă, abia băgat în pat, deja buimac de somn, am văzut umbra leului, nu într-o parte ci în față. Cu cât mă apropiam mai mult de perete, cu atât umbra mea, constrânsă să se înalțe deformată, se dovedea a fi un leu, cu părul țepos şi cu labele din față ridicate

înspăimântător. Nu reuşeam să mă opresc, aş fi putut prea bine să stau locului neclintit, înfruntând umbra acum mai înaltă decât mine şi legănătoare... Dar o dorință feroce de distrugere mă împingea iremediabil de la spate, astfel încât trebuia să înaintez, cu respirația tăiată şi în primejdie de moarte, ca la volanul unei maşini ce se clatină, scăpată de sub orice control... Capul uriaş de pe perete părea să se umfle cuprins de mânie, dacă aş fi întins mâinile aş fi reuşit deja să-l ating... dar iată că umbra fu străbătută de un fior lung, apoi începu să pălească, nu mai era neagră şi intensă... ci aproape transparentă şi, deşi dilatată şi îngrozitoare în mobilitatea ei, acum mă lăsa să disting desenul regulat al cărămizilor în conturul corpului său, petele umede şi jalnice de pe perete... Şi, repezindu-mă să-i cercetez şi să-i restabilesc identitatea, am simțit sub degete numai aspreala varului, fără niciun miros de sălbăticiune sau de sânge... Stăteam cu spinarea rezemată de zid, fără măcar să reuşesc să râd de uşurare, să mă simt liber, iar aerul mă săgeta ascuțit în gâtlej. Zadarnic mă căzneam să descopăr sursa de lumină care, cu o clipă mai înainte, mă împinsese şi mă urnise din urmă, acum nu mai vedeam decât o pălire blândă de culori pe mai multe registre, ca o câmpie umedă, docilă, fără amăgiri, deşi misterioasă, care se pierdea în infinit...

Deşteptat, mi-a trebuit mai mult de un minut ca să recunosc în mormanul de pe fotoliu de la picioarele patului trupul încovrigat al lui Lu care dormea, înfăşurată într-o pătură, cu un picior rece şi lung atârnându-i alb afară.

Cu duioşie şi îndurerare am luat-o în pat, iar ea aproape că gemea încercând să se cuibărească, căutând adăpost, cu ochii închişi fără putere de-a mai scoate o vorbă, până când prin fantele somnului îşi făcu apariția un miez mustos, o lungă şi caldă consolare ne îngădui să ne apropiem unul de celălalt, să ne regăsim în

amănunțime, fără renunțări, fără răgazuri, fără gânduri...

Iar acum, în timp ce mă spăl şi mă îmbrac, Lu mă aşteaptă, stând jos şi fumând în holul hotelului, cu ochii ei de tăciune scormonind totul, şi cine ştie dacă atunci când voi coborî îmi va apărea emoționată, tainic complice şi tăcută, ori poate, dimpotrivă, sigură şi gata să-mi spună:

— Ți-e bine? Sau eşti supărat pe mine? Ştii, aproape că îmi vine să conjug verbele la viitor, cum spuneai tu odată de cei care se simt vii şi eterni? Hai, acum bea o cafea straşnică, regina cafelelor...

Lu, află că aş vrea să ies din camera asta, să cobor scările şi să-ți pot veni în întâmpinare curat, deplin, arhitectural desăvârşit, ca o structură moleculară mărită de zece milioane de ori, pură şi liberă de orice îndoială. Or, dimpotrivă, peste puțin voi fi din nou stângaci, insolent şi, dacă nu de-a dreptul căit, cel puțin iritat, luptându-mă iarăşi cu neputințe străvechi sau de-abia inventate, cu zadarnica revoltă pe care mi-o ațât şi mi-o reprim înăuntrul meu... lipsit de priceperea necesară care-i permite oricărui om să se descurce şi să se suporte în limitele propriei sale materii dezordonate.

Sunt făcut dintr-un aluat prost. De-aş fi rămas cu Francesco, întâi muncitor, iar azi şi vânător, cu câteva arme vechi de înregistrat, de reînnoit şi curățat, astăzi n-aş îndrăzni să lansez o părere despre ceea ce nu izbutesc să prind în cătarea puştii. Aş juca încă partide de cărți la cafenea, mi-aş face plimbarea rituală în zilele de sărbătoare, cu pachetul de prăjituri disimulat cu umilință în hârtie de ziar, aş beneficia de un vocabular cu înțelesuri concise care capătă nuanțe, ricoşează sau lovesc numai în cercul complice al prietenilor. Duritatea întăririlor îmbinată cu tainicele bucurii casnice mi-ar permite să înlătur, să gonesc orice îndoială, orice intenție zadarnică. Dar propriile mele speranțe m-au

înfrânt, iar aluatul prost din care sunt alcătuit nu-mi mai poate oferi justificări absolute. Şi mai e ceva: din toate calitățile mele şi din cunoaşterea dobândită n-am făcut altceva decât un obiect josnic de negoț, n-am obținut de pe urma lor decât paravane înşelătoare, o vreme entuziasmante, uşor de manevrat şi de deplasat, ca la teatru, conform concepțiilor despre lume care păreau necesare în momentul respectiv. Am fost de acord, am ascultat şi, la nevoie, am zâmbit ca toată lumea, o maimuță dresată care apucă sticla cu lapte, apasă pe pedalele tricicletei, se costumează în marinar, în profesor, şi mulțumeşte, rânjind pierdută în aşteptarea scârboasei sale recompense…

Am crescut cu morții, Lu, şi am fost în stare să-i dau la o parte, să-i alung, sperând cu îndârjire în pace, într-o victorie lungă şi generală, căreia însă eu nu-i dăruiam zi de zi ce era mai bun din mine, ci numai aburii uşori ai unor intenții incoerente… Aşa că e drept ca astăzi eu să caut aceşti morți în jurul meu, măcar din dorința de a le oferi un mormânt mai frumos, un loc poate mai puțin justificat, mai puțin riguros, dar mai caritabil în amintire…

Nu te speria, Lu, lucrurile vor merge mai departe ca şi până acum, ca întotdeauna, chiar şi noi, şi chiar din vina noastră! Iar în aceasta nu există nicio tristețe căutată, în noiembrie poți vedea pomi complet goi, de pildă unii meri, n-au nici cea mai mică frunzuliță, dar ramurile sfrijite încă mai poartă pe ele fructele aprinse, înfocate, nişte pumni mici şi vii în ceața livezilor… De soiul ăsta sunt eu, Lu, pricepi? Aşa că n-ai nicio frică… E de ajuns să înțelegem, să ne dăm seama că nu-i de ajuns o viață de om pentru a vedea împlinite speranțele adevărate, generale, tocmai pentru că un om ca mine n-a ştiut să-şi opintească viața sa indolentă, s-o crească pentru un țel anume, construind, în parte, viitorul chiar cu ea… Dacă am înțeles asta, atunci ne rămâne o groază de timp, ani şi ani de consumat, de irosit, cu bună-

dispoziție chiar, beneficiind de o comportare civilizată...

Lu, acum să nu crezi că aş prefera să fiu şi eu mort, îngropat în văioaga dintre Monta şi Monteu Roero, la o jumătate de oră cu maşina de Torino, unde printre pâlcurile prăfoase de salcâmi, în zborul corbilor şi ciocănitorilor cu căpşor roşu, între marile falii de tuf, se află crucea şi lespedea închinate acelei bătălii.

Acolo pământul e untos, crăpat când dă căldura, vâscos şi impermeabil la apa marilor furtuni de vară, se desfundă în mari plăgi prelungi sub tălpi când alergi şi aluneci nebun la vale, pe colină. Scurta coloană de fascişti, cu o autoblindată în frunte, se repliază dinspre Alba spre Torino, dar între salcâmi se află un post de control al partizanilor garibaldini, au chiar şi o mitralieră americană: prima rafală țintuieşte pe loc autoblindata, îi moaie spinarea ca unui măgar deşălat, soartă mişelească! soartă păcătoasă!... a doua rafală potopeşte fără milă camionul care vine în urmă, iar de sub prelata lui fâlfâitoare se rostogolesc câțiva fascişti ciuruiți şi odată cu ei zeci şi zeci de găini legate câte două sau câte trei, care zburătăcesc şi cad zbătându-se într-un nor de pene.

— ...Pretind respect! Am făcut patru războaie, eu! Îmi datorați respect... urlă maiorul fascist, verde la față ca un mort, zece minute mai târziu, în timpul tratativelor de predare.

— Dacă pentru altele te-oi mai respecta eu, pentru asta, însă, na! ține aici... răspunde Cavour, un țăran cât o namilă, în stare să care singur în spate mitraliera americană. Şi apucându-i pe maior de fundul pantalonilor, cu un singur vânt îl făcu să şteargă de praf cu burta toată biserica, între cele două rânduri de bănci goale, de la treptele altarului şi până la uşă.

Reapăru în fugă preotul:

— Cei din autoblindată răcnesc ca animalele... Trebuie să facem ceva... Portierele nu se deschid din

afară…

Îi auzeam gemând din cuşca de fier stâlcit. Nici chiar toate sforțările lui Cavour nu izbutiră să clintească portiera un milimetru. Din camion, fasciştii dezarmați, îngrămădiți unii în alții, priveau cu ochi pierduți, fără să mai rostească o vorbă. Parcă pieriți undeva departe, zăceau întinşi cu sărmanele lor cămăşi trase peste fețele schimonosite de sânge, Pedro şi Parisot. Francesco nu înceta să-i privească, în picioare, între salcâmi, cu trei puşti atârnându-i de umărul drept şi cu cartuşiera lui Parisot legănându-i-se în mână. Comandantul Millesimo, popa şi maiorul fascist căzură repede la învoială, resemnați: mai bine să arunce în aer autoblindata, aşa măcar cei trei răniți nu aveau să mai sufere…

— Cită fierăraie părăduită… O fi făcând peste două mii de lire… Doamne, fie-ți milă… bombănea Găină, pregătind aplecat bomba cu plastic. Înainte de-a deveni partizan, vânduse haine, fiare vechi şi deşeuri de piele.

Autoblindata se învârti de două ori în aer, parcă suptă de un vânt enorm, fumegos, şi se prăbuşi răzând câteva pilcuri de salcâmi. Numai la a treia doză de plastic, înfigându-se în coasta colinei, nu se mai auziră răcnetele răniților. Un minut până şi popa rămase încremenit, fixând cu ochii grămada înnegrită, nemişcată în verdeață.

— Ei, voi de colo, ce faceți? Haideți încoace… Luați-vă măcar găinile astea… Ce, ați adormit? strigă Cavour la țăranii care stăteau în picioare printre tufele îndepărtate, privind nemişcați peste marginea viilor.

— Nu vor să-i vadă fasciştii… explică mulțumit un moş apărut dintre copaci. Părea alcătuit numai din petice, cu buzunarele umflate, de cerşetor:

— Cum dispar fasciştii cu camionul, nu rămâne nici urmă de găini… Dar voi nu fugiți acum? Şi morții ăia doi ai voştri îi lăsați de izbelişte?

— Nu, nu, îi luăm cu noi… răspunse Millesimo. Se

ghemuise la pământ, gâfâind, cu mitraliera la picioare, cu chipul schimonosit, în mod ciudat, de oboseală. Camionul fascist se legăna gemând din cauza urcuşului, doi sau trei partizani îl urmau în linişte cu arma în mână. Alţii scotoceau prin muniţiile şi puştile capturate, azvârlind cu piciorul căştile. Câţiva, la poalele colinei, continuau să cerceteze autoblindata stâlcită între ramurile despicate sau înaintau încet câţiva paşi ca să mai arunce o privire, de departe, trupurilor lui Pedro şi Parisot.

Popa dispăruse, Cavour, cu un pistol nou la cureaua pantalonilor, înaintă, cu o mutră întunecată.

— Millesimo… spuse, eu nu discut, însă eu unul pe fascişti i-aş fi trimis pe jos. Camionul ăla…

Comandantul îl contrazise cu o ridicare din umeri.

— …De ce s-au aruncat înainte fără nicio acoperire… Le spusesem de atâtea ori… Atunci la ce mai serveşte să ne sfâşiem între noi ca să avem o scârboasă de mitralieră grea… Şi acum cine merge să-i spună tatălui lui Parisot, bombănea Millesimo cu ochii ţintă la camionul care coborâse colina şi lua ultima curbă într-un nor de praf.

Apropiindu-se, Francesco se lăsă şi el în genunchi, eliberându-şi în tăcere umărul de povara celor trei puşti.

— Tinerei, ăia doi ai voştri… N-or fi avut nici măcar douăzeci de ani… Iarbă fragedă… continua să râdă moşul nărod. Millesimo întoarse privirea spre băiat.

— Dar tu de unde-ai mai răsărit? Şterge-o sau îţi crăp capul… rosti el fără vlagă. Apărându-şi buzunarele cu mâinile, cerşetorul se îndepărtă ţopăind, ca să cerceteze autoblindata.

— Ai priceput ce-am zis? Nu vrei să pleci acasă? făcu Millesimo. Fără să se întoarcă, Francesco neagă încet din cap, îşi luă puştile înapoi pe umăr şi se ridică în picioare tuşind stânjenit.

Dinspre rândurile de vie ţăranii începeau să se apropie, cu paşi prudenţi. O clipă reapăru şi părintele,

palid şi negru, agitându-se printre salcâmi.

Pricepi, Lu?

Acum cobor şi vom ieşi amândoi din hotel, în umbra liniştită, vom fi cât se poate de blânzi unul cu altul, având în urma noastră camera asta plină cu valize, săpunuri, scrumiere, cu pernele încă scobite, cu umbrela ta în husă, cu ziarele şi cartea ştiinţifico-fantastică îndoită din cotor... Poate că nici nu va fi nevoie să vorbim, poate că elanul unei ciudate frenezii ne va îndemna să plecăm imediat, spre Milano, de comun acord, convinşi, iar eu, între timp, voi avea din nou nevoie de toate...

Spun „eu", dar mă refer totodată şi la alţii, mă refer şi la tine, ca şi cum aş izbuti să-ţi vorbesc la persoana a patra, ca şi cum tu te-ai mişca prin lumină care merge de la ochii mei la cristalul care îi reflectă, acum, aici, în timp ce-mi înnod cravata... Şi te văd pe masă, în fotografia făcută la un an, cum stai în aer, răsturnată, în braţele mamei tale, o pânză lungă te înfăşoară lăsându-ţi libere numai braţele şi capul, împins îndrăzneţ înainte... Toate imaginile de pe vremuri, după aceasta dintâi, mi-au scos în întâmpinare miezul surâsului tău care aşteaptă daruri cereşti, care n-are nevoie să ştie prea multe, şi unduirea subţire a trupului tău misterios, în rochia voioasă de adolescentă, printre florile unei grădini, cine ştie unde... cine ştie cât de necunoscătoare a oricărei maturităţi posibile...

Prima femeie goală pe care am văzut-o în viaţa mea, Lu, stătea atârnată cu braţele şi picioarele desfăcute la un balcon din Torino, pe strada Nizza, într-un aprilie, cu mulţi ani în urmă... Ieşind în goană dintr-o biserică, ghemuit în spatele pistolului, mi-a apărut în faţa ochilor, la balustrada etajului al doilea. Soarele o bătea pe spate, părea să n-aibă aproape deloc păr pe trup, stătea cu bărbia în piept şi cu chipul nevăzut, ascuns sub şuviţele căzute peste faţă. Carnea albă ca de ghips

nu vădea urme de gloanțe, poate o împuşcaseră în ceafă sau în spinare… Aveam cincisprezece ani şi n-am simțit niciun fior de spaimă, ci numai o curiozitate sălbatică şi, poate, doar o clipă, scârba, din pricina picioarelor învinețite, contrastând cu atâta albeață… Am rămas locului, vrăjit, privind în lumină la carnea aceea pe care, până atunci, izbutisem doar s-o caut şi s-o strâng, în vreun moment de învălmăşeală, şi doar prin întunecimea unor haine, luptând orbeşte…

— Hai încoace… Haide… am perceput în sfârşit urletul lui Millesimo.

L-am ajuns din urmă sub poartă, iar el era asudat cu un genunchi la pământ, cu un şirag de grenade atârnat la centiron.

— Te trăsnesc dacă te mai mişti, m-ai înțeles? Chiar acum vrei să crapi? Ce, nu-i auzi? zbieră furios ridicând o mână în fața ochilor mei.

De pe acoperişuri, de la câte o fereastră îndepărtată, ultimii fanatici fascişti continuau să tragă în stradă, scheunături neaşteptate de gloanțe răzlețe şi, din când în când, o rafală frenetică asupra unei umbre, unui zid. Departe, se auzeau bufnituri, poate un mortier, un proiectil antitanc.

— Unde-i Francesco? întrebă Millesimo.

— În clopotniță, cu Bill… E frumos acolo…

— Dacă crapă acum vreunul de-ai noştri, chiar acum! vezi bomba asta? o înghit dintr-odată! urlă el din nou şi ma strânse de umăr cu o mână tremurătoare.

— Ei, dar tu… am izbucnit eu în râs.

— Nu pricepi o iotă! mi-o întoarse el cu dinții strânşi.

— Pe-aia de la balcon… Ai văzut-o?

— Lasă-mă cu balcoanele! E treaba partizanilor torinezi să-i scoată pe porcii ăia din case… Cunosc mai bine locurile decât noi… Noi şi-aşa am făcut minuni, ți-o spun eu… Până aici am ajuns, aici, la Torino! Fir-ar ei ai naibii… țipă el.

— Tu înnebuneşti chiar azi? am râs eu din nou.

În sfârşit Millesimo îşi relaxă gâtul încordat, faţa îi redeveni grea şi normală, de la frunte şi până la bărbie.

— Cum? rosti el clipind în dosul ochelarilor. Râse însă scurt, fără să înţeleagă.

M-am întins pe piatra de la intrare şi mi-am întors ochii să mă uit. Femeia era tot acolo, lungă şi decolorată, cu sfârcurile aproape invizibile. Zidul din dosul balconului era adânc muşcat de schije, jaluzelele duble din spatele femeii încadrau o gaură mare şi neagră.

— La ora asta or fi pus mâna pe destui din apucaţii ăştia... continua să bombăne Millesimo, Doamne, s-a terminat... Parcă nici nu-i adevărat... Doamne, ajută-ne!

Din biserică ieşiră Francesco şi Bill, rotindu-se încet în mijlocul străzii, cu nasurile şi sten-urile în sus, explodând ferestrele. Nu se mai auzeau împuşcături ci numai câteva bubuituri îndepărtate şi înăbuşite, iar strada se întindea dreaptă şi goală în lumina soarelui, înfundându-se în masa verde a copacilor din jurul gării.

— După mine, curăţenia s-a încheiat... E limpede că noi nu prea suntem la largul nostru aici, obişnuiţi numai în pădure... făcu Bill, cu o mutră zbârlită, scrutând încă în jur.

— Parcă n-aş umbla cu picioarele pe pământ... ce chestie! şopti Francesco aruncându-şi ochii spre pustiul acela de pietre. Apoi îşi plecă privirile inspectându-şi pantalonii sfâşiaţi, pantofii din pânză cu tălpi de cauciuc, prin care răzbeau degetele mari, cu unghiile crescute.

— Nu mai pricep nimic... se văita Millesimo, făcând câţiva paşi rătăciţi prin piaţă...

Respiră cu greutate, ţintuindu-ne cu privirea pe fiecare în parte înainte de a vorbi:

— Ştiţi ceva? rosti în cele din urmă. Puteţi s-o spuneţi cui vreţi! Jur că niciodată nu mi-a fost o frică mai groaznică decât azi... Frică să nu rămân lat aici, în porcăria asta de stradă, chiar în ultima clipă... Jur!

Bill se porni să râdă domol, dând din cap, şi brusc, Millesimo, alergând roată în jurul lui Francesco, îi trase un şut îngrozitor în fund. Apoi se îndoi în două de râs când Francesco se întoarse uluit să-l privească.

— S-a terminat! Să vă intre în cap, zdrenţăroşilor! Optsprezece luni şi acum, gata, *Kaputt Herr deutsch Kartoffel…* zbieră Millesimo cât îl ţinea gura, bătându-se cu furie pe coapse, incapabil să se mai oprească.

Francesco râdea şi el, ne auzeam râsetele repercutându-se în ziduri, zburând libere şi proaspete până la acoperişuri.

— Şi dacă am merge pe la puşcării… La ora asta or fi pline de nazişti… zise Bill.

— Puşcăriile ţi le fac cadou ţie… Şi-ţi mai fac cadou şi un palat… Vrei un palat ca medalie pentru curaj, Bill? În fiecare noapte alt pat, iar la etajul întâi îţi ţii boii, striga Millesimo ca ieşit din minţi.

Francesco se uita şi el ţintă la femeia de la balcon, cu puşca atârnându-i părăsită pe umăr.

— Termină odată, biberon! urlă la el Millesimo. Acum trebuie să discutăm despre toată aiureala care o să înceapă… Dar de azi înainte pace şi bine pentru toţi, nu? Doamne, milostive…

Bill râdea, zăpăcit, încuviinţând, cu cutele săpându-i adânc obrajii. Pe neaşteptate, se iscă în depărtare o mare hărmălaie şi pe una dintre porţi ţâşni ca împuşcat, un grup, mii de urlete şi braţe, în jurul unui fascist.

— Mergem şi noi? schiţă Bill un pas.

— O fi ultimul… Lasă-l să-l lichideze ei… ridică mâna Millesimo, solemn. Requiescat în ciorba lui… Hai la gară, o fi acolo vreun comandament… S-a terminat, Bill! Spune-o şi tu, măcar o dată!

— Da, s-a terminat… Dar chiar nu mergem pe la puşcării? rosti Bill cu voce scăzută, aranjându-şi cu îndărătnicie sten-ul sub braţ.

— Şi voi doi, încetaţi odată cu moarta aia! Ce-oţi fi văzând acolo… ne chemă Millesimo.

Francesco îmi făcu semn cu cotul, ne învârtirăm pe călcâie, dar continuam să o simțim în spatele nostru, atât de mare şi de albă în bătaia soarelui. Înainte de-a intra în pas cu Millesimo, am mai întors o dată capul spre ea, amândoi, ferindu-ne însă să ne încrucişăm privirile.

— Nu-s de fel frumoase femeile… Nu că n-aş fi ştiut! dar sperasem totuşi să-mi facă o altfel de impresie… izbuti să rostească Francesco bosumflat. Cine ştie ce cățea de fascistă o mai fi fost şi aia…

Millesimo cânta cât îl ținea gura, dând din mână, iar Bill păşea îndesat lângă el, cu mersul lui țărănesc, aruncând o privire ageră prin orice poartă deschisă.

Departe, spre gara de la Porta Nuova, ieşi, zigzagând printre copaci, un automobil cu lume agățată ciorchine pe el şi, pentru o clipă, zărirăm marele drapel întins peste capacul motorului. Millesimo ridică mâinile goale în chip de salut, îi răspunse un muget triumfal de voci…

Apropiindu-ne, ne simțeam parcă atraşi de ciripitul vrăbiilor şi sturzilor ascunşi în coroanele copacilor din fața gării.

Trecurăm pe lângă o cafenea înțesată de mutre care priveau din dosul geamurilor, prin deschizăturile jaluzelelor coborâte, iar Millesimo râse fericit dinaintea ochilor acelora străini. Bill continua să bombăne ceva despre puşcării, iar Francesco, ajuns la întretăierea porticelor, rămase o clipă pe loc privind în jurul lui, de la copacii colorați în soare până la întunericul arcadelor care se repetau goale. Millesimo, cu strada Roma dinaintea lui, cu spatele întors spre grădină, se învârti domol pe genunchi, ca şi când ar fi tras o silențioasă rafală de pistol, şi îşi zâmbi sieşi mulțumit, fără un cuvânt. Strada Roma se întindea goală şi strălucitoare prin defileul înalt al clădirilor.

Şi apoi?

Apoi, Lu, au urmat zile în care orice întruchipare

acelui „apoi” ne părea o clipă a viitorului dorit şi atins. Numai câteva săptămâni, poate chiar şi mai puțin… dar orice oră, de veghe sau de somn, era îmbibată de o seva de febrilitate, de aţâţare, de speranțe pestrițe…

Ce frumoase erau cizmele noastre noi, înalte până la genunchi, moi, dăruite de marochinerii speriați nu numai pentru făbricuțele lor, dar şi pentru că ar fi putut să nu ne fie pe plac, să nu ne fie simpatici şi agreabili la cafenea, în timpul plimbării şi saluturilor de seara. Oriunde soseam noi, cu pistolul încă la şold, apărea şi o grădiniță împodobită cu lumini de bal între frunze, apărea lada cu vermut oferită gratis, apăreau fetele vesele, urma apoi o cursă eu maşina sau motocicleta până în câte un sat din apropiere, ca să facem pace între diverşi care se încăierau, ca să spunem „ajunge” şi „acum suntem cu toții prieteni!” şi „hai să cântăm împreună”…

Mă întorceam acasă tot la trei sau patru zile, sigur de mine, trântind uşile, uneori în toiul nopții, şi de-abia catadicseam să-l salut pe colonel. El, stând în fotoliu preocupat să-şi consume cu ziare sau cărți ultimele ore ale nopții lui chinuite, ridica o privire străină, fixându-mă fără să mişte din buze, făcând doar un uşor semn din cap.

Lu, uneori mai că-mi vine să spun: am văzut prea multe… Dar adesea îmi dau seama că acest „prea” s-a prăbuşit într-o groapă fără fund, din care acum răzbate numai liniştea sau, alteori, un murmur acid…

Rar se iveşte vreun reper de bunătate, rămas viu în amintire.

— Francesco, ce faci aici? Tai frunză la câini? strigarăm în cor într-o dimineață, debarcând din automobil şi dezmorțindu-ne picioarele şi brațele înțepenite din pricina nopții petrecute în cântece, băutură şi dans, umblând de la un sat la altul.

Francesco se afla în fața noastră în piața gării, cu sacoşa în mână, parcă sfrijit în jacheta trasă peste

salopeta nouă. Gara era închisă, iar dimineața de mai de-abia începea să se dezbare de umezeala nopții.

— Să nu-mi spui că te duci la Torino să lucrezi… l-am privit uluit. El îşi legănă încurcat sacoşa, de unde se ivea gâtul unei sticle de jumătate de litru. Dădu din umeri zâmbind cu ochii la centiroanele şi cizmele noastre.

— Hei, măi… i-am pus o mână pe umăr.

— Tot trebuie să încep odată, nu? răspunse în cele din urmă parcă sâcâit, ferindu-şi ochii.

— Dar nici n-au trecut două zile de când ai terminat cu împuşcăturile… protestă cineva căscând. Ce te-a apucat? Ai fost la împărtăşanie? Sau poate Fiat-ul a început să miroasă a mentă…

— Dacă faci aşa, ne strici firma… râse o voce.

— Deştepților… murmură Francesco, cu mâinile întinse în jurul sacoşei. Uşor vă vine vouă să vorbiți…

— Barem ai deja un loc sigur? am ținut eu să-l întreb.

— În vorbe, am mai multe… Dar e clar că trebuie să văd despre ce-i vorba, să mă arăt la față, doar n-am încă o meserie sigură în mână… cugetă el. Voi însă duceți-vă să vă culcați… Ce faceți aici, că doar n-oți aştepta primul tren?…

Ne întoarse spatele îndreptându-se spre intrarea gării, cu salopeta fluturând pe trupul lui slăbănog. La claxoanele noastre, noi care umblam roată prin piață, răspunse de abia mişcând dintr-o mână.

L-am revăzut douăzeci de zile mai târziu, era duminică, îmi ieşi în întâmpinare la cafenea, făcându-şi loc printre jucătorii de cărți, gâtul subțiratic îi ieşea din gulerul alb al cămăşii de sărbătoare.

— Dacă vrei să mă asculți, am să-ți spun ceva… mă pofti el.

Dar înainte să mi se mărturisească, mă cără pe o bancă tocmai la marginea pieței şi o vreme rămase tăcut, cu coatele pe genunchi, cu bărbia în mâini, de parcă ar fi avut zece sau douăzeci de ani în plus.

— ...Ştii că Millesimo s-a întors la catedră? L-am întâlnit la Torino... Închipuie-ți: să-l întâlnesc pe Millesimo în tramvai! spuse în cele din urmă încet, cu privirea ațintită înainte. Mai, mai să nu-l recunosc, cu cravată şi cu o mutră de profesor!

Era cald în piață, dar nu-mi dădu prin minte să-l invit să ne tragem undeva la umbră.

— Eu ştiu ce vă umblă vouă prin cap acum... reluă el încet. Să cutreierați pădurile şi să-l prindeți pe pustnic. Tu să nu te duci!

— Cine ți-a spus? am întrebat eu.

— Lasă asta. E sau nu aşa? apoi oftă de parcă ar fi fost sleit.

— Pusnicul a fost întotdeauna un fascist de prima mână şi pe deasupra şi spion... Se zice că ar fi făcut fugiți nu ştiu câți nemți... am răspuns.

— Bine, bine. Dar astea-s ticăloşii de polițai, lasă să le facă alții. Nu tu... doar atât mai spuse.

— Dacă nu-l dibuim noi... m-am împotrivit eu.

— N-am spus asta: o să vezi că-l dibuie şi fără tine. Tu însă fereşte-te să te duci cu ei... răspunse calm.

— Nu ştiu dacă gândeşti corect, am obiectat eu.

— De acord, câte capete atâtea idei... încercă să se explice cu un zâmbet răbdător de om mare. Atunci ascultă ce am să-ți propun: mergem împreună, numai noi doi singuri. Ceilalți n-au decât să cutreiere pădurea pe socoteala lor. Noi o apucăm pe un drum al nostru şi fără arme! ca şi cum am merge după ciuperci... Dacă e să-l găsim, îl găsim noi oricum, şi fii sigur că el unul n-are să tragă... Vii?

— Aş putea să şi vin, dar...

— Dar ce? Dacă vrea să vină, îl ducem direct în cazarmă, la comandament. Sau la jandarmerie... Ai să vezi c-o să înțeleagă imediat... Oricât o fi el de porc şi de nebun, o să-i convină să vină cu noi, dacă ține să mai respire...

— Vorbeşti ca şi cum te-ai fi născut acum o oră! am

râs eu.

— Crezi ce vrei… reacționă el fără să ridice glasul. Până una alta, însă, scoate-ți cizmele astea de polițai, că a sosit vremea…

La începutul după-amiezii eram deja în pădure, pe o potecă ce ducea spre locul unde, după războiul din Abisinia, pusnicul construise o colibă şi trăia crescând o capră şi două găini şi păcălindu-le cu amestecuri de ierburi pe țărăncile bătrâne. Cine ştie dacă barba îi era tot catran, eu mi-o aminteam diabolică din vremea când, copii fiind, mergeam să-l pândim în fața porții abatorului. Odată răspopit, treaba lui devenise aceea de a mătura şiroaiele de apă şi sânge negru de pe pardoseala de ciment a abatorului, până în stradă, trăgând cu mătura aspră prin spumă şi aruncând priviri întunecate spre cercul de băieţaşi care ne holbam la el înspăimântați, din piață. Mai târziu se făcuse pusnic, apărea în câte-o vineri la târg, într-o căruță ce năvălea pe bolovani în urma unui măgar tăbăcit de lovituri. Pe țărăncile gravide le silea să înalțe rugi lui Dumnezeu şi lui Mussolini, prin pădure îl întâlneai înfăşurat în manta, cu un fes roşu pe cap, mânându-şi capra la păscut şi molfăind cuvinte greceşti şi latineşti.

— Şi de ce, mă rog, n-ar fi fost şi spion? spunea Francesco. Avorturi sau slujbe bisericeşti, Abisinia sau furtul de găini nu-s tot una pentru un element ca el? O fi vreun fanatic, doar n-oi vrea să omori toate capetele încinse care umblă prin părțile astea… Făcea şi contrabandă şi, firește, că atunci când în sat nu mai rămăseseră decât babele şi naziştii, el se plimba liniştit ca un paşă, asta-i sigur…

Urcam prin desişul de stejari, pământul era moale, cu neaşteptate rariști umede unde umbra devenea neagră. Uneori muşchiul ne făcea să alunecăm. Fiecare cărare, după felurite întortocheli, sfârşea prin a se pierde printre copaci, într-un pâlc des de salcâmi sau de urzici, ori murea pe culmea unui vârf pietros şi dezgolit, de

unde unduirile negre şi argintii ale pădurilor înaintau până la orizont.

— Acolo e Monteu... Ți-aminteşti? Doamne, parcă sunt ani de-atunci... rosti Francesco arătând cu braţul întins înainte de a se întoarce de pe vârf, apoi îşi examina cu o furie rece pantalonii lui de duminică, stropiți ici colo de câte-o picătură minusculă de noroi.

— Ciuperci, nici pomeneală! reîncepu el să trăncănească, scrutând printre ferigile crescute mănunchi la poalele unui castan sau stejar. Astea da locuri bune! Ai văzut în spate urmele alea de fazan? Deşi acum chiar că n-aş mai trage într-un fazan... E ca şi cum aş trage într-o găină...

— Tu eşti sigur că ăla stă în baracă aşteptându-ne pe noi să catadicsim să apărem? Ce te face să crezi asta? am întrebat.

— Şi unde vrei să se fi dus? E un coate-goale, mai mult sălbăticiune decât om... O fi având el mai multe ascunzişuri, dar vizuina lui e una... Unde să se fi dus: la Sanremo? râse el placid.

— Dacă-i prind ceilalți... îi şuieram eu de la spate. De zile întregi tot vorbesc de asta, de-acum s-au montat unii pe alții. Dacă sosesc înaintea noastră...

— Mai bine s-ar gândi să meargă la lucru, că a venit vremea! protestă Francesco, dar fără furie. Lucrează Millesimo, Millesimo, auzi! care optsprezece luni a stat cu nemții la o palmă de turul lui sau de mitralieră, optsprezece luni!... Chiar şi eu lucrez... Şi chiar şi tu acum te întorci la învățătură, nu? Că doar n-om fi nişte golani...

— Vorbeşti ca un moşneag, am râs eu.

— Dacă a trebuit să-mi țin loc şi de mamă şi de tată... zâmbi şi el. Apoi se opri pufnind şi râmaserăm câteva minute rezemați de un copac, adulmecând mirosul proaspăt al frunzelor, al scoarței umede, odihnindu-ne respirația. Păsările ciripeau în soare pe ramurile mai înalte, împletiri calme de cer se ghiceau dincolo de

coroanele nemişcate ale stejarilor şi castanilor.

Plesnitura neaşteptată a unei rafale despică în două-trei valuri aerul lenevos.

— Mitralieră! ridică pumnul Francesco, înjurând. Mai e încă un ticălos care umblă cu mitraliera... Adio! pusnicul tău e deja aranjat...

O luarăm înainte aproape alergând, dar după o clipă Francesco încetinea deja pasul, dând deznădăjduit din mâini.

— Ce rost mai are să alergăm... spuse. Acum avem timp berechet... Şi poți fi sigur că nici măcar nu l-au cărat cu ei, ticăloşii...

Ne-a apărut în față încă înainte de-a ajunge noi la colibă, cu capul înnămolit în pământ, cu gleznele ieşindu-i goale din sandale. Ne-am aplecat să-l întoarcem cu fața în sus şi atunci i-am văzut dinții prin perii bărbii, într-o strâmbătură hidoasă. Tunica militară, ici colo pârlită, avea cinci-şase găuri sângerânde în diagonală perfectă de la gât la centiron. Sub barbă îi apăreau albe gâtul şi tendoanele.

— L-au împuşcat de la mai puțin de jumătate de metru... observă cu voce scăzută Francesco, pe un ton otrăvit. Salut, pusnice!

Mă sperie frigul, care îmi încleşta inima într-o carapace de oțel.

— Mi-ar plăcea să-l car în spinare până jos, la cafenea, şi să-l trântesc pe masa de biliard, dinaintea porcilor ăia de oameni cumsecade... îi dădea înainte Francesco.

Aşezați în genunchi, încă îl mai priveam, de la brăzdăturile neclintite de pe frunte până la barbă care arăta ea o încâlceală noduroasă, deja inumană.

— Eu sui până la baracă să arunc un ochi... Tu aşteaptă-mă aici... am izbutit să rostesc, uimindu-mă singur de glasul meu atât de normal.

Era o singură încăpere, unde am găsit numai o pătură şi o sapă scurtă de grădină. Locul părea părăsit

de mult şi duhnea. Poate că, în luna din urmă, pusnicul preferase să locuiască sub cerul liber ca să nu atragă prea mult atenția asupra lui. Micul țarc pentru găini era gol, ciutura de apă era uscată, cele trei rânduri cu vrejuri de roşii de-a lungul zidului de miazăzi erau cenuşii şi scofâlcite. Am rămas o clipă nemişcat însoare înainte de-a porni înapoi la vale, simțind frigul în oase ca un cuțit ascuțit care scotocea de parcă ar fi vrut să-mi desprindă un muşchi de altul...

— Buzunarele îi sunt goale, nicio firimitură nu e în ele... şopti Francesco când m-am întors.

— Putem să-l punem în pătură şi să-l cărăm până în sosea, la capelă, doar atât... am spus eu, vlăguit. Dacă ne văd cărând aşa ceva, cine mai poate să le explice că n-am făcut-o noi? Şi, pe urmă, unde altundeva să-l ducem?

Am luat-o încet la vale, strângând capetele păturii, fără să mai scoatem o vorbă, atenți numai unde punem piciorul prin muşchiul vâscos şi prin ierburi. Era o tăiere uriaşă care se strângea şi mai amenințătoare în jurul nostru după trosnetul vreunei ramuri, după foşnetul neaşteptat al frunzelor. Am zăbovit pe marginea şoselei cât să-l întindem şi să-l aşezăm sub pătură. Deja se lăsa întunericul, din verde cerul se înnegrea încovoindu-se departe, la orizont, umbra cobora retezând sinistru tufişurile.

Mohorât, Francesco privea țintă fâşia de iarbă pe care zăcea mormanul acela cenuşiu. Ceva mai departe, masa întunecată a copacilor se închisese ştergând orice urmă de culoare.

Nu reuşeam să facem primul pas, degeaba şedeam eu la pândă să surprind o tresărire violentă a inimii, semn al eliberării, al unei linişti care izbuteşte în sfârşit să explodeze şi care m-ar fi împins pe dată la vale, într-o fugă fără oprire.

— Să mergem... l-am îndemnat cu vocea încordată.

Dar Francesco, cu mâinile înfundate în buzunar,

refuză țigara pe care i-o întinsesem la o palmă de nas, şi continuă să privească trupul aplatisat sub pătură, vârfurile picioarelor, care alcătuiau o moviliță la capătul mormanului acela rigid şi fără relief.

— ...Ce murdărie trebuie să mai fi fost şi în capul unui asemenea element... bombăni el, dar mi-am dat seama cât de tare se căznea să gândească, să reziste şi să rămână pe loc.

— Hai să mergem... am spus.

Începu să se mişte. După câțiva paşi ne-am întors amândoi să mai aruncăm o ultimă privire, dar răsuflarea neagră a nopții înghițise deja orice formă.

— Nici nu ştiu cum să-i povestesc lui Millesimo treaba asta... cugeta Francesco. Tot e bine că mâine mă întorc la lucru, aşa măcar n-o să mai am timp să mă gândesc...

— Sfârşeşte odată... Grăbeşte-te! izbucnii eu sec.

Dar el se opri brusc, cu ochii dilatați care doar întâmplător se încrucişară cu ai mei.

— Nicio vorbă nimănui, nu-i aşa? cuvintele i se împleticiră în timp ce trăgea aer în piept. Niciodată, nimănui! Ai priceput?

— Da, m-am înfiorat eu. Da... dar acum dă-i drumul, ce te tot opreşti la fiecare jumătate de metru?

Am mărit pasul, simțind cum ni se întețeşte respirația şi cum o rupem la fugă. Câinii de la stânele risipite prin pădure începeau deja să-şi urle mesajele nocturne.

O muscă-n lapte. Iată cea dintâi imagine, cea dinții cugetare care mi se iveşte în minte atunci când mă gândesc la ce a urmat, o pâclă pe care mi-e aproape cu neputință s-o parcurg în sens invers, un mucilagiu inert în care doar cu greu reuşesc să mă țin pe picioare, cu membrele zbătându-mi-se dezordonat. Iar împrejurul meu, ca bacteriile cuprinse de convulsii febrile sub lentila microscopului, se rotesc într-o obsesie identică chipuri de prieteni, gesturi şi fapte care atunci au părut necesare, noțiuni şi aventuri şi fantasme de locuri

îndrăgite: fiecare ocupată şi blocată înăuntrul scurtei sale sfere de autonomie, fiecare străină celeilate. Un furnicar care se rupe şi se răsfiră de-a dura în miile de clipe ale unor vieți diferite.

Prizonier între alți prizonieri, momentul acesta, de îndată ce reuşesc să-l reduc la scheletul imobil şi vitrifiat al lui însuşi şi să-l introduc spre examinare sub lentilă, chiar şi acest moment, Lu, nu este altceva decât tot zeama aceea vâscoasă, ceața care ne năpădeşte. Noi doi ne zbatem împreună, identici şi contrari, fără a reuşi să ne transmitem o undă de forță secretă, ci numai repercutarea mecanică, amară, a mişcărilor care ne unesc…

Putem noi chiar să urlăm şi să inventăm cele mai sublime şi mai înfocate vorbe de dragoste, că ele îşi şi iau zborul, Lu, se duc aiurea… nu ne înnoiesc sufletele, nu ne ancorează nici măcar în coca lipicioasă a fiecărei zile, muribundă şi totuşi gata de-a da numele de viață, de împlinire şi victorie oricărei lovituri piezişe pe care reuşim să i-o dăm morții care, deşi întârzie, nu va fi nici ea altfel decât tot călâie, anonimă, un al nu ştiu câtelea foc de paie…

— Douăzeci şi şapte, acum! Acum! Douăzeci şi şapte… îmi şopteşte Lu nervoasă. Cum vrei! Întind un braț printre trupurile care se înghesuie în jurul mesei, reuşesc să plasez ultimul grămada de fise pe număr, iar Lu are ochii lucioşi, astă-seară douăzeci şi şapte-le ăsta a devenit pentru ea o obsesie, o dovadă secretă de rezistență în fața absurdului.

Conul de lumină posomorâtă cade asupra ruletei înceţoşând culorile şi mâinile oamenilor, denaturează fețele imobile sub patina impasibilității, acum roata se învârteşte rozând tăcerea aşteptării cu sfârâitul bilei. Se aude vocea unui crupier lălăind monoton.

— Nu te supăra, tot n-aş fi mizat niciodată pe şaisprezece-le ăla… Eram aproape convins c-o să iasă treizeci şi cinci, şi când colo… Hai să mergem să bem

ceva… îi propun.

— Douăzeci şi şapte-le ăsta nu vrea să iasă deloc, dar deloc… Ticălosul! oftează Lu cu furie.

— Hai să plecăm…

— Am jucat tot? mă priveşte îngrijorată. Nu mai avem nicio fisă? Dar câți bani ai schimbat?

— Mai am, mai am… Dar acum e mai bine să mergem să bem ceva, ascultă-mă pe mine…

Cocoțați la bar, printre glasurile care zumzăie anonime dinspre sălile de joc, aud că Lu discută cu ospătarul, se pare că Amer Picon-ul descoperit în mod nesperat printre şirurile de sticle ar fi preparat după o formulă nouă, gata amestecat cu gheața şi siropul. Într-adevăr, se dovedeşte a fi o zeamă amăruie fără niciun haz.

— Până şi ăsta-i împotriva mea! Nu se poate… Nimic nu funcționează! Trebuie că-i cineva pe-aici care ne deoache… protestează Lu pe şoptite, apoi pune paharul jos şi priveşte în jur fulgerând din pupile.

Ieşim, iar piațeta din Campione e deja tăcută, catifelată sub cerul nopții. Un aer proaspăt adie dinspre coline spre lacul nemişcat şi negru, limitat în depărtare de luminile din Lugano, aşezate în cunună.

— Oi fi obosit mort… se îngrijorează Lu.

— Nu, n-a fost un drum chiar aşa lung…

— Totuşi: de la Piacenza la Milano şi apoi până în pacifica Elveție… Iar aici, dând fuga imediat să ne spânzurăm şi noi banii… insistă ea.

— Mă simt foarte bine.

— Atunci hai să fugim undeva şi să mâncăm pe rupte. Pe urmă ne întoarcem în locul ăsta de pierzanie şi le-arătăm noi cine suntem… Jur că douăzeci şi şapte-le trebuie să iasă de cel puțin zece ori! Simt eu! Dar mă laşi să-mi schimb banii mei…

— Nu.

— Continui să fiu minoră, nu? zâmbeşte luminoasă. Sub tutelă, biata fetiță înapoiată…

— Mulțumeşte-i cerului…

— Gata, hai să mergem să mâncăm! fredonează schițând un pas de dans spre lac şi râde într-o strălucire de veselie. Ce minunat e să poți face pe bogătaşul risipitor… Ce tare-mi plac locurile astea de perdiție… Eşti un simpatic… Vreau să joc pe banii mei! Vreau să ajung în mizerie…

Râdem, putem să ne privim în ochi şi să ne uităm împreună şi în armonie la ferestruica de dincolo de firma unui restaurant, unde se află camera noastră din noaptea aceasta.

— Nu-i cumperi ceva colonelului? O brichetă, un ceas… Uite acolo nişte magazine… Dacă mâine sosim la vatra natală… sugerează liniştită.

— Avem destul timp… Mâine, la Torino… răspund.

— Sper că nu-ți dă prin cap să-mi faci o glumă şi să mă abandonezi la Torino! mă suspectează deodată. N-oi fi vrând să-mi aperi onoarea ținându-mă după perdea… Pe colonel trebuie neapărat să-l văd! O să fac pe Sancho Panza, pe scutierul tău, pe secretara şefului, cum îți convine! Dar la Torino nu poți să mă laşi…

— Dar cine s-a gândit vreodată la aşa ceva?

Surâde, pufneşte, inventează mii de gesturi prefăcut nervoase, scormonind în poşetă.

— Te-ai făcut prea bun, prea drăguț în ultimele ore… suspină. Cine ştie ce ți-o mai fi trecând prin căpățâna aia…

— Asta aşa-i…

— Dragul meu, cu mine nu-ți merge! se încruntă caraghios. Şi totuşi, cine ştie dacă, pentru a-mi aduce înghețată, liniştitul de ospătar elvețian nu vrea să fie redus… În fond, n-are decât să spună, să se exprime cu voce tare, băiatul! Poate să aibă toată încrederea…

— Lu… spun.

— Nu, nu-mi ține predici… se apleacă peste masă, înduioşată. Mai bea puțin vin, nu spune nimic… Mă prostesc tocmai ca să te înveselesc puțin pe tine…

— N-am nimic de zis… Doar te strigam, aşa…

— Atunci e bine. Tu cheamă-mă, că eu te ascult… zâmbeşte întinzându-mi o mână.

— Putem şi mai mult de-atât, nu-i aşa? întreb.

— Sigur, Stefano… mă bate duios cu unghiile în palmă, emoționată. Am putut şi am fost întotdeauna mai mult… Numai că nu putem s-o arătăm, altfel ceilalți, sărmanii, ce-ar spune?

— Dar ştii că nu mai înțeleg nimic, că nu mai ştiu ce să fac! îmi scapă domol de pe buze. Îmi simt capul vuind ca un tonomat… Când te gândeşti că mâine am şi ajuns! De ce naiba om fi pornit noi în călătoria asta?

— Bea şi stai liniştit… îşi înfige buricele degetelor în mâna mea, mă priveşte cu intensitate surâzând. Nu te-apuca să cugeți, tocmai acum şi tocmai aici! Tu ai trauma moderației, nimic altceva… Doar mi-ai explicat de atâtea ori…

— Eu? Când?

— Cum când! se indignează plină de hotărâre. Eu sorb aurul care-ți iese ție din gură, nu dorm nopțile, urmez cele rostite de tine, îmi schimb viața, mă resemnez… iar domnişorul uită… Luni de zile am vorbit de moderație şi, respectiv, de traumatismul ei, iar acum…

— Jur că nu-mi aduc aminte…

— Şi-mi reproşezi că bocesc pe fiecare față de masă de restaurant! Când, seară de seară, de îndată ce ne aşezam la masă, începeai să-mi otrăveşti fiece minut…

Chelnerul soseşte cu înghețata, e tânăr, îmbujorat, se învârte pe loc zăbovind ca să adune farfuriile de la o masă goală din spatele nostru. Lu îl fixează nerăbdătoare, cu o privire aspră, cu buzele încă fremătând, de parcă de-abia rabdă să nu-şi dea drumul.

— Luni de zile, reia, în sfârşit, decepționată. Toate discursurile tale… despre tine războinicul, Pană albă, marele şef indian care nu reuşeşte să trăiască în timp de pace… Cum ar fi trebuit tu să pleci ba colo, ba dincolo,

jumătate explorator, jumătate doctorul Sehweitzer sau pe-aproape! Jumătate Corsarul Negru, jumătate misionar… Luni de zile m-ai înnebunit cu fluviul Orinoco sau cu Borneo, apoi cu *Pământ desțelenit* sau cu Algeria… Cu veşnicul tău cine ştie unde, cine ştie când! Şi asta nu-i nimic: pentru că de-ar fi fost vorba numai să fugi în marile sudului, poți fi sigur că îți cumpăram chiar eu biletul, dacă nu de-alta măcar ca să te văd odată mulțumit…

— Bine, Lu, bine…

— Şi-acum, gata! Ai uitat! Dar când spuneai că orice curaj ține o clipă? Că a flutura spada şi a te împăuna cu trofee nu înseamnă decât un moment, un astăzi, şi că acum oamenii ar trebui să fie altcumva, să facă în aşa fel încât viața să devină curajoasă în fiecare zi?

— Am înțeles… ştiu, ajunge…

— Etcaetera, continuă ea, iar gura îi tremură, degetele i se încleştează şi i se descleştează alternativ. Etcaetera. Asta era traumatismul moderației! Aşa-l numeai tu! Şi acum eşti ca picat din nori… Cât te urăsc! Îmi vine să-ți trag un pumn în mutră! De ce, mă rog, o femeie n-ar putea să tragă un pumn în nas cui ştie ea, când simte că-i momentul?

Continuă să mă studieze, cu buzele întredeschise ca să tragă aer în piept şi mută cu lingurița sfera de înghețată care oscilează compactă în cupă.

— Ai dreptate, spun. Dar acum termină, hai să nu mai vorbim de mine, de acord?

— Şi de ce, mă rog? reîncepe ea să zâmbească mijindu-şi ochii, la pândă. Eu cine mai sunt? Oi fi existat oare vreodată? Eu n-am nicio legătură cu toate astea, constitui eventual un obiect şi e o adevărată minune dacă mă pot socoti indispensabilă ca ceasul de la mână, ca ochelarii, nu mai mult, fireşte… Prin urmare, o să vorbim chiar despre tine, şefule, chiar despre tine!

— Te-ai amuzat destul… Hai, gata… Am capul…

— Baniță, ştiu… Nici asta nu-i nouă. Ei şi? se împotriveşte îndârjită, încăpățânându-se să culeagă ultimele picături de înghețată.

— Am spus întotdeauna că tu ar trebui să fii omorâta…

— Mersi! răspunse impasibilă. Felicitări… Din capul tău baniță ideea asta n-a dispărut niciodată, nu-i aşa?

— Lu, şoptesc încurcat. Te rog… Iar ajungem la vechea poveste! Ştiu cine eram eu şi de ce… Eram sigur de lume… Iar acum nu ştiu cine sunt, ce să fac cu mine… Ditamai omul care nu serveşte la nimic, o sănătate de fier irosită… Nu vezi ce vremuri trăim? Uneori nici nu ştiu dacă vorbesc cu tine sau cu ceea ce eşti tu când mă gândesc eu la tine…

— Drăguț din partea ta! Vorbeşti cu mine… Nu face pe şmecherul… răspunde neaşteptat de calmă. Cu mine, aşa cum sunt pe-afară şi pe dinăuntru, de îndată ce obțin permisiunea de a exista…

— Bine, doamnă Cabala…

— Prea bine, domnule profesor Zeus! îmi replică pe loc.

— Aici ai greşit numele…

— Tot ce se poate… Dar nu şi adresa, asta-i sigur! răspunde îndată cu un zâmbet prefăcut. Dar ție să-ți intre bine în cap că trebuie să fii atent… Peste un minut, cu toate faimoasele tale cugetări despre curajul pe care îl ai şi care nu-ți serveşte la nimic, despre viața care e un haos, un traumatism, şi aşa mai departe, tu o să reîncepi să crezi nu în Moş, Crăciun, săracu' de el! ci de-a dreptul în coasta lui Adam sau, ce să spun, în raiul pământesc, în învierea cărnii etc…

— Da, da… răspund ciudat de înveselit. Dar la urma urmelor de ce ar trebui luată drept o înfrângere credința că viața e un mister? Cum să fac s-o aflu… Poate că bucuria şi durerea nu sunt decât nişte fărâmițe neînsemnate în acest mister, o porțiune extraordinar de mică… Poate că vorbele „regatul cerului" şi celelalte,

„libertate”, „revoluție”, au însemnat întotdeauna acelaşi lucru…

Nu izbutesc să merg mai departe, iar ea şi-a luat ochii de la mine. Dincolo de parapet, dinaintea peretelui întunecos al colinei, înaintează pe lac un triunghi de luminițe minuscule, un vaporaş. Se mişcă foarte încet, în tăcere, iar Lu îl urmăreşte încruntată, cu pupilele negre de singurătate ca întotdeauna când spun lucruri care vor să mă despartă de ea, să mă facă să fiu altfel, să mă răpească ajutorului ei. Triunghiul luminos tremură micşorându-se, geamătul apei agitate vine să se stingă pe piatra malului.

— Stefano, Stefano… o aud şoptind, parcă de departe. Nu deveni de neatins… Te rog…

— De ce? Ce-am mai spus? Şi despre asta am mai vorbit, dacă tot le ştii pe toate…

— Nu mă speria… Nu deveni de neatins… şopteşte iar, evitând să mă privească. Dacă ți-ai găsi o fată mai tânără, mai veselă… aş mai înțelege… n-ar trebui s-o pun, dar aşa e… Dar nu pleca undeva departe, nu mă speria…

Din când în când o umbră sau perechi de umbre trec grăbite, în linişte, îndreptându-se spre cazinou. Un grup taciturn şi parcă boțit de bărbați a coborât dintr-un autobuz, şi a pornit-o îndată de-a curmezişul pieței, cu paşi iuți, fără să arunce nicio privire barurilor, vitrinelor care împroaşcă şuvoaie de lumină în întuneric.

— Acum plătesc şi ne întoarcem dincolo să-ți joci douăzeci şi şapte-le tău, hotărăsc eu.

— Ascultă, spune ea fixând cu încăpățânare colina de pe malul celălalt al lacului şi mă bate uşor cu vârful pantofului în osul piciorului. Dacă scap cu viață din sătucul ăla al tău, care după părerea mea nici nu există, care trebuie să fie o cursă inventată de tine ca să mi se piardă mie urma… dacă scap cumva cu viață şi întreagă la minte, la întoarcere mai vorbim noi de lucrurile astea… Doamne! Mă faci să mă simt ca o mamă

deznădăjduită că unicu-i fiu pleacă în armată sau se călugăreşte... În ce hal am ajuns... Iar tu nu vrei să te hotărăşti să faci singurele lucruri care ți-ar liniști conştiința, anume să dai dracului biroul, dacă a ajuns să te coste atâta şi nu-l mai suporți, să mă dai dracului şi pe mine, dacă e nevoie... şi s-o iei de la capăt. Ție îți trebuie să fii vesel, să crezi în ceea ce faci, să te simți util, ocupat până-n gât...

— Serios? rid eu.

— Mă rog, hai s-o lăsăm baltă... De ce mă laşi să îndrug verzi şi uscate? Ca pe urmă să-mi poți spune că sunt o tranca-fleanca? Că o să-mi sapi pe mormânt „Nu va tăcea în veci pe cât a vorbit”?

— Azi ai bătut recordul!

Mijeşte ochii scrutându-mă, deja schimbată.

— Doar douăzeci şi şapte-le... Vreau numai să câştig cu blestematul ăla de douăzeci şi şapte... Şi pe urmă să dormim. Unul lângă altul. Nu-i aşa? Doar să dormim.

Cuvintele i-au venit pe buze ea o notă uşoară, veselă, dar privirea ei continuă să mă cerceteze, îngrijorată de cine ştie ce reacție posibilă.

— Hai să mergem, spun. Nu-ți mai face gânduri!

— Să încercăm într-unul dintre barurile astea dacă n-au cumva un *Amer Picon* în stil vechi... şopteşte.

Îşi strecoară mâna pe sub brațul meu, oftează; o pornim printre şirurile duble de automobile aliniate de-a lungul parapetului dinspre lac. Un bătrân cu haina plină de fireturi ne iese în întâmpinare printre maşini, cu uşoare plecăciuni îmbietoare.

— Te iubesc... murmură Lu. Lasă-mă să ți-o spun, lasă-mă să-mi dau din când în când drumul... Altfel cui să mă duc să i-o zic, unui crupier?

— Douăzeci şi şapte cu cai, roşu, impar şi pas... îi şoptesc la ureche.

— Ticălosule! râde tresăltând şi tropăind din tocuri.

Pătratul de lumini al cazinoului închide piața ca un fundal. În spatele geamurilor de la etajul întâi aşteaptă

năluci întunecate care se mişcă şi se contopesc în contururi imprecise. Un drapel atârnă nemişcat în beznă.

Hai, Lu, vino, te văd din colțul cafenelei, trupul tău înaintează pe trotuar cu mişcări tihnite, de la umeri şi până la genunchi. Dimineața se decupează în jurul tău, curată şi densă, tu surâzi placid, iar aici, pe masă, te aşteaptă ceaşca de cafea neagră şi zeama de la o portocală. Şi mai sunt şi ziarele pe care trebuie să le citim respectând liniştea primei treziri prudente.

Ai la dispoziție cât timp vrei ca să ne urcăm la loc în maşină. În trei ore vom fi la Torino. Dar acum lacul e o cerneală albastră în vasta deschidere a colinelor, piața e pustie, două vânzătoare lustruiesc cu mişcări ample vitrinele unei prăvălii... Hai încoace, Lu, aşa, blând, fără grabă, cu nu zâmbet ştiutor şi nestatornic, nu te opri şi înmulțeşte durata acestui minut, fă-l să reziste, încetineşte, îți spun eu că poți...

Cât umbli mi se pare că pot să-mi mut privirea şi să descopăr că mă aflu într-un echilibru perfect cu toate lucrurile, cu gesturile fetelor care lustruiesc geamul, cu mirosul călduț al cafelei, cu sineala întinsă peste biserică şi peste copacii din depărtare, peste firmele stinse ale tutungeriilor...

Caracterul întâmplător al locului pare că vrea să ascundă în culisele-i absurde şi artificiale o întrebare prietenoasă, secretul unei păci concrete... Cât de adâncă şi totală e respirația în clipa în care te simți stăpân, viu şi teafăr!

Acum eu mă prăpădesc de râs, Lu, mai ai câțiva paşi şi te vei aşeza aici, la masă, dar eu râd, habar n-ai tu cum râd! pentru că într-o neaşteptată şi fulgerătoare rafală de imagini care au năvălit dublându-se şi anulându-se, mi-au trecut prin fața ochilor diferitele mele înfățişări de-a lungul anilor, am auzit din nou, prin fiece chip al meu, prin gesturile care mi-au aparținut,

atâtea voci pierdute care se scurg şi se destramă ca un fum pe care o simplă adiere e de-ajuns ca să-l spulbere…

Pentru ca să ajung la forma mea de astăzi, pe care tu o vrei şi pe care o îmbrăţişezi şi o aperi, îmi pare că am străbătut sute de întruchipări lipsite de sens. Omida nu doar se preschimbă în fluture, iar apoi decade şi redevine omidă, ci e silită să fie şi salamandră şi tigru şi tăun…

Cum nu m-ai fi iubit tu, Lu, cât de ridicolă ar fi fost atunci întâlnirea noastră! De pildă eu, îmbrăcat în costum de marinar, pentru prima comuniune, cu ceasul pe care imediat după ceremonie trebuie să-l pun la loc şi care iată că se iveşte între manşeta cămăşii şi tivul mănuşii de ață… Sau soldat, cu conştiința morții văzută şi pricinuite, şi totuşi reîntors ca să mă târăsc inert de la latrină până la pat şi la masă, timp de luni de zile care sădesc peste speranțele noi şi fragede străvechiul păienjeniş italienesc de bănuieli, de nedreptăți şi inegalități, în vreme ce forța de a rămâne conştient şi revoltat, forță pe care încerci să le-o comunici celorlalți şi orelor care te înconjoară, devine tot mai slabă… Îți speli o pereche de şosete gri-verzui, îți coşi un nasture, stai şi aştepți cu câțiva bănuți în buzunar, iar când ai biletul de voie ca să te plimbi printr-un Neapole fărâmat, care se încălzeşte dând foc pe stradă la maldăre de lăzi goale, tu te învârți şi te opreşti neştiind să alegi între un birt şi un bordel… Iar în vremea asta ți-i închipui pe micii industriaşi de-acasă: sunt iar liniştiți, Francesco se scoală la cinci şi se înghesuie în tren ca să ajungă la fabrică la Torino, tu eşti aici, stând ba cu fundul ba cu palmele la foc, într-un cerc de oameni tăcuți, cu mutre fără istorie, în timp ce ei, în orăşelul tău, ca şi în oricare altul, scăpați de teama schimbării vremurilor, se plimbă prin sălile Clubului, cu tacul rezemat indolent de umăr, unica lor preocupare fiind postavul verde al mesei de biliard care îi răsplăteşte pentru intrigile zilnice.

Ferestrele Clubului dau spre colina pe care se odihnesc viile şi conacele de care nimeni nu a fost privat…

Cine ştie unde erai tu, Lu, când într-o camionetă veche, plină de manifeste electorale, eu alergam dintr-un sat în altul, mânjind zidurile, zbierând la cei câțiva amărâți adunați în piață, explicându-le cum trebuie să voteze, pe cine şi de ce… „Cu pletele astea pe ceafă, cine vrei să te ia în serios… O să ne creadă țigani! Ca să le spui ce spui, trebuie să ştii şi cum să te prezinți, nu vrei să înțelegi odată? Mâine e mai bine să te tunzi! mă boscorodea Francesco, reîncărcând în camionetă cleiul, pensulele, sulurile de manifeste, cele trei-patru discuri deja uzate.

Sau, Lu, alegând la întâmplare altă secvență: „Cât o vrea Domnul să trăiesc eu, în casa asta masa se ia la ora opt!" spunea pe vremea aceea colonelul Giacomo Illuminati, Revanşa lui consta în inventarea unei discipline mărunte şi a unor blocaje de orar, în impunerea unor tabieturi complicate pe care respectându-le nu puteai spera decât la o eventuală şi ocultă iertare a păcatelor.

Jurasem să-i țin tovărăşie măcar la masa de prânz, deşi ne aveam ca şoarecele cu pisica. Mâncăm fiecare la alt capăt al mesei, Caterina căra mai mult farfurii decât feluri de mâncare, puținele cuvinte pe care le scoteam nu voiau altceva decât să pună stavilă unor deosebiri şi neînțelegeri mai profunde. Privirile ni se întâlneau rareori, iar atunci se fereau pe dată, temându-se să nu străpungă paravanul unei intimități care voia să rămână reciproc secretă, insondabilă. Şi la orice noutate pe care radioul o emitea din colțul lui, apărea o încruntare sau un gest care subliniau părerile noastre opuse şi duşmane. Dacă unuia din noi îi scăpa din mână cuțitul ori şervețelul sau, dacă din neîndemânare, îi sărea din farfurie o felie de măr, pe celălalt îl apuca o poftă irezistibilă de a-şi etala propriile opinii despre lume şi de a le năpusti împotriva adversarului aflat pe neaşteptate

la ananghie.

El îşi regăsise tovărăşia mohorâtă a ziarelor, care puneau paie peste focul opoziției lui, şi orice semn de dezordine, de dezorganizare civilă devenea pentru el confirmarea unei amare şi însingurate consolări. Imaginea unei patrii la necaz, cu manifestații şi proteste, era pentru el o jignire, însă ea hrănea şi justifica acreala lui de fiecare zi: era oglinda unei lumi, a unei existențe căreia trebuia să ştii să-i spui nu, pentru totdeauna, cu feroci şi mereu întețite dovezi de dispreț.

Uneori îmi lăsa, îndoită, dar, pe cât se putea, la vedere, pe o masă sau pe marginea de marmură a şemineului, câte o pagină cu titluri şi ştiri oribile, cu gugumanii agresive care ar fi trebuit să mă documenteze asupra josniciei atinse de noi, cei grăbiți să ne proclamăm oameni noi, liberi, mai buni... Talmeş-balmeşul scandalagiu al cronicilor reflectând sfâşierea şi lacrimile unei Italii bolnave dar vii, el dorea să mi-l plaseze în chip de pecete autorizată a unei istorii care avea să ne îngroape pe toți în ruşine şi ură... Şi îi interzicea Caterinei să ia foaia de-acolo pentru ca să rămână multă vreme neclintită şi la vedere.

Continua să scormonească încăpățânat prin paragina anilor trecuți în căutarea unor dovezi care să servească drept certificate de decență, de inegalabilă noblețe. Deşi deznădăjduit, neamăgindu-se că şi-ar putea smulge cuțitul pe care vremea lui i-l înfipsese în inimă, se îndârjea totuşi în comparații şi ipoteze absurde, ba fantazând asupra lucrurilor pe care ducii de Aosta, închipuiți de el ostili casei de Savoia, le-ar fi putut înfăptui, ba citind proverbe, versuri din cântece, cimilituri ce voiau să dovedească o înțelepciune populară, temporar înăbuşită, dar care curând avea să renască pentru a reda, cu violență, fiecărei embleme, fiecărui principiu, locul său sacrosanct, hegemonie, demn de un respect divin.

La sfârşitul unuia din anii aceia care au putrezit în

istoria noastră ca un trunchi ros de milioane de larve parazite, mi-a venit ideea să aduc în casă o fată. Am fi putut foarte bine să mergem la hotel, sărbătorind anul nou cum ne plăcea nouă, dar o pornire de antagonism sacrileg m-a îndemnat s-o strecor prin verandă, făcându-ne semn, emoționați, unul altuia să tăcem, apoi brusc înveseliți, dar nu fără teamă, sus pe scări, pe întuneric. Ajunşi, în sfârşit, în camera mea, la adăpost, ne-a apucat un râs frenetic în vreme ce ascultam paşii colonelului şi ai Caterinei prin casă, râs care nu ne-a părăsit ore întregi, stimulat fiind de repetarea aceloraşi slabe semne de viață de la parter.

În cele din urmă am auzit bătăi în uşă şi bombănelile Caterinei pe coridor. Am ridicat genunchii sub pătură, iar fata s-a pitit în ascunzişul creat de acel gol.

— Dânsul a priceput totul… Ruşine! rosti Caterina prin deschizătura uşii. A stins până şi radioul… E palid ca un mort… Niciodată nu l-am văzut aşa… Ştergeți-o amândoi, altfel se întâmplă cine ştie ce nenorocire…

Fata râdea pe înfundate, i-am dat un ghiont în vreme ce ea se lupta un unghiile şi cu dinții.

— Ce tot spui acolo! Ce vă mai trece prin cap, ție şi lui… am încercat să răspund, dar Caterina cobora deja scările, bombănind un început de rugăciune. După câteva minute reveni gâfâind, crăpă ceva mai tare uşa aruncând o privire speriată înăuntru.

— Vă zic că până la urmă suie la voi… Vă omoară pe amândoi! Ia pistolul şi vă omoară, gemu ea. Scoate-o de-aici pe ea… fugi şi matale, plecați la Torino… Doamne, Doamne! De-ar fi aici biata conița… Ce oameni, ce-a mai ajuns şi casa asta! Fugiți… Dânsu' vine şi vă-mpuşcă, jur că vă-mpuşcă…

— N-are decât… O să vedem noi cine pe cine o să împuşte… i-am replicat furibund.

Brusc am tras pătura, dezvelind-o pe fată care scoase un țipăt, încercând zadarnic să apuce capetele cearşafului.

— Sfântă Fecioară! rămase stană de piatră Caterina. Acum vine sus... Şi eu ce fac? Dacă-şi pierde capul şi se năpusteşte şi la mine?

O rupse la fugă cu mâinile împreunate. Fata nu mai râdea, mă privea uluită neîndrăznind să se mişte, cu braţele strânse pe piept, cu genunchii la gură.

Colonelul nu s-a clintit toată noaptea din fotoliul lui de la parter. I-am ascultat forfota furioasă sub noi, cărţile luate în mână şi trântite apoi la loc, bufnetul unui scaun, al uşii care dădea în grădină. Un muget obsedant părea uneori să răzbată prin ziduri, am auzit limpede vorbele „...trebuie să mor!" explodând răspicat în interiorul camerei unde el se socotea insultat şi prizonier. Dar n-a făcut niciun pas spre scări.

— Mă doare burta... Spune-mi unde-i closetul... Doamne, tâmpită am fost că m-am luat după tine... se văicărea fata, cu ochii cârpiţi de somn.

— Nu te mişti de aici! Cântă, râzi, crapă... dar de-aici nu te mişti, îi răspundeam fără să mă uit la ea.

Dimineaţa târziu am auzit bătând la uşă, fata se ascunse din nou sub cearşafuri.

— Uite-aici o omletă, din două ouă... bombăni Caterina cu o mutră întunecată, întinzând tava prin uşa întredeschisă. Dar plecaţi de-aici! Dacă o luaţi pe verandă, dânsul nu-şi dă seama, sărmanul... E tot în fotoliu! Frumos îţi respecţi tatăl! Frumoase fapte de anul nou, cu învăţătura cu care te lauzi...

Uite, asta-i tot ce-am cheltuit, Lu... Priveşte: fac banul să sune, dar sunetul său nu mai e de aur... Discuţiile stufoase de la Cercul Muncitoresc sau din secţiile de partid, cu vinul negru pe masă, cu Stalin în cap şi cu o uriaşă fremătare de speranţe care peste noapte se umflau pentru a se înăcri apoi, în fiecare dimineaţă, în fabrică, valorează cât şi gesturile acestea dispărute, scurse asemeni apei pe lângă o piatră neclintită, pe lângă o sinceritate pe care trebuia să ştii s-o înfrunţi, s-o cunoşti, să ţi-o însuşeşti chiar cu preţul de a te pierde

înăuntrul secretului său cel mai dureros… Valorează cât şi fărâmele acelea de învățătură ciugulită de la profesorii distrați şi ignoranți, valorează cât oricare dintre zilele mele de astăzi din biroul meu de la Roma unde depănăm iluzia unei necesități pe care o pretindem reală şi respectabilă… Valorează cât şi resursele pe care ni le inventăm azi şi pe care le schimbăm între noi, pentru a turna o picătură de ulei la încheietura anilor, pentru a ne reînnoi un chip în stare să îngroape chiar şi zădărnicia amintirilor…

Gata, Lu, aşează-te, bea-ți cafeaua, împrăştie cărțile astea de joc care nu mai servesc la nimic. E mai bine să te răsteşti pe dată la acest cortegiu de umbre care începe cu fast şi sfârşeşte indescifrabil, e mai bine să-l arunci cu furie din limbul său, căci până şi efortul de-a alcătui, din atâtea fantasme, un trup verosimil e, de fapt, tot o plagă deschisă…

Ceşcuța ți-e acum goală, un cheag gros de zahăr şi zeamă de portocală zace pe fundul paharului, ziarele răvăşite putem să le lăsăm pe masă. Te aud vorbind, iar asta poate fi de ajuns, deşi eu nu îți răspund, nu ştiu ce spui, de ce râzi… Dar tu continuă, mişcă buzele, nu te împotmoli în cine ştie ce tăcere periculoasă…

Nu ne rămâne decât să ducem călătoria asta până la capăt, şoseaua e domoală şi rapidă până la Torino, trecând printre orezării care ne vor pune dinaintea ochilor verdele lor aprins, iar norii aceia de sus nu sunt nori de ploaie. Peste câteva ore vom părăsi câmpia, corbii vor plana încet, cu o indiferență aprigă, de-a lungul pantelor colinelor.

Vei vedea că vom şti să ne jucăm cu înțelepciune rolul nostru pacificator.

VI

— Acolo! şopteşte Francesco.

Câinele a şi ţâşnit, cu picioarele ţepene şi prudente. Suflă, tremură, în iarba înaltă. Se întoarce o clipă să ne privească şi ţâşneşte din nou, adulmecând, reface în sens invers scurta lui alergare, freamătă şi se opreşte nemişcat, iar un fior îi străbate şira spinării. Francesco nu conteneşte să-l aţâţe prin pocnituri încete cu limba între dinţi. Şi iată-l: împleticindu-se deodată în zbor, un fazan mic se înalţă în triangulaţiile gingaşe ale fasolei de-abia plantate la marginea câmpului.

— Ştiam… Trebuie să fie o întreagă familie care ciuguleşte pe-acolo, pe dedesubt, zâmbeşte Francesco.

Apoi:

— Păi vezi de el, zăpăcitule! îi dă ghes câinelui care se fâţâie încurcat.

Fazanul a şi cârmit-o în jos, într-o parabolă fâlfâitoare. Dispare în desişul de urzici şi salcâmi de pe râpa dinspre râu.

O luăm din nou la drum, cu mâinile în buzunare; câinele o ia la fugă apoi se opreşte în faţa noastră, strănutând uituc şi fericit. Puful plopilor rătăceşte de colo, colo, legănându-se în lungi spirale prin văzduhul de mătase. Cerul e foarte înalt, de un albastru imaculat.

— L-ai văzut? Nu se speteşte! E de-abia la primele încercări, dar nu-i aşa că nici ţie nu ţi se pare cine ştie ce câinele ăsta? comentează Francesco.

Cu călcâiele bine înfipte în pământul răvăşit, cu iarba până la pulpe, stăm nemişcaţi privind spre râu. Apa liniştită şi trădătoare se desparte leneş în jurul unui bolovan, unei ramuri scufundate. Cursul ei noroios seamănă cu pielea unui şarpe bătrân şi dispare la cotitură, răsucindu-se într-o dublă spirală înceată.

— Exact acolo s-a aruncat… precizează Francesco şi rosteşte un nume, întinzând braţul spre un vârtej îndepărtat din Tanaro. Îndată îmi reamintesc mâinile şi chipul omului acela, un tăbăcar, nouă ne păruse întotdeauna tare bătrân şi fără rost, chiar de pe atunci…

Îi repet numele şi adaug:

— De ce?

— Datoriile… Dar şi vinul şi animalitatea care iese la iveală… Cât crezi că pot conta datoriile numai ele? răspunde Francesco cu arțag.

Ne e greu să vorbim, vechile oprelişti ale pudoarei ne împiedică să ne dăm drumul cum am vrea. De mai bine de o oră ne împărtăşim noutăți ca şi cum am vrea să amânăm, pe cât posibil, orice intimitate. Privim în tăcere dincolo de râu, la marele perete de tuf cenuşiu, în vârf cu smocuri de buruieni şi hățişuri. De-a lungul celor cincizeci de metri care coboară drept spre apă, se înşiră perpendicular cute adânci, neguroase, ca nişte vine secate.

— Desigur că pentru a scăpa de toate ceva mai bun ca Tanaro nici că există, adaugă Francesco satisfăcut şi mă priveşte atent şi provocator cu coada ochiului.

— Nu pentru unii ca noi, răspund. Ai să vezi că o să descoperim unele bucurii şi la bătrânețe, când o să desfundăm câte o sticlă cu degetele tremurătoare… Sunt sigur!

El zâmbeşte, mă aprobă din cap şi încetează să mă mai spioneze.

— Nu-mi mai aduc aminte numele stâncii de colo, spun arătând spre peretele cenuşiu.

— Leoaica, răspunde el. Se spune că s-ar afla acolo şi nişte morminte romane, de soldați dintr-un castru… Frumoasă săritură, de-acolo de sus! Faci pleosc şi adio mamă!

— Termină odată! Nu-mi spune mie că te gândeşti la chestii de-astea, îl iau eu peste picior.

Se întoarce să mă privească, are o expresie scrutătoare, uşor crispată de un rictus de mulțumire.

— Cu mine lucrurile au ieşit de-andoaselea… îşi dă drumul cu prudență. De-aş lua totul în serios, ca ceilalți, acum ori m-aş afla la balamuc, ori adio viață… Nu, nu te-aşeza acolo: pare uscat, dar musteşte de

apă…

Urcăm înapoi prin iarbă, câinele schelălăie în depărtare, câmpurile se întind în linii ondulate întrerupte doar de câțiva duzi. Departe de-abia dacă se zăreşte desenul colinelor în soare, ici-colo se iveşte muchia aspră a câte unei case de țară lângă o şură de fân împuținată în timpul iernii.

— Pe vremuri, în râpele astea găseai raci de apă dulce lați de două degete… Acum nu mai vezi nici măcar o broască… bombăne Francesco cercetând crăpăturile terenului. Se lasă pe vine ca să întâmpine câinele care aleargă cu zel înspre noi, cu nasul ridicat peste vârful ierbii. Îl sileşte să se culce cu burta la pământ şi îi examinează cu scrupulozitate urechile lungi, dându-i la o parte părul pentru a descoperi eventualii scaieți.

— Şi altfel, cum merge, cu viața de fiecare zi? mă hotărăsc eu în cele din urmă.

Continuă să cerceteze câinele care gâfâie, înghițind aer, şi e mânjit cu noroi din cap până la coadă.

— Păi ai văzut şi tu… răspunde fără să-şi ridice capul. Soseşti de la Roma, intri la cafenea şi pe dată dai de mine cu tabla de şah pe masă şi cu un alt pierde-vară în fața mea… Dacă nu-i şahul e pinaclul, tarocul în trei…

Răstoarnă cu delicatețe urechile animalului pentru a le cerceta pe dinăuntru.

— Nici la cafenea nu s-a schimbat nimic… continuă. Aceleaşi mese, aceleaşi mutre… Şi când sună telefonul, treizeci de glasuri îi strigă patroanei: „Dacă mă caută pe mine, zii că tocmai am plecat…” Mă rog, cunoscuta noastră republică întemeiată pe muncă…

Râdem înfundat. Aşa cum stăm pe vine ne urcă în nări mirosul tare de mirişte putrezită, de resturi de bălegar împrăştiat în toamnă. În iarbă, pete mai aprinse trădează menta sălbatică, smocurile dese de trifoi.

— În ceea ce mă priveşte, singura mea regulă e să nu consum şi să n-am nevoie de nimic, continuă

cântărindu-şi cuvintele cu o şiretenie distrată. De exemplu, o pereche de nădragi de postav. Dacă te-ai decis să-i iei, cinci ani poți sta liniştit în ceea ce priveşte decența... Din când în când mai găsesc câte o puşcă, o pun la punct şi o vând. Sau mai repar câte-o flintă veche sau câte-un pistol, ştii, lucruri de-astea pe care astăzi lumea se amuză să le atârne pe perete... Ai înțeles? Nu mai am eu forță să muncesc... Munca e un lux...

Câinele ar vrea s-o ia la sănătoasa, se agită fremătând, cu un scheunat temător. Lăsat în sfârşit liber, face salturi de ied, scuturându-şi părul pătat cu noroi.

— Astea-s vremuri pentru muieri, conchide Francesco ridicându-se în picioare, atent să-şi ferească privirea. Ştii cui îi merge bine? Soră-mii... Ea una chiar pare născută să se bucure de lume... Dar, fiindcă veni vorba, prietena ta de ce n-a coborât din maşină?

— Ştii dor cum sunt ele... O fi vrut să ne lase o vreme singuri, să vorbim... şi-mi arunc privirea spre ondulațiile îndepărtate ale câmpului, de parcă aş putea zări maşina pe şosea şi pe Lu aşteptându-ne înăuntru.

După umbra unui zâmbet care i-a apărut pe buze, pricep părerea lui prudentă despre Lu, pe care vechea neîncredere şi timiditatea ascunsă îl împiedică să o dea pe față.

— Ne întoarcem? propune brusc, luând-o înainte. E vremea să i te arăți lui taică-tău... De-abia ați sosit. N-ai un ziar mai vechi în maşină? Câinele, ştii... n-aş vrea să murdărească...

— L-ai mai văzut pe colonel? întreb.

— O dată la şase luni... Trece pe drum mărşăluind țeapăn de parcă ar avea un cuier vârât sub haină...

În soarele care începe să coboare, colinele au căpătat un desen mai precis iar culoarea cerului a devenit consistentă. În urma noastră, cuta de umbră a copacilor care se înşiră de-a lungul râului a devenit compactă şi

întunecată. Ne întoarcem la potecă fără o vorbă, respirând mirosurile de apă şi de iarbă.

— Ascultă-mă o clipă... izbutesc în sfârşit să spun aciuindu-mă lângă un dud. Hai să stăm şi noi puțin de vorbă! Dacă vrei putem doar să ne văicărim, dacă aşa-ți convine... dar hai să stăm de vorbă... Dacă nici noi doi nu mai suntem în stare de-asta... atunci, de ce-am mai venit?... Mâine trebuie deja să plec...

Râde fără glas, se lasă întâi cu grijă pe vine, apoi se aşază şi el, rezemându-se cu spinarea de pom, atent să nu-şi atingă, nici cu un centimetru, pantalonii de verdeața umedă.

— E în regulă, încuviințează el. Şi ce vrei să ne spunem, ce-ar trebui să facem?

Se leagănă cu ochii în pământ, continuând să privească încurcat iarba. Are fața perfect rasă încât de-abia dacă i se văd perii, iar mâinile îi sunt şi ele trandafirii, lungi, cu totul altfel decât ghearele lui de pe vremuri. Ridică pupilele rătăcite, aşteptând să vorbesc eu.

— Am făcut rău că am plecat de-aici, nu-i aşa? încep eu cu caznă. Aş fi vrut să rămân aici, aş fi fost, poate, folositor... Chiar şi acum aş putea să mă hotărăsc să rămân. Poți să mi-o spui, să nu crezi că mă jigneşti sau...

Îmi retează vorba cu un gest categoric şi mă contrazice privind spre câmpurile pustii, spre stâncile de tuf de dincolo de Tanaro, deja negre. A roşit din pricina violenței la care l-am obligat, dar continuă să dea din mâini, lămurindu-mă că acceptă, că va vorbi, nu încearcă să-mi mai scape. Caută cuvintele cel mai puțin trădătoare, iar eu trebuie să stau liniştit.

— Nu, să nu-ți treacă prin cap asemenea prostii... începe el în sfârşit, răspicând fiecare silabă. Aici puteai ajunge cel mult primar, ca să te ocupi de țevile de canalizare, gândeşte-te şi tu... iar la Corpus Domini ai fi făcut parte din procesiune, cu tricolorul pe burtă...

Îşi întoarce privirile ca să mă spioneze, cu o ultimă neîncredere; dinții întredeschişi îi strâmbă zâmbetul arborat întotdeauna ca pavăză.

— ...Nu că țevile de canalizare n-ar fi utile, dimpotrivă... adaugă ironic. Dar pentru tine, pentru mintea ta... ar fi însemnat sfârşitul... Crede-mă: până şi eu am ajuns să fiu ales odată consilier comunal...

— Bine, dar tu...

Ridică pe dată mâna şi o flutură, interzicându-mi astfel să vorbim despre el.

— Eu nu sunt un exemplu bun... răspunde liniştit. Eu stau în vizuina mea ca un bursuc... Nu mai iau nimic în serios, e lucru hotărât... Vrei să ştii ceva? Nu mai vreau nimic! Nu-mi spune că nu ți-ai dat seama din prima ochire, la cafenea...

— Dar cum se poate? Cum s-a întâmplat?... mă plâng încet pentru a nu întrerupe firul conversației. Oameni ca noi, ca tine... Tocmai tu: ajunseseşi un mecanic excelent, ai fi putut avea o mulțime de satisfacții...

Zâmbeşte liniştit, cutele obrajilor i se adâncesc până la gât, mâinile i se despletesc pentru a începe apoi să bată încet, ritmat, din pumni.

— Adevărata capcană e însăşi viața... rosteşte în cele din urmă. N-are niciun rost să te agiți... Greşeam, pe vremuri. Atunci aveam posibilitatea, dar niciunul nu ne-am dat seama.

Arunc țigara la jumătate şi amândoi o urmărim cum fumegă subțire în iarbă. Din când în când un foşnet mai brusc ne aduce aminte de câine, care aleargă printre rândurile de fasole, prin tufele de urzici.

— Un milion – două trebuia să doborâm, ce atâtea poveşti... se înclină liniştit. Numai aşa se nasc lucrurile noi... Trebuia să-i punem la bătaie pe toți, tați şi mame... Nu din motive politice, numai la politică nu mă mai gândesc eu acum! ci ca să fim cinstiți, să facem dreptate, să mergem măcar odată până la capăt...

Îşi trage sufletul şi mă ținteşte cu ochi parcă uluiți de

cuvintele care au țâşnit din el izbindu-ne pe amândoi,

— Chiar şi azi ar trebui ca în fiecare duminică să tragem la sorți numele cuiva şi pe ăla să-l spânzurăm în piață: zece mii de sate, zece mii de piețe, zece mii de trupuri legănătoare… Dacă-ți spun eu, care respect până şi viața ultimului şoarece, tu ştii doar…

— Atunci nu gândeai aşa, replic.

— Greşeam! Am fost întotdeauna un nătărău… mormăie placid. Dar a existat oare cineva în stare să ne convingă de contrariul? Nu. A sărit oare cineva să ne spună: ei! copii, n-a sosit încă vremea să dormiți? Nu. Tu da, tu ai fi fost unul dintre puținii dispuşi să faci curățenie, împuşcând în dreapta şi-n stânga! Poate fără să înțelegi de ce… Tu ai fi făcut-o… Dar acum… dacă ai scăpat odată cuțitul din mână, ca să-l apuci iar e sigur că mai întâi îți tai degetele… Şi, de altfel, mai există oare cuțitul ăla?

Râde dorind să-l aprob.

— Ştii ceva? răspund resemnat. Pe placa comemorativă scrie aşa: partizan cinstit, om cinstit a fost acela care la un moment dat a crezut că e bine să înceteze să mai împuşte şi care astăzi, tot el se plânge zi şi noapte că nu a împuşcat destul.

— Cu asta cazul e încheiat, comentează Francesco, fremătând din cap până-n picioare, aţâţat de armonia impetuoasă care ne uneşte, oprindu-ne însă să schimbăm chiar un simplu zâmbet frățesc.

— Tu ți-l imaginezi pe Robespierre care, după ce taie patruzeci de capete pe zi, se duce seara la cafenea cu Talleyrand sau chiar cu Benedetto Croce? inventez eu cu o furie înghețată. Noi, însă, suntem oricând gata! Sosesc vechii antifascişti, cu vagonul de dormit, şi încep să ne dea sfaturi: fiți bine-crescuți! Iar noi pe dată le întindem covorul roşu sub tălpi… şi nici prin gând nu ne trece că a sosit momentul să facem totul singuri!

— Suntem prea cuminți, pune paie pe foc Francesco. Dar tu ți-l închipui pe Lenin care, cu o mică plecăciune,

a cere țarului permisiunea de a lichida câțiva moşieri din Ucraina?

Zâmbeşte, se întoarce imediat:

— Câte ceva, despre revoluții, despre istorie… două-trei cărți, am mai citit şi eu.

Face o strâmbătură, în timp ce mâna lui dreaptă, ieşită fulgerător din buzunar se întinde ironic, cu arătătorul îndoit apăsând repetat pe un trăgaci imaginar.

— M-apucă groaza când văd cât suntem de neştiutori… apoi se linişteşte. Eu sunt un nimeni, dar cu cât trece timpul îmi dau seama că cei cu învățătură înțeleg şi mai puțin decât mine, nu ştiu să găsească nicio explicație la nimic.

— Şi cine ai vrea să ne dea atenție?… încerc să reflectez. Cine mă ascultă pe mine dacă spun că cei douăzeci de mii de partizani ucişi ştiau ei ce făceau?… Căci nu-s tot una cu bieții vânători de munte din Rusia sau cu amărâții de soldați trimişi în Africa… Noi de bine de rău ştiam ce trebuia făcut şi de ce ne riscam pielea…

Are un gest de oboseală, ca şi cum ar vrea să alunge, să anihileze orice reminiscență străveche.

— Nu-i timpul ca voi doi să mergeți la colonel? Se face târziu… Toată vorbăria asta… de-abia îl aud mormăind.

— Stai locului, nu pleca, măcar o clipă… îl rog în şoaptă.

Câinele s-a apropiat prin iarbă cu o grabă nerăbdătoare, dar văzându-ne liniştiți, a luat-o din nou la goană, în zig-zag-uri fără sens, chelălăind bucuros.

— Hai, vorbeşte… De-asta suntem aici, ca să vorbim! il invit eu.

— Ce vrei să-ți spun? replică Francesco prefăcându-se istovit. Orice om îşi face socotelile lui, vede că suntem un neam imposibil de desluşit, vede că a trecut de treizeci de ani… etcaetera şi atunci ce-şi spune: gata, nu mă mai amestec, nu mai vreau nimic. Ştiu, ştiu şi eu că-i greşit. Sunt primul care mi-o repet în fiecare dimineață

când mă dau jos din pat…

— Poate că dacă n-am ştiut ce-am fost, am fi mulțumiți aşa cum suntem acum… răspund eu.

— I-auzi! râde domol. Dar tu ai venit de la Roma până aici numai ca să-mi pui mie sare pe coadă?

Iarba emană o răcoare umedă care ne pătrunde în oase, iar aerul mână înspre noi mirosul râului şi adie cu scârțâituri istovite prin trestii.

— Degeaba, o Primăvară ca aia de-atunci nu mai apucăm noi! Prin urmare, struneşte-ți caii! conchide Francesco cu neaşteptată vigoare, strângând pumnii până când, de atâta întins pielea de la unghii până la încheieturi i se face albă.

— Poate că totuşi exagerăm… o iau de la capăt pentru a nu-i da prilejul să se ridice. Poate că şi nouă ne-ar fi de ajuns o casă, doi-trei copii, o colivie cu canari… La ce ne-ar servi acum ce voiam noi atunci? Nu mai suntem aceiaşi…

— Copii, canari… râde destinzându-se puțin. Cine ştie, poate că într-adevăr ne-ar fi de ajuns… Dacă ne-am naşte acum, însă! Câte odată simt o invidie răutăcioasă față de cei care au acum cincisprezece ani… Ce minunat e să nu ştii nimic! să vii după, eventual chiar să fii şi puțintel netot… Noi: ne-am stins ca nişte chibrite, deşi ne ferim cât putem s-o recunoaştem şi i-am trage un pumn în mutră oricui ar îndrăzni să ne-o spună… Noi am ştiut să facem o dreptate pe care nimeni nu ne-o poate dărui acum. Prin urmare: pace nouă!

— Da, se-nțelege: pace! rostesc lugubru.

— Şi o să vedem noi dacă o ratăm şi pe-asta cum am ratat-o pe prima… pecetluieşte el.

— Frumoasă pacea asta fără un schelet de susținere… mă silesc să răspund. Uneori ți se face şi greață, sau te-apucă ruşinea… Dar atunci ce spui de lumea care dansează, umblă cu maşina, mănâncă mai bine… În fond, trăieşte mai confortabil… Noi voiam şi asta, nu? Uneori mi se pare că pretind prea mult, de la

mine, de la toți... Poate că lumea e mulțumită așa cum e, poate că noi greşim, poate că oamenii, miliardele de oameni, sunt mai veseli, nu gândesc, înghit, sforăie şi totul le convine...

— ...Şi sunt nişte canalii, replică plictisit. Erau şi continuă să fie canalii. Cel puțin ar fi trebuit să le vârâm în țeastă o nouă poruncă: nu fi canalie! Să le luăm iluzia de-a se mai putea agăța de veşnicul „fiecare pentru sine şi Dumnezeu pentru toți"... La masa asta noi ne-am jucat atuul ca o carte oarecare. Şi atunci? Atunci punem punct şi o luăm de la capăt.

Două sunete neaşteptate de claxon ne rup unul de celălalt, Francesco sare în capul oaselor cu o expresie de uşurare, fluieră după câine şi o pornim în tăcere. Tivul auriu al colinelor a afinat parcă cerul. Pe cărarea ce urcă în depărtare se iveşte, prin verdeață, un car cu fân. E tras de doi boi, vocea răguşită a țăranului care îi îmboldeşte să suie culmea se frânge în gol.

— Şi Millesimo? întreb eu.

— Domnul profesor Millesimo, vrei să spui... îmi replică Francesco râzând fără glas. Te rog... Aproape că n-am mai fost să-l văd... Stă de parcă a înghițit o umbrelă, nu reuşim să schimbăm nici două vorbe. Poate că o face dinadins, când ne vede pe vreunul dintre noi... Tu ascultă-mă pe mine: mai bine nu-l căuta.

— Nu-l interesează politica? Nu se poate... mai întreb eu.

— Ei... oftează pentru a accentua efortul pe care-l face ca să-mi răspundă. Înainte ca politica să fie tot una cu dreptatea, noi o să fim oale şi ulcele...

Lu e lângă maşină şi aşteaptă, are ochii obosiți, intră înăuntru, se aşază pe locul ei şi reînchide portiera fără să ne arunce nicio privire.

— Nu-i vina mea, doamnă... se apără Francesco cu voce tărăgănată. Când începi să discuți, atunci...

— Hai, suie! îi tai eu vorba.

— Nu mai am obiceiul să dau atâta din gură... M-ai

făcut să-mi pierd răsuflarea... continuă el să se autocompătimească silind câinele să stea nemişcat pe scaun într-un maldăr de ziare.

— ...Totuşi ştii ceva? Eu mai am o idee: cunoşti copacii ăia pe jumătate tăiați, duzii, de pildă... care par morți, iar apoi te trezeşti că le creşte o verdeață mai vie şi mai îndrăzneață ca înainte? Aşa mi se pare mie, câteodată, că suntem noi... Asta poate pentru că nu m-am obişnuit să mă resemnez... îmi fac eu curaj în timp ce maşina suie poteca şi înaintează încet, zgâlțâindu-se pe bolovani şi pe dârele întărite săpate de roțile carelor.

— Dacă zici tu, care eşti învățat... se fereşte el cu o nuanță prudentă de respect în glas. Dar acum nu mă mai pune să gândesc... Nu mă toca la cap, e în regulă? la urma urmei eu nu-s decât un fel de țăran...

Mă uit la el prin oglinda retrovizoare, îl zăresc de la frunte până la bărbie, contactul cu fața lui, puternic şi cald, cu pupilele lui pătrunzătoare şi iuți îmi dă pentru o clipă curaj.

S-a sfârşit. Nu mai avem nevoie să ne spovedim unul altuia. Simt cum, recunoscându-se în Francesco, neliniştea irascibilă care de ani de zile stă la pândă şi-mi corodează temelia oricărui gând, s-a diluat retrăgându-se pentru totdeauna într-o baltă îndepărtată şi bine circumscrisă din străfundurile mele. O privire, un gest pot spune din nou totul, am recucerit un teren pe care întorsăturile cuvintelor noastre pline de îndoială încercaseră să-l umbrească, să-l camufleze... Cu mâinile pe volan, răspund automat solicitărilor drumului, dar continui să-l spionez prin oglindă şi orice lucru între noi doi îmi pare limpezit, orice gând sau amintire s-a reîntors la locul ce i se cuvenea, şi-a aflat liniştea, se odihneşte îmbrățişată strâns cu celelalte.

Da, aşa e: intensa fericire de a ne trezi buimaci şi înfometați în stufăriş, în aburii umezi ai pâclei văratice, cu mitraliera ivindu-se de sub pătură ca o prelungire a membrelor noastre care se întind după somn, dar apoi

înțepenesc pentru a ne lăsa să tragem cu urechea la familia de potârnichi care a pornit-o în şir indian, sporovăind, cu mama în frunte, să ciugulească iarba din lungul râului... a fost o fericire totală. Zadarnic ne chinuim noi s-o vârâm în colivia nostalgiilor noastre vlăguite! Şi ferească sfântul s-o considerăm repetabilă! Ferească sfântul să le-o dorim sau să le-o impunem altora! E un lucru despre care noi nu putem decât să tăcem, un lucru pe care putem cel mult să ni-l împărtăşim unul altuia, între noi... prin strălucirea unei priviri.

— De ce continuați să vorbiți în felul ăsta?... Eu cine sunt şi ce fac aici?... Unde am dispărut? se vaită Lu.

— N-ai învățat-o pe prietena ta care-i legea pe-aici? întrebă Francesco exagerând la maximum inflexiunile dialectale pentru a deveni şi mai indescifrabil. Mă refer la legea bărbaților de aici: întâi mâncarea, pe urmă cărțile de joc şi abia apoi femeile... Dacă ai învățat-o, astă-seară punem la cale ceva straşnic... Îți aranjez eu o petrecere între bărbați, de pomină... Măcar atât... Atunci, la opt, la cafenea.

— Ce tot uneltiți voi acolo? Oi fi având ceva mai multe drepturi eu decât amărâtul ăsta de câine... explodează Lu.

Câmpurile se întunecă, drumul suie în serpentine scufundate între vii. Casele satului apar pe neaşteptate în vârful unei creste, proiectându-şi siluetele neregulate, bondoace, pe smalțul aprins al cerului.

— Şi Andreina? întreb.

— Andreina? repetă Francesco. Are un râs scurt, nesigur, apoi se aşază mai comod ca să poată vorbi, timp în care strânge în mână zgarda câinelui ghemuit lângă el.

— Vreau să-ți povestesc exact cum stă treaba, explică el. Andreina are deja în cârcă un copil... A îmbrobodit-o un şmecher care pe urmă şi-a luat tălpăşița şi s-a făcut nevăzut. Dar ea nu e mai puțin mulțumită. Aleargă în

fiecare dimineață la fabrică unde coase patruzeci de pantaloni, duminica își scoate mașinuța și merge la coafeză unde stă o oră... Ce-ți spuneam eu? Vremurile astea-s bune pentru muieri! Ele nu pricep nimic din lumea asta absurdă, dar acceptă totul, aleargă, se agită, se află în treabă... Și, după părerea mea, Andreina are dreptate că nu vrea să se mărite, deși ar avea cu cine...

— Asta-i acum, numai Andreina mai lipsea, bodogăne Lu, îmbufnată. Ascultă Francesco, încetează odată cu povestea asta, altfel Stefano nu se mai întoarce la Roma, adoptă copilul și cine știe dacă nu se-apucă să-l învețe și catehismul...

— Andreina e una dintre surorile lui Francesco, o informez cu întârziere.

— Pun pariu că doamna îi va plăcea colonelului, râse el bătându-mă pe umăr.

Lu se întoarse să-l privească cu unul dintre zâmbetele ei cele mai cuceritoare și, îndată, învingându-și oboseala, îi vorbește, întinzând o mână până la urechile câinelui și încearcă să-l vrăjească propunându-i o vizită la Roma, atât de necesară...

Intrăm în sat, lumina puternică a asfințitului se încheagă densă la răscruci, reverberează în ganguri. Privim zidurile cenușii, ulițele pietroase care iradiază din strada mare. Câte un puști trece pe bicicletă ridicându-se din șea și legănându-se cu forță pe pedale, și fluieră. Câteva clopote își împletesc chemarea stingheră. Îmi dau seama că aviditatea Laurei de a privi în jur s-a contractat și ea, parcă zbârlită.

— Lasă-mă la cafenea... sugerează Francesco.

La răscruce încetinesc, el sare jos sprinten chemând câinele. Se apleacă spre fereastră ca să ne salute, iar prin crăpăturile pleoapelor o cercetează o ultimă oară pe Lu, încercând să-și reprime timiditatea.

— Atunci, la opt. Ah, era să uit: știi că de fiecare Crăciun colonelul îi face un cadou Andreinei și altul copilului? Anul ăsta le-a dat două cearșafuri și un basc

de lână ecosez... Acum că tot te duci să-l vezi, nu te-apuca să-l dăscăleşti... S-a întâmplat să nu vă înțelegeți, dar pe domnii bătrâni, pe cei adevărați, de soi bun, merită să-i laşi să moară liniştiți...

— Dacă e inteligent, ar putea să se simtă jignit că se vede tratat cu prea multă înțelegere... replică imediat Lu, înțepată.

Francesco zâmbeşte roşind uşor, apoi pentru a evita stânjeneala încearcă să se uite numai la mine.

— O, nu! răspunde dintr-o suflare. Dacă e inteligent, se va preface că nu înțelege... Va face totul ca să pară mulțumit. Nu-i aşa, Stefano?

— Doar nu-ți închipui c-am venit de la Roma până aici ca să mă cert sau să-i caut pricină! spun eu.

Îl privim pe când se îndepărtează în lungul trotuarului până la uşa cafenelei, câinele merge în urma lui legănându-se istovit în lesă. Nu ne aude când pornim motorul, dar se întoarce puțin mai târziu şi ne face semn cu mâna, nemişcat, uitându-se după noi.

— Ce ai? o întreb. Lu îşi ascunde gura în căuşul mâinii şi țintuieşte cu ochii strada, firmele decolorate de pe ziduri.

— Nimic, nimic... se resemnează în cele din urmă să-mi răspundă. Sunt o încurcă-lume... Lasă-mă în legea mea...

— Nu te simți bine? Vrei să-ți iau o cameră la hotel? Există hotel aici...

Scutură din cap cu o pornire nervoasă şi respiră greu.

— Asta-i bună, hotel... spune încercând să se relaxeze pe spătarul scaunului. Numai că... Mă rog, mă simt buimacă, tâmpită... Sau e vina ta? cu darul tău blestemat de a mă face să mă simt oriunde tâmpită... Şi nu sunt, nu sunt!

Încerc să râd şi nu vreau să mă întorc să văd dacă Francesco e tot acolo, aşteptând pe treptele cafenelei.

— Doar că acum... mi-e mai frică... Nu, nu spune nimic, n-am nevoie de nimic, murmură Lu. Dar te rog să

isprăvim cât mai repede... Du-mă de aici îndată ce poți.

— Mănâncă numai ceva mai multă salată, dimineața şi seara, şi un ou la două zile... Ce bătălii, ce scandal! dacă îndrăznesc să-i aduc şi altceva la masă... Eu, însă, am priceput motivul... După mine, vrea să slăbească! La vârsta dânsului! Vrea, când o muri, să încapă într-una dintre uniformele de pe vremuri... Ce căpățânos! Şi în ce stare de disperare îi aduce pe ceilalți! mi-a turnat iute Caterina în singura clipă când am rămas singuri.

— Şi tu?

— Eu! a clipit surprinsă înainte de-a se întoarce şi o zbughi din loc, ascunzându-şi repede cu mâna coada ciufulită de pe ceafă. Eu ce? Acum matale du-te, e mai bine... N-o lăsa singură pe biata doamna sau domnişoara... Cine ştie ce i se năzare dumnealui şi ce-i mai dă prin cap să-i spună...

Îi urmez pe Lu şi pe colonel care îi arată casa, îi aud vorbind, intru după ei într-o cameră. Traversez coridorul ce desparte cele două şiruri de camere de la etajul întâi, trag după mine o uşă şi iată că paşii s-au îndepărtat, vocile s-au stins în spatele unui perete. Ultima rază de lumină sfredeleşte prin ferestrele pe care colonelul le-a deschis una câte una. În petele desenate de lămpile aprinse, pereții se-arată mohorâți, muchiile mobilelor se decupează greoaie, tapițeria pare umflată de apăsarea umedă a anilor.

În grădină, verdeața primăvăratică se îndeasă haotic, aleea invadată până şi ea de iarbă a ajuns o cărăruie printre tufele sălbatice care amurgesc pe fundul ultimului rând de peri. De pe terasă scrutez cocoaşa colinei, neagră din pricina urzicilor care s-au întins ca un enorm polip în letargie. În coroana pinului din capătul aleii vrăbiile încep să se adune pentru noapte cu piuituri şi trosnete. Câmpia se întinde cu un suflu egal contopindu-şi griurile până la cortina îndepărtată a Alpilor, viorie şi limpede din pricina soarelui de-abia

scăpătat care mai sculptează încă vârfurile, împarte încă cerul în dâre fără sfârşit de un albastru muribund.

Dincolo ei doi vorbesc şi, poate că la fiecare compliment despre casă, despre mobilă, despre o fereastră care primeşte verdele pădurilor din depărtare, colonelul se înclină țeapăn, cu zâmbetul acela al lui care i se iveşte uneori, în chip misterios, ca aprobare a unei afinități secrete în sfârşit manifestată, menită să-i atragă pe loc respectul complice al celuilalt.

Acum, în salon, tocmai se serveşte un ceai întârziat, cu o zaharniță de argint descoperită cine ştie unde şi cum în această încâlcitură de ziduri, de nişe, cămăruțe şi coridoare mucegăite, de uşi şi scânduri de dulapuri, umflate, care gem de îndată ce le atingi. Pe şervețelul de pe masă ceştile lucesc încă goale, dar Lu a şi început să-şi joace rolul, mânuind linguriţele şi toartele subțiri, feliile de lămâie, ibricul minuscul pentru lapte, timp în care vorbeşte şi surâde făcând grații sau săgetându-mă brusc cu privirea ca pentru a-mi spune: „Ştiai toate astea şi totuşi m-ai târât aici fără să-mi laşi răgazul de a-mi schimba rochia, fără să mă laşi să dau o fugă la coafor, deşi te rugasem atâta, la Torino… M-ai făcut să vin aici cu mâna goală, iar acum nu ştiu ce n-aş da să am un şal să i-l dăruiesc Caterinei…”

În spatele ei, deasupra canapelei, în rama aurie din totdeauna veşnicii îndrăgostiți trandafirii din gravura englezească îşi întind buzele, femeia cu pleoapele întredeschise şi cu cârlionți aurii pe ceafă, bărbatul cu cravată imaculată strânsă în jurul gulerului tare cu colțurile întoarse… Îmi dau seama că eu de-abia dacă mai exist, că sunt un soi de figurant tolerat deşi necesar, martor la o acțiune, la o scenă purtând amprenta mulțumirii de sine, a propriei demnități în sfârşit libere şi capabile să-şi încerce puterea, să câştige…

Însă, dincolo de perete, Caterina se foieşte cu excesiv de mult zgomot ca şi cum ar avea ceva de comunicat, iar

semnalul acesta mă incită pe dată copilăreşte.

Într-adevăr:

— E totul bine? Nu lipseşte nimic? mă atacă pe loc cum intru în bucătărie. Acum grăbeşte-te, matale, care poți, du-te şi uită-te în dulapul colonelului, în ăla de sus! E închis cu cheia, dar cheia se află în sertarul de la comodă, în primul... M-aş fi uitat eu până acum, dar n-am îndrăznit... N-aş vrea să ascundă un pistol! De mii de ori s-a tot plâns că nu poate muri... şi că Dumnezeu face tot ce îi stă în putință ca să-l uite aici, pe pământ... Du-te, aruncă matale o privire, dar iute şi fii atent...

Sui scările înfruntând întunericul fiecărei trepte, din salon răzbate murmurul concordant al celor două voci. Deschid larg uşile dulapului, cu grijă să nu scârțâie.

Apare, atârnată de un umeraş doar uniforma lui de gală, cu medaliile gata prinse pe partea stângă a vestonului. Panglicile care susțin greutatea bronzului şi argintului se înşiră una lângă alta în perfectă simetrie. Pantalonii stau îndoiți impecabil, cu vipuşca neagră traversată de un fir roşu, ajungând până la carâmbii cizmelor proaspăt lustruite. De un carâmb e rezemat în colț un plic galben pe care stă scris, cu o grafie cât se poate de lizibilă, „Ultimele mele dorințe". În fundul dulapului, într-un con de umbră, se află numai o cutie cu două perii noi, o cârpă de lustruit imaculată, instrumente evident necesare pentru a menține zilnic în ordine uniforma, cizmele, cozorocul şepcii, aşezate alături, pe un pătrat de fetru. Nu se ştie de ce nu se văd nici eşarfa albastră, nici sabia. Trebuie să le fi eliminat chiar el, dintr-o precisă prefigurare a chipului propriu şi nemişcat, fără niciun exces de podoabe, fără zorzoane.

Închid dulapul la loc încercând să nu mă împotmolesc în gânduri, totuşi, pe scară, mă năpădeşte fără niciun motiv o imagine a mamei: stând la masă şi netezind cu mâna fața de masă în jurul farfuriei, aliniind firimiturile de pâine într-un şirag subțire care se ascunde treptat sub tacâmuri. Între timp cutele țesăturii de în se întind

la loc, silite de manevra degetelor să-şi recapete netezimea inițială.

În salon, ei doi continuă să vorbească.

— …Da, aveți dreptate, o casă ca asta ar merita mai multă îngrijire… Biata nevastă-mea… spunea, colonelul. Dar acum să-mi dați voie să fiu sincer, domnişoară… Eu aş fi bucuros să urmez sfaturile dumneavoastră, bucuros şi onorat… dar numai când îl veți face pe derbedeul de fiu-meu să vă ia de nevastă…

Lu răspunde cu un râs sec care se frânge pe dată şi murmură grăbită ceva.

— …Ba da, derbedeu e un cuvânt care are mai multe semnificații… replică scurt colonelul. Dar în ceea ce-l priveşte pe fiu-meu, dacă-mi dați voie, respectivele semnificații i se potrivesc toate de minune… Alegeți dumneavoastră, dragă domnişoară, între bunăvoință şi critică…

Şi continuă:

— …Ştiu că Stefano a avut întotdeauna pasul greşit, cum se zicea, pe vremuri, despre unii cai… Şi, de-acum, blestemata asta de soartă mi-a legat mâinile, mi-a răpit orice autoritate! Dar dumneavoastră… o persoană ca dumneavoastră ar trebui să izbutească… În sfârşit, nu vreau să vă silesc să vorbiți de asemenea lucruri. Considerați-mă un învechit, e mai bine!

— Dar de ce… Dar nu… Mai degrabă eu… mai degrabă Stefano e… murmură Lu foindu-se.

Pot să mi-o închipui, dincolo de uşă, cu ochii vii, cu bărbia în mână, cântărind concentrată o eventuală mărturisire care ar putea să uşureze discuția, să facă mai dens, mai articulat şi lipsit de alunecări periculoase, neaşteptatul lor acord.

— Aşadar… Via Giulia… Mi-ați spus că locuiți pe via Giulia, nu-i aşa? Când locuiam eu la Roma, în anul de pomină 1912, da, chiar în 1912, după Libia… via Giulia era ceva, o zonă… a schimbat deja registrul colonelul.

O aud pe Lu mişcând ceştile şi lingurițele pe masă,

clinchetele scurte se strecoară cu greu prin curgerea domoală a vocilor.

La capătul scărilor, nehotărât dacă să trec pragul sau să mă depărtez, recompun chipul tatei, aşa cum l-am regăsit acum, după atâta vreme. O lumină umedă i-a pătruns în ochi, începţoşându-le oţelirea, dorind, parcă dintr-o premeditare ascunsă, să liniştească, să înlăture tot ceea ce odinioară putea să-i apară demn de ură sau de dispreţ instantaneu. Un gest neatent, o vorbă greşită el le lasă acum să treacă fără să tabere pe loc cu împunsăturile lui răutăcioase de pe vremuri.

La tâmple, unde pielea, desprinsă de os, foşneşte într-o reţea de cute minuscule, sângele suie acum prea rar ca să mai dea culoare griului atât de palid, ultima amintire a bronzului acela mediteranean pe care anii s-au încrâncenat să-l pudreze cu straturi succesive de cenuşă. Mâinile încă îi mai vibrează pe neaşteptate, dar se retrag aproape pe dată unindu-se pe piept, căutând tihnă, iar vocea, după o scurtă izbucnire în registru acut, coboară imediat, renunţă la avânt şi, leneşă, se stinge. Capul are o mişcare mândră, stând din profil când îi vorbeşte altcineva, iar privirea îi rătăceşte parcă în căutarea unei forţe secrete, apropiate, uşor de capturat, dar toate acestea sunt gesturi mecanice, de o semeţie dureroasă, menită mai mult să înfrâneze glasurile care-i vin în întâmpinare: pentru că el nu a atins acea înţelepciune a bătrâneţii, când şireată, când opacă, ci se stăpâneşte din prudenţă, ca să nu mai fie nevoit să construiască noi şi complicate tranşee împotriva unei lumi care se strânge în jurul lui, tot mai enormă, mai misterioasă. În însingurarea lui, el se descotoroseşte, zi de zi, de tot ceea ce-l poate provoca sau contrazice pe ultima porţiune a drumului, ca un soldat pierdut în deşert, lipsit de hartă şi de busolă, totuşi atent să-şi controleze şi să-şi drămuiască puţinele picături de apă care i-au mai rămas şi care parcă ar putea dura veşnic…

Ies din verandă, grădina e acum un labirint încurcat de forme întunecate sub cerul lucios, străpuns de o singură stea. O pornesc pe alee, iarba aspră şi deasă a creat denivelări în teren, tufele sunt atât de înalte şi dezordonate încât ascund perspectiva coborâtoare a viei. Înnodătura de urzici a coborât de pe curba colinei ajungând până aici într-o încâlceală oțelită şi masivă, fără nici cea mai mica trecere... Dacă nimeni nu se va hotărî să ia măsuri, în două-trei primăveri aleea va fi complet acoperită.

Stau nemişcat şi mă gândesc la neamțul de-acolo, de dedesubt. Acum moartea lui îmi e străină, iar gesturile după-amiezii aceleia de demult, pe care totuşi mi le-am întipărit atât de viu în ochi, nu-mi mai aparțin. Mă pierd, atras, aproape cu vanitate, în tot felul de conjecturi închipuind un muncitor angajat cu ziua să înfrunte necazul grămezii de urzici, să le smulgă şi să le îngroape, şi care, săpând, ar da poate deodată peste o puşcă, peste o fâşie de piele, un nasture sau un os... Dar e o imagine palidă, care se micşorează şi se stinge încă înainte de-a izbuti să-mi provoace teamă, fie chiar şi în treacăt...

Mă răsucesc pe călcâie, la ora asta Francesco mă aşteaptă deja la cafenea.

Eu unul, stând nemişcat, aici, în perdeaua de întuneric a aleii, pot să ghicesc tot ce îşi spun Lu şi colonelul. Cunosc zâmbetele îndelungi şi studiate pe care le poate arbora Lu, cunosc ferestruicile pe care, colonelul, curios să afle mai multe, le uită cu naivitate deschise în orice conversație pentru a aduna noutăți care vor stârni pe dată o droaie de săgeți vehemente la adresa mea, a lucrurilor pe care le fac şi pe care le-aş fi putut face cu mult mai bine, mai cu spor şi mai din timp...

Poate că Lu a scos o țigară, iar colonelul Illuminati i-o aprinde. N-a aprobat niciodată femeile care fumează, dar, în pătimaşa şi totala lui parțialitate, în fundul

sufletului său el e dispus să justifice orice delăsare superficială a cuiva care îi pare demn de o simpatie, de un respect ce nu mai țin de lumea noastră...

Fără să vrea, m-au dat complet la o parte, iar eu îmi dau seama că umblu prin straturile sălbăticite de hortensii, de cârciumărese, cu pas încet, însingurat, dar însingurat ca un concurent stângaci scos afară din sala în care s-a întrunit comisia profesorilor ce vor hotărî asupra pregătirii, aptitudinilor, valorii lui... Şi fulgerător se naşte în mine o bucurie ascunsă, fără nume.

Iată-i, se plimbă încet de-a lungul balustradei de piatra din fața casei, şuieratul unui tren suie dinspre câmpie, iar după o clipă, în dâra de umbră îndepărtată, şirul ferestrelor luminate, de-abia perceptibile, se vede alunecând fără vreun alt zgomot.

— Aşadar! Nu te duci să-ți serbezi reîntoarcerea în patrie? mă întreabă colonelul.

Mă uit la Lu care-mi răspunde cu un zâmbet liniştit.

— Domnişoara rămâne cu mine, fireşte! adaugă colonelul, mulțumit. Va dormi în camera dinspre terasă... Hai, ce mai aştepți? Du-te, du-te la demnii tăi ortaci... Nu de-asta ai venit de la Roma? Dar chei de la casă să ştii ca nu primeşti: voi fi încă treaz, ca de obicei, când te vei întoarce tu...

Lu îmi face şi ea un semn competent din cap, dorind parcă să mă îndepărteze. Întorc maşina, iar ei îmi apar dinainte, unul lângă altul, liniştiți, în lumina tăioasă a farurilor.

— Fii atent cum conduci! ridică vocea colonelul, triumfător că poate folosi un ton de comandă şi totodată de îngăduință. Şi nu da pe gât chiar toate porcăriile pe care o să ți le toarne în pahar! Nu te socoti un poloboc!

— Pa şi fii atent... strigă Lu, bucuroasă să-i țină hangul.

Drumul coboară printre copacii bătrâni care se despart în întuneric. Am senzația că fug ca un hoț, simt deja că aş vrea să fi rămas.. Dar poate că această grabă

îmi oferă chiar ea un avantaj, îmi descarcă pe sub piele fericirea de a mă mişca, o fericire care mă furnică, sporeşte… Nu-mi pierd vremea s-o analizez! Doar aşa, lăsând-o să freamăte în mine, animalică în tresăririle ei, o voi putea face să dureze…

— Ei, voi doi, ce faceți acolo, de capul vostru… ne strigă avocatul cu o voce cherchelită. E înalt, masiv, şi pare răvăşit de a fi întrecut într-atât măsura. Cămaşa îi iese din pantaloni, iar în întunericul din grădină, gesturile lui au un aer inutil amenințător.

Ultimele sticle ne-au risipit care încotro, unii mai stau încă în odaie cu ferestrele larg deschise şi, într-un vacarm îngrozitor, discută de greutățile de la slujbă, din familie, alții au ieşit în grădină şi stau pe întuneric trăgându-şi sufletul şi încercând să mistuie excesele cărnii, ale burții.

— …Voi doi ați fost întotdeauna unii dintr-ăia care se țin de-o parte, de parcă cine ştie ce-ar fi de capul vostru… Frumos soi de prietenie, n-am ce zice… continuă să se văicărească avocatul cu o mutră de înmormântare. Întoarceți-vă înăuntru şi o să vedeți ce mai punem noi la cale astă seară… Haideți înăuntru dacă nu vreți să iau puşca şi să vă găuresc turul cu alice…

Clătinându-se ne părăseşte pierzându-se printre copaci, iar Francesco îl urmăreşte cu o privire duşmănoasă.

Cunoaştem genul, e unul dintre cei care, la cafenea sau la restaurant, întârzie întotdeauna când e vorba să vâre două degete în buzunarul interior al hainei, în momentul când apare nota, în schimb acasă, când îl apucă amocul, sparge butoaiele cu toporul, răstoarnă maldăre de carne pe masă, pretinzând de la cine îi e oaspete la masă o complicitate nelimitată şi supusă.

— De ce nu-l împuşti pe ăsta? Asta sau altul, tot una e… spun eu. Cel puțin faci fericită o văduvă…

— Dacă m-aş porni, aş rămâne singur în tot satul, replică Francesco.

Nu mai avem chef de vorbă, lucrurile spuse în cursul după amiezii ne apasă, au ridicat un zid care ne susține dar care totodată ne interzice să cădem pradă altor mărturisiri.

— Priveşte, distrează-te… De-abia acum se pornesc, mi-i arată Francesco.

În dosul ferestrelor, în aceeaşi odaie a micului conac, grupul s-a adunat din nou în jurul mesei. Un bărbat, suit în picioare printre farfurii şi sticle, îşi scoate pantalonii, în timp ce în jurul lui, înarmați cu aparate de fotografiat şi de filmat, toți îl pozează, îmboldindu-l într-un vacarm de voci. Insul de pe masă, descălțat, schițează stângaci câțiva paşi de dans ca să intre în ritmul unui disc, se leagănă printre obstacolele fragile din jur, dar acum îşi îndoaie genunchii vrând să-şi facă ioc să se aşeze în maldărul de sticle.

— …Şi asta nu e tot, îmi atrage atenția Francesco. Pe urmă pun filmul iar la sfârşit o să înghiți timp de cel puțin o oră fragmente de coridă, tipi în izmene, accidente de maşină, turnul Eiffel, plăji, mâini care fac gesturi obscene… O zăpăceală îngrozitoare, un adevărat balamuc…

— Intre noi fie vorba, bătrânii noştri erau mai bine… Ei cel puțin se distrau… casc eu.

— Uite la cel de colo, doctorul, ăla care dansează… mă aprobă Francesco. Îți vine să-l coseşti la țurloaie… E medic la asigurări, şi-a montat o instalație de raze şi de dimineață până seara nu face decât asta… Tu ai guturai, el îți face trei radiografii! Oamenii sunt mulțumiți! Li se pare că sunt tratați cu grijă… Uită-te şi la ceilalți: toți o apă şi-un pământ, fie ei avocați ori ingineri… Duminica dimineața merg toți la biserică şi cumpără un kilogram de fursecuri pentru copii…

— Hai să mergem… m-am pilit. Sunt şi obosit mort… încerc eu să mă ridic.

Dar tocmai atunci vine peste noi avocatul, cu puşca în mână.

— Nu, nu… se văicăreşte deznădăjduit. Uite ce fac dacă plecați…

A şi tras un foc în cămăşile şi cearceafurile puse la uscat în grădină.

— Bravo ție! Vezi c-o scoli pe nevastă-ta! îi spune Francesco.

— Să se arate numai şi să încerce să zică ceva! urlă celălalt agitând puşca. Să se arate la fereastră! că a doua țeavă o descarc în ea!

Apoi se prăbuşeşte pe bancă, epuizat, lansându-ne totuşi o ultimă chemare când ne vede îndepărtându-ne pe alee:

— Francesco, ticălosule! Măcar tu rămâi… Nu mă lăsa aici… Mi-e rău…

Cerul spânzură înstelat deasupra drumului, aerul se ridică tare şi înțepător dintre tufele care suie colina. Ajunşi la cotitura cea mai înaltă, de unde începe coborârea, vedem satul, câteva luminițe sclipind în întuneric, strânse în grupuri răzlețe.

— Treisprezece mii de locuitori, paisprezece biserici, două mii cinci sute de morți în război… *Et voilă:* spune Francesco prin fumul țigării, privindu-mă pe sub gene.

— Sunt făcut bucățele… Hai să mergem la culcare… răspund…

— Da… mă aprobă el şi o porneşte pe pietrişul neregulat. Între timp, am să-ți spun ce s-a întâmplat cu Bill.

Aud cum vocea îi devine mai concretă, cum se concentrează în jurul fiecărui cuvânt pe măsură ce îl smulge, cu hotărâre, din gol, accentuându-l cu un timbru limpede.

— Bill e la balamuc… mi se întipăreşte mie în minte, la balamuc pentru trei ani de zile… I s-au suit la cap alea douăzeci şi trei de schije pe care i le-au scos din braț, după război.

Îmi amintesc pe dată, cu precizie, grenada care a explodat la câțiva metri de el, o după-amiază întreagă dăduse în ea cu piciorul, luând-o în râs.

— …Scârboaso… urla la ea, nici în tine nu se mai poate încrede omul…

— Hai, Bill, termină, sau te împuşc în fund… se plictisise Millesimo.

Dar celălalt continuase s-o şutuie prin iarbă, blestemând soarta care-i scotea în cale numai arme proaste.

Cele douăzeci şi trei de cicatrici nu izbutiseră să-i câştige nici cea mai mică pensie, nici recunoaşterea pe care țăranul şi partizanul Bill se încrezuse c-o are deja în buzunar. Întors acasă omul se simțise prădat şi începuse să contemple câmpul înțelenit de sub fereastra grajdului nemaivrând să se supună necesității de a-l săpa.

— …Acum ăştia pretind că n-am făcut nimic… Mă trimit de la Cuneo la Roma şi de la Roma înapoi la Cuneo! Profesorul Millesimo să tot fi scris patruzeci de întâmpinări pentru mine… Rezultatul: n-am dreptul!… îndrăznea uneori să se plângă.

Aşa s-a întâmplat că a născocit un sistem menit să-l introducă în labirintul birocrației. Înarmat cu o sticlă de gaz s-a pornit să incendieze şură după şură, până când aşezările la câțiva kilometri în jur de Alba şi-au pierdut somnul.

Atunci Bill a organizat o echipă de voluntari care noapte de noapte umbla pe colină supraveghind casele amenințate de incendiatorul necunoscut.

— …Lăsați-mă pe mine… îi spuse primarului şi plutonierului de jandarmerie de la postul din apropiere. Am dibuit eu nişte fascişti… Pe incendiator vi-l înhaț eu ca pe un iepuraş…

După asfințit, echipa de voluntari îşi împărțea sarcinile parcelând câmpurile în zone de urmărire. Bill alerga de la un avanpost la altul cu puşca pe umăr şi cu

sticla de gaz sub cămaşă. Când rămânea o clipă singur, dădea foc unui coteț, unei şuri, apoi aduna în mare grabă țăranii şi îi dirija cu pricepere în mânuirea găleților, a hârdaielor, ligheanelor, ca să domolească flăcările.

— De prins, îl prindem noi fără doar şi poate… îl asigura el pe plutonier, care a doua zi dimineață apărea pe motocicletă. Dar lucrul cel mai important e să avem o echipă de pompieri, doi-trei bărbați pricepuți… La țară orice incendiu e o primejdie… Matale, dom' plutonier, ai văzut că eu mă pricep, de ce nu pui o vorbă pentru mine la Cuneo? Aş fi un şef de pompieri care-şi cunoaşte meseria, matale ai văzut doar…

L-au prins numai după câteva luni, la a douăzeci şi doua sticlă de gaz, în spatele unei şuri cu fin. O curioasă întâmplare a făcut să nu-şi poată egala numărul incendiilor cu cel al rănilor, iar o lege tot atât de curioasă a şters orice nuanță din interpretarea cazului, procopsindu-l cu trei ani de balamuc pe motiv de infirmitate mintală.

— Şi-ți jur că uneori îl invidiez, comentează Francesco. Crezi că noi avem toate doagele la locul lor? Pariez că acolo el se distrează… Într-o zi tot mă duc eu, să-l văd…

— Noapte bună! zic.

— Pe mâine, mă salută la capătul uliței care o porneşte pieptiş printre araci până acasă.

Intru. Colonelul stă la masă, cu tâmplele în mâini şi cu o lupă pusă peste paginile pe care le cercetează. În veghea lui, a lăsat uşa deschisă, iar acum îşi scoate ochelarii şi mă observă concentrat.

— Camera ta e aceeaşi din totdeauna, îmi comunică în cele din urmă, cât priveşte domnişoara…

Ridic mâinile, schițând un zâmbet.

— Ne-am înțeles, aprobă el.

Intrând însă în baie, în lumină văd pe marginea lavoarului un fir de păr cârlionțat de-al lui Lu, şi atunci

mă strecor pe coridor, încerc clanța.

— Stefano… o aud şoptind.

Se ridică în capul oaselor, lampa aruncă o pată slabă de lumină de pe noptieră până pe pernă.

— Eşti beat… mă priveşte cu ochii mari. Să nu-ți închipui că eu, aici…

— Dar cine te atinge… râd palid. Voiam numai să ştiu dacă te simți bine…

Oftează, mâinile i se prind nervoase de tivul cearceafului.

— Nu reuşesc să închid un ochi… îmi mărturiseşte agitată. În două minute Caterina a făcut minuni: un pui, piure, chiar şi o budincă… Uite, nu m-a lăsat să vin în cameră fără restul de budincă… Şi-mi arată masa unde, lângă farfuria cu prăjitură, se află şi un şervețel minuscul, o furculiță şi un cuțit.

— Cum să fac? Pot să-i dau nişte bani, mâine? Nu mai pricep nimic.. Iar tatăl tău: nu vrea altceva decât să i se povestească despre tine, despre succesele tale la Roma… rosteşte printre suspine.

— Linişteşte-te, hai… izbutesc să-i spun.

— Ai plecat fără măcar să dai jos bagajele, uite ce cămaşă de noapte mi-au dat… a mamei tale… acum plânge, scuturându-se toată. Refuză mâna pe care i-o întind.

— Lasă-mă… Zău! iartă-mă, lasă-mă, dacă nu, vărs… se căinează ea. Cum mă descurc cu Caterina? Pot sau nu să-i dau nişte bani?

— Ai înnebunit? Ai jigni-o!

— Nu ştiu cum să mă mai port… Îmi dădeam atâtea aere… suspină înăbuşindu-şi plânsul. Tu nu mi-ai zis niciodată că ei sunt aşa, nu mi-ai explicat bine cum stau lucrurile…

— Da, Lu, de acord, dar acum linişteşte-te… mă ridic şi iau prăjitura de pe masă.

— Nu pot, refuză ea. A trebuit să mănânc deja prea mult…

— Hai, curaj, îi întind linguriţa.

— Nu, nu…

— Hai, contesa… Doar ca să sărbătorim evenimentul… Insist eu. Hai… una ţie, una mie… aşa, bravo!

— Stefano… înghite şi-şi împreunează mâinile. Fii bun… Termină…

Mă ridic, o salut cu mâna, simt că faţa mi se deformează într-un zâmbet care e probabil doar o strâmbătură de oboseală.

— Mă duc… îi spun, iar cuvintele mi se încâlcesc în gât. Te las să dormi… Şi tu nu face încurcături! Ar trebui să fii mulţumită! I-ai impus colonelului o bună-cuviinţă…

— De aici, mâine dimineaţă devreme o s-aud păsărelele? întreabă cu voce mică.

— Cu miile… vrăbii şi mierle, o asigur eu.

— Mulţumesc, mai suspină. Ce crezi, Stefano, să fie asta oare cea mai frumoasă amintire din viaţa mea?

Mă întorc la mine în cameră, dar nu aprind lumina; mă culc şi simt întunericul dilatându-se şi rotindu-se în vârtejuri tot mai largi, până când, pe tăişul subţire de certitudine pe care îmi sprijin capul, mă izbeşte somnul.

— Trăieşte în pace şi dă pace şi altora! mă povăţuieşte colonelul întinzându-mi mâna. În ochii lui apoşi se iveşte o strălucire de nelinişte dar strânge pe dată din pleoape pentru a izbuti să mă înfrunte cu o ultimă rezervă de severitate.

Lu a luat-o la fugă spre uşa bucătăriei pentru a-i mulţumi Caterinei care îi zâmbeşte nemişcată, cu mâinile ascunse sub şorţ, zăpăcită de îmbrăţişare.

— Pot să vă scriu, nu-i aşa? şopteşte apoi întorcându-se, iar colonelul îi răspunde dând afirmativ din cap.

— Tu: ţinteşte cât mai sus! Şi concurează necontenit numai cu tine însuţi! mai strecoară el cu buzele aproape lipite apoi pupilele i se mută din ochii mei în cei ai

Laurei.

O pornim la vale, Lu face semn cu mâna de la fereastra maşinii, colonelul a rămas la marginea curții cu brațele încrucişate şi ne urmăreşte din curba care uneşte creasta colinei cu gardul nostru. Nu se va clinti până când maşina nu va fi dispărut între copacii care coboară spre câmpie.

Ştiu că Lu face tot ce poate pentru a-şi ascunde emoția, că-şi apasă buzele cu mâna şi-şi concentrează atenția asupra cocoaşelor drumului, asupra verdeții tufelor care au invadat panta pe care, cu ani în urmă, în pământul îngrijit, se înşirau sute de piersici. Soarele dimineții aprinde iarba şi frunzele, vibrând în tonalități smălțuite. Mai trebuie să ne luăm rămas bun de la Francesco, ne aşteaptă la cafenea, iar mâine dimineață vom fi, fără îndoială, la Roma, mă voi înapoia la birou cu cel mult jumătate de zi întârziere.

— Şi-acum? Doamne sfinte! Ce-o să facem? Ah, de ce n-am rămas! Doar o vorbuliță să-mi mai fi spus şi nu mai plecam niciodată... nu mai rezistă Lu şi rosteşte dintr-o suflare, cu mâna strânsă pumn, parcă nevrând să-i scape o ultimă rămăşiță de energie.

— Fii cuminte, nu te mai gândi la asta... hai... e tot ce pot să-i spun, încercând să-mi impun un ton nepăsător.

— Pot eu să-i scriu în fiecare zi că tot degeaba! dacă nu ştiu ce să-i spun despre tine, despre ce faci, dacă eşti mulțumit... dacă suntem mulțumiți... continuă Lu. Altceva nu-l mai interesează acum... Ai priceput?

Dau din cap şi chiar în momentul acela intrăm în sat, drumurile se înşiră goale şi umile în lumină. Francesco stă în picioare în dosul uşii de sticlă a cafenelei.

— Te rog, nu întârzia prea mult... E mai bine dacă o luăm din loc imediat... se roagă Lu.

— Nu vrei o prăjitură? Cu cremă... Le fac bune aici, propun eu, dar ea refuză fără să mă privească.

Cafeneaua e întunecată, cu dâre reci şi vineții de lumină care adastă de-a lungul curburilor automatului

pentru cafeaua expres. Câteva ziare sportive sunt deja întinse pe mese, iar pe rafturile din spatele casei se îngrămădesc maldăre de hârtii unsuroase, prinse cu elastice. Francesco ține sub braț un sul lung şi subțire din pânză pe care mi-l întinde încercând să se-arate indiferent.

— Îmi pare rău pentru aseară, bombăne. Ar fi putut ieşi mai bine…

— Nu-ți bate capul, răspund eu. Se întâmplă, ştiu eu asta. De altfel chiar m-am distrat.

— Două cafele, comandă el ursuz, cu coatele rezemate de tejghea.

Şi îndată o fetiță care abia dacă răsare de după tejgheaua de marmură se căzneşte să ajungă la mânerele maşinii expres şi să le apese cu putere.

— Acum o fi mulțumit, taică-tu… reia Francesco.

— A îmbătrânit, spun.

— Evident, oftează el. Dar măcar stă la țară, în aer sănătos şi are ditamai pensia… Gândeşte-te la maică-mea: după şaizeci de ani de muncă, ar trebui să se descurce cu zece mii pe lună. De n-ar fi Andreina…

Fetița pune ceşcuțele de cafea pe marmură şi adaugă doua lingurițe de zahăr. Francesco amestecă, dând din cap la cine ştie ce gând de-al lui.

— În concluzie, rosteşte în cele din urmă cu efort, vezi ca data viitoare să nu fie când om avea părul alb. S-a înțeles?

— Dar tu: n-o să te hotărăşti niciodată să faci un drum? Roma nu e chiar la capătul lumii… încerc să i-o întorc.

Rânjeşte pe dată.

— Când ai o minte trăsnită ca a mea e mai înțelept să stai locului. Mai bine să nu te dai în spectacol în lumea mare…

— Salută-l pe Millesimo din partea mea, dacă-l întâlneşti… îl rog.

Aprobă cu o indiferență voită, aceeaşi pe care o

afişează ori de câte ori are de mărturisit ceva important.

— Sulul ăsta n-ai să ghiceşti tu niciodată ce-i... se hotărăşte în cele din urmă. E portretul ăla al lui Lenin pe care-l țineam noi pe vremuri la sediu... Acum sediul e ambulant, cei care mai au chef să se certe pe chestii politice se adună într-o cârciumă de dincolo de gară, vinerea seara... Nu s-au mai găsit bani nici cât să închidem un amărât de subsol... Mai bine ține-l tu, pe mine portretul ăsta a ajuns să mă enerveze...

— Dar era o amintire de-a lui Bill... Parcă-l văd cum îl picta cu penița şi cu cernelurile alea găsite în sacristie... Cu stenul într-o mână şi cu tocul într-alta... Tu țineai mult la el! mă împotrivesc eu. Face un gest de refuz, apoi continua;

— Nu mai pot să-l văd în fața ochilor! Ia-l cu tine la Roma. Cine ştie dacă acolo n-o face cumva minuni..

Fetița din dosul tejghelei ne priveşte fără să priceapă, ia cele două monede şi le bagă în buzunar dar nu-şi dezlipeşte ochii de pe portret. Lenin călare pe un cal alb se avântă în galop despicând norii spre un cer senin, ici-colo jerpelit din pricina îndoiturilor pânzei, iar sub nori, mâini, de care mai atârnă încă lanțurile rupte, se ridică spre înalt, îngroşate de prea multă cerneală roşie, mâini care îşi întind degetele groase spre care se îndreaptă cu o atenție scrupuloasă privirea neagră şi piezişă a lui Lenin.

— Dar taică-tu ce face, doarme? o bodogăne, brusc iritat, Francesco pe fetița uimită. De ce nu alergi să-i spui că altădată patronii de cafenea se sculau la cinci dimineața...

— Am plecat, îl înştiințez înfăşurând pânza la loc.

— Bine, acceptă el. Şi salut-o pe prietena ta. Eu nu mai ies, am ziarul aici...

— Hai, ce te costă să vii până la trotuar. Ea ține la asta!

Rezistă cu un zâmbet încurcat, apoi îmi întoarce brusc spatele, pornind-o către o masă din dosul sălii de

biliard.

— Am să-ți scriu… strig după el.

— Înghit un câine dacă îmi scrii… ridică el vocea, râzând. De când te ştiu promiți asta şi n-am văzut un rând… Hai, mergi în pace…

Mă întorc la maşină. Lu mă întâmpină imediat cu un zâmbet docil şi aşază cu grijă sulul de pânză între bagaje fără să pună vreo întrebare.

— Spune-mi unde vrei să dormi astă-seară, ca să putem cerceta un ghid, o invit eu.

— Mi-e totuna… răspunse. Florența îți convine?

— Perfect.

Colinele se înşiruie în forme tot mai molcome, iarba câmpului e strălucitoare, marile parcele cu grâu se întind până în marginea asfaltului, în tuşe lungi de un verde compact.

— Stefano! Şi acum ce urmează! Ce urmează? şopteşte Lu.

— Ce vrei să urmeze… Nimic! ca întotdeauna… răspund eu calm. Hai, fii veselă! Ai făcut tot ce-ai putut ca să-i cucereşti pe toți, chiar şi pe cățel… Ai reuşit. Acum toată lumea te regretă… Nu ți-e de ajuns?

— Dar tu? capătă ea curaj, chiar nu-ți pare rău, nu eşti dezamăgit? Cine ştie ce-oi fi aşteptat tu de la călătoria asta!

— Eu mă simt foarte bine. Că mă crezi sau nu, eu mă simt foarte bine, spun.

— Mi se învârte capul. Mi se pare că n-am priceput niciodată nimic în toată viața mea… îşi dă ea drumul.

Dar îndată arborează un zâmbet nou şi luminos pentru a-mi spulbera orice urmă de îndoială. Coboară geamul cu ochii închişi şi trage în piept aerul tare de afară, îmi dau seama că nu există muchie de casă, şir de copaci sau potecă pe câmp la care ea să nu se uite cu o strângere de inimă pe măsură ce, una câte una, rămân în urma noastră.

— Ai să vezi că la Roma, peste două-trei zile, toate o

să pară încă şi mai frumoase, în amintire… încerc eu s-o consolez. Dar acum nu mai fi aşa de emoționată… De acord, iubito?

— Stefano, ce aud! Ai hotărât să-ți agoniseşti o aureolă de sfânt? râde emoționată. Fii atent, nu mă face să sper prea mult de la viața noastră de eterni logodnici…

Din rămurişul des al tufelor de pe marginile asfaltului țâşnesc coțofene bătând din aripi şi din cozile stropite cu alb. Le urmăresc cu coada ochiului, apoi revin cu privirea la şoseaua care piere fulgerător sub roțile noastre, în curbe sau dreaptă şi pustie. Frunzele copacilor, țepene pe scheletul ulmilor, fragede şi fremătătoare în plopi, au un verde lucitor şi curat, care treptat sporeşte întărindu-şi smalțul în soare.

Ei bine, da, să ne liniştim… îmi spun, fără caznă, în sinea mea.

Totul e încă aici, totul e încă prezent, un minut sau o zi sau un an pot să ne tulbure viața şi tot un minut, o zi sau un an pot să redeştepte în noi elanul de-a o regăsi de-a o umple din nou cu ființa noastră… Nicio amintire nu trebuie lepădată ca o cenuşă rece, ostenită, în cure nu ne mai recunoaştem pe noi înşine: orice amintire adevărată este întotdeauna o chemare, un adevăr care continuă să lucreze în vinele noastre, o sfidare febrilă adresată întunericului de mâine… Poate că rostul nostru va fi acela de a zăcea într-o eternă resemnare, iar în cazul acesta va trebui să ştim să zâmbim blând, cu o durere cuviincioasă, dintre spițele îndatoririlor zilnice Dar poate că, dimpotrivă, ne aşteaptă un avânt nou, o străfulgerare benefică, mai târziu, care o să ne absoarbă într-un val încă şi mai bogat, şi mai misterios, făcându-ne capabili de o mântuire ce reclamă încă participarea noastră… Poate că acolo, tocmai acolo unde se cuibăreşte primejdia, noi, noi înşine, vom renaşte ca salvatori…

Deocamdată, însă, reiese limpede următorul avantaj

nimeni nu ne va condamna pentru fapta care s-a dovedit imposibilă, pentru calitatea pe care n-am atins-o; ci vom fi condamnați numai dacă vom refuza să dăm expresie bucuriei tainice care veghează zorii umili ai fiecărei zile…

POVESTIRI

PĂUNUL

Privea de la fereastră curtea spitalului, pietrificați în soare. În fund, dincolo de fâşia jalnică de iarbă îngălbenită de arşița oraşului, se topeau parcă, asemeni unor pete fierbinți de vopsea, câteva prostituate. Rochiile le erau aprinse ca văpaia iar picioarele istovite căutau necontenit noi puncte de echilibru, nesigure în pantofii cu, tocuri obositoare.

Altcuiva puteau să-i facă milă să le vadă aşa, dar nu lui, obişnuit de zeci de ani cu agitația nenorocitelor acelora, mereu speriate şi bănuitoare, prin grădină sau pe coridoarele clinicii de dermato-venerice al cărui director era el.

Căscă înfundându-şi şi mai mult pumnii strânşi în buzunarele halatului. Vara îl apăsa. Deşi o iubea, an după an ea îl silea să se simtă mai puțin tânăr, mai vlăguit, căutând tihna prin volutele zilelor care nu se mai isprăveau cu veşnicele lor examene, cu veşnicele vorbe şi iar vorbe, cu flacoanele cu sânge, lamelele şi iarăşi vorbele: de mustrare, de consolare sau cine ştie mai cum... Deşi atât de dorită, vara era totuşi întotdeauna la fel, aridă şi violentă, cu ventilatorul instalat pe masa de lucru, cu prostituatele fâțâindu-se pe coridoare sau prin cabinete, cu rochiile lor prea roşii sau prea galbene, şi cu serile goale, serbede, prin restaurantele cu grădină de prin oraş, unde mâncarea zace în farfurie iar vinul de la gheață te cheamă şi te

îngenunchează greţos cu fiecare pahar, îndeosebi dacă te mai încearcă şi invidia la orice manifestare a tinereţii din jurul tău.

Se învârti pe călcâie retrăgându-se de la fereastră şi se ghemui cu greu la loc, în spatele biroului, întinzându-şi gâtul spre ventilator. Pe masă zăceau poşta necitită, reviste încă nedesfăcute, pachete pătrate sau dreptunghiulare cu sigiliu de plumb sau ceară şi munţi de plicuri galbene deschise: obişnuitele invenţii, cereri, anunţuri de noi produse, plictiseli.

Îşi mai roti puţin gâtul, pentru a-şi răcori şi ceafa încinsa, îşi înghiţi saliva caldă, studie cutia verde-arămie cu trabuce găsind totuşi forţa leneşă de-a renunţa.

Vara-i o târfă, gândi fără voie, dar o atare afirmaţie, pe care ar fi explicat-o şi susţinut-o cu patimă şi ironie în tovărăşia, de exemplu, a unei doamne frumoase, în momentul acela îl făcu să se simtă încă şi mai singur, mai încălzit.

— Dom' profesor… ezită o voce la uşă.

Evident nu era nevoie să răspundă, era de ajuns să-şi arunce, ca întotdeauna, o privire peste rama ochelarilor.
— Au venit domnii aceia… cel care a telefonat azi-dimineaţă, contabilul… şopti repede infirmiera.

Răspunse cu un gâlgâit: Cum? Ce?… cât să-şi vină în fire şi să se dumirească. Făcând loc prin somnul memoriei, îl revăzu, în toată masivitatea şi politeţea lui, pe contabilul de la etajul cinci, demnul şi impecabilul sau chiriaş.

Bombăni ceva afirmativ, iar infirmiera dispăru. În gaura neagră a uşii, împinsă din spate de contabil, îşi făcu apariţia femeia, înaltă, proaspătă, cu un colorit fraged şi un chip alb imaculat încadrând doi ochi mari.

— Da, da… rosti profesorul ridicându-se pentru a-i saluta şi a-i invita să ia loc.

Se aşeză şi el, brusc trezit dinaintea ei care, ferecată de la gât până la genunchi şi de la umeri la încheieturile

mâinilor într-o rochie uşoară şi înflorată, îi zâmbea cuviincioasă şi amabilă.

— Am venit să vă mulţumim, explodase deja contabilul din scaunul lui. Am luat chiar acum rezultatele analizelor, au ieşit perfect…

Râse uşor, foindu-se pe scaun.

— Sunt perfecte, reluă îndată, dar nu voiam să plecăm fără să vă salutăm…

— Da, desigur, analizele, molfăi profesorul, sigur că sunt bune, era mai mult decât previzibil…

Zâmbeau toţi. trei, contabilul cu mai multă reţinere, femeia lăsându-şi o clipă în jos pleoapele întunecate.

— O simplă formalitate, desigur, ştiu şi eu, dădea frâu contabilul îngrozitoarei lui decenţe, dar doi tineri care vor să se căsătorească şi, cel puţin deocamdată, intenţionează să aibă şi copii, este sfânt să îşi ofere şi garanţia acestor probe… Examenul prenupţial ar trebui declarat obligatoriu prin lege… Sănătatea publică ne învaţă…

— Da, desigur, îndură profesorul.

Ea lăsă ca toate acele cuvinte să se piardă undeva în depărtare. Ţinea capul doar uşor aplecat şi mâinile strânse în jurul poşetei de pai aşezată pe genunchi. Zâmbea pentru ea însăşi, parcă neştiutoare şi intangibilă, cu genele împreunate.

— De altfel, cu un proprietar de imobil ca dumneavoastră, domnule profesor, ar fi fost o prostie să nu profităm… era în extaz contabilul.

— Bineînţeles, bineînţeles, mormăia profesorul.

Cotrobăi prin trabucele din cutie, scoţând felurite foşnete, apoi se răzgândi, hotărât să mai reziste.

— Şi pe când nunta? se resemnă să întrebe.

— Peste două săptămâni, exact peste două săptămâni, râse cu toată gura contabilul, tresăltând în haina lui vărătică.

— Felicitările mele, bombăni celălalt.

— Să ştiţi că nu-mi pare rău că am adus-o aici pe

Gina, se înflăcăra deja contabilul. E un loc oribil, nu vă fie cu supărare, dar ai ce învăța... Nu-i aşa? Gina mea a cutreierat ea lumea, dar se ştie că femeile multe lucruri le învață numai după căsătorie. Cum se spune, femeia se naşte de trei ori: când o aduce pe lume maică-sa, când...

Ridicând privirea, profesorul observă că ea îl țintuieşte cu ochii, palidă şi parcă tremurând. Căldura îi desenase o umbră delicată de transpirație de-a lungul nărilor, dar o batistă minusculă se şi ivise pentru a restabili, grăbită, ordinea, mânuită de degetele ei acoperite de mănuşi albe ajurate.

— Bine, bine, mormăi ca încheiere profesorul.

Se sili să se uite la contabil şi îl văzu brusc încurcat, luptându-se desigur în sinea lui cu problema onorariului, a „deranjului".

Vrând să evite o ulterioară confruntare de politețuri între proprietar şi chiriaş, făcu un gest.

— Nu, nu, spuse împiedicându-l pe contabil să intre în detalii, infirmiera vă va spune ce trebuie să plătiți în clinică. Altceva nimic, nu... vă rog... De altfel, eu n-am făcut absolut nimic, s-a ocupat de asta doctorul, cum îl cheamă, doctorul M., nu-i aşa? Numai ce aveți de plătit în clinică, în cazuri ca acesta... O să vă spună infirmiera...

— Rezolv imediat, sări contabilul.

Ea rămăsese pe loc, cercetând uşor aplecată explicațiile unei reviste englezeşti.

— Ştiți englezeşte? bombăni cu precauție profesorul.

— Englezeşte? Ea ştie şase limbi şi o sută de dialecte, chiar şi dialecte indiene, strigă contabilul din uşă.

— Aşa! gemu profesorul revenind pe scaun.

Ea îl privea, chinuind cu mănuşile mânerul poşetei.

— Vă rog, vă rog mult, şopti nelinişti tă, dar răspicând clar cuvintele, spuneți-mi când pot veni singură la dumneavoastră, mâine sau mai târziu, dar singură...

— Cum? se aplecă înainte profesorul.

— Când? Vă rog! Trebuie să vă vorbesc. E un lucru foarte grav, silabisi femeia bătând din pleoape, palidă, apoi îmbujorându-se brusc.

Se apropie doar puțin de birou, cu chipul ei imaculat, strălucitor, care se ivea ca un miez alb şi înghețat în penumbra camerei.

— Deci, scotoci la iuțeală celălalt, da, mâine dimineață, ba nu, mai bine mâine după-masă, tot la ora asta… E bine la ora asta?

Ea nu răspunse, dădu numai din cap afirmativ cu gravitate, coborându-şi din nou ochii peste titlul răsturnat al revistei.

— Iată-mă, se întoarse contabilul, sigur de sine.

Se salutară scurt, iar profesorul se ridică pentru a simula o plecăciune. Recăzând în fotoliu, o văzu îndepărtându-se în penumbră, urmărită de suflul ventilatorului care, la ieşire, îi flutură pentru o clipă rochia uşoară.

Rămas singur, întinse mâna cu toată hotărârea şi, după ce foşni îndelung printre cunoscutele lui trabuce, alese unul şi-l aprinse.

— Am aprins becul roşu, putem sta liniştiți. N-o să ne deranjeze nimeni. Puteți începe, o invitase el.

Femeia şedea liniştită, cu o umbră de surâs pe buze, doar uşor încurcată. Aprobă în tăcere.

— Curaj, reluă el amuzat. Hai să fumăm. Aveți o țigară? Eu sunt un vechi rob al trabucului, dar o dată, o țigară…

Scoase una din pachetul întins de ea şi continuă să o cerceteze prin fum, desfătându-se de clipa aceea. Ce spinare trebuie să aibă, o spinare albă şi zveltă, îi plăcu să zăbovească emoționat.

— Boli, evident nu, reîncepu glumind, atunci ce-i?

Ea clătină din cap, negând cu blândețe.

— Înțelegeți? i se adresă apoi cu ochii plecați.

— Cum?

— Înțelegeți? repetă femeia blând, fără să-şi schimbe tonul. Ştiu, dumneavoastră sunteți medic, profesor… dar bărbații pricep aşa de greu. S-ar zice că nu vor să priceapă de fel… M-am şi învățat cu asta. Nu, n-are nimic de-a face cu bolile, din fericire…

— Atunci? o încurajă stângaci profesorul, blestemându-şi furios lipsa de eficiență a vocabularului.

Îşi împinse coatele înainte pe masă, îşi scoase ochelarii. Ea îl privea cu un zâmbet, reîntoarsă la tăcerea ei intangibilă.

— Să vedem dacă înțeleg, se sili profesorul, hai s-auzim…

Ea clătină din cap, cu blândețe.

— Dacă nu-i o boală, e oricum un necaz. Nu-i aşa? continuă el domol şi, bucuros de-a fi găsit măcar un ton şi un cuvânt potrivit, preciză:

— Altminteri de ce tocmai eu? Corect?

— Corect, oftă femeia.

— Şi lui nu i-ați spus nimic? întrebă profesorul.

— Vai nu, e imposibil, izbucni femeia brusc agilul a, tocmai de aceea am nevoie de ajutorul dumneavoastră… Ferească sfântul! Logodnicul meu, dumneavoastră îl ştiți, e doar chiriaşul dumneavoastră, e un om prea… prea, cum. să spun? dintr-o bucată…

— Într-adevăr, se enervă pe dată profesorul. Atunci să începem. Spuneți.

— Un tatuaj, îşi dădu drumul femeia, continuând pe un ton mai degrabă placid decât confesiv, un tatuaj. Aş vrea să-mi fie scos, nu ştiu dacă se poate…

— Oh, rosti dezamăgit profesorul, lăsându-se pe spătarul fotoliului, oh, desigur, acum înțeleg…

— Vedeți, începu ea liniştită, uşurată, eu am dus o viață mai deosebită… Nu ştiu de ce… În sfârşit, aşa a fost să fie. Am lucrat pe vapoare, cu ani în urmă. Acum cinci ani. Hostess, înțelegeți? Pe linia Calcutta-Madagascar, printre altele. Chiar acolo am căpătat tatuajul…

— L-ați căpătat? o privi profesorul peste ochelari, uşor obosit.

Ea zâmbi, scutură din cap:

— Mă rog, am fost obligată, continuă ea. M-au tatuat şi eu a trebuit să accept. Pe mare, ştiți…

— Ce anume? mormăi profesorul.

Femeia rămase nemişcată, cu ochii țintă la mânerul genții, parcă silindu-se să-şi aducă aminte. Apoi ridică privirea, şi-o plimbă de colo-colo, pierdută, recăpătându-şi în cele din urmă zâmbetul liniştit.

— Da, începu ea să povestească, eram două fete pe vapor. Eu, cum vă puteți închipui, nu acceptam propunerile întregului echipaj. Toți olandezi, unul singur scandinav. De aceea, ca pedeapsă, pentru că nu eram docilă ca cealaltă, m-au tatuat. Dar a fost o joacă, o glumă. Atunci chiar mi-a plăcut… Acum însă…

— Acum? încuviință cu amabilitate bărbatul.

— Acum, se fâstâci ea puțin, logodnicul meu… Dumneavoastră îl cunoaşteți. N-ar înțelege, n-ar putea să înțeleagă. Aşa tatuată! În doi ani de când suntem logodiți nu m-a văzut nici măcar în costum de baie. Uneori, când făceam câte o excursie la mare, mă închideam în hotel prefăcându-mă că am migrene ca să nu trebuiască să mă dezbrac… Dumneavoastră îl cunoaşteți. N-aş vrea să-l necăjesc. Şi n-am avut niciodată curaj să-i spun adevărul…

Apropiindu-se de cutia cu trabuce, profesorul o scotocea alene cu privirea şi aproba din cap la fiecare cuvânt al povestirii plecat parcă departe, păstrându-şi însă politețea şi prestanța profesională.

— Dumneavoastră ce spuneți? îndrăzni încet femeia.

— Cum? Nu, nu, continuați. Vedem noi la sfârşit… o respinse profesorul. Ştiți, există tatuaje uşor de scos, altele însă imposibil… Depinde…

Femeia oftă uşor:

— Acesta e unul imposibil, şopti, imposibil. Ştiu. Mi-au mai spus-o. E, e… perfect…

— Cum?

— Un desen întreg, în culori... se zăpăci cu un gest femeia. Eram atât de bucuroasă! Când m-am logodit, vreau să spun. Pentru că femeile sunt aşa, inferioare, slabe. Eu credeam c-am să pot trăi singură... Dar la o anumită vârstă, orice femeie descoperă că numai căsătorindu-se îşi pune ordine în viață... Nu ştiu dacă mă înțelegeți? Oh, ştiu că asta nu vă interesează, iertați-mă...

— Spuneți, spuneți, mormăi profesorul.

Acum alesese trabucul dar, resemnându-se să nu-l aprindă, îl freca între degete cu o mişcare decepționată, dând la iveală nervurile foii întunecate şi palpându-le cu grijă cu buricele degetelor.

Pentru o clipă zumzetul ventilatorului rămase să însufleţească el singur odaia. Lumina soarelui se filtra prin ferestrele opace, acoperea lucrurile şi ungherele, lemnul şi hârtia, cu o vopsea uniformă, caldă şi groasă.

— Da, îşi reveni profesorul. Hai să vedem...

Dar femeia rămase pe scaun. Scutura din cap dar zâmbetul îi pierise făcând loc unui rictus fin, vădind îngrijorarea.

— Curaj, rosti rar bărbatul ridicând mâna. Vă rog. În dosul paravanului de-acolo.

Femeia se ridică, brusc ascultătoare, şi, lăsându-şi geanta pe fotoliu, intră după paravan.

— Vă rog să nu aprindeți lumina, spuse cu un scâncet.

— Nu, fiți liniştită, se vede foarte bine aşa, o încuraja deodată bărbatul.

Zăbovi uitându-se la trabucul maltratat, absorbit, din nou de spirele lenei solemne care îl învăluia şi-l pătrundea în ceasurile acelea de vară, cu lungi şi încetinite valuri de somnolență.

— Gata? făcu apoi doar pentru a n-o lăsa să se simtă singură.

— Îndată, promise dintre foşnete vocea femeii.

Aşează trabucul la loc în cutie şi-şi lăsă mâinile inerte pe masă, fără a face nici cel mai mic efort, nici măcar din maliţiozitate, de a-şi închipui vreo porcărie născocita de fantezia marinărească, tatuată pe carnea aceea albă care-i păruse ademenitore.

— Gata, suspină femeia de departe.

Întorcându-şi ochii, profesorul aproape că nu văzu nimic, îi trebuiră mai multe clipe pentru a naufragia, beat, în acel noroc nebănuit.

Stătea în faţa lui cu uluitoarele-i culori înlănţuite, galben aprins, albastru, verde, violet şi un ultramarin aproape negru dar cald ca mierea, cu zeci de ochi, nemişcaţi în penaj, care priveau în şiruri strânse de la reală şi până la rădăcina feselor. Erau pene, aripi, o încâlceală splendidă pe care ochii, păzitori şi tigraţi, o făceau aproape înspăimântătoare.

— Vedeţi? răzbătu din adâncuri vocea femeii.

Nu reuşi să-i răspundă, răscolit, cu atât mai mult cu cât acum femeia se apropia cu spatele de el, graţioasă, cu coatele lipite de trunchi, aducând tot mai aproape pajiştea aceea de privighetori.

Dedesubt, la limita netă a desenului, fesele şi picioarele păreau să aparţină altei persoane, umilite de belşugul de deasupra, un fals jalnic în comparaţie cu atâta lavă.

— Vedeţi? explică timid femeia fără a întoarce capul. Aşa e una... Dar dacă mă mişc e altfel. Dacă mă mişc e... e... De-asta mi-au tatuat păunul, ca să mă mişc...

Ridică doar puţin coatele.

Atunci ochii aceia se mişcară, alergând într-o înfiorare geometrică prin culori şi pene, clipind şi rotindu-se scurt în curbe ample sau şiret trunchiate.

— Vedeţi păunul? şopti sleită femeia.

Acum ajunsese de partea cealaltă a biroului, dar mişcarea somptuoasă se însufleţi, apoi căpătă staticitate, apoi se însufleţi iar, de mai multe ori.

Profesorul privea.

— Pot să mă îmbrac? întrebă ea.

Şi, ca şi cum ar fi auzit un „da”, intră după paravan, apoi reveni la birou unde profesorul zăcea țintuit în umilință.

— Ce-i de făcut? Spuneți… se aşeză ea atentă.

Profesorul clătina din cap, negând.

— Nimic, nu-i aşa? Ştiu, mi-au mai spus-o atâția. Eu continui să sper, dar se vede treaba că sunt o proastă, murmură femeia trăgându-şi la loc mănuşile ajurate.

— Nu există transplant de piele care să poată… îngăimă profesorul.

— Da, înțeleg, se resemnase ea, necăjită.

— Dar cine l-a făcut, cum? nu izbuti să se abțină bărbatul.

— Un scandinav. Priceput. Nu m-a durut aproape deloc. Toți spuneau că e un maestru, răspunse blând femeia. Îşi căpătase zâmbetul acum ceva mai resemnat. Rămase tăcută aşteptând.

— Va trebui totuşi să-mi iau inima în dinți şi să i-o spun, rosti în cele din urmă pentru a rupe tăcerea în care se cufundase bărbatul de la birou.

— Într-adevăr, reuşi să comenteze profesorul.

Femeia se agită o clipă.

— Vedeți, v-am spus de la început: bărbații nu înțeleg, îşi dădu ea drumul plină de răbdare. Eu ştiu că n-a fost nimic rău în asta. Dar el… Cine ştie ce şi-ar vârî în cap. În schimb, de la cealaltă fată de pe vapor pretindeau câte şi mai câte, o aduceau într-un hal… Mie, după ce a fost gata păunul, îmi cereau numai să mă plimb puțin.

— Şi în câtă vreme l-a terminat? întrebă bărbatul.

Femeia surâse, mijindu-şi ochii.

— În cincisprezece zile, îmi aduc aminte perfect, răspunse. Şi dacă vreți să ştiți, în perioada aceea nu m-a deranjat nimeni. Când s-au hotărât pentru păun, pentru că au trebuit să hotărască, erau unii care voiau un tigru, închipuiți-vă! când s-au hotărât, niciunul n-a

vrut să vadă înainte. Toți au așteptat până a fost gata, chiar și ofițerii. Numai după aceea nu se mai săturau să mă pună să mă plimb. Înțelegeți?

Profesorul încuviință încet.

— Cum să fac să-i spun? se ridicase în picioare femeia.

Se ridică, încet, și bărbatul, sprijinindu-se de masă.

— Ar trebui să mă mai uit odată, bâigui o clipă căutându-și cuvintele, deznădăjduit. Ar trebui să ne mai gândim… Știți, e un caz unic, eu… Poate o atenuare, o estompare a culorilor n-ar fi cu totul imposibilă…

— O, nu, zâmbi știutoare femeia, eu înțeleg imediat când un specialist renunță… Ca să vă spun adevărul, nu speram eu că tocmai dumneavoastră… Mi-au spus-o de altfel și de la Londra, la clinica Y.

— De fapt e imposibil! strigă bărbatul predându-se. Trebuie s-o recunoaștem…

O porniră încet spre ușă, fără să-și mai spună niciun cuvânt de încurajare.

— Vedeți? se opri femeia. Rămase dreaptă ridicând un cot aproape la înălțimea umărului. Vedeți? explică ea, dacă fac așa cu amândouă brațele, chiar fără să stau cu spatele, îmi răsar doi ochi pe după sini, vă rog să mă iertați. Și deși din față sunt ca toată lumea, mă iertați, ca să nu se descopere ce ascund la spate, ar trebui să stau perfect nemișcată, cu brațele în jos…

— Așa? își trase răsuflarea profesorul.

Rămaseră privindu-se, femeia cu zâmbetul ei fin, acum degajat, fluturându-i pe buze.

— N-ați vrea să încerc să-i sugerez eu, ca medic, tatonă bărbatul, îl cunosc pe domnul contabil de ani de zile. Poate c-aș putea…

— Da? îl încurajă femeia, atentă.

— De exemplu, aș putea… se strădui profesorul mușcându-și buzele, pentru că… ce să spun… Pentru că e un lucru uluitor… care trebuie acceptat, da, trebuie acceptat! Așa e!

— Da, zâmbi ea plecându-şi ochii, ştiu. Sunt de acord. Dar vedeți, un bărbat…

— Într-adevăr, rânji el, încercând să se stăpânească, să găsească portița potrivită, într-adevăr…

— Ați vrea cu adevărat să încercați să-i vorbiți? Dumneavoastră sunteți profesor, sunteți o autoritate, şi, de altfel, sunteți şi proprietarul casei… spunea femeia.

El o întrerupse, clătinând gânditor din cap.

Se rezemă de o muchie a zidului, transpirat, furios de a vedea spulberându-se în tăceri şi cuvinte absurde speranța nețărmurită care-i exploda în piept.

— Totuşi, reuşi în cele din urmă să rostească, înghițind în sec. Totuşi aş mai vrea să văd o dată. Dumneavoastră sesizați de ce, nu-i aşa? Aş mai avea nevoie o dată. Ca înainte. Şi ochii aceia care apar în față, înțelegeți?

Femeia zâmbea cu seriozitate, clipind din ochi.

— Dumneavoastră veți fi gândind urât despre mine… răspunse apoi în şoaptă.

— Vai, doamnă, se poate! Dar de ce? protestă el grăbit ridicând brațele.

Îi răspunse doar cu un oftat uşor.

— Se poate? îndrăzni să insiste profesorul, aplecându-se spre ea cu un aer complice. Când vreți dumneavoastră, unde vreți, chiar şi aici…

Femeia încuviință dând scurt din cap.

— Dacă n-o să gândiți urât despre mine… repetă liniştită.

— Nici vorbă… se nelinişti celălalt.

Erau la uşă, unul lângă altul, la adăpost de lumina opacă, nemişcată a camerei.

Ea continuă să zâmbească în timp ce-şi dicta, cu voce scăzută, numărul de telefon şi adresa.

— Sunteți un prieten bun, îl salută întinzându-i mănuşa.

O văzu pierzându-se dreaptă ca o spadă în soarele intens de pe coridor, cu culorile rochiei aprinse într-un

joc acum atât de nesemnificativ, atât de puțin demn de o asemenea mirifică ascunsă grădină.

TALENTUL LA OAMENI

Zilnic, între orele nouă şi nouă şi jumătate, în golul uşii care ducea la birourile micii firme de cerneluri „Pescăruş", apărea proaspăt ras, cu nodul de la cravată lipit cu scrupulozitate de gât, Emilio Tarmini, directorul. Ochii puțin timizi, dar dilatați şi atenți, care explorau pe dată şirul de uşi până în capătul coridorului, reuşeau să facă instantaneu ordine. Atunci începea şi liniştea sârguincioasă a dimineții de lucru.

Domnul Tarmini se retrăgea în biroul său, deschidea larg fereastra şi privea nemişcat zidul de vizavi, umed şi orb. Iarna torineză filtra în văzduh o ceață uşoară iar la capătul acelui zid o deschizătură lăsa să se străvadă, pieziş, piața centrală San Carlo şi profilul şters al unui zgârie-nori căruia ceața îi dădea o nuanță violacee. Un semafor clipea oprind sau pornind cârduri întregi de maşini.

Când îl cuprindea frigul, Tarmini închidea fereastra la loc şi, cu spatele la ea, stătea nemişcat în fața culorii calde a pereților cabinetului, a fotoliului, a suprafeței imaculate a biroului.

În fiecare dimineață trebuia să depăşească aceeaşi stare de indispoziție. Baia îi muiase muşchii, o plimbare energică de o jumătate de oră de-a lungul Padului îi întărise la loc, după micul dejun cu ceai şi şuncă se simțise bine, ca întotdeauna, dar, ca întotdeauna, venitul la birou îl obosise.

Fetele de la capătul coridorului, care aşteptau să vină el pentru ca să alerge la locurile lor foşnindu-şi halatele negre trase peste alte haine care li se iveau uneori de dedesubt, băieții aceia, cu ochii cârpiți de somn şi căscând întruna, fals respectuoşi, care o ştergeau în grupuri de cum îl zăreau pe el, îi declanşau fără îndoială o bună parte din indispoziția cu pricina.

El unul n-ar fi vrut să trezească teamă, socotea că respectul şi simțul datoriei ar fi trebuit să fie suficiente pentru a instaura o atmosferă de seninătate: condiție indispensabilă, obişnuia el să spună, pentru a lucra bine, cu eficiență şi fără ipohondrie.

Nu-i plăcea să fie considerat şef şi în sinea lui cam deranjat de faptul că ceilalți, atât bărbații, cât şi femeile îl priveau astfel: cu toții gata să sară oricând în picioare, să asculte, să-i dea dreptate. Nu-i putea stima.

De aceea, pentru Tarmini dimineața era întotdeauna un început greu. Baia, şunca, ceaiul (de câte ori nu încercase să varieze ingredientele sperând să descopere formula salvatoare?), primele țigări amare fumate fără niciun chef, fetele care fugeau lipăind din papuci după ce îşi lăsaseră în debaraua cu mături pantofii cu tocuri înalte îi produceau mai degrabă decât indispoziție şi, deci, oboseală, o senzație de neîncredere fizică în sine însuşi şi în omenire. Cât i-ar fi plăcut să întâlnească priviri vioaie, sincere, o bună dispoziție naturală!

În schimb atmosfera aceea apăsătoare îl silea să se spele de mai multe ori pe mâini, să ia contact cu propriul chip în oglinda de la toaletă, să se frece cu prosopul curat care apărea pe bară cu o clipă înainte de sosirea lui în birou, să-şi controleze buzunarele, agenda cu întâlnirile de afaceri – din fericire rare, „Pescăruş" fiind o firmă care mergea înainte pe un drum stabilit de decenii – unghiile, nodul de la cravată. Acestea toate erau gesturile care-l ajutau să înfrunte ziua până la capăt. În fiecare dimineață simțea că dacă un ins, oricare, ar fi ştiut să-i țină piept cu hotărâre, el, unul, ar

fi cedat, în mod spectaculos, voinței acestuia. De aceea grija lui de căpătâi era aceea de a se supraveghea, de a lăsa greutățile şi problemele pentru după-amiază. Atunci era perioada lui cea bună, pe care începea s-o aştepte încă de dimineață, întâi cu ciudă, apoi cu o dorință tot mai aprinsă. Nu izbutise niciodată să facă un lucru cu rost înainte de lăsarea serii.

Intrarea liniştită, aproape zeflemitoare, a lui Cesare în biroul lui nu făcea decât să-i sporească, în fiece dimineață, această indispoziție. Cesare traversa odaia, se trântea, pufnind plictisit, într-un fotoliu, se uita sau nu se uita la el, după cum îi trecea prin cap.

Înainte de a-i vorbi despre reclame, resortul lui, Cesare reuşea să-i povestească întotdeauna câte ceva, vesel sau nu, interesant sau nu. Şi totdeauna pe un ton indiferent, placid. Erau prieteni, se tutuiau, dar Tarmini simțea că celuilalt puțin îi pasă de el, că-l domină cu dezinvoltură. Iar lucrul acesta era de neiertat.

— Ai citit articolul lui J. din La Stampa? spunea Cesare. Şi ia zi: ai văzut reclama la pantofii X? Ieri, în gazete? Bunişoară: omulețul ăla desenat doar pe jumătate e o găselniță. Noi, fireşte, cu blestematele astea de cerneluri de acum un veac…

Sau:

— Rău ai făcut că n-ai venit cu mine, aseară. Filmul era bun. Pe urmă am găsit o pizzerie care face toți banii. Apropos, ştii că Pină, fata de la mine din birou, e îndrăgostită, probabil, de tine? Când te vede, se roşeşte toată îl o rupe la fugă. E simpatică, sărăcuța. Iată cum se adevereşte vorba că directorii şi şefii de birou au luat locul învățătorilor şi profesorilor în ceea ce priveşte inițierea amoroasă. Iartă-mă, e o glumă. Ştiu bine că nu te-ai încurca cu funcționarele tale. Deşi, după opt ore de stat aici închis ca într-un coteț, ce combinații amoroase să-ți mai vină să faci?

Trebuie să-l concediez, trebuie să-l concediez, gândea Tarmini, privindu-şi prietenul cum stătea perfect la

largul lui de cealaltă parte a biroului, instalat comod în fotoliu, cu cravata într-o parte şi ţigara care-şi scutura liniştită scrumul pe jos.

Trebuie să-l concediez, nu mai merge. Scutesc un milion şi jumătate pe an, o trec pe Până la secretariat, unde e nevoie de încă o fată, economisind în felul acesta şi o promovare, adică încă o jumătate de milion. În biroul ei mut arhiva, astfel despart arhiva de secretariat, eliminând totodată şi trăncăneala: cinci fete în aceeaşi cameră se ştie ca nu mai lucrează. Şi, în afară de asta, arhiva mi-e mai folositoare dacă o aduc mai aproape, în plus, n-o să mai aud lipăind toată vremea dintr-o parte într-alta a coridorului.

— Dacă o să ai vreme să vorbim despre treburile de birou, cheamă-mă, spunea Cesare. Cred că am o idee bunicică pentru Crăciun. Vopsiți-vă curcanul cu cerneala Kappa! de pildă. Nu-ți place?

În vremea asta lua cu două degete unul dintre ziarele de pe masă, îl răsucea ca să-i citească titlurile şi-l punea jos, fireşte brambura.

Tarmini îl pândea. Zâmbi.

— Tu ai prea multe idei. Păcat că noi suntem aşa de mici, rosti în cele din urmă precaut.

— Glumeşte cu orice, dar nu te-atinge de cerneluri... fredona deja Cesare.

Era tânăr, vesel, seara rezista să se culce târziu şi muncea parcă în joacă. Nu-i pasă de noi, conchise Tarmini, e multă vreme de când nu-i mai pasă.

— Bine, îi răspunse. Acum am de lucru. Ne vedem mai târziu.

— Bine, răspunse şi Cesare. Mă duc să mâzgălesc şi eu câte ceva. Cu Pină. Iau o clipă ziarul, şi, făcându-i cu ochiul, dispăru prin uşa capitonată.

Trebuie să-l oblig să-şi dea demisia, cugetă Tarmini. A ajuns să fie doar un motiv de dezordine. Şi, în afară de asta, după noul bilanț, fabrica trebuie neapărat să economisească cinci milioane. El singur înseamnă un

milion şi jumătate. Trebuie să-l dau afară, adică să-l oblig să-şi dea demisia. Reuşesc eu cumva. Ca meseriaş nu ne mai e util: reclama tot aia e, n-are nevoie de-un vulcan de idei ca el. Şi, în afară de asta, îşi face treaba cu prea multă degajare. Glumeşte, merge la cinema, la pizzerie. Şi se mai uită şi după fete. Iar dacă mi-ar fi cu adevărat prieten s-ar îngriji mai mult de problemele mele. Dar el e un tovarăş de chefuri şi atât. Cinci milioane: dacă nu mă descurc, patronul o să strâmbe din nas. De altfel, e şi drept: lucrează în joacă, ce lucru e acela dacă nu te gândeşti la el şi noaptea? E tânăr, o schimbare de-abia o să-i priască. Ia să socotim noi puțin.

Ridică mâna oftând şi apăsă pe butonul alb al telefonului interior. Trebuia să examineze dosarul cu activitatea de birou a lui Cesare. Poate îi venea vreo idee.

— O cafea, te rog, îi murmură posac domnişoarei care-i aşezase cu grijă pe birou enormul dosar.

Avea de lucru.

În dosar foile de hârtie velină, copiile facturilor, ale contractelor încheiate de biroul de reclame, ale scrisorilor purtând semnătura la maşină a lui Cesare Baldini se alternau cu monotonie. Nu era prea simplu să dai de vreo urmă. Îşi aşezase alături un bloc notes, dar nu scrisese în el încă nimic. Renunță pentru o clipă la citit şi făcu câțiva paşi prin cameră. Se apropie de uşa care dădea spre secretariat, o întredeschise băgând capul prin crăpătură. Din lumina orbitoare a acelui hău fără ferestre îi răspunseseră cinci priviri speriate. Închise uşa la loc şi reveni la birou.

În ultimele luni prezența lui Cesare Baldini îi devenise insuportabilă. Cesare lucra la „Pescăruş” de ceva mai mult de doi ani, iar la început constituise un contrast agreabil. Felul lui vesel, vorbirea lui degajată, nepăsarea aceea îi ținuseră chiar de urât. Fără să-şi neglijeze niciodată treburile şi fără să fie nerespectuos, Cesare îl

înveselise. Acum, însă, îl găsea enervant şi îi displăcea până şi chipul în care izbutea să se înțeleagă cu funcționarii şi cu dactilografele.

Bun camarad, ce-i drept, dar aici nu suntem la cazarmă. Cu vremea, camaraderia asta a lui ajunge să însemne o enormă lipsă de tact, de calități şi de discernământ. Şi, pe urmă, de ce, mă rog, Cesare să nu fie şi el ca toți ceilalți? Tarmini ar fi preferat să aibă de-a face cu un contabil muncitor, carierist, unul care-şi toceşte coatele la birou, dar care ştie să respecte ierarhia şi-i cunoaşte valoarea. Trebuie neapărat să obțină acel milion şi jumătate. Prietenia n-avea niciun amestec în asta. De altfel nici nu fusese o prietenie adevărată ci, cel mult, genul acela de simpatie care se naşte între persoane aflate la un anumit nivel. Dar Cesare Baldini nu ştiuse să meargă mai departe de-atât, să-înțeleagă.

E vorba mai ales de suma de un milion şi jumătate, îşi repetă el. Altfel voi trece drept un tâmpit. Administrația nu ştie cum să se descurce în treaba asta, aşa că ar fi frumos să reuşesc eu. Eu care n-am ținut niciodată să-mi asum vreo autoritate administrativă. Ar fi ceva să reuşesc! Aş vrea să văd mutra patronului când îi voi spune c-am reuşit. Administratorul e un idiot, e limpede, genul de contabil care nu ştie decât să socotească, dar n-are nicio idee. Tocmai de-asta trebuie să reuşesc eu: mai înainte ca patronul să hotărască de-a lua el însuşi frâiele în mână şi, eventual, de-a face o curățenie generală. Acel milion şi jumătate contează enorm. Iar Cesare, cine ştie! S-ar putea să nu se supere deloc: lui puțin îi pasă de noi toți, de fabrică şi de bani. E tânăr.

Chiar şi lucrul ăsta îl sâcâia.

Trebuia s-o ia de la capăt: dosarul aştepta pe birou Nu se putea să nu existe nişte nereguli în el. Nu trebuia decât să le dea de urmă. Întoarse grămada de copii, scrisori şi facturi şi se apucă să le citească de la început.

După puțin timp se ridică, se duse să se spele pe mâini: copiile din dosar erau acoperite de un strat uniform de praf şi păstrau urmele mâzgălite ale indigoului, Aşezându-se la loc, reîncepu să le exploreze cu încăpățânare.

Mai întâi: Cesare Baldini scria scrisori mult prea personale, nu folosea niciodată formulele stabilite pentru corespondență. Exista o întreagă categorie de fraze alese pe care responsabilul resortului reclame – fără îndoiala pentru a părea modern şi neconformist – nu catadicsise să le folosească nici măcar o dată. Uneori, când refuza sau propunea diverse reclame pentru cerneluri, părea să se joace, probabil pentru a se scoate în evidență pe sine. Era limpede că nu acorda importanță produsului de care trebuia să se ocupe, ci numai propriei sale capacități de a-i face reclamă: iată un lucru care n-avea să-i placa patronului. În afară de asta, nu pricepeau bine motivele mutării inserturilor publicitare de la un ziar la altul. Să fi fost simpatiile personale ale lui Baldini? Să fi fost nişte interese ascunse?

Încercă să socotească cheltuielile poştale ale resortului de reclame într-o lună aleasă la întâmplare: cifra totală era enormă în raport cu cea a secretariatului. Aproape jumătate.

Însă doar atât nu era de ajuns. Peste Cesare Baldini responsabilitatea îi revenea de fapt lui. Aceste cercetări se puteau dovedi cu două tăişuri. Împinse dosarul cu dezgust.

Tropăitul de pe coridor vestea pauza de prânz. Fetele alergau la debara să-şi schimbe pantofii, ieşeau vesele controlându-şi dunga de la ciorapi, salutând cu voce tare, regăsindu-şi zâmbetul şi privirea deschisă. Acum avea să reapară Cesare.

Se apropie de fereastră şi trase cu ochiul la bucățica aceea îndepărtată de piață. Ceața era aurie, silueta zgârie-norului de dincolo de piața San Carlo părea să se

unduiască dând la iveală detalii albe, porțiuni de zid violacee, o antenă.

— Nu ieşi? spuse Cesare din uşă, în palton şi cu salul la gât.

Îi răspunse cu un gest studiat, de refuz plin de dezolare.

— Ai necazuri? făcu Cesare apropiindu-se.

— Fireşte, zâmbi Tarmini. Se duse până la birou şi se rezemă de marginea de lemn pentru a înfrunta mai uşor prezența celuilalt.

— Am priceput. Soseşte patronul, spuse Cesare.

Tarmini încuviință mijindu-şi ochii.

— Începe un an de economii, dragul meu, rosti cu o voce placidă, dar plină de autoritate. Îi arată dosarul. Nici chiar tu nu ți-ai dat seama cum stau lucrurile. Am revăzut cheltuielile tale pentru reclame. Sunt foarte mari. Patronul n-o să se bucure defel, acum, la sfârşit de an.

Cesare îl privi, apoi râse.

— Bine, dar vânzările au crescut şi ele. Am statisticile dincolo. Deşi nu înțeleg cine cumpără atâta cerneală, adaugă el.

Tarmini dădu din umeri.

— Nu m-aş mira dacă la sfârşitul anului patronul ne-ar controla toate registrele. Pricepi? Se vor aproba o serie de economii şi cineva va fi nevoit să strângă cureaua.

Cesare ținea bărbia în piept. Zâmbea pe tăcute, cu acea mişcare a buzelor pe care prietenul său nu i-o iertase niciodată.

— Atunci e vorba de o criză, spuse.

Tarmini desfăcu brațele.

— Nici pomeneală, e vorba numai de grija de-a ne menține în nişte limite corecte. Noi, la firmă, ne-am permis unele luxuri. Nu face mutra asta! Eu ştiu că tu socoteşti „Pescăruşul" un fel de bunicuță paralitică. Şi totuşi îți spun că ne-am permis unele luxuri: un birou

de reclame – fii atent, îți vorbesc exact cum o să-mi vorbească mie patronul la sfârşitul anului, nu socoti că sunt cuvintele mele – deci, un birou de reclame e un lux. O întreprindere de tip artizanal ca a noastră ar putea să meargă înainte doar cu un contabil bun, care să urmărească statisticile, să țină un registru de intrări şi ieşiri şi să ştie când e cazul să dea câte un telefon. Nu crezi?

— Dacă spui tu, răspunse Cesare.

Tarmini se depărtă de birou, întinse o mână şi, zâmbind, i-o puse pe umăr.

— Puşlamaua mea dragă, spuse cu voioşie. Nu suntem niciodată prea plictisiți de cernelurile astea, nu-i aşa?

— Mă rog, hai să mergem, te invit la un vermut, îi răspunse Cesare, din nou mulțumit. Tarmini îşi luă paltonul şi pălăria, îşi mai aruncă o dată privirea la vraful de pe birou, la scrumiera plină de mucuri.

Traversară coridorul strălucitor şi tăcut. Prin uşile deschise ale birourilor, se zăreau maşinile de scris acoperite şi fire de aer rece se prelingeau prin ferestrele uşor crăpate.

— Ce idee ziceai că ai pentru Crăciun? întrebă Tarmini.

— „Scrieți-vă felicitările cu cernelurile Z", încercă Cesare bănuitor. Nu-ți convine? Un desen frumuşel, o mână în stil vechi cu o pană de gâscă etc., adăugă cu însuflețire.

— E fumată! Noi trăim în vremea reclamelor *subliminal* iar tu gândeşti ca după mersul trenurilor.

— De trăit trăim şi în vremea pixurilor cu pastă, iar noi fabricăm cerneluri de scris scrisorele de amor ca acum un veac, replică Cesare.

Tarmini îl luă de braț. Râdea cu râsul lui tăcut, căscând gura fără să scoată niciun sunet. Se apropiară de bufet, o grotă de neon şi marmură falsă săpată în umezeala zidului de vizavi. Ceața era un corp uşor şi

plăcut de respirat. Zumzetul oraşului năvălea din toate părțile, făcând să vibreze chiar şi caldarâmul singuratic al acelei străduțe înguste.

— Dragul meu, oftă Tarmini strângându-i brațul cu mâna.

— Gândeşte-te ce-ar putea ieşi dacă am face reclamă pentru creme de față, conserve de carne şi aşa mai departe, spunea Cesare voios.

— Eşti tânăr, aşteaptă mai întâi să faci patruzeci de ani, ca mine, îi răspunse Tarmini.

— Tu prea pui totul la suflet, se împotrivi celălalt. O să ajungi să te îneci în cernelurile astea blestemate.

Ridicară paharele cu vermutul limpede şi strălucitor.

— În sănătatea noastră!

Vermutul era rece ca gheața, pe Tarmini îl străbătu un fior.

— Bine, spuse el. Dragul meu, de-aş avea eu vârsta ta, nu m-aş lăsa să putrezesc într-un fotoliu la „Pescăruş".

Cesare plecase capul, iar zâmbetul se atingea de reverul paltonului.

— Ne vedem mai târziu.

Tarmini nu-i răspunse nimic, îi întinse doar mâna. Ieşiră împreună şi se despărțiră la intrarea în piață.

În pauza de prânz, domnul director Emilio Tarmini îşi refăcea forțele printr-o scurtă plimbare. Traversând piața intră sub porticuri, iar valul de glasuri nepăsătoare, de culori elegante din fața cafenelelor îl reconforta pe dată. La umbră frigul iernii era muşcător dar în locurile unde soarele biruia ceața, plutea o moleşeală călduță. Grupuri de inşi arătoşi, aşezați sub arcadele porticurilor, se bucurau de soarele palid, de reverberația scânteietoare a vitrinelor de jur împrejurul pieții.

Pe Tarmini plimbarea, popasul obişnuit în fața chioşcului cu ziare şi reviste, selectarea lecturilor necesare, revista „Fortuna" îndoită şi vârâtă sub braț,

oprirea de o clipa în colțul cel mai îndepărtat al pieții şi ultima privire aruncată dreptunghiului ei perfect, de la ceasornicul bisericii până la imaginea estompată a parcului care o marginea ca o ramă dublă, îl consolau, îl îndepărtau de problemele curente şi sâcâitoare. Acum putea gândi cu mai multă luciditate, deci cu mai mult curaj.

Ar fi trebuit să-i telefoneze patronului, să-i explice planul său. Apoi ar fi trebuit să vorbească serios cu Baldini, să-l silească să priceapă care e cu adevărat interesul unui tânăr, acum.

Nu se îndoia că va reuşi. Era suficient să prezinte lucrurile într-o formă potrivită. Şi ştia că asta îi stă pe deplin în putere.

Acum reuşi să-şi evoce fără enervare figura lui Cesare. De fapt nu era decât un copil, de o seriozitate neaşteptată în unele momente, când, de pildă, îşi amintea că are o familie de care e răspunzător. Nu i-ar fi prins rău o lichidare mai substanțială, i-ar fi îngăduit să-şi caute liniştit altă slujbă. Oricum, el unul îl va sfătui să schimbe chiar şi oraşul. Cu toată sinceritatea! În viața trebuie să ai curaj.

Se îndreptă spre casă cu inima uşoară. Acum îi era frig, străzile deveniseră întunecoase şi umede, cu un cer îndepărtat şi mohorât. Doi colindători cu cimpoiul, coborâți din vreme de la munte, îşi lălăiau melodiile lor plângărețe la o intersecție din apropiere.

Nu, nu va fi deloc greu, era cât se poate de sigur. Acum putea să-şi închipuie chiar şi ce-i va spune la telefon patronul. Cât priveşte Baldini, odată ajunşi la final, ştia el pe ce pedală să apese.

Ce trebuia el să obțină era dotarea firmei cu un automobil, la sfârşitul anului. Firma ar avea şi ea unele foloase din asta. Nu era nici decent nici tolerabil ca un director să se vadă silit să umble pe jos sau, şi mai rău, să accepte să fie dus cu maşina de colegii de la alte firme mai bine dotate. În această privință trebuia să se

ține tare în fața administrației. Iar cu economia aceea de cinci milioane, patronul ar fi putut acum să-şi respecte vechea promisiune. De altminteri, chiar patronul comparase un director fără maşină cu un toc fără cerneală. Administrația ar fi preferat o furgonetă, dar, la urma urmelor, livrarea către clienți cu triciclurile funcționase întotdeauna foarte bine. Ei drăcie, că doar n-aveau de distribuit pâine, ci cerneluri! Furgonetă nu era indispensabilă, dar maşina da. Era sigur că o va scoate el la capăt până la sfârşitul anului.

Ajunsese acasă, indispoziția de dimineață începea să se risipească prin trup. Ceasurile bune ale după-amiezii erau aproape.

Vocea patronului, la telefon, era un gâlgâit neîntrerupt de fraze, de aluzii, întrebări, sugestii, ordine mestecate şi repetate, înşiruindu-se şi împletindu-se ca firele şi nodurile unui ghem. Când îşi apropia gura de receptor, la celalalt capăt al firului, la urechea lui Emilio Tarmini răzbătea şi respirația lui greoaie pe care cuvintele, în spumegarea lor, o copleşeau fără însă a reuşi s-o elimine.

— Acum, izbuti să strecoare Tarmini, vă voi explica pe scurt proiectul de care vă aminteam înainte: este vorba de serviciul de reclame. Aş spune că e nevoie să-i dam o altă înfățişare. Baldini e un băiat plin de viață, poate mai puțin ataşat de muncă astăzi decât era la început. În afară de asta, el vine doar cu ideile, nu-i decimator, şi din pricina asta noi, ținând seama de necesitățile firmei, nu putem să-i exploatăm din plin calitățile, admițând că am fi în stare să-l convingem că aceste calități trebuie să respecte anumite limite., Mă gândisem, m-aş gândi să-i reexaminez dosarul. E tânăr, în fond „Pescăruş”-ul îi închide oarecum calea. Am putea să-i dăm drumul, aş zice eu, dacă dumneavoastră sunteți de acord. Desenatorul, aşa cum e canalizat acum, are o muncă de rutină, destul de uşoară, şi poate prea bine s-o continue

şi singur, fireşte, sub supravegherea mea şi conducerea dumneavoastră, se-nțelege. Printre altele, dacă-mi dați voie, eu aş vrea să vă rog să vă aruncați o privire mai atentă tocmai peste reclame. Ca om de lume, dumneavoastră ştiți că reclama e într-o oarecare măsură eticheta unei firme. În ce-l priveşte pe Baldini aş propune următoarele: dacă îşi dă demisia, să ne purtăm frumos cu el, cum nu mă îndoiesc că intenționați şi dumneavoastră, respectând, de altfel, şi tradiția firmei. În ceea ce ne priveşte, uşurați prin demisia Im Baldini şi redimensionând resortul reclame, noi, după un calcul estimativ făcut de mine, am economisi circa doua milioane pe an.

Vorbise. Acum îşi trase sufletul, pândind cu inima la gura tăcerea grea şi respirația de la celălalt capăt al firului. Aşteptă simțind cum începe să-l strângă gulerul tic la cămaşă. Ştia că, în mare, Baldini nu-i era antipatic patronului. Poate că greşise repezindu-se aşa, la telefon.

— Ascultă, se auzi în sfârşit de la celălalt capăt. Eu nu vreau complicații. Adică n-aş vrea ca Baldini să-mi facă greutăți. Are familie, nu?

— Da, răspunse hotărât Tarmini. Dar eu vorbeam de demisie. De altfel, dumneavoastră ştiți că eu sunt prieten cu Baldini. Dar cinstit vă spun că nu pot să mă îngrijesc peste măsură de situația familiară a angajaților Dumneavoastră ştiți: aici e ca la război. Ar fi o nenorocire dacă generalul l-ar întreba pe fiecare soldat câți copii are acasă.

La celălalt capăt al firului se auzi un gâlgâit.

— Am numai intenția, se grăbi să adauge, să-i explic lui Baldini care e situația noastră. Pe urmă îl las pe el să cântărească. E tânăr, are nevoie să dea din aripi. Obiectiv vorbind, eu nu l-aş sfătui să rămână locului, la vârsta lui, la treizeci de ani. Vorbesc din punctul de vedere al firmei care întâmplător coincide şi cu interesele unui prieten. De altfel, mă simt în stare să judec destul de corect.

— Bine, răspunse vocea patronului aproape vesela. Fă cum crezi. Ştii că am toată încrederea în dumneata. Iar cele două milioane mi se par foarte binevenite. Sărmanul nostru contabil o să rămână cu gura căscată. Mi-ar displăcea să tai suma asta de la producție, dacă nu de alta, măcar din prestigiu. Ascultă, să ne înțelegem! Oferă-i lui Baldini tot sprijinul nostru în viitor, fireşte. Îi vom da referințe. Va avea nevoie, piața reclamelor e cu totul precară. Mă rog, ocupă-te dumneata. Cum ți-am spus întotdeauna, ce stimez mai mult la dumneata e talentul dumitale la oameni. Oricine poate ajunge director, dar talentul ăsta, dacă nu-l ai de la natură... Ți-am spus-o din prima zi. Trebuie să recunosc că ştii să tratezi cu oamenii, asta te-a făcut să ajungi... unde ai ajuns. Ține-mă la curent. Dar în scris, pentru că astă-seară plecăm de la Sanremo, nevastă-mea s-a săturat de mare. Sunt sigur c-o să meargă bine treaba cu Baldini, sunteți doar doi intelectuali, nu vă e greu să vorbiți între voi Şi te rog: nu da ocazia să se zică, iartă-mi cuvintele, că la „Pescăruş" s-ar petrece lucruri neplăcute. Înțelegi?

Tarmini se lăsase în fotoliu, îşi zâmbi sieşi înainte de ultimul răspuns. Căldura care îi aprinsese obrajii se stingea acum într-un fel plăcut. Îşi luă rămas bun, aproape cu veselie. Vocea patronului se opri, iar în birou se lăsa o lungă tăcere.

Acum îi rămânea de făcut lucrul cel mai greu dar şi cel mai incitant. Stătu cinci minute fără să se gândească la nimic, uitându-se la fereastra întunecată. De partea cealaltă a geamului, într-o beznă presărată cu rare şi îndepărtate puncte luminoase, apăreau contururile întreprinderii, reflectate în gol. Ridicându-se şi mergând spre fereastră îşi văzu propria siluetă cufundându-se în întunericul străzii. Se rezemă cu fruntea de geamul răcoros şi şi-o retrase de îndată ce aburii răsuflării desenară pe el un mic cerculeț.

Când intră, Cesare Baldini îl găsi aşezat îndărătul

unei mape pline cu scrisori aduse la semnat. Tarmini ridică ochii.

— Trebuie să-ți spun ceva confidențial. Termin asta şi ieşim la o cafea. Poți?

— Bineînțeles, răspunse celălalt uimit. Se ridică în picioare şi se apropie de fereastră.

— Gata, putem pleca, făcu Tarmini după o vreme.

Ieşiră fără să-şi mai pună paltoanele, traversară străduța bucurându-se de cei douăzeci de metri de frig după ceasurile petrecute în atmosfera supraîncălzită a birourilor. Tarmini îşi petrecuse brațul pe sub brațul prietenului. Respira din tot pieptul.

— Ce mai e pe-acasă pe la tine? întrebă din mers.

— E bine, mulțumesc, răspunse Cesare şi, după tonul vocii, Tarmini îşi dădu seama că celălalt stătea la pândă. Atunci îşi trase mâna de sub brațul tânărului si-l bătu pe umăr.

— Ne merge prost, dragul meu, spuse el.

— Prost?

— Cât se poate de prost.

Ajunseseră la bar unde liniştea era întreruptă doar de loviturile seci ale flipperului. Se aşezară la o masă într-un colț.

— Aş lua un Marsala, ce părere ai? propuse Tarmini.

— De acord.

Tarmini îl privi. Zâmbi închizând ochii cu o expresie cunoscătoare.

— Uite băiete, începu el. Te-am adus aici pentru o chestiune de formă. E mai bine ca anumite lucruri să fie discutate la cafenea, fără dosare la mijloc.

— De când spun eu asta! zâmbi Cesare, atent.

— Exact. Deci: mi-a telefonat patronul. Acea revizuire a dosarelor va avea loc într-adevăr. Deocamdată „Pescăruş”-ul nostru e sănătos şi aşa trebuie să rămână. Eu nu ştiu, tu mai poți să aştepți, asta hotărăşti tu, eu voiam să-ți vorbesc doar prieteneşte…

— Hai, dă-i drumul, vrea să mă concedieze? rânji

Cesare.

— Vorbeşti prostii, zâmbi obosit Tarmini. Nu-i vorba de asta. Sau oricum nu în forma asta. Va fi vorba, cum se spune, de o reorganizare. Piața e cea care o cere. Suntem prea mici pentru a ne permite anumite luxuri, îți spuneam de azi-dimineață. Pe scurt, serviciul reclame este primul care va fi revizuit.,

— Serviciul reclame adică eu, făcu Cesare.

— Nu din cauza ta ci a întreprinderii.

— Desigur, desigur.

Paharele sosiseră, le ridicară amândoi în linişte şi băură. Tarmini întinse o mână peste masă şi-i apucă brațul lui Cesare.

— Ascultă-mă. Eu ştiu să mă pun în pielea ta. Crezi că mie nu-mi pare rău să te pierd – deşi deocamdată nu-i vorba de a pierde ci de teama de a pierde, pricepi? – singurul om de la firmă care mă tutuieşte, singurul cu care m-am putut simți prieten. Eu mă pun în pielea ta. Tu ai familie, îndatoriri, cunosc şi eu spirala asta. Hai să vorbim realist, ca doi prieteni.

— Şi ce-ai vrea să-ți spun? C-am să-i scriu patronului? Că vreau să-i vorbesc?

Tarmini clătină din cap, zâmbind.

— Nu, asta ar fi o prostie, n-ai face decât să atragi atenția asupra cazului tău. Mai mult, ai face dintr-o treabă de birou un caz personal. Ştii bine că asta este eventualitatea cea mai neplăcută.

— Şi atunci?

Tarmini întinse spre el palmele deschise.

— Ascultă-mă. S-ar putea să greşesc, dar eu văd lucrurile în felul următor, însă tu socoteşte că-ți vorbesc în calitate de prieten. Pe urmă, n-ai decât s-o iei, s-o laşi sau s-o întorci cum îți convine ție. E clar? Prin urmare: să admitem că ți-ai da demisia, dar până la sfârşitul lunii (care, de altfel, e şi ultima din an), fără să mai aştepți conjunctura nefavorabilă. Ce avantaj ai: lăsând la o parte sacrosancta lichidare – dacă o vrea Domnul,

asta n-o să ne-o ia nimeni, niciodată! – ai putea primi şi o sumă în plus. Mai târziu nu mai garantez. În afară de asta, şi acum chiar că îți vorbesc ca prieten: ia banii ăştia şi du-te la Milano, la Roma, în oraşe mai deschise. În două luni de autonomie găseşti tu cu siguranță ceva bun, corespunzător adevăratelor tale interese. Suntem doar intelectuali, tu mai tânăr şi mai entuziast decât mine, ține-te-ar Dumnezeu aşa! de ce să pierzi vremea cu cernelurile? Eu unul te invidiez, să ştii! Tu ai toată viața înainte. Poți să-ți găseşti un post liniştit, unde lucrând puțin vei avea timp berechet să te ocupi de ceea ce te interesează cu adevărat, sau, dacă nu, un post dinamic, într-o întreprindere mare. Patronul – de asta garantez eu – o să-ți dea scrisori de recomandare foarte bune. Nu-i mult, „Pescăruş”-ul, ca sursă de inițiative, cu siguranță că nu se numără printre întreprinderile cele mai moderne, totuşi e mai mult decât nimic. Pe scurt: după mine, a venit vremea să-ți iei zborul, de unul singur, şi anume într-un post mai puțin limitat. Lasă-mă pe mine în gaura asta, eu am patruzeci de ani. Ai să vezi: peste doi ani vei avea o poziție strălucită, o să te uiți de sus la sărmanii de noi. Crezi că situația mea e foarte diferita? Nu-ți face iluzii. Nu-i deloc exclus ca peste nu multă vreme aceleaşi lucruri să mi le spun mie însumi, în fața oglinzii. Cu o diferență, repet: vârsta mea şi, prin urmare, curajul meu mai mic şi mai micile – dacă nu minimele – şanse care mi-ar rămâne mie.

Cesare nu scoase o vorbă. Îşi terminase Marsala, dar continua să țină paharul în mână. Tarmini înțelese că încearcă să reflecteze.

— Cât iau dacă plec? Mă refer la bani.

— În afară de lichidare? Nu ştiu, răspunse Tarmini. Cred că trebuie să-mi laşi timp să fac nişte investigații. Ştii şi tu, cu contabilul obtuz de la administrație… Dacă ar depinde de mine, ar fi altă treabă. Oricum eu pot propune o cifră. Dar să nu vorbim încă de asta, tu mai întâi reflectează.

Cesare dădea tăcut din cap.

— Ştii, spuse în cele din urmă cu un zâmbet trist, faptul că nu am iubit niciodată cernelurile mă face să fiu slab, în situaţia asta. Simt, ce-i drept, tentaţia de-a pleca, dar mi-e şi o frică nebună. Eu nu pot sta nici măcar o lună fără salariu, am nişte guri de hrănit.

— Dar, nu te supăra, spuse Tarmini. Nu te supăra, n-aş vrea să spun ceva nepotrivit, dar aceasta este şi o ocazie care ţi se oferă. Poţi s-o iei ca un examen. N-aş vrea să-ţi forţez mâna, eşti liber să hotărăşti singur, evident. Tocmai de-aia te şi invidiez.

Cesare zâmbi paharului gol.

— Sigur, dacă mă duc acasă să-i spun nevesti-mii, nici măcar n-o să se necăjească prea tare. De-un veac mă tot plâng de cernelurile astea.

Acum Tarmini ştia că trebuie să tacă. Se simţea obosit, transpirat, dar cu mintea gata oricând să intervină.

Ieşiră fără să se mai certe ca de obicei pentru plata consumaţiei. La ceasul acela al serii Piaţa San Carlo era un cheag albastru de ceaţă, străpuns de semaforul din colţ şi de scăpărările isterice ale maşinilor. Lespezile caldarâmului de pe străduţa lor lunecau vâscoase sub tălpile de cauciuc. Tarmini îşi luase prietenul de braţ.

— Te invidiez când mă gândesc că o să scapi din băltoaca asta stătută. Şi-mi pare rău că te pierd. „Pescăruşul" e şi-aşa plin de birocraţi fără sare şi piper.

Urcau scările într-un pas, treaptă cu treaptă, unul lângă celălalt.

— Lichidarea plus salariul al treisprezecelea plus premierea... ar trebui să ating cel puţin jumătate de milion, mormăia Cesare. Se întoarse către Tarmini:

— Nu? Ce spui?

— Nu ştiu pe dinafară, iartă-mă, îi răspunse acesta. Însă, cu aproximaţie, cifra mi se pare corectă. Mai mult sau mai puţin.

Se opri pe o treaptă.

— Dar nu grăbi lucrurile, cum ai tu obiceiul! Mai întâi vorbeşte cu ai tăi, gândeşte-te. Eu ți-am dat doar o sugestie, dar poate că tu reuşeşti să găseşti altceva. Mâine, poate, mai stăm de vorbă. Ce zici?

Cesare încuviința din cap, gânditor. Privirea celuilalt îi explora cu atenție chipul.

O spadă înfiptă în unt: atât de uşor încât era aproape ridicol, gândi Tarmini, absolut ridicol!

— Vei avea noroc, reluă el. Sunt sigur. Inteligent, bine pregătit şi plin de idei cum eşti: îți lipseşte doar un dram de discernământ, de talent la oameni. Dar o s-o înveți tu şi pe-asta, ai tot timpul.

Acum se opri Cesare.

— Am un chef nebun să plec, spuse el. Dar mi-e frică. N-am de ce să mă ascund. Eşti absolut sigur că dacă i-aş scrie patronului…

Tarmini reuşi să mai suie o treaptă, desfăcând brațele.

— Mă rog, poate e mai bine aşa, continuă Cesare. An nou, viață nouă. Poate că a venit într-adevăr momentul să-mi fac bocceaua.

Se aflau în fața firmei „Pescăruş”, Societate pe acțiuni.

— Dar, te rog, totul rămâne între noi, mai spuse, cu o privire serioasă, Tarmini.

Îşi frecau tălpile pantofilor de ştergătorul aspru de la intrare.

Cesare îl privi şi-i zâmbi.

— Bineînțeles, fii liniştit şi mulțumesc.

Dând din umeri, Tarmini îl bătu prieteneşte în piept cu mâinile strânse pumn. Deschiseră uşa şi se aflară din nou în coridorul învinețit de lumina serii. În fața biroului directorial îşi strânseră mâinile.

— Telefonează-mi într-una din serile astea: poate ieşim să cinăm împreună. Poate mergem la un film. Şi omagiile mele soției.

— E în regulă, mulțumesc, răspunse Cesare.

Tarmini se reîntoarse în fotoliul lui de la birou, devie lumina lămpii în aşa fel încât să nu se reflecte în cristal, se tolăni şi închise o clipă ochii. Avea nevoie de cinci minute de linişte.

O spadă în unt, aşa fusese.

A doua zi avea să-i țină o mică prelegere desenatorului de la serviciul reclame. Ştia că e prieten cu Baldini şi nu voia să-i influențeze cumva hotărârea. Desenatorul în cauză avea un trecut mai degrabă furtunos, fusese concediat de o mare uzină pentru agitație politică. Nu strica să-i vorbească puțin. Era necesar să ştie că, începând cu noul an, va lucra cu însuşi directorul. Iar directorului nu-i plăcea prea tare felul lui de-a desena, puțin cam învechit, puțin cam prea greoi. Cu asta avea să înceapă, a doua zi.

BĂTRÂNUL SCRIPCAR

— Treaba e că nu mai contăm nici cât o ceapă degerată! Lumea-i o cazarmă, viața-i o cazarmă! Toți oamenii-s la fel. Se-nțelege de ce unii ca noi nu mai umblă cu picioarele pe pământ! Toată crema de pe vremuri, negustorii ambulanți, mijlocitorii, pedicurişții ăia de-ți scoteau bătăturile pe stradă, vânzătorii de corsete medicale, ăia cu două-lire-cravata şi atâția alții, ăia care făceau pe indienii şi vindeau leacuri şi buruieni pentru dinți... Iar noi, ca şi ei, frunze în vânt. Suntem o specie care s-a sălbăticit... încheie Michele, nedezlipindu-şi ochii de la țiparii marinați pe care îi pescuia încet, înghițitură cu înghițitură, din farfurie.

— Nu te mai plânge, matale, care scoți trei mii pe zi... plescăi veselă stăpâna birtului, trecând cu brațul încărcat cu fețe de masă.

— Atât ar mai lipsi, să nu fiu în stare să scot nici trei mii, replică Michele. Dar asta nu-nseamnă nimic. De altfel, ce contează banii?

În bucătărie, în dosul perdelei, o slujnicuță îngâna un cântec troncănind la chiuvetă, iar cântecul ei şi clinchetul farfuriilor rămăseseră singurele semne de viața în birtul gol, cu mesele rânduite, cu pardoseala măturata şi doar cu Michele stând cu coatele rezemate pe un colț de masă, atent la resturile de țipar şi la litrul lui de vin negru. Alături, pe un scaun, zăcea, culcată în cutia ei roasă, vioara.

— Şi prietenul matale, Mandolină? întrebă fata reapărând de după perdea.

— Ala azi-mâine mă lasă la mijlocul cântecului, bombăni Michele. E mai tânăr decât mine, dar nu vezi ca arată de parcă ar fi taică-meu? Dacă s-o întâmpla, când s-o întâmpla, una ca asta, o să fie mare dăndănaie.

— Tot îl mai doare? se informă fata.

— Îl mai doare puțin, dar când nu-l mai doare îşi inventează el altă durere. Boala noastră-i bătrânețea. Eu, unu', stau numai bine: cu un tovarăş ca ăsta şi cu zgripțuroaica de nevastă-mea... Dar într-o bună zi mi-o sări şi mie ultima doagă care mi-a mai rămas şi atunci o să-i văd eu pe ei. Ştiu eu unde o trimit, pe zgripțuroaică, o trimit să se joace cu popicele de cârpă...

— Cum? râse pe dată fata.

— Dar ce, crezi că la balamuc nebunii or fi lăsați să se joace cu popice adevărate, din lemn? explică Michele bosumflat. Chiar acolo o trimit. Nu-i bună de nimic, am fost tâmpit că am luat-o, nici măcar să-mi ridice oleacă moralul nu e în stare, zgripțuroaică şi-alta nu... Că eu puteam fi un om cumsecade, dar cu atâta otravă cât am înghițit în anii ăştia...

Fata dispăru din nou pentru a cere cine ştie ce slujnicei de la bucătărie, iar Michele fu silit să înceteze. Îşi turnă o gură de vin şi împinse la o parte farfuria, acum goală, apoi rămase nemişcat fixând uşa birtului, geamul opac, pătat de lumina galbenă, grea, a soarelui de afară. Tresăririle stomacului îi aminteau de toți țiparii, de toate birturile, de toate jumătățile de vin, de cornetele cu brânzeturi, de macaroanele şi fasolea nefiartă, de țării şi rasolul de viței cu murături care îl ținuseră în viață şi îl puseseră de nenumărate ori pe picioare, ani de-a rândul, cu vioara în cutie sau pe umăr, cântând prin localurile din oraş, târându-se cu Mandolina după el dintr-o străduță înghețată într-un restaurant explodând de lumină şi gălăgie, de pe un

asfalt încins, vara, într-o grădină răcoroasă, unde, însă, lumea de pe la mese nu putea auzi bine vioara. Şi toate astea în îmbrâncelile chelnerilor, fie vară, fie iarnă. Da, trei mii pe zi…

— O cafea! mârâi el simțindu-se singur.

Fata apăru din nou:

— Tare şi cu fernet? adăugă ea.

Michele aprobă închizând pleoapele.

Apoi îşi scoase încet din buzunar ceasul. Uite, fireşte, zgripțuroaica era iar în întârziere. Deşi stătea la doi paşi, reuşea să nu apară la ora stabilită nici măcar din greşeală. De bună seamă că la două trecute ea mai e încă în pat sau poate că tocmai bântuie prin singura lor cameră, în dezordinea aia de balamuc, fâțâindu-se fără rost în fața oglinzii şi de la oglindă la pat fără să facă nimic, umblând de colo-colo ca găina în coteț, cu prinsă de o isterie idioată şi inutilă.

Îşi cunoştea bine şi pe de-a-ntregul necazul, Michele, dar mai degrabă ar fi murit decât să renunțe să-l privească, să şi-l amintească, să-l rumege. A avea răbdare înseamnă şi a şti să uiți, să nu te amăgeşti că ai putea trage concluzii. Mai bine rămâi sub papuc, având însă prudența de a nu privi în sus.

— Eram de-o şchioapă când vă auzeam plângându-vă, iar bietul tata spunea, încă pe atunci, că vă plângeați de o mulțime de vreme, ciripi fata punând pe masă ceşcuța de cafea. De-atâta timp ar fi trebuit să vă obişnuiți cu soția. Dragoste cu sila nu se poate, isprăvi ea râzând, din înaltul prospețimii ei.

— Râzi tu, râzi, se împotrivi slab Michele. Râzi cât mai ai vreme…

— Nu ne cântați ceva, domn' Michele? strigă slujnica de la chiuvetă.

— Ba da, bombăni Michele.

Duse ceşcuța la buze şi bău încet, cu ochii pe jumătate închişi. Gustul fernetului îi era familiar şi îl

savură în gingii şi în cerul gurii.

Stăpâna birtului mişca în sus şi în jos mânerele maşinii de cafea pentru a-i menține presiunea. În dosul perdelei slujnica scoase un țipăt dar, în mod evident, izbutise să prindă din zbor farfuria în primejdie deoarece nu urmă niciun alt zgomot.

— Da' matale o s-o scoți la capăt şi fără Mandolină, spuse fata, de la maşina de cafea. Pe matale te cunoaşte jumătate din oraş.

— Vioara singură sperie, nu poate cânta. Toți cei care au rămas numai cu vioara, au sfârşit-o pe trotuar. Doar c-o vioară nu se cheamă că mai eşti muzicant, replică domol bătrânul.

— Mie-mi place vioara, rosti leneş fata.

— Ție-ți place! Dar ce ştii tu despre ce-ți place şi ce nu, la vârsta ta, bombăni Michele. Vioara singură e o nenorocire şi gata. Ți-o spun eu. Ehei, parcă n-aş fi cântat în atâtea orchestre... Dacă ți-o zic, înseamnă ca ştiu eu ce vorbesc.

— A venit! anunță fata.

Intrase, fără un cuvânt, fumurie, cu părul acela de femeie bătrână, cenuşiu cu şuvițe albe, dar tăiat băiețeşte, până la ureche: o mutră de bolnavă cronică, scormonindu-se îndată după țigări. Se aşează fără a arunca nici cea mai mică privire în jur.

— Am nevoie de cinci sute de lire, rosti după un timp.

Michele scoase obişnuitu-i grohăit jumătate pe nas, jumătate pe gură şi-şi schimbă poziția pe scaun.

— Să ştii că dacă vrei să mergi la Mandolină e cazul să te scoli, bombăni bătrâna.

Chipul lui Michele rămase nemişcat, cu cutele-i cenuşii săpate de barba nerasă.

Se uita aiurea, dar în ochi îi pătrundea un soi de umbră, de ascuțiş din ea, atât de măruntă, atât de posac concentrată asupra țigării.

— Ai mâncat? rosti rar femeia.

— N-a vrut supă. E un încăpățânat. La vârsta

dânsului i-ar prinde bine o cană de supă caldă, spuse fata acum preocupată să lustruiască maşina de cafea. Spuneți-i şi dumneavoastră…

Femeia dădu din umeri. Ea, una, nu mânca niciodată nimic, nici nu mai ştia ce-i aia să mănânci. De ani de zile trăia doar cu o bucată de pâine şi-o ciorbă, seara. Viața ei era fumatul, cinematograful şi ceasurile nesfârşite când stătea pe scaun şi visa numere de loto în capul ei țicnit, tuns ca la puşcărie.

— Mă duc, spuse Michele, dar nu făcu nicio mişcare.

— Cinci sute de lire, rosti femeia, cu voce scăzuta, uitându-se numai la chiştocul țigării.

— Pentru ce? făcu Michele.

— Tu scoate-le, pentru ce e treaba mea, veni răspunsul.

— În fiecare zi, şuieră o clipă printre dinți Michele dar se opri.

— Ei, la cinema e cald. Şi costă mai puțin decât să încălzeşti o sobă, râse de departe fata.

— Dar e aproape vară, grohăi Michele, cu portofelul deja în mână.

O clipă se simți cuprins de groază: scotocind cu încetineală printre compartimentele de piele roasă, nu găsea nicio monedă de cinci sute, numai câteva hârtii de o mie. În sfârşit, dibui una, o trase afară cu precauție şi o puse cu îndărătnicie pe masă, după care, parcă scârbit, îşi mută ochii într-altă parte.

Bătrâna îl urmărea, dar aşteptă indiferentă un minut înainte să-şi întindă degetele uscățive şi s-o înhațe.

Fata se depărtă brusc de maşina de cafea dând din şolduri şi îngânând un cântec în vârful buzelor, şi dispăru după perdea. Încet, rezemându-se de masă, se ridică şi Michele.

— Plec, repetă el.

O porni, însă spre bucătărie, dădu perdeaua la o parte şi-şi făcu loc între lăzile cu bere, masa ticsită şi lenjeria adunată maldăr într-un coş.

— Ai văzut-o? îi spuse încet fetei. Nu pare o reclamă de fantome?

Fata şi slujnica de la bucătărie îşi arătară dinții, râzând pe înfundate.

— Mă întreb ce-oi fi eu? Un sfânt sau un dobitoc? continuă Michele sprijinindu-se de muchia zidului. Eu zic aşa: dacă ăştia dau drumul la divorțuri, eu ies şi din mormânt ca să-l cer. Jur!

— Haide, haide, puțină milă, şuieră fata, ținându-se încă cu mâinile de burtă de atâta râs.

— Şi de mine cine, mă rog, are milă? Aia barem doarme, bine cel puțin că nu mănâncă, de altfel câtă otrava are în ea îi ajunge şi pentru prânz şi pentru cină! De altminteri, cinci sute de lire nu-s chiar sfârşitul lumii şi le-aş da cu dragă inimă, dar nici aşa, să nu zică o dată o vorbă, să nu te îmbărbăteze o dată cu un cuvânt. Sunt patruzeci şi şase de ani de când o suport, îşi dădu el drumul domol, dar se întoarse iute trăgând cu ochiul după perdea.

Femeia aprinsese altă țigară. Stătea nemişcată în mormanul ei de haine şi nu se uita la nimic. Doar mâna al, subțire ca iarba uscată, se dezlipea din când în când de masă apucând țigara cu o mişcare leneşă, scuturând-o şi aşezând-o la loc, în gură.

— Necazul meu numai eu singur mi-l cunosc, oftă Michele. Uitați-vă şi voi! Aşa a fost de când o ştiu. Când era tânără plângea toată ziua, eu seara eram la varieteu, ca să cânt, vreau să spun, şi când mă întorceam acasă găseam perna udă ca buretele. Nu mi-a spus o dată de ce... Şi unde pui că ai ei sunt oameni cumsecade. Ta-su, om cinstit, vatman, nu-mi ascunsese că era nebună şi că nu făceam nicio afacere însurându-mă cu ea... Dar eu, nimic! Şi cântam la varieteu, aveam un costum negru cu revere lucioase, aproape un frac. Lucru pe comandă, ce ştiți voi! Ea putea veni cu mine în fiecare seară, gratis, în stal. Pe vremea aia la teatru venea

lumea cea mai bună, cucoane cu umeri goi şi albi de tremurau ca untul... Ea, însă, nici vorbă, stătea acasă şi plângea. Mereu. Acum vă întreb pe voi: ce se făcea dacă lua unul dintr-ăia de cântăresc optzeci de kile, un vatman alde ta-su sau un muncitor, nu un pricăjit ca mine? Unu' care s-o mai ia şi la bătaie! Ce făcea atunci cu marea aia de lacrimi?

Mai trase o dată cu ochiul dincolo, clătinând din cap.

Cele două fete se apropiară de perdea, înghesuindu-se să privească amândouă deodată.

— Bine cel puţin că seara termin târziu, şopti Michele, cu ochii scrutători şi fruntea încruntată, vorbind parcă de unul singur, într-un susur domol şi obsedant. Aşa, barem, când mă-ntorc acasă, o găsesc dormind. Că de dormit, doarme, da, da, chiar şi cincisprezece ore pe zi, ca un nou-născut, draga de ea... Iar eu în vremea asta scârţâi *Mare chiaro* şi *Parlami d'amore, Mariù*... cu Mandolină după mine, pe care, din când în când, trebuie să-l caut în albul ochilor ca să fiu sigur că n-a dat ortul popii... Norocul ei că trasul până noaptea târziu nu-mi distruge sănătatea, altminteri ar trebui să-şi ia adio de la cele cinci sute de lire pe zi. Eu, unul, nu i-am pretins niciodată nimic. De gătit nu găteşte, de dormit dormim în patul nefăcut, ca soldaţii, nu i-am cerut niciodată nici cel mai mic ajutor. Cum colind eu cu vioara ar putea colinda şi ea, prin restaurante, să vândă flori pe la mese... Ea, însă, nici vorbă. Doarme. Şi în vremea asta mie mi se întâmplă ca deunăzi când două perechi, la o bodegă, au ţinut morţiş să ne ia cu maşina, pe mine şi pe Mandolină, şi, pe urmă, hai şi noi, gonind ca nebunii, în casa naiba ştie cui, iar una din cele două dame vorbea numai englezeşte, era o ţicnită, dar, de fapt, ţicniţi erau cu toţii. Şi dă-i şi cântă, dă-i şi bea, tot felul de băuturi reci care cu stomacul meu... Apoi, unuia din ei, nu femeie ci bărbat, i se năzări să facă o omletă. De bună era bună, nimic de zis. Pe urmă hai iar afară pentru că englezul

țipa că vrea să vadă răsăritul în parc, şi atunci dă-i şi aleargă în parc cu Mandolină care înjura şi mă trimitea la toți dracii şi părea să-şi dea duhul acolo, pe loc. Iar în parc, apucă-te şi cântă din nou, cu tot felul de haimanale care se iveau te miri de unde şi care începuseră să danseze în picioarele goale. Ce să vă spun, ca-n o mie şi una de nopți. Dar nu pentru bani cânt eu până-n toiul nopții! Eu întârzii numai ca să ajung acasă după ce-a adormit ea, să nu mai trebuiască să ne vedem în ochi, ați priceput?

Bătrâna stinsese țigara şi acum îşi sprijinea capul în palmă, părând că nici nu mai respiră. Cu părul aspru şi sur, țeasta ei semăna cu o găoace ciudată, cu o scoică sau cu învelişul țepos şi zbârcit al unei castane monstruoase, proptit într-un echilibru instabil.

— Iar când dorm, vă jur, încheie Michele, zgribulindu-se lângă zid, când dorm, uneori sar în sus lac de sudoare. Pentru că visez că muierea asta mă înjunghie cu cuțitul în spate... Jur...

— Ce vorbiți, domn' Michele! şopti slujnica.

Bărbatul ridică din umeri, apoi dădu la o parte perdeaua şi trecu dincolo, pironindu-se în fața meselor pustii şi a femeii cocârjate pe scaun.

— Atunci? îndrăzni el.

Ea avu doar o imperceptibilă tresărire a pleoapelor.

— E târziu, păru ea să îngaime.

— Târziu pentru ce? bombăni Michele studiindu-şi ceasul. Târziu o fi pentru cine dă în brânci şi munceşte...

Dar cuvintele îi gâlgâiră în gât fără să-şi dea drumul, slobode, hârâind împiedicat din pricina ei, care şedea împăiată pe scaun susținându-şi găoacea capului.

— Domol, domol, îi şuieră în urmă, de după perdea, fata.

— Domol! îi răspunse Michele fără să se întoarcă, dintr-o răsuflare. Pentru că tu, în neştiința tinereții tale,

habar n-ai că unii nebuni te păcălesc mai dihai decât oamenii zdraveni. Mă rog… Să mergem!

Întinse o mână apucând cutia coşcovită a viorii şi, mestecând un salut, o porni către uşă. Bătrâna abia dacă mişcă din cap, urmărindu-l totuşi pe când se îndepărta, dur privindu-i picioarele şi nu trupul sau capul.

— Un pelin roşu? strigă la ea fata, dând perdeaua la o parte.

Femeia refuză, ridicând o mână vlăguită parcă apărându-se.

— Dar cinematograful deschide de-abia peste o jumătate de oră. Şi, pe urmă, joacă un film pentru copii. N-o să-mi spuneți că vă duceți şi la filmele pentru copii, se hlizi fata.

Bătrâna schiță doar o umbră de mişcare din buze, poate o închipuire de zâmbet, dar nu rosti nicio vorbă, nu făcu niciun gest.

— Dacă aveți nevoie de ceva, să mă strigați. Sunt aici, în spate, zbieră fata de parcă ar fi vorbit cu o surdă. Apoi trase perdeaua la loc, reîncepând să zdrăngăne pe dată cu vasele.

Uşa rămăsese uşor crăpată şi soarele strecura o dâră caldă care se reverbera pe lemnul întunecat al meselor, urcând până la un rând de sticle înşirate de-a lungul peretelui. Bătrâna rămase uitându-se la lumina aceea, iar după o clipă intră şi un funigel alb care se roti uşor prin aer, apoi dispăru, reapărând însă pe dată pentru a pluti în curbe şi spirale tremurătoare. Dinspre strada nu răzbăteau zgomote distincte ci doar zumzetul corn pact, visceral, distant, al oraşului care, departe, îşi măcina ziua lui febrilă.

Când funigelul se stinse şi el pe pardoseală, femeia începu să se mişte. Încet, sprijinindu-se de masă, se ridică, informă în grămada ei de haine, şi o porni muteşte spre uşă.

— Plecați, doamnă Margherita? strigă fata de după

perdea. Apoi scoase capul, aruncă o privire dincolo şi văzu că bătrâna nu-i răspundea la salut, ci doar flutura o mână depărtând-o numai o fărâmă de trup, în semn de confirmare.

— Mâine să-mi spuneți cum a fost filmul, zbieră după ea fata, aproape râzând. Tot îl vedeți de două ori... Nu-i aşa că-l vedeți de două ori, doamnă Margherita? Fiți atentă să nu vă îndrăgostiți de vreunul dintre Feți-Frumoşii ăia...

Femeia era deja la uşă şi o deschidea cu o mişcare înceată. Cu aceeaşi precauție o închise în urma ei, rezemându-se de clanță ca de o proptea, iar în birt se stinse şi ultimul fir de lumină vie, ştergându-se de pe mese şi sticle.

— De-aş fi fost eu în locul moşului, demult i-aş fi atârnat o piatră de gât, râse fata. Dacă aş fi sigură că aşa o să îmbătrânesc şi eu, m-aş omorî de pe-acum, zău...

Apoi văzu că slujnica şedea pe scaun şi râdea cu toată fața ei roşie, cu mâinile în poală.

— Şi tu ce faci acolo? Hai, sus! E admisibil să stau toată vremea de coada ta repetând de o mie de ori ce-ai de făcut? se stropşi la ea cealaltă.

Fetişcana se ridică, fără însă a conteni să râdă. După o clipă, trebăluind fiecare în colțul ei, se treziră fredonând acelaşi cântec şi, îndată, glasurile lor se înălțară libere, unduindu-se în refrenul cunoscut.

SÂMBĂTĂ PLĂCUTĂ

În stradă răsună un scârțâit strident de frâne şi cauciucuri. Urmă promptă înjurătura patronului de la casă. Era de ajuns un fleac să-l facă să înjure sau să se vaite, stătea prost cu nervii şi mai avea şi ulcer. Nici măcar nu întoarse capul să zărească eventualul accident din spatele uşii cu geamuri.

— Şi tu? Ce cauți aici? pufni apoi către băiatul rămas în picioare, în fața lui.

— Îl arde dorința de-a face carieră, râse barmanul din dosul tejghelei.

— N-aveți nevoie de nimic? Vreun comision? Să fac curat? Au sosit deja brioşele? Eu, unul, sunt aici. Ordonați! râdea băiatul scuturându-şi umerii.

Era scund, mai scund decât s-ar fi cuvenit la cei paisprezece ani ai lui, şi măsliniu, aproape vânăt în pometii obrajilor care păreau sculptați într-o rocă vulcanică. Privea vesel şi mirat, mişcându-se necontenit din creştet până-n tălpi.

— Ştiu doar că programul tău e de la şase până la miezul nopții! Atunci? Hai, du-te acasă, mormăi patronul.

Şedea vârât în spațiul strâmt de la casă, cu trupul înghesuit ca într-o cuşcă.

— Dacă n-aveți nevoie de nimic… se foia băiatul. Dar dacă aveți, ordonați! Mie, unul, îmi place să muncesc.

— Du-te acasă, n-ai auzit? repetă ca un ecou

barmanul. Şi întoarce-te punctual, la şase.

Băiatul se răsuci să-l privească, strângând din buze. Dar nu spuse nimic. La urma urmei, amărâtul ăla încărunțise dar rămăsese tot la tejghea, într-un local care nu-şi putea permite să aibă nici măcar o masă, într-atât era de strâmt. Trebuia compătimit.

— În cazul ăsta... se resemnă băiatul cu voioşie. Sâmbătă plăcută!

Glasul patronului îl opri.

— Ai mâncat şi tu ceva? O cafea cu lapte?

— Mulțumesc, roşi băiatul din uşă. Mulțumesc mult, dar nu-mi trebuie nimic. Sâmbătă plăcută!

Afară era soare, iar la ora aceea a dimineții oraşul răsufla ca printr-un enorm instrument muzical. Între cele două trotuare şuvoiul de maşini se scurgea compact.

O porni fără grabă, cu mâinile în buzunare, îngânând printre dinți o melodie.

La intersecții nu se instalaseră încă florarii, cu garoafele şi trandafirii lor veşnic stropiți cu apă. Tot felul de femei, portărese sau vânzătoare, zăboveau măturând ultimele fâşii de trotuar din fața uşilor. La capătul străzii se deschidea piața, o adevărată horă de maşini pe care agenții de circulație şi semafoarele o încremeneau brusc la umbra marilor blocuri cenuşii şi scorojite.

Se opri ca să admire schimbarea luminilor, verde, galben, roşu, şi gesturile maiestuoase ale agenților care în uniforma albă, de vară, sugerau o siguranță cu totul diferită de a celorlalți pietoni!

Lui îi plăceau agenții de circulație. Toți înalți, bine hrăniți, dădeau un aer distins oraşului. Şi nu aveau mustăți. Nu mai putea suporta bărbații cu mustăți. Îi făceau o impresie sinistră, de bandiți. Pe stradă trebuie să umbli cu obrazul neted şi plin de încredere, curat şi bine ras, pentru a respecta ordinea oraşului acela minunat. El, unul, n-ar fi permis niciodată ca pe buza lui de sus să se ivească vreo urmă de mustață.

Trebuie să-i scriu tatei să-mi lase ceva bani săptămâna viitoare, trebuie să-mi comand o cămaşă nouă, cugetă el. Va trebui să-mi fac şi un palton, când s-o sfârşi vara. Acum lucrez, iar în oraşul ăsta dacă vrei să umbli cu fruntea sus e nevoie să ai palton. Barmanul are chiar două. De căldură nu mă plâng, acum că patronul a căpătat încredere în mine şi mă lasă să dorm în odaia din spate. E o căldură acolo de poți să dormi şi iarna în pielea goală, parcă ai sta într-o blană de vulpe. Dar ca să ieşi în oraş ai nevoie de-un palton.

Se aşează la picioarele statuii lui Leonardo, în mijlocul pieții, încântat de zgomotul oraşului. Dinaintea lui străluceau pe două rânduri taxiurile în aşteptare, în armura lor luminoasă.

O dată nu-mi face şi mie tata bucuria de-a veni să-l vadă pe fiu-său, Antonio Conchiglione, gândi el. Deşi ştiu că ar fi mulțumit să mă vadă aici, în slujba asta norocoasă de băiat de prăvălie, şi nu stropind garoafe la Arma di Taggia. Atunci sigur ar pricepe de ce n-am vrut să rămân cu el şi cu surorile mele la Arma di Taggia, care e tot un fel de Calabrie şi unde nu mai scapi în veci de garoafe.

Taxiurile înşiruite par cu adevărat nişte bărzăuni uriaşi cu aripi verzi de bronz.

Doamne, ce i-ar mai plăcea lui Raffaele Conchiglione dacă l-aş putea plimba cu maşina prin tot oraşul ăsta, acum că-i ştiu toate locurile, toate colțurile în care poți învăța într-adevăr să te distrezi. Că degeaba îi scriu eu, în fiecare săptămână, pe mandatul de cinci mii de lire, că sunt mulțumit. El crede că peste tot e ca la Diamante Calabrese sau, acum, la Arma di Taggia. Crede că şi eu stau într-un loc de soiul ăla. Habar n-are care-i adevărul, dar dacă ar veni, aş putea să-l plimb din zori până-n seară ca să i-l arăt. S-ar deprinde cu lumea, şi cine ştie, poate ca fetele şi-ar găsi şi cu cine să se mărite aici, cele două mai mari, iar eu aş putea începe să pun de-o parte două mii cinci sute din cele cinci mii pe care

le trimit pe săptămână. Că eu, unul, când oi avea părul alb, n-am să mai stau la tejghea într-un bar fără nicio masă.

Fluiera uşor şi cugeta. Aici chiar şi taximetriştii erau oameni cum se cuvine. Fie tineri, fie bătrâni. Cât aşteptau comanda, nu ieşeau afară să pălăvrăgească, ci stăteau fiecare la locul lui, în spatele volanului, şi citeau ziarul.

Nu se hotărâse încotro s-o apuce, spre chioşcul de ziare sau spre bancă. Se decise pentru chioşc, banca era o minunăție prea mare pentru a o consuma dintr-odată.

Se opri legănându-se pe călcâie în fața marii desfăşurări de ziare şi începu. Mai întâi nu se lăsa furat de unul anume, ci, fără a-şi fixa privirea, se îmbăta de toată explozia aceea: râuri de culori care năvăleau din titluri şi se îngrămădeau agresive, țipătoare, un carusel, rânduri – rânduri de reviste care se înşirau ca rufele pe frânghie, cățărându-se până sus unde privirea nu mai izbutea să deosebească o copertă de alta.

Mişca din cap dintr-o parte într-alta, descoperind câte o schimbare față de ordinea observată cu o zi înainte şi sfârşea alunecând cu privirea de sus în jos, pentru a se opri la vrafurile de exemplare puse la îndemâna trecătorilor.

La început, tot uitându-se la spectacolul acela, i se păruse că revistele străine ar fi mai strălucitoare şi mai mărețe ca ale noastre şi se necăjise. Mai târziu îşi dădu seama că cele italieneşti erau puse într-un loc separat şi ca erau minunate, poate chiar mai frumoase decât celelalte.

Apoi începea să citească: în primul rând ziarele străine, care, îngrămădite unele într-altele, lăsau la vedere numai crâmpeie de cuvinte tainice. Tot silabisind prin talmeş-balmeş-ul acela de litere spinoase, ajungea până la cotidiene cărora le pricepea, în sfârşit, înțelesul. Adică pricepea fiecare cuvânt în parte, căci, toate

laolaltă spuneau lucruri prea greu de pătruns. Pe urmă veneau, însă, chipurile de pe marile coperți colorate, apoi maldărele de broşuri cu ilustrații, bărbați cu pistoale, femei fără fuste, automobile şi rachete în flăcări, un şuvoi tăcut, mai bogat decât cel de la cinematograf unde observi pe dată ce nu-i adevărat.

Simți banii jucându-i în buzunar, cuprins de cheful de-a cheltui, chef reprimat numaidecât cu teamă. Munți de reviste şi de cărțulii ar fi dorit el să ducă acasă. Nu în odăița din dosul barului, unde oricine îşi putea vârî nasul, ci în casa cea veche, departe de centru, unde locuise timp de două luni şi unde, din când în când, se mai întorcea ca să-şi ia rufăria curată şi să audă cum se ceartă nevestele consătenilor. Zile întregi i-ar fi plăcut lui să petreacă acolo, închis într-o odaie, îngropat în reviste şi cărțulii.

Lucru ciudat: chioşcuri de ziare erau peste tot în oraş, chiar mai comode, în jurul cărora te puteai plimba pas cu pas, studiind coperțile în linişte. Şi totuşi acela, deşi încastrat în zid ca o prăvălie, era cel mai grozav. Poate pentru că acolo soseau ziare din toată lumea şi oameni din toată lumea le cumpărau, iar văzând oamenii aceia şi auzindu-l pe fiecare cum cere ziarul său fără să greşească vreodată, iată că îți venea cheful de-a scoate banii din buzunar şi-a te încărca cu mii de broşuri.

Se retrăgea întotdeauna cu părere de rău, ştiind că din afara trotuarului caruselul coperților va arăta şi mai în vălmăşit, dar sosise ora să meargă la bancă. Făcu stânga-mprejur şi cu pas hotărât traversă piața în hora maşinilor oprite şi sui vesel şi emoționat treptele imensei clădiri cenuşii.

Îi trebuiseră zile întregi până găsise curajul să împingă uşa aceea din sticlă, dar grea de parcă geamul ar fi fost din plumb transparent. Chiar şi acum, de câte ori întindea mâna, era cuprins de o emoție care-i tăia răsuflarea.

Dar acolo, înăuntru, îl aştepta adevărata plăcere.

Poate doar într-unul dintre marile magazine universale i se păruse, şi asta numai o singură dată, că poate fi atât de fericit. Pe urmă, însă, se obişnuise. Dar banca nu te lăsa să te obişnuieşti, iar lucrurile pe care le admirai în ea erau întotdeauna măreţe.

Îşi găsi pe dată omul potrivit. Nu era unul dintre indivizii plini de sine care cunosc toată lumea de la bancă şi care cer operaţiuni complicate, atât de intens urmărite de el dar neînţelese niciodată pe deplin. Era un bărbat rotofei, în cămaşă albastră, de muncitor, cu o servietă uzată şi un aer plictisit. Stătea la coadă, după alţi doi-trei, şi din când în când se scărpina în cap cu degetele lui groase, în parul alb tuns scurt. Se aşeză în spatele acestuia cu inima bătând.

Acum bărbatul ajunsese la ghişeu, deschisese servieta a scosese cecurile. Două, unul maroniu, altul violet. Acum îşi arăta buletinul de identitate, semna. În spatele semicercului de alamă se afla un tânăr, ţinea în mână cele două hârtii, maronie şi violetă, întorcându-le de pe-o parte pe alta. Plecă să se uite într-un registru gros, apoi se duse şi mai departe, dispărând aproape printre birouri şi hârţoage ca să arate cele două hârtii unui domn din fund, baricadat în spatele unei tejghele, care şedea cu mâinile încrucişate pe burtă.

Pe urmă se întoarse şi, ca întotdeauna, fără a rosti un cuvânt, trânti două timbre mari şi altele două mai mici pe spatele cecurilor şi copie încă o dată numărul buletinului de identitate pe care bărbatul cu părul alb îl ţinea deschis pe blatul de marmură.

Acum tânărul se ridicase şi-i întinsese bărbatului o plăcuţă de tinichea. Închizându-şi servieta şi continuând să pufnească, omul se îndreptă spre alt ghişeu. Trebuia să aştepte, n-avea niciun rost să pufnească şi să se tot uite la ceas. Antonio Conchiglione ştia că trebuie să aştepţi până vine momentul acela minunat când un soi de ochean cade afară pe ţeavă şi

acelaşi funcţionar, mutat la celălalt ghişeu, îl ia şi apoi te cheamă.

Ocheanul, sau proiectilul, apăru, tânărul îl ridică şi, deschizându-l, spuse: „Bianchi…”

Acum bărbatul cu servietă îi întindea plăcuţa.

— Vreţi numai hârtii de zece? mormăi funcţionarul din spatele ghişeului.

Nici nu se uitau unul la celălalt când vorbeau şi făceau toate acele treburi. Ocheanul şi plăcuţa nu mai aveau acum nicio importanţă, cele două cecuri stăteau de-o parte, tratate cu neglijenţă, îndoite şi pline de timbre violacee, iar tânărul din spatele barelor număra. Scotea banii şi-i număra. Întâi ţinând tot teancul într-o singură mână, apoi punând fiecare hârtie în parte pe marmură, lângă mâinile bărbatului cu servieta. Dincolo de barele de alamă, dacă trăgeai iute cu ochiul, puteai vedea sertare deschise, cu teancuri de bani, unele legate sul cu elastic, altele stivuite şi separate prin banderole de hârtie. Erau şi banii necunoscuţi, străini, verzi şi galbeni.

— Şaizeci, şaptezeci, isprăvi tânărul.

Era nemaipomenit cum totul se petrecea cu indiferenţă, de parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc de pe pământ. Nimeni nu se emoţiona, nimeni, trecând de la ochean la plăcuţă, de la cecuri la teancurile de bani, nu ridica ochii, nu râdea sau nu plângea. Şi nici nu greşea vreodată.

Rămase o clipă lângă masa din centrul sălii, un soi de parapet negru împărţit în mai multe compartimente de care unii se apropiau ca să scrie ceva revenind apoi de îndată la coadă, dinaintea ghişeelor. Pe masă erau risipite multe hârtii mici, întotdeauna la fel. Nu le învrednici nici măcar cu o privire: mai demult luase acasă un vraf întreg, dar apoi trebuise să le arunce, nefiind bune de nimic.

Ar fi putut şi el, o dată pe săptămână, în loc de mandatul poştal, să-şi ofere satisfacţia unui cec. Pentru

că se poate face şi pe dos decât cu plăcuța şi ocheanul. Intri cu banii, stai la rând o dată, apoi a doua oară, şi când ieşi ai o hârtie verde sau violet, fără ca să te fi costat treaba asta niciun sfanț, şi i-o trimiți, la Arma di Taggia, domnului Raffaele Conchiglione.

Dar Raffaele Conchiglione n-ar fi priceput, s-ar fi speriat şi ar fi dat fuga pe dată ba la un vecin ba la altul, blestemându-şi fiul imprudent.

Ieşi afară. Acum dimineața se revărsa cu tot huietul ei, iar cerul, în soarele de iulie, era tot o prăfărie. Printre atâtea zgomote suprapuse, se auzi fluierul unui agent de circulație. Îl savură satisfăcut: nu puteai să le scapi, în oraşul ăsta trebuia să te porți frumos. O porni fericit prin Galerie{17}.

Acolo puteai vedea orice şi totul era întotdeauna lustruit şi perfect. Acolo vedea el tot mai limpede că un barman poate fi un băiat de viitor: pentru că, acolo, lumea venea la orice oră, să ia fie o bere, fie un sandvici, fie chiar un ou la pahar, şi toți se instalau cu fața la promenadă ca în balconul lor de acasă. Mai erau şi magazine cu valize de toate culorile şi din toate tipurile de piele, şi vitrine cu cărți înşirate ordonat ca la farmacie, Iar la capete, nişte plase mari închideau Galeria în partea de sus, ca să nu intre porumbeii să facă murdărie.

O străbătea regulat cel puțin o dată pe zi şi întotdeauna simțea o plăcere nouă, întotdeauna descoperea lucruri noi. Se uita la chelneri, fie ei tineri sau bătrâni, şi pricepea îndată că nu le dădeau prea mare atenție clienților de la mese.

La barul lui li s-ar fi dat mai multă atenție, iar el n-ar fi acceptat niciodată să stea toată ziua pironit la casă, neocupându-se de clienți. I-ar fi salutat totdeauna, la intrare şi la ieşire, pentru că aceia erau clienți care veneau să bea la tejghea. Nici nu ştiau bine ce voiau să bea: o bere, un aperitiv sau un pahar de apă pentru ei

era de multe ori acelaşi lucru, beau indiferent ce, fără să le fie sete şi plecau îndată. Oameni de soiul ăsta cum să nu-i saluți, atunci, şi chiar cu toată politețea?

Un singur lucru nu înțelesese el încă: de ce pe-aici oamenii vorbeau aşa de puțin sau de ce se certau atât de mult. Mulți aveau mutrele obosite, aproape bolnave, ca patronul lui, care în fiece săptămână părea că vrea să se războiască cu întreaga lume. De ce nu erau mulțumiți şi nu stăteau la palavre? Nici măcar la tejgheaua barului şi nici chiar în toiul nopții nu schimbau vreo vorbă. Şi totuşi aveau atâtea să-şi spună, fiecare ținea în el o grămadă de lucruri nerostite.

La Diamante Calabrese, unde nimeni n-avea de povestit nimic, nu tăcea unul, toți îți repetau acelaşi lucru de o mie de ori.

Era cu putință să nu fii mulțumit de un asemenea oraş?

Cu toate acestea era un oraş cu nenumărate frumuseți, plin de ceasuri la colțurile străzilor, de afişe cu tot felul de reclame de mâncăruri şi băuturi, de cinematografe cu vitrine pline de fotografii, cu lumini pretutindeni. De n-ar fi fost decât luminile şi tot era destul ca să te simți bine: ajungea să te uiți la marea piață a Domului, după miezul nopții, cu toate luminile acelea care se roteau, țâşneau, alergau ca apucate în sus şi-n jos, desenând femei, peşti, maşini de scris, cuvinte, triunghiuri, stilouri, perechi care dansează.

Aştepta tramvaiul pentru obişnuitul său drum de dimineață. Căldura îi creştea în spinare ca o haină nemăsurat de groasă.

El, unul, în tramvai lua întotdeauna bilet. Nici prin cap nu i-ar fi trecut să facă precum Michele Strano, care avea tot vârsta lui şi care venise împreună cu el de la Arma di Taggia. Michele încercase să-l învețe cum poți să nu iei cel mai adesea bilet. E suficient să ai multe bilete vechi în buzunar, de toate culorile, şi să te sui

când e înghesuială. Ții biletul în gură, după ce l-ai ales de culoare potrivită cu ziua respectivă, roz sau bleu, şi-l mesteci cu dinții pe măsură ce înaintezi. Îl ții între dinți dinspre partea cu numărul. Dacă apare un controlor, îi arăți biletul scuzându-te liniştit că ai udat şi ai ros colțul cu numărul. Asta-i tot. Controlorul cel mult bombăne o secundă.

Dar el, Antonio Conchiglione, se certase cu Strano şi-i fusese ruşine de un astfel de prieten – care, de altfel, cu căpățâna lui, n-avea să ajungă oricum prea departe. Nu întâmplător vindea şi-acum garoafe la colțul străzii.

Tramvaiul tocmai cotea scârțâind într-o piață veche, cu copacii veştejiți de praf, unde se opri, iar Antonio Conchiglione coborî.

Blocul cel nou se afla dinaintea lui, cu toate geamurile aprinse de soare, un kilometru de geamuri, care se înălțau spre cer, strânse în fâşii de aluminiu strălucitor. Peste câteva luni sau poate câteva săptămâni aveau să intre în el noii locatari.

O rogojină subțire mai închidea încă parterul, iar în spatele ei se făceau ultimele lucrări, intrarea cu trepte late şi cealaltă, înclinată, pentru maşini.

Pe jos stăteau încolăcite tot felul de fire negre, nemişcate, şi tuburi de cauciuc, iar electricienii şi instalatorii umblau de colo-colo cu aparatele lor.

— Merge bine? Nu aveți nevoie de nimic? Să nu mă duc să vă aduc o bere? îl întrebă Antonio Conchiglione pe omul rezemat de parapet.

Era un ins masiv, cu bustul gol, care supraveghea lucrările. Unii, salutându-l, îi ziceau „dom' inginer", alții doar „şefule".

— A, ai venit? se întoarse spre el omul şi adăugă: O bere poate n-ar strica. Dar mai bine nu, nu alerga. Dacă beau, pe urmă nu mai pot să mănânc.

Antonio Conchiglione se aşează la doi metri de el.

În fiecare dimineață, de luni de zile, venea aici să-i facă o vizită inginerului. Deşi pricepuse că, odată

terminate lucrările, inginerul avea să plece să construiască cine ştie ce alt bloc, nu putea renunța la vizita aceea. Poate că, totuşi, în ultima clipă, inginerul va spune o vorbă sau poate că-l va învăța cu cine să vorbească. Cu toate că înțelesese el bine, inginerul ăsta nu era o persoană importantă. Deasupra lui erau alți ingineri mai mari, arhitecți, patroni misterioşi, aşa încât, de unul singur, acesta mi putea lua nici cea mai mică hotărâre.

Totuşi nu se dezlipea de el. Pentru că de când se tot uita cum creştea blocul acela, la început doar un schelet, apoi o construcție din beton şi cărămizi, i se părea că are şi el un oarecare drept. Iar inginerul era martorul acestui drept care i se cuvenea lui, Antonio Conchiglione, pentru dragostea cu care urmărise fiecare metru de beton şi sticlă.

Taică-su ar fi dus-o cât se poate de bine ca portar acolo şi la fel şi surorile. Văzuse cămăruțele destinate portarului, chiar la intrare, şi erau absolut minunate, cu tot ce-i poate face trebuință omului. Surorile lui chiar aveau nevoie de aşa ceva. Erau prea scunde aşa că poate n-avea să le ia nimeni niciodată. Iar taică-su şi-ar fi odihnit şi el ciolanele bătrâne, la doi paşi de centrul oraşului, ca un belfer. Iată o minune posibilă: să-i scrie la Arma di Taggia şi să-i spună: vino imediat, găsit locuință straşnică, veniți toți mâine…

În ultimul moment, inginerul n-avea cum să refuze să pună un cuvânt pentru el.

— Ți-e foame? întrebă omul.

Îi răspunse dând din cap. Nu reuşea niciodată să vorbească aşa cum ar fi vrut, când deschidea gura inginerul izbucnea pe dată în râs.

Desigur, nu ştia el să vorbească exact cum trebuie, dar ceva tot mai învățase în atâtea luni. Sau poate nu?

— Duceți-vă să mâncați, că rămân eu aici, spuse.

Celălalt râdea strângând ochii în desişul cutelor.

— Şi tu ce mănânci?

— Oh, eu am mâncarea la mine, răspunse arătând spre pachetul lui cu pâine şi brânză.

Omul îl privea dând din cap.

— Odată şi odată tot trebuie să vin să te văd în barul ăla al tău, spuse.

— Intre şase şi miezul nopții. Sunteți ori când binevenit, răspunse pe dată Conchiglione.

— Dar cafea ştii să faci? zâmbea iarăşi celălalt.

— Ei, dar cum! se foi băiatul scuturând parcă mânerul imaginar al unei maşini express. Doar n-oți fi crezând că nu fac decât să spăl paharele?

Electricienii ieşeau şi ei, cu buzunarele pline de scule metalice pentru care Antonio Conchiglione ar fi dat ori cât numai să ştie a le folosi. De departe răzbătea, ca un foşnet înfundat, larma amiezii.

— Dar covorul roşu de la intrare, se încălzi Conchiglione, când îl puneți?

— Duminica viitoare.

— Păi atunci înseamnă că e gata! sări băiatul. Dar ascensoarele funcționează?

Bărbatul dădu dezolat din umeri.

— N-au venit tipii ăia din Belgia? întrebă Conchiglione. Cine ştie de ce-o fi nevoie de ascensoare belgiene! Ce, la noi, în oraşul ăsta, nu mai ştie nimeni să facă ascensoare? Aşa, însă, nu se înțeleg defectele, nu-i aşa? Şi atunci n-ai încotro, trebuie să aduci tehnicieni din Belgia, nu-i aşa?

Bărbatul râdea cu gura deschisă. Întinse o mână şi-l bătu pe umăr. Râse şi băiatul, aplecându-şi fața măslinie.

— Cei de la Asigurări, proprietarii blocului, nu vin niciodată pe-aici? întreabă pe şoptite.

— Nu i-am văzut niciodată la față, se indispuse celalalt. Dar de îndată ce-o să dea cu nasu' pe-aici ca să critice, le zic eu câteva… ascultă-mă pe mine! Să pui oamenii să lucreze în condițiile astea…

Băiatul îl privea speriat.

— Vai, nu trebuie să vă certați, spuse dintr-o răsuflare. Altfel, cu ce obraz mai vin eu din partea dumneavoastră… Şefule…

— Da, da, i-o tăie celălalt, absorbit, deja de alte gânduri.

Se studiau reciproc, încă îngrijorați.

— Atunci, eu mă duc să mănânc. Tu: nu pui mâna pe nimic, e limpede? făcu bărbatul.

Se desprinse de parapet ca să plece, apoi vârî mâna în buzunar. Dar înainte de a scoate banii vru să se asigure:

— Până la urmă blestemata aia de înghețată, o vrei sau nu? mai făcu el o încercare.

Conchiglione refuză, cu capul în piept.

— Doamne, ce căpățânos, mormăi inginerul rotindu-se pe călcâie.

Acum era linişte în spatele rogojinii care despărțea blocul de stradă. Aşezat pe treptele încă albe de ciment, Antonio Conchiglione mânca agale. Rupea o bucată mare de pâine, după care degetele ciuguleau atente prin brânză.

La două şi jumătate aveau să se întoarcă electricienii şi îndată după ei şi inginerul, la ora aceea întotdeauna roşu la față, cu trabucul înfipt în gură, dar n-avea să mal vorbească, din pricina digestiei grele.

El o să-l salute şi apoi o să se întoarcă, încet, încet, la bar. O să bage capul prin uşa de sticlă mult înainte de ora şase. Patronul trebuia să-l vadă apărând zi de zi cu cel puțin două ore înainte de program, gata pentru orice comision sau comandă, plin de chef de muncă. Dacă-i spunea: „Ai şi venit? Du-te şi mai fă o plimbare”, putea să se ducă până în parc. Era acolo o alee nemaipomenită, de unde, la o curbă, puteai zări, în diagonală, o bucățică din grădina zoologică. Când girafele întindeau gâtul afară ca să ia mâncarea din mâna vizitatorilor, Antonio Conchiglione le putea vedea capul mic şi liniştit, suspendat o clipă în aer.

O TOVARĂŞĂ DE DRUM

Se instalase falnică după ce mai întâi ridicase braţele canapelei. Privirile celor trei bărbaţi din compartiment fuseseră atrase pe dată, deoarece era o femeie enormă, cu buze groase care lăsau să se zărească doar câţiva dinţi neregulaţi, şi pentru că îşi trântise cu forţă în plasă trei boccele umflate, legate cu sfoară, pe care se puse pe dată să le supravegheze cu o privire severă şi lacomă, prin împletitura de deasupra.

— Merge la Napoli trenul ăsta, aşa-i? întrebă fără a se adresa nimănui în mod special.

Cineva îi aruncă un da plictisit, iar femeia oftă îndelung şi cu satisfacţie.

— …Napoli, şi mâine dimineaţă Sicilia… emise în cele din urmă, după ce termină de tras aer în piept.

Purta un pulover uriaş şi pestriţ care distona cu părul ei sur, în vreme ce fusta îi lăsa la vedere doar cel mult o palmă din picioarele masive, vârâte în ciorapi de lână. Pe unul dintre degete avea două inele de aur. Încet, ca un animal gigantic care, liniştindu-se, îşi relaxează treptat muşchii, îşi destinde tendoanele, îşi sprijină labele, gâtul, capul şi, pătruns de sine, se tolăneşte pe reazemul recunoscut ca familiar, femeia intră în contact cu bancheta de plastic a trenului, îşi instală coatele, îşi dezmorţi umerii, îşi împreună mâinile, sfârşind prin a lua o poziţie de totală aşteptare. Mai oftă o dată, ignorând cu totul neplăcerea pe care le-o trezea celorlalţi

trei călători evident familiarizați cu trenurile şi, prin urmare, pricepuți în a-şi crea o viziune provizorie protejându-se cu ziarele, lăsând în jos brațele canapelelor pentru a-şi delimita spațiul şi strângându-şi genunchii.

Îi cercetă cu o privire apoasă pe fiecare în parte pentru ca după aceea să nu le mai acorde nicio atenție. Nu vădi interes nici pentru întunecimea adunată sub arcadele de fier ale gării, nici pentru glasurile bâzâitoare din megafoane, care se iroseau în cifre şi apeluri, dincolo de geamurile aburite, în dimineața cenuşie de iarnă.

Mai târziu, când, de-o parte şi de alta a trenului, în aerul muced al câmpiei începură să vibreze în goană triunghiurile şi profilele de fier ale podului peste Pad care duce la Piacenza, femeia avu doar o scurtă tresărire în pleoapele ei goale, dar nimic nu-i clinti masivitatea lihnită.

Cei trei călători aprindeau țigară de la țigară, schimbând priviri iuți, cum schimbă totdeauna necunoscuții într-o călătorie cufundată în frig şi în mohoreala dimineții. Şi necontenit, întorcând paginile foşnitoare ale ziarelor, aplecându-se să strivească sub talpă un muc de țigară, trăgeau cu ochiul la femeia care stătea nemişcată, neascunzându-şi unul altuia senzația complice de sâcâială.

— Biletele dumneavoastră… apăru controlorul dând uşa de perete.

Cei trei bărbați le aveau la îndemână, care în buzunarul de la haină, care în manşeta pardesiului, unde se termină mâneca. Femeia, însă, cu ochii închişi, ca pentru a dibui în minte un ascunziş secret, scotoci îndelung în buzunarul umflat al puloverului ei pestriț, de unde, după o batistă, un şirag de mătănii şi un pieptene, scoase în sfârşit şi dreptunghiul de carton. Rămase cu degetele strânse, fără a întinde mâna, aşa încât controlorul, aruncându-i o privire cruntă, fu

obligat să se îndoaie ca să apuce biletul.

— Lipseşte suplimentul de viteză… îi spuse îndată, pe când manevra perforatorul.

Femeia ridică pleoapele ca să-l privească, dar nu scoase nicio vorbă.

— …Suplimentul de viteză… repetă controlorul, ridicând din umeri cu o expresie de certitudine.

Cei trei călători, lăsând jos paravanul ziarelor, asistau la scenă cu o atenție prea puțin ascunsă, pe buze cu un început de zâmbet adresat controlorului în exercițiul funcțiunii.

— Acesta e un tren rapid. Mai trebuie un tichet, un supliment de viteză, explică omul cu calm, răspicând cuvintele.

— Dar ăsta-i biletul pe care mi l-au cumpărat copiii! Ce, nu e bine? se supără dintr-odată femeia.

— Biletul e bun… se resemnă controlorul zâmbind cu înțelegere. Dar nu-i de ajuns. Dumneavoastră călătoriți cu un tren rapid şi mai aveți nevoie de încă un bilet care e suplimentul pentru trenurile rapide…

— Trenul ăsta merge la Napoli? întrebă femeia.

— Da, la Napoli. E trenul Milano-Napoli, un tren rapid! silabisi controlorul. Vă fac îndată celălalt tichet…

Şi pentru a încheia discuția, scoase din geantă carnetul vârât într-o învelitoare de piele neagră.

— Ce faceți acolo? Scrieți? sări femeia.

S-ar fi zis că vocea ei, brusc bănuitoare şi aspră, nu putea ieşi din trupul acela atât de planturos şi tihnit şi, din nou, celor trei călători care o observau le păru că au dinainte un animal mare, care deşi refuză să se mişte e totuşi silit să accepte un prim şi superficial freamăt în fața pericolului.

— Vă spun îndată cât vă costă. Deci, Milano-Napoli… completa controlorul urmărind cu unghia de-a lungul coloanelor de cifre aliniate într-un tabel îngălbenit.

— Eu n-am cum să ştiu asta. Mie biletul mi l-au cumpărat copiii. Eu merg în Sicilia, nu la Napoli. Ai

spus chiar dumneata că biletul e bun. Eu n-am cum să ştiu, turui femeia, atentă, mişcându-şi doar degetele încrucişate pe piept.

— Dar cum să vă mai repet, doamnă? flutură celălalt tabelul. Vă trebuie suplimentul de rapid, acesta e un rapid, nu-i unul dintre trenurile alea care opresc în toate gările…

Cantilena i se stinse pe buze. Cu mutra lui de vulpe, se întoarse complice spre ceilalți călători din compartiment care dădură din cap, apoi se instalară din nou picior peste picior, acum complet distraşi de la ziarele lor.

— Deci, supliment… o luă omul de la capăt, punând cu hotărâre unghia pe tabel.

— Eu la Napoli schimb trenul, atâta ştiu, i se împotrivi femeia.

— Nici n-aveți încotro, rapidul ăsta nu merge mai departe de Napoli… zâmbi controlorul, apăsând pe butonul pixului.

— Atunci, scrieți?! îşi concentră atenția femeia.

— Păi sigur că scriu! Doamnă, vă rog, trebuie să înțelegeți… Dar ce-i aşa de greu de înțeles… îşi pierdu răbdarea controlorul. Vă rog, dumneavoastră domnilor, arătați-i unul cele două tichete…

Unul dintre cei trei se grăbi să scoată cele două cartonaşe şi le ridică îndreptându-le spre mâna întinsă a controlorului.

— Le vedeți, doamnă? mai încercă o ultimă dată omul. Toată lumea din trenul ăsta are două bilete. Unul normal, ca al dumneavoastră, şi un altul care e suplimentul de viteză pentru trenurile rapide. Uitați-vă la ele…

Dar femeia întoarse capul, molfăind din dinți sub buzele ei groase şi părând să se cufunde din nou într-o letargie compactă, până când cele două bilete întinse sub nasul ei se hotărâră să dispară.

— Dacă trebuie să scrieți, atunci scrieți! rosti

răsuflând domol. Dacă aşa spuneţi. Oţi fi ştiind dumneavoastră ce trebuie făcut. Eu merg în Sicilia. Dumneavoastră faceţi ce ştiţi.

Omul se rezemă de muchia uşii şi începu să completeze formularul. Acum se moleşise, parcă, şi atenţia celor trei călători, iar ziarele se ridicaseră din nou, cu indolenţă, în dreptul ochilor. Femeia rămase nemişcată, cu privirea fixă aţintită înainte, doar din când în când săgetând pachetele instalate în plasă.

Controlorul scoase cu îndemânare cele două hârtii de indigo din carnet, îndoi şi desprinse foaia mâzgălită cu cerneală.

— Poftiţi... Costă o mie şi... pronunţă suma cu extremă precizie.

Femeia nu-şi descleştă mâinile, dădu doar afirmativ din cap fără a arunca nicio privire foii care îi flutura prin faţa ochilor.

— O mie şi... repetă controlorul continuând să fluture foaia.

— Asta ar trebui să plătesc eu? investigă femeia.

— Păi cum altfel! Biletul! spuse omul. Suplimentul de rapid până la Napoli. Acum sunteţi în bună regulă. O mie şi...

— O mie şi... repetă femeia impasibilă punându-şi în mişcare fălcile zdravene.

Peste marginea ziarelor, cei trei călători priveau din nou scena. Cu biletul la câţiva centimetri de nasul ei, femeia se uita la peretele din faţă, mişcându-şi buzele şi socotind pe muteşte.

— Vă rog... imploră controlorul. Dacă toată lumea ar face ca dumneavoastră... mi-ar trebui şase ore ca să văd toate biletele... Vă rog, doamnă... Luaţi biletul... Sunt o mie şi...

— Am înţeles. Am înţeles. Atât trebuie să plătesc eu, rumegă ea fără să-l învrednicească cu vreo privire.

Apoi cu o mişcare gravă şi înceată, îşi duse mâna în buzunar de unde scoase batista. Deşi boţită, era cât se

poate de curată. Despăturind-o domol, dădu la iveală un nod. Degetele ei groase desfăcură nodul şi pe cârpa albă apăru moneda de cinci sute de lire.

— Uite. Luați-vă banii! spuse întinzându-i batista desfăcută controlorului.

Mutra de vulpe a bărbatului avu un fel de contracție şi biletul se retrase şi el, neputincios, căzând odată cu mâna de-a lungul trupului.

— Doamnă... spuse controlorul. Sunt o mie şi... iar dumneavoastră îmi dați cinci sute.

— Matale ai vrut să-mi faci biletul ăsta. Ăştia sunt toți banii mei. Ia cât îți trebuie, porunci femeia ținând întins petecul de pânză. Mâna ei mare, ridicată, stătea neclintită ca vârful unui copac desfrunzit.

— Cum să-mi iau cât îmi trebuie... Sfinte Doamne... se agita disperat omul, uitându-se în jur. Apoi tăcu dintr-odată, cu privirea pierdută afară pe fereastră, la câmpul care se întindea plat şi sumbru în aburul ceții.

— Asta-i ce mi-au dat copiii. Matale ia şi plăteşte biletul, rupse ea tăcerea fără a-şi retrage mâna.

— Dar cum să vă mai explic... Vreți să vă cânt? Gata, ajunge! Asta-i curat balamuc! Şi se mai spune că noi... dădu din umeri controlorul. Apoi, enervat, îşi vârî la loc geanta, carnetul din piele neagră.

Ziarele coborâseră din nou pe banchetă, iar cei trei călători priveau. În sfârşit, unul dintre ei, mai plictisit decât ceilalți, pentru a-şi sublinia parcă iritarea, îşi schimbă poziția întorcându-se spre fereastră şi spre firele electrice care, în fuga trenului, coborau şi se înălțau, alternativ.

— Stați puțin... mă întorc într-un minut... bâigui zăpăcit controlorul şi, îndoind tichetul, țâşni pe coridor. Femeia, cu încetineala-i cunoscută, strânse banul în palmă şi îşi încrucişă mâinile cu pumnii strânşi, peste piept.

Cei doi călători atenți schimbară între ei priviri de dezolare ironică. Mişcându-şi doar puțin mădularele, ca

şi cum ar fi pierdut, brusc dar definitiv, comoditatea de a sta jos, reuşeau să-şi comunice, printr-un şir de ocheade şi strâmbături de-abia schițate, fără nevoia de a scoate vreo vorbă, felurite senzații prin care întâmplarea cu pricina le întrerupsese gândurile toropite de zi cu zi.

Gura femei rumega, şi umflându-i obrajii într-o mişcare continuă. Dar fruntea ei brăzdată sub calota de păr sur, ca şi brațele încrucişate, trunchiul nemişcat, genunchii pe care stofa fustei se întindea ca un acoperiş de lemn, mărturiseau forța de rezistență care se acumula în sufletul său în vederea unei eventuale ciocniri viitoare. Privirea ei, acum mai vie, suia la boccelele din plasă, le controla şi poposea la fiecare nod al sforii, ca pentru o ultimă trecere în revistă înainte de atac.

— Doisprezece copii am făcut! izbucni ea deodată din rumegarea fălcilor. Doisprezece: şase sunt la Milano şi şase în Sicilia. Chiar aşa. Şi acum mi-au luat biletul ăsta. E ca şi când mi-ar spune: copiii tăi nu ştiu să vadă de tine, nu ştiu să te trimită cu trenul.

Nu se uitase la nimeni, iar îndoiala izbucnită cu voce tare se opri ca o umbră de suspiciune pe chipurile celor doi călători ocupați încă să-şi vorbească din priviri. Unul dintre ei schiță un zâmbet, care ar fi vrut parcă să anticipeze un cuvânt de alinare, de conversație, dar zâmbetul îi îngheță pe buze, neaflând niciun răspuns pe chipul celuilalt.

— Am venit... gâfâi controlorul apărând din nou în uşă şi rezemându-se de ea, pregătit să îndure cine ştie ce altă trudă.

— Uneori mi s-a întâmplat să văd procedându-se aşa, de pildă, cu soldații... începu unul dintre cei doi călători. Un controlor i-a luat unuia biletul care nu era în regulă şi, ca să spun aşa, i l-a reținut până la sfârşitul drumului... I l-a înapoiat numai când soldatul a coborât...

Omul rezemat de uşă încuviință obosit, cu cozorocul

lucios al şepcii împins înapoi pe fruntea palidă.

— Aşa-i, ştiu şi eu... mormăi ca răspuns. Dar ăsta e un tren rapid... iar eu cobor la Pisa şi cine-mi garantează mie că celălalt coleg, cel care mă înlocuieşte, o să cedeze şi el ca mine... De s-ar pune cineva o dată şi în pielea mea! Şi, pe urmă, dacă vine supracontrolul?!... În trenurile astea vine mai întotdeauna...

Vocea îi deveni mai răguşită, iar din buzunar se ivi, parcă în silă, cunoscutul supliment de viteză care se întinse spre femeie, dar se retrase pe dată deoarece nu deşteptă de niciun fel atenția acesteia.

— Doamnă... rosti iar, cu greu.

— Gata, ajunge! se foi călătorul care de enervare stătuse întors spre fereastră, scotocindu-se furios prin buzunar. Plătesc eu suplimentul ăsta, e bine aşa? Să isprăvim odată.

Întinse brusc hârtia de o mie de lire pe care, o clipă, controlorul ezită s-o primească. Mâna femeii se descleştă de la piept dând iarăşi la iveală, în batista întinsă, moneda.

— Ce pot să spun? Mulțumesc... mormăi controlorul. Mărunțişul pot să-l pun şi eu de la mine... La suma asta!

Dar deja un alt călător, întrecându-l pe al treilea, îşi şi scosese portmoneul şi număra monedele care lipseau.

Femeia îşi retrase mâna şi, calmă, fără să ridice ochii, înnodă batista şi o ascunse la loc în buzunar.

— Vedeți, doamnă, cum totul pe lume are o rezolvare? o întoarse controlorul, vesel, întinzându-i biletul. Important e să nu ne pierdem nădejdea...

Rămase o clipă legănându-se pe călcâie înainte de a-şi duce două degete la cozoroc şi a dispărea pe coridor.

Femeia rămase țeapănă, cu biletul îndoit în mână. Dădea din cap cu o expresie misterioasă, chinuindu-şi buzele într-o strâmbătură.

— Acum s-ar cuveni să zic mulțumesc! spuse apoi cu privirea ațintită în gol.

Sub părul alb, fruntea i se umpluse de zbârcituri şi nu mai izbutea să revină la loc.

Încet, încet, trupul ei porni să se mişte, recucerindu-şi treptat capacitatea de a se articula. Acum era în picioare şi, cu mâinile ei uriaşe, ridica boccelele din plasă, ținându-le pe toate strânse laolaltă sub braț.

— Atunci, mulțumesc, rosti tare fără să se întoarcă, ieşind în coridor în căutarea unui alt loc şi căznindu-se să-şi treacă trupul mătăhălos dincolo de pragul compartimentului.

PRIETENUL DIN CHICAGO

Acum scrisorile lui au început să se rărească, dar, poate tocmai de aceea, îi seamănă tot mai mult. Asta şi pentru că sunt scrise la maşină, cu rânduri elegant aliniate, fără nicio ştersătură, pe o hârtie subțire, uşor transparentă, fără un adjectiv, fără a zăbovi în descrieri: şi totuşi prin ele răzbeşte o durere, ca un şipot printre pietre, iute, fără a stagna în bălți, cu o tensiune aproape hipnotică. Şi aproape fiece cuvânt, alegerea fiecărui termen are un acelaşi subînțeles: nu, în lumea de astăzi nu mai au ce căuta făpturile nobile.

Deşi foarte scurte, scrisorile lui nu pot fi epuizate la o primă citire. Ai zice că vorbele lor plutesc pe un fundal aspru, impersonal şi inexprimabil, pe care numai un ochi bine antrenat şi conştient ar fi în stare să-l identifice în variata şi ostila lui topografie. De altminteri, Renato însuşi nu e – sau poate că acum, după plecarea lui la Chicago, ar trebui să spun: nu era? – un om căruia să-i dai de rost dintr-o privire, deşi e mărunțel, retras, veşnic intimidat de ceva, deci, în aparență, asemănător cu milioane de alți inşi pe care viața de zi cu zi i-a pritocit într-un alt fel.

Ochii lui albaştri, neliniştiți, fragilitatea constituției lui osoase te făceau să-ți spui: ia te uită că, în pofida a ceea ce s-a întâmplat, lumea mai poate fi încă disproporționată, uriaşă şi devorantă, pentru un om; ia te uită, cu cât un om e mai gingaş, cu atât viața pare să-

l condamne să înfrunte tot felul de „Americi” necunoscute; şi, în fine, uite cum trebuie un om să-şi clădească singur propriul curaj, curajul cel adevărat, cel moral, nu numai cel psihic, pentru a se putea mişca şi strecura prin fisurile propriilor sale slăbiciuni.

Aşadar Renato, aflat acum la Chicago, lucrează într-un institut universitar, este expert în cancerologie experimentală, face cercetări asupra gradului de periclitate a anumitor aditivi alimentari, a unor detergenți suspecți de a fi cancerigeni, studiază fenomenele biologice care conduc la degenerarea malignă a celulelor şi țesuturilor. Are o locuință minusculă şi din când în când închiriază o maşină mare cu care înghite sute de mile de autostradă, până în Mexic, traversând deserturi, plăji şi sierre, sau până în Canada, trecând prin păduri, moteluri, rezervații naturale nesfârşite şi râuri. Citeşte cărți prețioase şi, de îndată ce-şi poate învinge timiditatea, intră în conversație cu diverşi „tipi inteligenți”, pictori sau studenți negri, poeți necunoscuți, femei care se vor culte şi emancipate, tânjind cu toții după Roma şi Moscova, după soarele Italiei şi după nu mai ştiu ce răgaz îndepărtat al libertății. Din când în când directorul institutului unde lucrează intră în laboratorul lui, îi spune bravo, Renato, de astăzi salariul tău anual creşte cu patru sute, cu cinci sute de dolari. Iar Renato roşeşte, răspunde dând repede din cap, ca o pasăre, şi, tot repede, socoteşte, transformând banii în bilete de avion care l-ar putea aduce pentru două-trei zile la Torino sau la Trieste, oraşele lui. Apoi se apleacă iar deasupra mesei, printre borcane, microscoape, acte şi buletine ale diverselor societăți de patologie. De partea cealaltă a uşii, două dactilografe bat la maşină, amândouă blonde, parcă injectate cu un aer auriu, perfecte, bine machiate, surâzătoare, cu fuste şi pulovere impecabile, ignorate până la absurd de

studenții şi de medicii care străbat coridoarele legănându-se în pantofii lor comozi.

La o anumită oră institutul se cufundă în tăcere, brusc ca o piatră în fântână. Renato iese şi el, decis să scape de oraşul acela care te devorează cu năvala lui de lumini, drept care se întoarce în odăița lui îndurând, minut cu minut, povara timpului, un timp care trebuie dat uitării cu forța, şi vai de cel ce nu ştie s-o facă, vai de cine nu ştie să astupe ceas de ceas breşele propriei memorii inutile.

— Prin urmare, cum e în America? îl întrebară la cafenea, la Torino, când îl revăzură după doi ani. El îşi privea prietenii, poate emoționat, poate doar fâstâcit, şi nu ştia ce să spună. Îşi amintea tot felul de episoade îngropate în amintirile comune de la cafenea: un prânz pregătit numai din sparanghel la Santena Torinese, cu sparanghel gătit în douăzeci şi şase de feluri diferite, sau un film pe care-l văzuseră toți împreună, sau un joc de cărți, sau un fotbalist trecut de la Juventus la cine ştie ce echipă minoră şi, ca atare, dispărut din conversațiile sportive locale. Prietenii repetau întrebarea despre America, dar el, ezitând, revenea la amintiri mărunte ca firele de pai, la resturile microscopice ale unor vremuri străine acum tuturor.

Nu ştia ce să spună despre America, nici despre Chicago, nici despre negri, nici măcar despre cancer şi despre cercetările lui. Nu ştia cum să introducă acel puțin care-i rămăsese strecurat prin mii de filtre din tot trecutul, în conversațiile distrate şi confuze ale acelor chipuri pe care, nu se ştie de ce, continua să le socotească de neuitat. Privea în jur, fixa cu ochii lui nelinişțiți fiece figură tolănită neglijent în jurul mesei, parcă admirând-o: ca şi cum toate i-ar fi apărut adevărate, esențiale, salvate prin propria lor putere din intemperii şi din dreapta uitare datorată timpului. Şi se simțea parcă micşorat dacă în conversația celorlalți erau

pomenite întâmplări şi glume de care el fusese lipsit în timpul absenței lui americane, atunci, însă, le adresa tuturor un zâmbet timid ca pentru a le spune: pe-asta n-o ştiu, dar o pricep, zău…

Seara rămânea tot acolo, cu încruntătura lui copilărească, uitându-se la crema de cafea cu sifon, ridicând şi el o clipă capul când toți ceilalți, controlându-şi ceasurile, urmăreau punctul roşu al avionului de noapte care sosea de la Roma şi străbătea cupola cerului deasupra dreptunghiului de lumină al pieții.

Cum e, în fond, America? Şi dacă negrii sunt încă sclavi sau sunt, dimpotrivă, agresivi? Şi, oricum, dacă sunt atâți cât se spune? Dar femeile, e adevărat că le-ajunge doar un minut? Şi autostrăzile, ah, da, autostrăzile, bine ar fi să avem şi noi aici autostrăzile lor, cu patru inele la intrare! Prietenii puneau întrebări şi profitau de tăcerea lui pentru a discuta relaxat între ei, schimbând păreri vechi cât lumea, uitând chiar să confrunte eventuala, minima lor corectitudine cu el, martor tăcut.

N-a vorbit deloc. Iar după nici două zile era prins în rețeaua jalnicelor obiceiuri colective, de parcă n-ar fi lipsit nicio clipă dintre ei şi n-ar fi urmat să plece înapoi după numai câteva zile. N-a mai constituit nici măcar un stimulent, ci doar una din obişnuitele prezențe de la cafenea, care din când în când se deşteaptă din toropeală doar pentru a opta cu gravitate pentru un ceai rece sau un amaro.

Până când, într-o seară, nu l-am mai văzut la masa obişnuită. Câteva zile mai târziu, câțiva dintre noi, izbutind să ne scuturăm de deprinderea de a petrece miezul nopții laolaltă, în jurul umbrelelor strânse, ne hotărârăm să revedem un film străvechi, Casca de aur. La ieşirea din mica sală, printre puținii spectatori asudați, îl zărirăm şi pe Renato. Avea ochii lucioşi şi se strecură afară, dispărând în umbra bulevardului.

Nu se întorsese pentru că îl apucase dorul sau pentru ca ar fi simțit nevoia unei vacanțe în Italia. Doar mai târziu, în ultimul moment – urma să plece în dimineața următoare când ne spuse totul, rozându-şi buzele, cuprins cu siguranță de ruşinea de a face confidențe – ne fu dat să înțelegem.

După ani de studii şi experiențe, încerca acum să obțină un laborator propriu în Italia, care să se bucure de o oarecare autonomie: o secție de cancerologie experimentală, fondurile urmând a fi acoperite în parte de National Cancer Institute, care îi finanța cu câteva mii de dolari cercetările lui de la Chicago. Dar mai era nevoie şi de alte fonduri şi poate că le-ar fi putut obține cu sprijinul unor medici mari, al unor autorități universitare sau al unor industriaşi.

Umbla peste tot cu un curriculum-proiect în buzunar, reprodus în mai multe copii, gata să-l dea spre examinare medicilor celebri, administratorilor însărcinați cu asemenea probleme, senatorilor. Alerga de la Milano la Trieste, de la Torino la Geneva, după tot felul de persoane fantomă, de etichete răsunătoare, pe la diverse nume mari, sigle, capabile să-i dea un mic sprijin.

Ne arătă şi nouă faimosul curriculum, dar când am ajuns la pagina cinci care cuprindea lista publicațiilor lui (Studii experimentale privind mecanismul…; Considerații asupra unui caz de…; Studios în subcutaneous carcinogenesis în mice…; Effect of a single application of…), ca să nu se foiască dinaintea mutrelor noastre concentrate şi ca să scape de ruşine, se ridică brusc şi dispăru în cafenea, prefăcându-se că are de dat un telefon. Şi în vremea asta ne observa, zbârlit din cap până în picioare, speriat de îndrăzneala de care dăduse dovadă.

Pagina patru din proiectul curriculum era o scurtă înşiruire de cifre reprezentând cheltuielile pentru construcție, pentru o bibliotecă indispensabilă, pentru

aparatură şi gestiunea pe primii doi ani… Totul ordonat, însumat, măsurat în metri, în plăcuțe de faianță, finisaje, cu o listă specială pentru încălzitoare, balanțe, un microtom, un criostat, un microscop ortolux, un microscop pentru histologie, un frigider: cu aceeaşi minuție, aceeaşi precizie şi strictețe pe care aveam să le întâlnim mai târziu în scrisorile lui, comentate la maximum, dar nescăpând niciodată nimic.

Când terminarăm de citit cu toții hârtiile, el se întoarse şi le luă repede de pe masă. Nu ştiam ce să spunem, dar nedesluşit, am priceput că, în ajunul plecării – avea un avion pentru Chicago a doua zi, de la Milano – el aruncase pe masă, ca o cârpă, ultima lui carte. De parcă vreunul dintre noi, sărind de pe scaun, i-ar fi putut spune: nu pleci nicăieri, îți spun eu ce ai de făcut, cui i te poți adresa.

Nu-i dăduse nimeni nicio atenție şi lista răspunsurilor primite era prin ea însăşi o oglindă perfectă a țării în care se întorsese pentru câteva zile plin de speranțe: marii industriaşi refuzaseră să-l susțină sub pretext că urau guvernul, nu îndestul de conservator; senatorii lăsaseră capul în jos, oftând cu gravitate; medicii celebri spuseseră că da, totul e cum trebuie şi apoi se făcuseră nevăzuți, nemairăspunzând nici măcar la telefon. Şi la fel îl aprobaseră şi suspinaseră universitățile, magnații, cercurile înalte, marile sigle care ne năpădesc zi de zi viața.

„Dar dacă ai deja dolari pentru cercetări, de ce nu-i cheltuieşti mata în America?”

„De-aş ajunge eu în America!”

„De n-ar fi taxele aşa de mari, am fi cu toții acolo!” „Dumneata eşti atât de tânăr, atât de talentat, de ce nu-ți vezi de cercetările dumitale? Ce păcat…”

„Rămâi unde eşti, nu te întoarce aici ca să te vâri în certurile universitare… Nu ți le mai aminteşti?”

„Te invidiez. Dumneata eşti un adevărat om de ştiință. Dar vezi, acum, întreprinderea noastră, grupul nostru,

nu-şi poate permite nici cel mai mic lux. Trebuie să-i demonstrăm guvernului că de la noi nu poate obține nimic în plus. Trebuie să strângem baierile pungii. Da, ştim, dumneata n-ai nimic de-a face cu guvernul. Dar noi…”

Scosese curriculum-ul până şi pe masa noastră – ca pe o taină ruşinoasă – parcă pentru a ne spune: asta-i, faceți ceva! Ca un jucător care aruncă masa în aer nemaiavând în buzunar niciun sfanț. Ori câştigi acum, ori vei fi gonit din toate tripourile din Europa, ori dai lovitura, ori te aşteaptă ruşinea şi înfrângerea pe vecie.

Unuia dintre noi, care se arătase mai emoționat, îi făcuse, de o parte, mărturisirea supremă, anume că un bunic de-al lui, mai mult decât bătrân, urma să-i telefoneze în seara aceea unui foarte mare acționar, care pe vremuri îi fusese subordonat, şi poate că, în ultimul moment, vorba rostită de moş ar fi rezolvat toate lucrurile, ar fi deschis uşa invizibilă, oprindu-l să mai plece la Chicago. „Doamne, America!” îi scapă într-o clipă. „Şi eu care nu mai pot să stau nici aici nici acolo. Din atâtea motive şi de-aici şi de-acolo… Iar mâine am avion la unsprezece…”

Îl urmăream cum se îndepărtează, îndoit din umerii lui slăbuți de băiat încă în creştere, cu pantalonii de vară, de culoare deschisă, fluturându-i în jurul gleznelor. Dispăru sub porticul pieții, iar noi rămaserăm pe loc neputincioşi, fumând.

Stând acum şi gândindu-ne, ne dădeam seama că el de fapt vorbise, dar noi pur şi simplu nu ne dăduserăm seama, în acele câteva seri. În vreme ce el, în două-trei cuvinte, subtil, ne împărtăşise fiecăruia ceva din America lui, prefăcându-se că nu ştie mai nimic.

Spunându-i unuia dintre noi, mai agresiv şi insensibil „Ție sigur ți-ar plăcea la Chicago”, spusese de fapt totul, iar noi ar fi trebuit să pricepem, măcar la modul general.

Acum, aşezați cu toții la cafenea, deşi incapabili de-a simți inutilitatea în care ne bălăceam, încercam fiecare

să ne aducem aminte, cu voce tare ca să audă şi ceilalţi, un cuvânt, o întrebare, un zâmbet, care făceau mai multă lumină decât orice povestire sau apreciere suscitată de întrebările noastre puse cu prea puţin interes şi neaşteptând evident niciun răspuns. Totul dură însă o clipă. Pentru că, îndată, apărură şi părerile contrarii.

— Cincizeci de milioane sunt totuşi cincizeci de milioane!

— Închipuiţi-vă voi industriaşii noştri! Cu câte belele au deja pe cap…

— A fost un nătărău. Acelaşi şoarece de bibliotecă dintotdeauna. De ce n-o fi stând el în banca lui?

— Cincizeci de milioane! Ce părere ai! Tragerea specială la loto-prono pentru cancer!

— De fapt el a spus cincizeci şi şapte!

— Cu atât mai mult! Şi mai adaugă costul terenului şi-atâtea altele… iar cu preţul la care a ajuns azi în Italia mâna de lucru… Să fim serioşi! După mine nici n-a calculat cum trebuie.

— A fost şi în Elveţia. În fond, nu numai la noi i-au spus că nu se poate.

— Cincizeci şi şapte de milioane! Până una-alta, ţinând seama de cum e Bursa astăzi şi de frica pe care-o au toţi industriaşii, fie ea politică sau nu, închipuie-ţi tu că o firmă de genul SMAC sau chiar STOP o să scoată din buzunar atâta bănet. Puţin le pasă lor de ce zice lumea, nu vor să arate decât că sunt săraci şi că guvernul nu sprijină marile întreprinderi.

Luă avionul de la Milano, vara era încă în toi, iar seara, în piaţă, cafeneaua era o pată plăcută alb-albăstruie în dreptunghiul vânăt al porticelor. La numai câteva zile după aceea primirăm o vedere din Chicago. Spunea; „Salutări tuturor. Vă rog să-i cereţi scuze lui R. din partea mea. I-am telefonat înainte de plecare pentru a-mi lua rămas bun, dar n-a răspuns şi ultima seară n-a venit la cafenea. N-aş vrea să se supere”.

Îşi relua viaţa obişnuită şi, cum tocmai se muta cu locuinţa, nu ne lăsase decât adresa de la institut. Se pornea din nou să adâncească fisura care de-atâta vreme îl scinda între propria-i ţară şi America, între Trieste şi Canada, între Torino şi universitatea lui americană, între noi, zăcând inutili la cafenea dar, pentru el, însemnând parcă viaţa, şi escapadele duminicale pe autostrăzile acelea ca nişte fluvii, netede ca aluminiul, pline, pentru cei de la volan, de ţigări, de sandvişuri înalte de-o palmă, de tot felul de băuturi, bifând kilometri.

Începu să ne scrie, ceva mai des îndată după întoarcerea la Chicago, fireşte mai rar acum. Unul dintre noi primi în plic, fără vreun comentariu sau vreo rugăminte o copie a curriculumului: ca un mesaj într-o sticlă, încredinţat unor curenţi care nu ştii încotro o s-o apuce.

Noi nu vorbim de el. Figura lui ne pune în încurcătură, ne dezvăluie propria noastră sărăcie: ar fi pe cât de neliniştitor pe atât de nemăsurat de ridicol pentru oricine să şi-l închipuie pe Hercule sau pe Ghilgameş nu gigantici ci mititei, chiar sfrijiţi, şi totuşi fioroşi, fideli propriei lor legende.

De aceea nu schimbăm tonul când, din întâmplare, cineva pomeneşte de el, când o scrisoare de-a lui ne obligă ă-i informăm pe ceilalţi că el e tot acolo, că ne salută şi că-şi aminteşte de cutare prânz, de cutare vin, pe care speră să le regăsească şi să le reînnoiască în curând, poate într-altă vară... Nu ne schimbăm temelia săracelor noastre păreri, pentru că, poate, numai aşa vom reuşi să-l acceptăm în continuare ca pe unul de-ai noştri. Ar fi vai de noi dacă ne-am da seama de distanţa care ne desparte, de nivelul atât de diferit.

Iar el, cu scrisorile lui seci, poate că vrea şi el acelaşi lucru: să ne prefacem că suntem egali şi prieteni – tocmai pentru că suntem egali, iar noi să izbutim mereu să gândim în felul acesta, fără răutate sau profunzime.

Numai în acest chip, poate, când el se va întoarce, dacă se va mai întoarce, va putea să se aşeze din nou la masa noastră de la cafenea, acceptând amăgirea comună, contopindu-se cu ea.

STRĂINA

Poate nu-i chiar urâtă – începuse să spere încă de pe când trenul ieşise de sub cupolele încinse ale gării din Milano.

Dar numai la Padova, când acceleratul încetini iar fata începu să se foiască la fereastră, cu un genunchi proptit în bancheta aspră de pluş, îi păru că pricepe de-a binelea: nu era urâtă, poate doar obosită.

În vremea asta ea, cu o ilustrată în mână, pândea peronul. Nu se vedea nimeni. Pe cimentul aprins de soarele de iulie doi poliţişti se plimbau agale, cu cureluşa căştii lăsată în jos.

Ea flutura ilustrata, îşi muşca buzele, îşi scutura bretonul scurt.

Atunci Sergio înţelese, sări în picioare, se aplecă pe fereastră făcând semne până când cei doi îl zăriră.

— Aici, aici! făcu el.

Poliţiştii se apropiară scrutând pe sub marginea căştii, fata flutură şi mai tare ilustrata acoperită cu un scris înghesuit.

— Domnişoara e străină, rosti iute Sergio. Poate puteţi să i-o puneţi voi la cutie.

Fata aproba din cap, un poliţist întinse mâna, primi ilustrata şi o monedă de 100 de lire.

— *Expres, expres...* turui ea grăbită, muşcându-şi buzele.

Încerca să zâmbească, dar de îndată ce deschidea

gura fața i se frângea într-o strâmbătură de oboseală şi teamă.

— *Expres, expres…* repeta privindu-l buimacă pe polițist în timp ce trenul se pusese deja în mişcare, iar omul saluta cu mâna la vizieră. Ea însă rămase la fereastră şi nu se aşeză la loc până când Padova, gara şi oraşul, nu dispărură la o curbă, fiind înlocuite de câmpia vălurită, cu pomi încremeniți asemeni unor semne desenate cu creionul pe cerul alb.

— Mulțumesc, rosti căznit, cu un zâmbet bolnav, lăsându-se la loc pe banchetă. Îl privi o clipă cu ochii ei încercănați apoi, iute şi cu furie, se reapucă să scrie ilustrate peste ilustrate în vreme ce bretonul i se zgâlțâia pe frunte, ba despărțindu-se ba împreunându-se la loc.

Erau ilustrate cu Roma – Sfântul Petru, fântâni, foruri, Colosseum-ul, o piață cu umbrele mari în culori vii… şi pe pătratul alb pixul ei trasa semne minuscule şi indescifrabile. Să fi tot scris vreo cinsprezece sau optsprezece între Milano şi Padova, în afară de cea trimisă expres.

În câteva adrese Sergio izbutise să zărească, trăgând cu coada ochiului, cuvintele *Connecticut, university, street,* scrise cu litere de tipar. Acum stătea din nou la pândă.

Fata, aplecată peste măsuța care se zguduia, apărată de două mici genți de plastic înflorate – într-una, lucrurile de toaletă, într-alta, o cămaşă, o pereche de pantofi, poate şi nişte pantaloni de vară, din pânză, ca să-i aibă de schimb: aşa diagnosticase Sergio – scria întruna, ridicând din când în când capul cu o expresie rătăcită şi îndurerată. Chipul ei era un mic triunghi negricios săpat de somn, cu gura nerujată, cu ochii pierduți în căutarea cuvântului de aşternut în continuare pe cartonaşul alb.

Un şirag de mărgele ieftine îi atârna peste ciudata bluză neagră cu floricele minuscule şi arabescuri gălbui. În pauzele scrisului, deasupra bluzei, capul ei mic de

şarpe țâşnea ba într-o parte ba într-alta, neprivind şi nevăzând nimic.

De mai multe ori, între Milano şi Padova, băgase ilustratele şi pixul într-una dintre genți, după care se lăsase pe spătarul canapelei scoțând o țigară italienească pe care şi-o aprindea şi o fuma cu grabă şi lăcomie.

Tânărul încercase să-i ofere foc, dar ea reuşise de fiecare dată să-şi aprindă chibritul încă înainte de a duce țigara la gură. Singura dată când Sergio, la pândă, se dovedi mai iute şi aprinse primul, ea se aplecă spre foc, unicul semn de mulțumire fiind un gest scurt din cap. Apoi îşi reluase pe dată rictusul şi trasul disperat din țigară.

Acum, fumând, privea peisajul din dosul ferestrei, în vreme ce chipul ei trăda tensiunea misterioasă a unor forțe interne ce păreau că încearcă să-l rupă în mii de bucăți. Suspinele se succedau cu riduri bruşte, clătinări din cap, cu o încrețire neaşteptată a pielii de pe frunte, şi de la colțul buzelor, cu răvăşirea nervoasă a bretonului, cu unghiile roase de dinții ei mărunți care, întredeschişi, dezvăluiau doar o uşoară umbră lăsată de tutun. Pe urmă, după ce țigara era strivită pe jos cu tocul pantofului, mâinile i se încleştau îndată de obraji vrând parcă să-i zdrobească. Apoi îi părăseau cu un ultim oftat şi scoteau iarăşi pe măsuță pixul şi ilustratele.

Descumpănit, Sergio încercase de mai multe ori să facă abstracție de fată fixându-şi atenția asupra altor călători. Dar cei doi soți care vorbeau graiul din Veneto dormeau tun de o bună bucată de vreme, cealaltă doamnă, în vârstă, după ce-şi scosese călcâiele din pantofi, nu-şi mai ridicase privirea nici măcar o dată din cartea învelită în hârtie albastră, iar grasul şi chelul contabil Monticone fără îndoială că nu putea fi considerat o tovărăşie plăcută.

Din când în când, degetul contabilului Monticone se

înălța cu prudență în dreptul tâmplei unde se învârtea o clipă dinaintea privirii îngrijorate a lui Sergio. Şi cum acesta se prefăcea că zâmbeşte, celălalt, mulțumit de isprava lui, se lăsa pe spate, deschizând gura într-un hohot mut, apoi se îndrepta la loc ca să tragă a mia oară cu ochiul spre colțul în care fata scria sau fuma.

Înainte de Padova, reîntâlnindu-se pe coridor ca să-şi dezmorțească picioarele, Monticone nu pierduse ocazia de a-l avertiza:

— Fii atent, băiete, asta-i sigur țicnită. Nu te băga. Nu ştiu dacă ți-am povestit că odată, mergând la Saluzzo…

— Mi-ai povestit, mi-ai povestit, i-o tăiase Sergio.

Monticone avea şi el o calitate, puteai să-i iei vorba din gură fără să te temi că se ofensează.

Să te trezeşti că, în asaltul trenului, la Milano, te-ai nimerit laolaltă cu Monticone, nu era desigur un noroc. Cei mai tineri din grup se răspândiseră care încotro, căutând locuri libere pentru colege, astfel încât grupul se împrăştiase. De la Milano până dincolo de Verona contabilul Bianchi, organizatorul şi responsabilul excursiei la Viena a funcționarilor de bancă din Torino trebuise să colinde trenul în sus şi în jos pentru nenumărate controale şi recomandări. Se terminase cu distracția generală din trenul gol de la Torino la Milano.

— E nebună. De legat! repetase Monticone fără să-şi desprindă privirile de la fată. O vedere expres! Cine altcineva face una ca asta decât un nebun!

Sergio, sprijinit într-o rână de peretele compartimentului, o privea aplecată peste ilustratele ei, cu limba între dinți.

— Nu-mi dau seama dacă-i englezoaică sau altceva, dacă are douăzeci sau treizeci de ani.

— Grecoaică! Pare a fi grecoaică. Îmi amintesc că în Grecia… începuse pe dată Monticone, dar vântul cald şi puternic ce intra pe fereastră îi trunchie povestirea.

— Şi dacă ar fi din est? se întrebă Sergio cu voce tare.

Rotindu-şi burta obeză, Monticone se uită la fată

brusc cu alți ochi. Apoi, dând din umeri, decepționat de colegul care vădea atâta încăpățânare şi care părea să fi uitat cu totul de Viena, de Dunăre, de vacanță, se cufundă din nou în trabucul lui.

Ce-i drept nimeni nu trimite o ilustrată expres, gândea acum Sergio, pândind-o din nou pe fată. Simțea că încearcă o anumită simpatie, o curiozitate şi totodată o ciudată repulsie molatecă față de ființa aceea pe al cărui chip momentele de revoltă orgolioasă alternau cu tânjeli copilăreşti, cu o uitare de sine care o făceau să arate ca o cârpă stoarsă, informă.

Cu excepția adreselor – acel Connecticut – semnele de pe ilustrate nu-i păruseră a fi literele unor cuvinte englezeşti.

Atunci de ce o ilustrată expres?

Prin geam, dincolo, pe coridor, zări scăfârlia masivă a lui Monticone şi i se făcu ruşine.

Uite ce înseamnă să nu ştii să priveşti mai departe de lungul nasului: anul trecut excursia la Paris, revelionul la Courmayeur, acum Viena, mereu datorită inițiativei contabilului Bianchi, care îşi lua sarcina să strângă fondurile, care trăgea sforile pentru urgentarea formalităților, pentru obținerea autocarului special, pentru rezervările la hotel…

Şi la ce-a servit? Nici nu-şi mai amintea zilele petrecute la Paris.

Iată: Torino, banca, seara cinematograful, ghişeul pentru cambii şi timbrul dreptunghiular de pe verso – refuz să accept ideea că cine ajunge ca Monticone trebuie să gândească neapărat că un om care trimite o ilustrată expres e nebun.

Poate e doar obosită sau are insomnii sau poate că a primit veşti rele de-acasă. Sau poate că s-a încurcat cu tipicul fante italian care i-a făcut figura şi pe urmă a şters-o. Cine poate şti, poate că-i însărcinată.

Îi era foame dar nu îndrăzni să-l oprească pe băiatul

obraznic care tocmai trecea pe coridor invitând lumea la sandvişuri şi bere.

Şi nici nu cuteza să scoată vreun cuvânt. Nu ştia o boabă englezeşte şi nici vreo altă limbă străină. Cum să înceapă?

Fata îl privea din când în când, dar Sergio nu-şi putea da seama dacă era doritoare de tovărăşie, de-un cuvânt, sau dacă se folosea de el doar ca de unicul obiect din jur pe care merita să zăbovească o clipă cu ochii.

Încetase să mai scrie. Îşi îndoise cu grație un picior încrucişându-l peste celălalt şi acum se ținea cu mâna de gleznă, în vreme ce buzele ei continuau să se contracte şi alternativ să se destindă. Era evident că-i face bine să-şi susțină glezna obosită.

De două-trei ori, îndată după Milano, încercase să adoarmă, se încăpățânase chiar să-şi ascundă capul sub perdeluța de culoare incertă pe care vântul, intrând pe fereastra deschisă, o umfla ca pe o pânză de corabie. Dar de fiecare dată ieşise de sub perdea pufnind, oftând, scotocind din nou după veşnicele ei ilustrate.

Rareori făcuse vreun gest tipic feminin, o mână care aşază părul la tâmple, care ține o oglindă, un pieptene. Din geanta ei nu se ivise decât o batistă, şi asta o singură dată.

Monticone se întorsese în compartiment, căldura îl cufunda în canapea şi-i închidea ochii.

Ea se ridică, sări sprintenă peste picioarele țepene ale celor adormiți şi ieşi pe coridor să fumeze. Sergio ieşi şi el din compartiment. Câmpia se perinda când verde, când galbenă, cu pomi îndepărtați şi grădini acum pârjolite de vara înaintată.

Întorcându-se ca să-şi ferească chibritul de vânt, îi zâmbi.

— Veneția? încercă el.

Se văzu cercetat cu neplăcere, dar după o strâmbătură veni şi răspunsul:

— *Wien…*

— Ah, Viena, răsuflă consolat Sergio şi îşi lovi pieptul cu arătătorul. Şi eu la fel…

Dar se opri brusc. Ea îl privea cu ochii plini de lacrimi, iar bărbia îi tremura ca unei fetițe.

Rămase locului năucit. Asta nu, te rog, gândi el, dar nu ştiu ce să-i spună. Scoase pachetul de țigări, ea luă una, aprinseră.

Nu-i păsa de lacrimile care-i coborau încet pe obraji, fuma uitându-se la el, la câmpia de un verde stins, trăgându-şi nasul.

Apoi începu să vorbească: în englezeşte, în franțuzeşte, în nemțeşte. Vorbea iute, sărind de la o limbă la alta, cu ochii țintă când la Sergio când la țigară, trecând de la strâmbături la suspine.

— Te rog, încercă să silabisească Sergio în franceza lui de doi bani. *Pardon, plus lentement… je…*

Ea se strădui să vorbească mai rar, fluturând uşor din mâinile desfăcute. Dar pentru Sergio vorbele acelea continuau să fie un mister, o rostogolire de pietricele care nu însemna nimic.

— Înțeles? suspină ea după un minut.

Tendoanele gâtului i se încordaseră ca nişte sfori întinse, iar mărgelele ei ieftine, împinse înainte, dezvăluiră o minusculă gropiță în triunghiul de piele dezgolit de bluză. Sergio nu îndrăzni să-şi rețină un gest care putea să însemne: da, am înțeles.

Ea reluă.

Avea o voce ascuțită, care se intensifica şi se înălța brusc pentru a se retrage apoi la adăpostul unui murmur de consoane misterioase, guturale. În franceza ei căznită intrau de-a valma cuvinte englezeşti, nemțeşti şi altele din alte limbi, pe care Sergio le reținea ca sunete dar care scăpau, ca apa printre degete, efortului său de atenție.

Se simțea îngrozitor de nenorocit, un idiot.

Fata se oprise ca să-şi tragă sufletul, iar el încercă să

dea o oarecare ordine mentală acelui şuvoi intraductibil care-i pătrunsese în urechi. Deci: fusese la Roma dar plecase de-acolo pentru că... o adusese poliția italiană... ambasada refuzase... Franța nu... în Franța nu... paşaport... Veneția... să telefoneze la Milano... o prietena de la Viena...

Fuma, apoi, întorcându-se dintr-odată, îl privi cu un zâmbet pe care Sergio îl simți compătimitor.

Pe urmă suspină cu resemnare şi îşi reluă povestirea, răspicând din nou cuvinte, încercând din nou să-l ajute cu gesturile ei sărace, cu verbele la infinitiv, cu veşnicul *înțeles?* şi o mişcare a buzelor ca atunci când îi vorbim unui copil sau unui surd.

Trei frați... frontiera... poliția... la Roma, poliția... ambasada... telefon la Milano...

— Berlin? crezu el la un moment dat că a înțeles. Dar ea dădu din umeri enervată, apoi zâmbi, întinse o mână şi, în semn de consolare, îl bătu pe umăr. Şi pe dată privirea ei se pierdu în câmpie, părăsindu-l pe Sergio în tăcerea lui dezolată.

Îi era ruşine. Îl zări venind pe coridor, unduindu-se, pe băiatul cu naveta cu bere şi fructe.

— Bere? propuse el.

Ea se întoarse ca să-i surâdă şi consimți. Dar când Sergio scoase banii din buzunar ca să plătească, scutură nervoasă din cap, dădu la iveală un portofel jerpelit.

— Nu, nu, se ruga Sergio, încercând să vâre piesele de o sută în mâna băiatului.

Acesta rânjea, proțăpit locului ca să se amuze mai bine de scena aceasta, apoi acceptă mărunțişul ei numărat cu grijă.

N-are bani, gândi Sergio după ce-i zări portofelul jerpelit.

Îşi frecă degetul mare de arătător.

— Nu? *Rien d'argent?* îndrăzni el.

Ea îl privi cu severitate, parcă jignită, şi întoarse

capul, iar Sergio se trezi din nou singur, alături de profilul acela care nu avea nicio nevoie de el, în liniştea neputincioasă şi umilitoare.

Cu un semn uşor din cap ea ceru să-i facă loc şi se reîntoarse în compartiment. O urmă şi aşezându-se la locul lui pe canapea încercă din nou să-i zâmbească. Ea îi răspunse cu un aer obosit, apoi se aplecă iarăşi spre el, îşi rezemă coatele de măsuță, dând la o parte genţile de plastic, şi se porni să vorbească, luând-o de la capăt cu Roma… poliția… ambasada… telefon la Milano… frontiera…

— Înțeles? întreba deznădăjduită la sfârşit.

Sergio se baricada în dosul unui zâmbet, lăsând capul în jos.

— …telefon la Milano… Veneția… o prietenă… Viena… *mourir… mourir…*

Cuvintele se rostogoleau de-a valma ca nişte pietricele încurcate. Foşneau doar o clipă şi apoi dispăreau.

Tâmpitule, de ce nu-i spui să scrie: în două vorbe ai înțelege, cum înțelegi porcăriile alea franțuzeşti pe care ți le dau să le citeşti la bancă prietenii, ai înțelege şi-asta, tâmpit ce eşti, de ce ți-e ruşine? se chinuia Sergio.

Îşi descoperea acum o nebănuită laşitate: ar fi putut s-o întrebe cum o cheamă, să înceapă cum se începe. Poate că ei i-ar fi făcut bine aşa ceva, ar fi ajutat-o să se facă înțeleasă. Numele, vârsta, adresa, să-i scrie şi el pe-o bucată de hârtie adresa lui de la Viena, hotelul acela rezervat pentru grupul lor…

De ce nu era în stare?

Oare pentru că nu era cu adevărat frumoasă, ci doar un biet iepure plouat, fără nicio formă? Oare din cauza asta nu se gândea el s-o ajute, nu se lansa aşa cum ar fi făcut poate cu alta, mai veselă: *je…* Sergio, *vous, du…?*

Aerul devenise cenuşiu, vântul care intra pe fereastră se răcorise, cerul se întuneca trecând în albastru.

— Mestre, ajungem la Mestre, trebuie să coborâm aici, urlă Monticone sărind ca ars.

— Bine, dar… încercă Sergio.

— Aici, aici, cap-în-nori ce eşti, urla Monticone trăgând jos valizele.

Ea îi privea agitându-se, atentă, zâmbea şi căsca ochii.

Stângaci, încercă să-i explice prin semne că el trebuie să coboare. Monticone o luase deja înainte pe coridor, urlând şi ţinând valiza. O rupse la fugă fără să se mai întoarcă, simţind în ceafă ochii ei încercănaţi.

Ajuns pe peron, lăsă valiza jos şi se întoarse. Ea ieşise la fereastră şi îi zâmbea. Trenul pufăia, fâşia îngustă de peron era pustie, albastră în lumina serii.

— Unde sunt ceilalţi? urla Monticone alergând încoace şi încolo cu valiza în mână. Dar trenul ăsta…

Pornise, iar ea se uita la el. Fereastra tocmai se îndepărta când ea întinse o mână ca să-l salute. Acum nu mai zâmbea, ţinea mâna întinsă, iar Sergio trebui să se ridice în vârfurile picioarelor ca să i-o apuce. Aproape fără să se gândească şi-o retrase şi alergând pe lângă tren, i-o întinse din nou cu cele trei sau patru mii de lire pe care izbutise să le găsească în buzunar.

— Oh, strigă ea întinzându-i bancnotele. Nu… şi alte cuvinte pe care Sergio nu le înţelese.

El se opri în vreme ce trenul continua să ia viteză, îi făcu semne îndemnând-o să ia lucrurile cu voioşie, îşi ridică mâinile împreunate deasupra capului, dădu din umeri prefăcându-se că râde, făcu un gest ca pentru a-i explica: uite, acum poţi să telefonezi la Milano, aşa, O.K.

Ea îl privea cu ochii mari, cu braţul ei slab ridicat în semn de salut, apoi trenul coti ascunzând-o în umbră.

Greşeala fusese a lui Monticone. Trenul acela mergea şi la Veneţia, dar avea să treacă din nou prin Mestre, în direcţia Viena, circa o oră mai târziu.

Când se suiră din nou, Monticone îl târî în căutarea colegilor. Era acum întuneric, unii se şi pregătiseră de dormit, o cercetare inutilă de-a lungul coridoarelor îl convinse pe Sergio că fata trebuie să fi coborât la

Veneția. Monticone le povestise celorlalți aventura lor, dar, cum nu era vorba nici de frumusețe, nici de sex, îl ascultaseră plictisiți. Numai ultimele deducții ale gravului contabil smulseseră unele zâmbete: când spusese că, după părerea lui, fata trebuie să fi fost spioană sau, şi mai probabil, o apatridă fugită din cine ştie ce lagăr. Desigur că se temea de poliție, n-avea un ban, era nebună de legat şi fugea de…

Sergio nu scoase un cuvânt. Întunericul din compartiment era întrerupt doar de luminile săgetate de rarele felinare ale unor gări mici, lăsate repede în urmă.

— La Tarvisio o fi frig, spuse cineva.

Dar capetele se legănau, vârfurile țigărilor aprinse se mişcau încoace şi încolo, cei mai gălăgioşi şi cheflii dintre funcționarii băncii preferaseră să se strângă într-un compartiment îndepărtat de unde răzbăteau în rafale râsete şi cântece. Monticone se dusese şi el acolo.

Nu-şi dădu seama când îl fură somnul şi trecerea frontierei avu loc într-un moțăit semiconştient care îi înțepenea picioarele. Doar o clipă, concentrându-şi privirea pe fereastră, zări păduri, stânci, limbi de zăpadă, o succesiune de unduiri şi creste. Alpii, gândi obosit, pe-aici s-au dat lupte, în primul război mondial!

Dar readormi pe dată în pofida frigului şi a opririi de la graniță, cu clinchetele şi strigătele feroviarilor care umblau în lungul trenului ciocănind şi ascultând cu atenție.

Se trezi când era deja ziuă, trenul ajunsese acum în Austria, într-o ceață subțire care anunța primele raze de soare. Pe geam se vedeau coline, copaci, stive de lemne. Trecuseră de Villach.

Pe coridor lumea umbla bosumflată, unsă cu diverse creme şi cu prosopul de gât.

Când îşi termină toaleta şi putu să stea liniştit pe coridor, îşi aminti de ea şi zâmbi satisfăcut gândindu-se la cele trei mii de lire.

Fuma, privea câmpia care-i trecea pe dinainte, ceața

care se ridica repede din păduri, fumegând în mici norişori deasupra stivelor de trunchiuri care desenau pete întunecate pe pajiştile verzi, când, întorcându-se, o văzu.

Venea din capul coridorului cu geanta ei de plastic înfăşurată în prosop.

— Bună dimineața, îi zise, încercând să repete salutul în nemțeşte.

Ea îi făcu semn s-o aştepte.

Reveni cu țigara deja aprinsă, se rezemă lângă el şi rămaseră unul lângă altul fumând şi uitându-se pe geam.

Mirosea a pastă de dinți.

— *Schlajen?* Ai dormit? o întrebă el încercând să arboreze un ton vesel.

Dădu afirmativ din cap continuând să privească afară.

— O.K., adăugă Sergio.

Dar iată: acum îl privea şi avea din nou ochii plini de lacrimi.

Nu, vai de mine, gândi Sergio simțind că-i fuge pământul de sub picioare. Fata îl privea cu fruntea încrețită de cute groase, tinereşti, apoi băgă mâna în buzunarul pantalonilor şi scoase banii.

— Nu, spuse Sergio.

Dar semnele lui din cap nu serviră la nimic, ea continua să numere banii, apoi îi întinse în palma deschisă.

Spuse ceva, cu rostogolirea obişnuită de pietricele care pe Sergio mai degrabă îl zăpăceau şi-l speriau.

— Nu! repetă el.

Atunci ea simulă mestecatul explicându-i astfel că din mănunchiul de bani lipseau câțiva cheltuiți pe mâncare.

— *Tenez!* porunci apoi.

Iar Sergio îi luă şi-i vârî ruşinat în buzunar.

Espion, voleur, apatrid cum s-o fi spunând? rumega el. Cu un mic efort de-a părea vesel ar fi putut s-o

întrebe pe ea. Dar ştia şi că nu e în stare s-o facă şi că n-o să cheme nici vreun alt coleg să-l ajute.

Continuă să fumeze, fără s-o privească, până când ea întinse braţul şi îşi suflecă mâneca de la cămaşă pentru ca el să-i poată vedea cotul.

Avea o cicatrice mare, unde pielea, mai întunecată, apărea netedă, ca un os. Conturul se întorcea în sus, cusut, despărţind net de restul braţului gaura aceea lungă de două degete şi lată de unul. Ea îşi privea cicatricea zâmbind în vreme ce lacrimile îi şiroiau fără însă ca vreun hohot să-i întrerupă murmurul şuierat.

Din nou frontieră… din nou trei fraţi… *mourir…*

Apoi ropotul de pietricele încetă.

Nu aştepta răspuns. Îşi trase mâneca la loc şi se reapucă să privească pe geam.

Trecuseră de Graz, iar colegii îl strigau din compartiment. Era cu ei şi o fată, îmbrăcată toată în verde, care surâdea şi, într-o italiană nesigură dar drăgălaşă, le povestea de Viena, de mâncăruri, de cârciumi şi de Dunăre. Era o funcţionară de la agenţia de turism, care se suise la Graz, şi acum împărţea planuri ale oraşului, liste cu mâncăruri specifice, cu muzee, cafenele şi localuri de noapte.

Unii făceau pe spiritualii încercând s-o pună să vorbească despre femei, dar ea răspundea serioasă, mijindu-şi ochii şi repetând nume şi cifre în italieneasca aceea a ei. Arăta ca scoasă din cutie, închisă în bluza albă pe care verdele taiorului o lăsa să se întrevadă puţin în dreptul gâtului.

Îl strigau şi pe el, nu voiau să-l lase să se irosească lângă străina aia prăpădită. El însă rămase pe coridor.

Era iritat. Acum ruşinea şi neputinţa se contopiseră într-o furie, într-un egoism obscur, se ştia vinovat dar totodată se simţea cât se poate de viu şi infailibil. De altminteri, ce-ar fi putut face?

Rămase totuşi lângă ea.

Acum trenul trecea în goană pe lângă diverse sate, pe

lângă un râu cu ape verzi şi nemişcătoare ce se pierdea în curbe domoale printre copaci şi limbi de nisip.

Din compartiment răzbăteau râsete şi cuvinte învălmăşite, iar ea, stând alături de el, cu capul ei neclintit de şarpe, nu mai spunea nimic.

Ajunseseră deja la periferia Vienei, casele deveneau tot mai înalte, mai curate, verdele aprins al grădinilor se îngusta într-o goană nesfârşită de cărămizi, tencuieli, pavaje şi ramuri strălucitoare.

O zări scriind ceva pe un petec de hârtie.

Înainte de a-l băga în buzunar îl citi. Era un nume nemțesc, o adresă, o stradă din Viena.

— *Vous?* rosti el. Ea zâmbi făcându-i semn că nu.

Trebuie să fi fost prietena ei de la Viena, aşa pricepu din ultimele cuvinte turuite de ea la ureche.

Îi întoarse spatele fără niciun salut, iar colegii îl potopiră îndată cu valize, cu râsete, cu mâini şi picioare întinse la dezmorțit.

Gara era mică, luminoasă, cu fâşii de soare care făceau să strălucească peroanele noi şi culorile copertinelor. Afară, taxiurile treceau roşii, însoțite de chemări.

O văzu: o pornise înainte cu cele două genți ale ei şi o canadiană aruncată pe un umăr. Avea pantofi de pânză, dar umbla în vârful picioarelor de parcă ar fi fost susținută de nişte tocuri invizibile. Ajunsă deja departe, evită un tramvai, apoi se îndreptă spre un pasaj subteran unde se întoarse privind către gară. Îl descoperi printre ceilalți, dar nu-i făcu semn cu brațul ci dădu repede de două-trei ori din cap, parcă mulțumindu-i.

Colegii asaltau taxiurile împingându-şi valizele înainte, în vreme ce contabilul Bianchi urla şi-i număra.

Urcând lângă şoferul gras şi mustăcios, enervat, simți oboseala căzându-i în spinare ca o lovitură de măciucă.

Era stors de gândul că ea – poate – îl va aştepta, mâine, pe strada aceea.

În buimăceala oboselii încercă totuşi cu fals curaj să-şi spună: şi de ce nu? De ce nu m-aş duce chiar acum?

Iată ce-ajunsese să-şi spună.

Roşi de el însuşi, de colegii care, în spatele lui, înjurau ca turbați căldura, cele optsprezece ore de tren, maşina prea strâmtă. Taxiul făcu un ocol după care intră în bulevard, claxonând scurt şi inutil, în chip de avertizare, în dreptul marmurii false a pasajului subteran, apoi luă viteză cotind, iar atunci, în depărtare, putură admira cu toții desenându-se parcă într-adins pe cer roata mare din Prater.

ZGOMOTELE LIMBULUI{18}

Sunt bolnav. Nu pot să lucrez. Boala mea e, cum să spun? politică, nu e un neajuns fiziologic, ci o slăbiciune morală, o nelinişte tulbure care mă face obtuz, surd.

Poate că-i de vină vârsta. Fireşte, ultimul ţărm al tinereţii nu-i vesel, e mai degrabă o tânjeală aproape obsesivă, capabilă să te omoare. Nici nu mai ştiu anume cine sunt eu, nu-mi cunosc propriile motivaţii, stau ca un motor blocat nu din pricina unei avarii, ci a unui contact bizar, unul dintre acelea care-l pun în încurcătură chiar şi pe cel mai priceput dintre mecanici.

Teamă mi-e să n-o sfârşesc ca Egidio, vechiul meu prieten, care s-a resemnat şi-a ajuns un cinic. Ca şi mine acum, cu ani în urmă, el a încetat să mai lucreze, întâi din întâmplare, apoi apelând la subterfugii premeditate, iar în cele din urmă complet. Iar astăzi, când trăieşte din te miri ce, susţine sus şi tare că lui îi place lucrul, că şi pentru el munca este o religie, dar că, din păcate, el unul nu e practicantul acestei religii. Sau: că lui îi place mult munca şi ca atare e capabil să stea şi să se uite la alţii cum muncesc chiar şi opt ore în şir, mai ales dacă e vorba de o muncă grea, făcută pe ploaie.

Astfel, aşteptând eu să înţeleg, să intru în cine ştie ce convalescenţă (de care mă tem aproape tot atât cât şi de boală), stau acasă, în pat, târâind gânduri opace. Dacă mă ridic, năpăstuit mai degrabă decât îndemnat de vreo motivaţie, atunci mă învârt fără vlagă, cu un sentiment

de deşertăciune în suflet, cu capul vâjâindu-mi şi cu picioarele moi.

Nu mă mai iubesc pe mine însumi, pentru felul în care-mi duc viața, pentru justificările pe care mi le găsesc, pentru forța care-mi lipseşte. Sunt plin de sănătate, dar asta nu înseamnă nimic. Adevărații bolnavi, socotesc eu, sunt oameni asemeni mie, zdraveni ca hamalii şi cu nervii sănătoşi, dar care, la un moment dat, şi-au pierdut vlaga. Lipsindu-le antrenamentul de-a se mişca adică de a trăi, a-şi juca rolul – brusc ei se moaie E ca un ciorap, nedeşirat şi nerupt, ci doar nesusținut de suportul mecanic indispensabil înainte.

Stând eu în pat de atâtea zile, încerc să-mi distrag atenția trăgând cu urechea la ce se întâmplă în jurul meu. Fereastra odăii mele dă spre o curte interioară de tip modern, unde nu lucrează nimeni, niciun tapițer, niciun tâmplar, unde nici femei nici copii nu fac obişnuitele zgomote prietenoase – ca şi cum o pompă misterioasă ar fi aspirat viața, prefăcând curtea într-o pâlnie de beton. Pentru a profita de vreo tovărăşie venită prin pereți trebuie să mă las în voia norocului. Aud trosnetele lemnului şi parcă unele aparențe de viață anorganică, revelate de tot soiul de foşnete, bufnituri imperceptibile şi pârâituri între cărămizi, în tencuială, între cărțile înghesuite pe etajeră, între prosoapele atârnate în cui şi, aparent, nemişcate.

Mai e şi portarul care, din când în când, ajunge până la etajul meu cu maşina lui de lustruit mozaicul. Umple coridorul de gălăgia supărătoare, dar mi-e foarte dragă, plină de rezonanțe mecanice, de şuierături şi zgomote de fabrică. Din păcate aceasta e o prezență foarte rară.

Probabil că tocmai această tăcere de locuință modernă, acest gol de cărămizi uşoare, de etaje spațioase, de absență, m-au făcut s-o descopăr pe ea.

La început de-abia i-am putut percepe zgomotele caracteristice, apoi însă am început să i le disting, să le împart în categorii, să le prevăd.

Trebuie să fie frumoasă, sau măcar drăguță şi tânără şi ambițioasă. În fiecare seară, când se întoarce acasă, se spală cu conştiinciozitate. Robinetele curg, recunosc răpăitul apei şi un uşor du-te-vino de picioare vârâte în papuci, apoi din nou în pantofii cu tocuri până când, în cele din urmă, aud trântindu-se uşa. A ieşit să-şi petreacă seara în oraş.

Acum îmi dau seama că multe alte zgomote îmi erau de multă vreme cunoscute, dar nefiind bolnav, deci atent şi disponibil, nu le observasem ci le înregistram doar ca o sâcâială.

Anul trecut, mi-aduc bine aminte, mă deranja mereu cu petrecerile ei dansante. Biata fată, într-o garsonieră ca a mea, doar cu un etaj mai sus, trebuie să-şi fi dat multă silință ca să poată organiza o petrecere. Dar ea reuşea, iar eu, în toiul nopții, auzeam muzica de la pick-up. Auzeam de asemeni pantofii bărbaților şi tocurile femeilor care răpăiau sau alunecau vioaie şi numeroase, apoi, în pauze, distingeam un ciripit de voci şi râsete. În sfârşit, un nou disc punea iarăşi în mişcare feluriții pantofi.

După ore şi ore (eu, în pat, în plină noapte, eram fără îndoială enervat, mi-aduc bine aminte) aproape toate picioarele plecau. Rămânea numai ea, cu cele două tocuri ale ei, şi o pereche de pantofi bărbăteşti. Dansau singuri – încă un disc, două, niciodată mai mult – apoi stăteau. Muzica mergea mai departe, dar acum fără dans, fără glasuri sau râsete. Bărbatul, cauza neîndoielnică a acelei preocupări feminine de-a organiza petreceri, probabil că-i spunea vorbe dulci sau o săruta...

Zgomotele reîncepeau dimineața. Ea umbla după paharele murdare, făcea ordine, țăcănea în sus şi în jos, mutând fotoliile, canapelele, măsuțele. Trebuie să aibă şi un pat rabatabil, pentru că îi aud bufnitura când îl ridică sau îl coboară din perete.

Ziua, nimic. Lucrează, iar la amiază nu se întoarce

acasă. Trebuie să fie una dintre funcționarele acelea care la prânz mănâncă în picioare în vreunul dintre bufetele mari din centru: sandvişuri gelatinoase sau pateuri care ți se scutură pe haine, şi o cafea. Apoi se întorc la birou.

Dar seara, când revine acasă, bătălia reîncepe. Face baie, apoi curăță conştiincioasă cada, acum ştiu să disting zgomotele diverselor mişcări ale apei. Stă multă vreme în baie, evident preocupată să se studieze, să se machieze, să se pieptene. Apoi îşi pune pantofii cu tocuri, şi multă vreme înainte de-a ieşi umblă aşa, de colo, colo, țăcănind. E limpede că încă nu s-a îmbrăcat, poate că nu se hotărăşte ce rochie să-şi pună, e în halat sau în furou, dar şi-a pus deja ciorapii şi pantofii şi tot încearcă, nesigură.

Întotdeauna are câteva vase de spălat, dar foarte puține, doar o ceaşcă, un pahar, cel mult două. Chiuveta îmi transmite clar zgomotele obiectelor puse la scurs.

Şi fumează. Aud sfârâitul chibritului şi creşterea caracteristică a tusei, tipică tuturor celor care fumează prea mult.

Acum ea nu mai e pentru mine o ființă neutră. Nu doresc de fel s-o întâlnesc în ascensor şi s-o recunosc. E mult mai bine ca relațiile noastre să continue aşa, descifrabile în liniştitul lor mecanism cotidian, dar închise oricărei cercetări ulterioare.

Şi ea ca şi mine trece printr-o perioadă de linişte. Poate că nu-şi dă seama de asta, cu siguranță că lucrul ăsta chiar o necăjeşte, iar ea suferă sau crede că suferă din pricina faptului că e singură, şi totuşi, pentru ea, aceasta e o perioadă de relaxare, de răgaz plin de moliciune.

Spun asta deoarece după petrecerile amintite, după liniştea aceea întreruptă de muzică, am auzit-o suferind cu adevărat. Am auzit-o plângând noaptea şi l-am auzit şi pe bărbatul care era cu ea vorbind fără întrerupere,

într-un murmur pe cât de calm pe atât de odios. E ciudat cum reuşesc să recuperez şi să dau acum sens unor lucruri pe care anul trecut le percepeam doar ca pe nişte sâcâieli, care aproape că mă făceau să mă scol şi să-i bat, indignat, în tavan, cu coada de la mătură.

Prin urmare, ea plângea. Fără să ridice glasul sau să acuze, dar răpusă, copleşită de şoapta aceea masculină care cine ştie ce-i tot îndruga.

Plângea, apoi, brusc, se ridica, îi auzeam papucii pornind-o grăbiți spre baie, auzeam apa răpăind în lavoar. Se spăla pe față, încerca să-şi revină, ambițioasă ca întotdeauna.

Durerea ei era senină, chiar frumoasă, de vreme ce se putea repeta punctual noapte de noapte, ore în şir, iar ea se putea târî de la pat la lavoar şi înapoi cu o regularitate de invidiat.

Şoapta bărbatului nu ezita s-o urmeze chiar şi în baie. Se ridica doar cu o notă, devenind mai seacă şi încă şi mai detestabilă, el fiind probabil cât se poate de sigur de motivele lui, de ineluctabilitatea lor intrinsecă.

Desigur că avea dreptate, nu putea să-l combată, cel puțin nu ea, ea nu putea să-şi îngăduie decât această uşurare, plânsul, un plâns de victimă vinovată, şi să îndure cu supunere o biată iubire întoarsă pe față şi pe dos, care nici nu se născuse bine că se şi pervertise.

Şi, după toate, „domnul" cu motivele lui mai pleca şi devreme: dimineața, înainte de-a se crăpa de ziuă, după un du-te-vino sigur şi grav de pantofi bărbăteşti, trântea uşa în urma lui şi pe-aici ți-e drumul.

Ea – şi aici venea treaba minunată care pentru mine, acum când îmi aduc aminte, e o consolare tihnită – ea se oprea imediat din plâns şi, după ce-şi sufla zdravăn nasul şi căsca de câteva ori, se cufunda într-o lungă tăcere. Apoi, după câteva ceasuri, îşi reîncepea obişnuita agitație de dimineață, baia, vasele, lovitura seacă a patului rabatabil care revenea la locul său, la sau în perete.

O singură dată, răpusă desigur de insomnie, îmi amintesc că a ieşit îndată după el, trântind uşa cu furie. Totuşi nu uitase să se spele mai întâi pe dinți. Poate se refugiase într-o cafenea să citească ziarele înainte de-a merge la birou sau poate că plecase la birou cu noaptea în cap, la ora când nu sunt decât femeile de serviciu, iar birourile zac goale, cu maşinile de scris acoperite şi deprimante, cu telefoanele în repaos.

Dar asta se întâmpla anul trecut. Acum zgomotele pe care mi le trimite sunt de o regularitate şi de o constanță impecabilă: spălatul pe dinți, paharele, patul, un întreg şir de operații care se succed în perfectă ordine.

Pentru ea asta trebuie să însemne singurătate şi nu un ascunziş de tihnă, de protecție. Şi mi-am dat seama că de câteva seri n-a mai ieşit din casă. Se întoarce devreme, îşi termină repede treburile şi e limpede că se bagă în pat să citească. Într-adevăr, nu deschide nici tranzistorul pe care, uneori, îl mai lua cu ea în baie, şi nu dă niciun alt semn de viață, decât doar un zgomot scurt de papuc care la un moment dat alunecă până în baie, pentru ca să se liniştească apoi pe dată.

Iată, când ea va povesti despre lunile astea – lunile mele de proastă dispoziție, de supărare pe lume şi pe mine însumi, lunile tihnei ei, ale amplei ei linişti domestice – pot chiar să-mi închipui ce va spune despre sine, cu tonul de scuză al celui ce-şi mărturiseşte propria banalitate: Da, mi-am petrecut multe seri în casă, citeam, îi scriam mamei, nici nu ştiu cum de-am fost în stare… – aşa va spune, iar între timp în cap vor începe să-i zumzăie noi planuri de petreceri, nume de prietene pe care să le caute ca să-i iasă perechile, discuri noi şi felurite sticle de aşezat pe masă printre bomboane şi măsline.

Pentru mine pacea aceasta a ei e o desfătare. Poate că citeşte o carte bună, poate că doarme, oricum nu se iroseşte, umblând de colo, colo, nu întârzie prin

restaurante, nu e silită să înghită filme de doi bani, nu e obligată să se lase condusă cu maşina de diverse cunoştinţe întâmplătoare, nu trebuie să circule cu tramvaie goale şi triste, gândindu-se la puţinele ore de somn care îi mai rămân până dimineaţă.

Îmi pare rău că nu ştie să aprecieze tainica fericire a acestei perioade şi-mi pare rău că n-am niciun chef să i-o explic. Poate că aş mai fi în stare să spun câteva cuvinte.

Ea, în pat, se simte desigur dezolată şi poate că nu visează nimic altceva decât o prezenţă a cuiva, a oricui, chiar cu riscul de a plânge după aceea, dar până una alta reală, tangibilă.

Această inconştienţă a ei mă doare, dar îmi trezeşte şi puţină invidie, sper măcar că ştie să citească cu chef: îmi închipui o carte groasă pe care cu ani în urmă a zărit-o pe plajă la cineva, pe care apoi a cumpărat-o din obligaţie, din pricina faimei ei, dar pe care numai acum s-a apucat, din îndărătnicie, s-o descifreze, plină de speranţe.

Poate că acum o descoperă ea pe Emma sau pe Karenina, pe Lucia sau pe Molly. Poate că în ceasurile acestea – pe care eu mi le petrec fumând, cu o insomnie malignă în vine, scârbit până chiar şi de ziarele aruncate la picioarele patului – ea descoperă că totul se află încă dinaintea ei, atât adevărata durere cât şi adevărata bucurie, incertitudinea, misterul şi norocul, măcar un dram de noroc…

Cred că Emma Bovary nu-i va plăcea până la capăt (femeile, e lucru ştiut, încep pe dată să emită judecăţi, iar stropul de rivalitate din ele le face să se înşele) şi nici Lucia, dar Molly da şi la fel Karenina, fireşte.

Treaba ciudată e următoarea: nu are telefon. Pe mine lucrul ăsta mă supără, pentru că mi-ar plăcea s-o aud vorbind. Se vede că socoteşte inutilă existenţa unui telefon de vreme ce toată ziua e plecată, iar faptul ăsta dovedeşte că e un om cu judecată, atent la echilibrul

firav al vieții de zi cu zi.

Vara asta a fost la mare şi timp de câteva zile, la întoarcere, a întârziat pe terasă lipăind (exact deasupra mea, dar e cu neputință să încerci să descoperi un chip aplecându-te şi uitându-te în sus, fie chiar şi cu riscul vieții) din nişte saboți foarte gălăgioşi. Apoi a renunțat la ei. Iar eu îi şi văd, în ordinea scrupuloasă care probabil că domneşte în cei treizeci şi cinci de metri pătrați ai garsonierei ei, cu dulapul înțesat de lucruri împachetate şi acoperite, cu locşorul acela, pe care administrația anonimă a imobilului îl defineşte prin termenul tern de „front de gătit", perfect lustruit, cu pahare imaculate, cu cârpe de vase imaculate, cu ceşti şi ceşcuțe, cu cafetiera gata pregătită şi cu pătrate din lână tricotată care e tot mai improbabil că vor apuca vreo toartă fierbinte de cratiță.

Îmi doresc să ne mai ținem o vreme tovărăşie în felul acesta, măcar până când boala mea îşi va găsi, în sfârşit, făgaşul propriu.

Deşi ştiu perfect că această dorință e o dovadă de egoism, sper totuşi să nu apară nimeni care s-o tulbure, cel puțin o vreme. Un bărbat ar strica ritmul nostru i secret şi i-ar întrerupe şi ei contactul livresc de-abia înfiripat cu Molly sau Karenina. Un bărbat n-ar putea intra la ea fără a produce mai înainte o scurtă zăpăceală: grupuri de prieteni, saluturi glumețe pe coridor, o continuă fâțâială cu ascensorul.

Într-o zi o să se întâmple şi asta, ştiu bine, dar eu mă mai simt totuşi în stare să fac ceva pentru a întârzia cât mai mult cu putință acest eveniment inevitabil.

Trebuie ca această ocrotire reciprocă să mai dureze o vreme. Noi ne aflăm acum într-un limb de zgomote uşoare şi cunoscute unde, cel puțin, deocamdată, n-a pătruns încă niciun element străin şi, prin urmare, duşman.

Eu o supraveghez, ştiu că se simte bine, dimineața pasul ei e vioi, uneori o aud fredonând în baie, un fir de

voce se strecoară uşor printre fâşâitul periuței de, dinți şi şiroitul apei. E sănătoasă tun, n-o supără nimic, orarul ei e precis şi, de când iese mai puțin, i s-a mai potolit şi tusea. Poate că a hotărât să-şi poarte de grijă, poate că, într-un fel, a intuit că merită să privească această etapă de tranziție şi de linişte ca pe-o perioadă de recuperare, de îngrijire. Sunt sigur că şi la bufet, la ora sandvişurilor gelatinoase de la prânz, e mai atentă la ce mănâncă. Sunt sigur că seara, înainte de a se întoarce acasă, ia masa cu vreo prietenă sau vreun coleg de birou, discutând numai despre mâncare, despre un film pe care din lene o să-l scape, despre cele mai banale întâmplări de la serviciu.

Astfel simt că se salvează, că se căleşte, că înalță o pavăză împotriva anilor, întâmplărilor şi oamenilor care vor veni, împotriva noutăților potrivnice de zi cu zi.

Încă puțin timp petrecut aşa, încă o lună, şi ea va fi mai puternică, mai ferită. Şi n-o va uita niciodată pe Molly sau pe Karenina.

O pândesc ceas de ceas şi ea nu ştie ce noroc îi doresc, dar mai încolo, nu acum. Acum, pe loc, n-ar înțelege, şi, silită să-şi revoluționeze iarăşi orarele, să îndure schimbări, să se lase dusă de şuvoi, ar cădea iar pradă plânsului, iluziilor, fără să-şi dea măcar seama, crezând că soarta e împotriva ei; ar pune prea repede cartea la loc pe etajeră, ar face un haos din aşteptarea mea care acum îşi află măsura în zgomotele, în plecările şi revenirile ei…

Dacă ştie să aştepte, dacă ştie, cum pare, să reziste diferitelor porniri uşuratice, poate că-i va merge bine, peste o vreme.

De îndată ce bolile noastre se vor fi consumat, vom putea reîncepe să ne sâcâim unul pe altul, să blestemăm casele moderne şi, poate, vom îndrăzni chiar să ne amenințăm reciproc bătând cu mătura în pereți. Şi nu vom manifesta nici curiozitate nici interes dacă, din întâmplare, ne vom întâlni în ascensor, în sfârşit

schimbați şi vindecați.

Nimeni nu ne va condamna pentru fapta care s-a dovedit de neînfăptuit, pentru calitatea pe care n-am atins-o; ci vom fi condamnaţi numai dacă vom refuza să dăm expresie bucuriei tainice care veghează zorii umili ai fiecărei zile...

GIOVANNI ARPINO

Lei 21

ISBN 973-34-0015-7

{1} Opera completă a lui Giovanni Arpino cuprinde romanele *Sei stato felice, Giovanni (Ai fost fericit, Giovanni)* – 1952, *Gli anni del giudizio (Anii maturității)* – 1958, *La suora Giovane (Maica tânără)* – premiul Borselli 1959, *Un delitto d'onore (Un delict de onoare)* – 1961, *Una nuvola d'ira (Un nor de mânie)* – 1962, *L'ombra delle colline (La umbra colinelor)* – premiul Strega 1964, *Un'anima persa (Un suflet pierdut)* – 1966, *Il buio e il miele (Întunericul şi mierea)* – premiul Moretti d'oro 1969, *Randagio e l'eroe (Rătăcitor este eroul)* – 1972, Domingo, *Il favoloso (Fabulosul Domingo)* – 1975, iar în ultimii ani *Il primo quarto di luna (Primul pătrar al lunii), Azzurro tenebra (Albastru ca întunericul), Il fratello italiano (Fratele italian)* – premiul Campiello 1980, *La sposa segreta (Mireasa ascunsă)* – 1983, *Passo d'addio (Fragment de rămas bun)* – 1987, *La trappola amorasa (Capcana dragostei)* – 1988: numeroasele sale povestiri au fost publicate în volumele: *La babbuina e altre storie (Babuina şi alte povestiri)* – 1967, *Ventisette racconti (Douăzeci şi şapte de povestiri)* – 1968, *Racconti di vent'anni (Povestiri de douăzeci de ani)* – 1974, *Un gran mare di gente (O mare de lume)* – premiul Prato-Europa 1981, *Raccontami una storia (Spune-mi o poveste);* creația sa poetică cuprinde două volume de versuri de tinerețe, *Barbaresco (Barbar)* – 1954, şi *Il prezzo dell'oro (Prețul aurului)* – 1958, la care se adaugă, în 1970, cartea de poezii satirice şi burleşti *Fuorigioco (În afara jocului);* a scris de asemenea două comedii, *L'uomo del bluff (Omul eşecului)* –1968 şi *Donna amata dolcissima (Dulcea mea iubită)* – 1969, şi trei cărți pentru copii, *Rafe e Micropiede (Rafe şi Micropicior)* – 1960, *Le mille e una Italia (O mie şi una de Italii)* – 1960, *L'assalto al treno e altre storie (Asaltul asupra trenului şi alte povestiri)* – 1966, două pamflete cu tematică sportivă în colaborare cu Alfio Carruso, iar în colaborare cu Roberto Antonotto biografia *Salgari, padre degli eroi (Salgari, părintele eroilor).*

{2} cf. Giulio Nascimbeni, introducerea la *Un delitto d'onore,* Mondadori, 1974.

{3} cit. de M. Maffiodo, introducere la *Una nuvola d'ira,* Mondadori, 1974.

{4} cit. de G. Pampaloni, *Storia della letteratura italiana,* Garzanti, 1969, vol. IX, p. 869.

{5} cf. G. Nascimbeni, op. cit., p. V.

{6} ibid.

{7} cf. G. Nascimbeni, introducere la *L'ombra delle colline,* Mondadori, 1974, pp. VI—VIII.

{8} Pistol-mitralieră englezesc, cu țeava foarte scurtă.

{9} Pistol american, cu tambur.

{10} O mie de muşte.

{11} Soi de struguri negri din provincia Asti, în apropiere de Torino.

{12} Vin piemontez, de soi bun, din zona Cuneo.

{13} Denumire dată copiilor între opt şi paisprezece ani înscrişi în asociațiile paramilitare fasciste.

{14} Nicola Zingarelli (1860—1935) filolog, autor al unui celebru dicționar al limbii italiene contemporane ale cărui ediții îmbogățite şi modernizate au apărut periodic până astăzi.

{15} Brânză de consistență dură, fabricată din lapte de vacă, tipică pentru Italia meridională.

{16} Cunoşti tu, oare, ținutul unde înfloresc lămâii?

{17} Este vorba despre pasajul Vittoria Enianuele din centrul oraşului Milano.

{18} În concepția catolică, tărâmul sortit, după moarte, sufletelor care, deşi n-au păcătuit, n-au dreptul să şadă în Paradis.